Jonathan Swift

Gulliverova putovanja

e-Lektire
lektire.skole.hr

Jonathan
Swift

Gulliverova putovanja

s engleskog preveo
Iso Velikanović

e-Lektire
lektire.skole.hr

e-Lektire

Europska unija
Zajedno do fondova EU

EUROPSKI STRUKTURNI
I INVESTICIJSKI FONDOVI

Operativni program
KONKURENTNOST
I KOHEZIJA

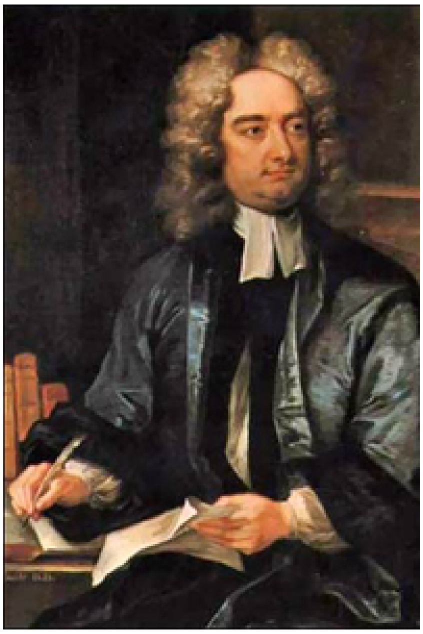
ESF
UČINKOVITI
LJUDSKI
POTENCIJALI

CARNET

e-Škole
USPOSTAVA SUSTAVA RAZVOJA
DIGITALNO ZRELIH ŠKOLA
(PILOT PROJEKT)

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije:
www.strukturnifondovi.hr
Sadržaj ovog materijala isključiva je odgovornost Hrvatske akademske i istraživačke mreže – CARNET.

Sadržaj

Jonathan Swift

Dublin, 30. studenog 1667.

– Dublin, 19. listopada 1745.

Jonathan Swift irski je književnik, pisac priča, pjesama, eseja i pamfleta. Rodio se u Dublinu 1667., gdje su mu roditelji doselili tražeći posao. Otac mu je umro nekoliko mjeseci prije nego što se Jonathan rodio, tako da ga je odgojio ujak. Školovao se na Sveučilištu u Dublinu, i diplomirao 1686. godine. Tamo se puno pažnje na nastavi posvećivano učenju studenata debati. Očekivalo se da studenti budu sposobni govoriti o jednoj te istoj temi i pozitivno i negativno, što je izoštrilo kod Jonathana sposobnost promišljanja i logičkog zaključivanja o svemu što ga je okruživalo. Ovo mu je pomoglo i da postane pisac političkih pamfleta, u kojima se obarao na neki događaj ili neku političku stranku, pojašnjavajući tijek, posljedice ili mogući učinak kakvih domaćih ili međunarodnih događaja. Ovi pamfleti bili su strah i trepet njegovim protivnicima, a kad bi se Swift uključio u neku raspravu, mnogi su od nje odmah odustajali. Njegov prvi posao bio je posao tajnika i osobnog pomoćnika engleskog državnika i diplomata Sir Williama Templea. On je stekao veliko povjerenje u Jonathana, pa ga je čak slao u London da razgovara s kraljem o važnim diplomatskim pitanjima. Bio je i župnik i dekan u Dublinu.

U svojim djelima kritizirao je ljude i zbivanja koje treba osuditi i ismijati. Jednom se tako neki čizmar pretvarao da je astrolog koji proriče ljudima budućnost i piše vječne kalendare. Na taj način mislio je doći do novca. Swift odluči da se s njime našali, pa i on sastavi pravila i počne »proricati«. U prvome proročanstvu, pod pseudonimom (izmišljenim imenom) Isaac Bickerstaff, objavio je kako mu je »nebo kazalo« da će gospodin Petric (rečeni čizmar) umrijeti te iste godine, određenoga datuma i točno u određen sat. Dan iza toga datuma izađe objava kako se smrt i dogodila, sa svim pojedinostima bolesti koja je shrvala nesretnoga Petrica, i načinom na koji je obavljen sprovod. Kad se čizmar pobunio da je to glupost, i da je on itekako živ, Swift je odgovorio da je začuđen što g. Petric može vjerovati da bi on bio toliko lud da svoja proročanstva otpočne s jednom takvom laži, koja se lako može otkriti. »Stoga, gospodin Petric ili se prevario, ili hoće prevariti čitatelje i svoje nasljednike.« Dok je Swift ovako bacao u očaj Petrica i uvjera-

vao ga preko novina da je mrtav, svi drugi su se grohotom smijali. Premda je pisalo da je »prorok« Isaac Bickerstaff, znali su tko je pravi autor.

Budući da su ljudi osvetoljubivi, a naročito oni na visokim položajima, pisao je djela i pod drugim pseudonimima (Lemuel Gulliver, Trgovac Tekstilom i dr.), ili ih ne bi potpisivao pa su ostajala anonimna. Ipak, njegova duhovitost i način pisanja bili su prepoznatljivi. Stoga je često dolazio u sukobe i padao u nemilost kod utjecajnih ljudi, što mu je otežavalo život. Unatoč tome, vodio je vrlo angažiran politički život, pa je i magistrirao na Oxfordskom sveučilištu, a kasnije i doktorirao u Dublinu. Kad nije bio tajnik Sir Williama Templea, često je putovao i živio u Irskoj, a Irci su ga smatrali velikim rodoljubom.

Jedno od poznatijih djela mu je *Bitka knjiga*, koje je objavljeno 1704., ali napisano iste godine kad je objavljena i zbirka bajki Charlesa Perraulta *Priče moje majke guske* (1697. godine, djelo u kojemu su sakupljene obrađene narodne bajke). U to je vrijeme i u Francuskoj i u Engleskoj trajala rasprava između onih koji su mislili da treba pisati prema klasičnim grčkim i rimskim uzorima, i onih koji su smatrali da književnost treba približiti širokim narodnim masama (poput Perraulta). O tome su se pisale rasprave i eseji, pa se i Swift uključio djelom *Bitka knjiga*, braneći stavove svog dobročinitelja Williama Templea koji je bio na strani klasicista.

Još jedno poznato djelo Jonathana Swifta bila su *Suknarova pisma* (1724., suknar je trgovac tekstilom), pamfleti protiv loših odluka engleske vlade koje idu u korist pojedinaca, a dovode do pada vrijednosti novca u Irskoj. U njima se pisac predstavio kao suknar i tako je dobro obranio irsku stranu, opisivao kako Irci teško žive i koliko trpe od Engleza, da je engleska vlada ponudila nagradu onome tko otkrije pravi identitet pisca. Iako su Irci znali o kome je riječ, pa su ga jednom prilikom na dočeku s putovanja i pozdravili s »Dobrodošao kući, suknaru!«, nitko ga nije prokazao vlastima.

Najslavnije djelo Jonathana Swifta je fantastična knjiga koju je sam autor skraćeno nazvao *Gulliverovim putovanjima* (izvornoga naslova *Putovanja k raznim dalekim narodima, u četiri dijela, a napisao ih je Lemuel Gulliver, prvo liječnik a potom kapetan na više brodova*, 1726.). Ovo se djelo uklapa u tadašnja zbivanja vezana uz dječju književnost, jer je u 18. stoljeću započeo razvoj pustolovnog romana. Daniel Defoe objavio je roman *Robinson Crusoe* (1719.) koji je odmah doživio uspjeh i bio prevođen na brojne jezike. Po uzoru na njega stvarane su *robinzonade*, tj. preradbe ovoga djela, od kojih će mnoge biti namijenjene upravo djeci. Iako ni *Gulliverova putovanja* nisu bila napisana djeci, jer govore zapravo o ljudskoj prirodi i političkim spletkama Swiftova vremena, priča je toliko zanimljiva i zabavna da su ovo djelo djeca s radošću prihvatila i pronašla značenja koja su njima bliska. Utjecaj Defoeovog djela možda bismo mogli naći u tematici brodoloma i života na udaljenom otoku, no tu prestaje svaka sličnost. Swiftovo djelo nedvojbeno pripada fantastičnoj prozi, iako u prenesenom značenju govori o stvarnome životu.

Swiftov život često puta je različito tumačen, a različiti izvori daju suprotne podatke, što nije čudno, s obzirom da je živio davno i često puta u nemilosti od vladajućih slo-

jeva. Tako je nerazjašnjen i njegov odnos sa Esther Johnson, osobom koju je upoznao kao djevojčicu dok je imao dvadesetak godina i bio joj učiteljem i prijateljem. Kasnije, kao mlada žena, bila je osoba od njegova najvećeg povjerenja, a neko vrijeme je i živjela u njegovoj kući kao domaćica, zajedno s još jednom družicom. Mnogi smatraju da su Jonathan Swift i Esther Johnson bili tajno vjenčani, ali se do danas nije saznalo je li to istina. Kad više nisu živjeli zajedno, pisao joj je pisma (koja su kasnije objavljena) i brinuo o njoj do smrti. Zajedno su sahranjeni.

Swift je od mladosti patio od Menijerove bolesti, koja ga je mučila čitavog života, pa je na kraju zbog nje i oglušio. Riječ je o poremećaju u srednjem uhu zbog kojega se iznenadno javljaju mučnine, vrtoglavice, poremećaj ravnoteže i gluhoća. Bolest je napredovala sa starošću i psihičkim problemima. Umro je psihički bolestan 1745. godine u rodnom Dublinu.

Začudan je podatak da je Swift u *Gulliverovim putovanjima* predvidio postojanje dva satelita koji kruže oko planeta Marsa (Fobos i Deimos), koje su astronomi otkrili tek 1877. godine. Zbog toga je njemu u čast nazvan jedan krater na Marsu.

* * *

Satira je književno djelo u kojemu se kritizira na humorističan način. Prikazuju se osobine, način života i djelovanja osobe ili zajednice. Ono što satiričar prezire i osuđuje kod te osobe ili zajednice ljudi, on izvrgava podsmjehu i ismijavanju. Naziv dolazi iz naziva grčkih mitoloških bića satirâ, i od naziva rimske žrtvene zdjele napunjene različitim vrstama voća. Početke umjetničke satire nalazimo još u grčkom satiričnom pjesništvu u prvome stoljeću prije Krista, i u Starome Rimu, kad su živjeli Gaj Lucilije, Horacije i Juvenal. Cilj njihovih satira bio je da se ljudima pokaže kakve se pogreške čine i kako ispravno treba živjeti.

U Swiftovome proslavljenom djelu *Gulliverova putovanja* nalazimo četiri putovanja: 1. *Putovanje u Lilliput* najpoznatiji je djeci jer je često puta priređivan i kraćen kako bi bio tekst slikovnicama ili scenarij za film; *2. Putovanje u Brobdingnag, 3. Put u Laputu, Balnibarbi, Luggnagg, Glubbdubdrib i Japan*, *4. Put u houyhnhnmsku zemlju*. Čim je izišla iz tiska, ova je knjiga postala omiljena u svim slojevima društva. Njome se Jonathan Swift ustoličio kao jedan od najvećih satiričara na svijetu. Već sljedeće godine prevedena je na njemački i francuski jezik.

U prvome putovanju iza zanimljive priče o malim Lilliputancima među koje je dospio (za njih divovski) Gulliver skriva se slika engleskog društva Swiftova vremena. Primjerice, kad Gulliver vrši malu nuždu na kraljevsku palaču i tako gasi požar koji je zahvatio kraljičine odaje, a ona mu to nikad nije mogla oprostiti. To je primjer kako se čini dobro, ali lošim načinom. To se dogodilo u Engleskoj kad je jedna politička stranka uspjela dogovoriti mir s Francuskom, ali tajnim dogovorima za koje nisu znali drugi

engleski vlastodršci. Sjajni su duhoviti i oštroumni opisi suživota malenih Lilliputanaca, Blefuscanaca i Gullivera, situacije u kojima oni prema svom zarobljeniku iskazuju dobrotu, vjernost i zahvalnost, ili pak okrutnost, zlobu i izdajstvo.

Putovanje u Brobdingnag izokreće odnos veličina koji postoji u prvome putovanju. Sad je Gulliver patuljak prema stanovnicima nepoznate zemlje u kojoj se zatekao prilikom nesmotrenog iskrcavanja s broda. Prepušten na milost i nemilost volji i hirovima svojih novih gospodara, život može zahvaliti djevojčici koja ga je savjesno i s ljubavlju čuvala od opasnosti i brinula se za njega u kraljičinoj službi. U razgovorima s razboritim kraljem Brobdingnaga, Gulliver ima priliku govoriti o društvenom uređenju svoje zemlje, o njenim običajima, obrazovanju ljudi i mnogim drugim stvarima. Njih dvojica vode zanimljive razgovore, a u međuvremenu se Gulliveru dogodi da ga otme majmun, kraljičin ljubimac, i popne se s njim na vrh krova; jedan ga pas pronađe u vrtu i odnese među zubima; mora se boriti sa divovskim osama; slučajno uranja u kravlju balegu, na opće veselje dvorjana; kutiju u kojoj spava i putuje kljunom uhvati orao i baci ga na pučinu...

Put u Laputu, Balnibarbi, Luggnagg, Glubbdubdrib i Japan počinje zarobljavanjem od gusara, a potom izgnanstvom na obalu, gdje je Gulliver upoznao stanovnike koji žive na otoku koji mogu po volji dizati ili spuštati, i koji može ploviti zrakom. Na ovome putovanju Gulliver će susresti puno znanstvenika koji se trude smisliti izume za unapređenje društva – a svi su jalovi. Jedan uzgaja pauke da bi koristio njihove mreže za izradu odjeće, drugi liječi životinje koje mu redom ugibaju, treći bi gradio kuće od krova prema temelju. Priča je posvećena »čudima« najrazličitijih znanosti, i novim »metodama učenja« – poput gutanja tinkture protiv glavobolje, koja pospješuje pamćenje. Pisac nas vodi u školu političkih projektanata, gdje Gulliver savjetuje nastavnike kako da dešifriraju tajne znakove u pismima i spisima političkih zavjerenika. Tu dolazi do izražaja piščevo izrugivanje pronalaženju »tajnih zavjereničkih znakova«: noćni stolac za veliku nuždu znači tajno vijeće, kuga znači redovitu vojsku, hrušt i glupan ministra predsjednika, metla revoluciju, mišolovka državnu službu, bezdan državnu blagajnu, blato dvor, prazna bačva generala, gnojna rana državnu upravu itd. Pisac se u ovome dijelu knjige ruga rastresenosti i nepraktičnosti učenjaka. U Luggnaggu upoznaje Gulliver *struldbruge*, besmrtne ljude, a u Maldonadi na čarobnjačkome otoku Glubbdubdribu sluge su duhovi umrlih. Tu se zadržao dugo, jer je mogao dozvati duhove iz bilo kojega vremena i bilo koje zemlje, pa je uživao u toj zabavi da razgovara s mrtvima. U Luggnaggu ga je zasmetalo što prilikom svečanog primanja kod cara gost mora puzati po podu i ponizno polizati prašinu koja se nalazi na tlu oko carevoga prijestolja. Tek onda može progovoriti riječi pozdrava, ako mu ne zasmetaju puna usta prljavštine. Odatle otplovi u Japan, jedinu stvarnu zemlju koju je posjetio, međutim koja je u 17. i 18. stoljeću potpuno nepoznata vanjskom svijetu i zatvorena za strance, uz izuzetak Nizozemaca, tada najvećih engleskih kolonijalnih i trgovačkih rivala. Swift kritizira spremnost Nizozemaca da zbog interesa i profita zaniječu kršćansku vjeru. I iz ovih zemalja Gulliver se vraća svojoj kući i obitelji, ali ne zadugo. Već nakon nekoliko mjeseci odlazi na četvrto putovanje...

Put u houyhnhnmsku zemlju, zemlju pravde i poštenja, počinje tako što Gullivera pobunjena posada s broda iskrca na nepoznatom kopnu i preuzme vodstvo broda kojemu je bio kapetan. U ovoj zemlji razborita i napredna bića su konji, a yahooi su čovjekoliki divljaci koji žive samo prema svojim nagonima i služe konjima kao sluge. Veliko je iznenađenje konjima da netko sličan yahooima može biti intelektualac i pametno biće, pa su radoznali da im Gulliver ispriča kako žive njegovi sunarodnjaci u Engleskoj. Bolesti ne postoje u Houyhnhnmskoj zemlji, pa žele čuti od čega sve ljudi boluju i kako se liječe. I povrh svega, kako se odnose prema konjima. Ovdje Swift koristi priliku da piše o odnosu ljudi prema životinjama i prirodi, kao i dostignućima i slabostima medicine u njegovo doba. Ovaj dio knjige vrlo je humorističan, jer je Gulliver po zanimanju liječnik.

Lik Gullivera namjerno je jednostavan i prirodan u izražavanju, kako bi bio razumljiv i učenim i priprostim ljudima. Naivni kapetan vrlo bezazleno govori o svojim doživljajima, kao da ne sluti ništa o izrugivanju i ismijavanju. Swift detaljno opisuje i zbivanja i osjećaje, ničemu se ne smije – čak i kada je jako smiješno. U uvodu daje riječ izdavaču koji priznaje da je neke dijelove morao skratiti kako ne bi dosađivali čitatelju. Suzdržljivost u iskazivanju osjećaja koja karakterizira likove karakteristična je za Engleze. U uvodu je prilika da se pozove na »istinitost« priča, jer ih je, kaže uvodničar, pripovjedio Lemuel Gulliver kojega svi poštuju i koji zaista postoji. To je bila istina, ali iza tog imena krio se Jonathan Swift. U djelu gotovo i nema dijaloga, kao da se Gulliver ispovijeda nevidljivom slušatelju.

Gulliverovi su povratci kući uvijek povezani s nekim sretnim slučajem, naročito kad ga pronađe neki engleski brod koji je u prolazu. Kapetani tih brodova uvijek su ljubazni i pružaju Gulliveru svu udobnost koju je moguće pružiti na brodu, od jela i pića, do liječničkog pregleda. Jedan od kapetana čak šalje Gullivera da se odmori u njegovom krevetu! Ove nam »sitnice« govore koliko je u to vrijeme bilo važno pravilo da se brodolomnik što bolje ugosti. Ljubaznost kapetana brodova u takvim slučajevima prelazila je granice obične pristojnosti i često je evidentirana u njihovim brodskim dnevnicima.

Nakon svega rečenog, jasno je da je riječ o izuzetnom, vrlo maštovitom i mnogoznačnom djelu, koje pripada ponajboljoj svjetskoj književnoj baštini. Lik Gullivera nadahnjuje i umjetnike prošlih vremena, kao i današnje. Godine 1939. nastao je dugometražni animirani film *Gulliverova putovanja* u režiji Davea Fleischera, koji koristi Swiftovu priču, ali je dosta slobodno preinačuje, uvodeći motiv dvoje zaljubljenih iz dviju zaraćenih zemalja, kojima Gulliver pomaže da ostanu zajedno. Posljednju igranu ekranizaciju ove priče, podosta komercijalnu, potpisuje redatelj Rob Letterman (2010.), u žanru avanturističke komedije, gdje je Gulliver pretvoren u suvremenog činovnika koji se nađe među Lilliputancima. U Hrvatskoj je Zdenko Bašić ostvario kratkometražni animirani film u 3D animaciji *Gulliver* (2010.) koji je dobio i međunarodne nagrade. Autor je nadahnut odnosom ljudi naspram prirode i mijenama toga odnosa tijekom vremena.

dr. sc.Diana Zalar

Prije čitanja...

- Na portalu e-Lektire za ovo djelo pripremili smo **audiomamac**. Poslušajte ga ili pogledajte njegov prijevod na hrvatski znakovni jezik!

- Kako glasi potpuni naslov ove knjige? Što mislite, kakav je lik Gulliver?

  Kako to da je Gulliver prvo bio liječnik, a potom kapetan više brodova? Što mu se dogodilo?

  Istražite više informacija o njegovom životu. Možete ih zapisati ili pripremiti audiozapis.

  Nakon što se upoznate sa sadržajem knjige, moći ćete provjeriti jeste li bili u pravu.

Gulliverova putovanja

Izdavač čitatelju

Gospodin Lemuel Gulliver, autor ovih putovanja, moj je stari i prisni prijatelj i daleki rođak s majčine mi strane. Prije neke tri godine, gospodin Gulliver, kojemu je dotužilo navaljivanje znatiželjnika u njegov dom u Redriffu,[1] *kupio je posjed s udobnom kućom blizu Newarka, u Nottinghamshireu,*[2] *svome rodnom kraju, i tu povučen provodi život, a susjedi ga poštuju.*

Premda je gospodin Gulliver rođen u Nottinghamshireu, gdje mu je živio otac, čuo sam ga kako tvrdi da je porijeklom iz grofovije Oxfordske; ovo se potvrđuje i činjenicom što sam vidio mnoge grobove i nadgrobnike različitih Gullivera na groblju u Banburyju,[3] *u toj grofoviji.*

Prije nego što je otišao iz Redriffa, povjerio mi je listove da ih čuvam i ostavio mi na volju da njima raspolažem kako najbolje mislim; triput sam ih pažljivo pročitao te sam našao da je stil u njima jednostavan i jasan; jedini manjak koji bismo mogli piscu upisati u dio jest taj da ponešto i suviše oteže u pojedinostima, kako je već običaj putnicima.

Sve što se tu pripovijeda, ostavlja dojam vjerodostojnosti: uostalom, u Redriffu znaju Gullivera kao čovjeka istinoljubiva, i to toliko te je već poslovični rijek među njegovim susjedima kad nešto tvrde da dodaju: »Istinito je, kao da je rekao gospodin Gulliver«.

S dopuštenjem piščevim iznio sam ove listove pred sud ljudi dostojnih svakog poštovanja; držeći se njihova savjeta, usuđujem se evo objaviti ih na svijet, u nadi da će, barem za neko vrijeme, naši mladi plemići u njima naći zabave bolje negoli u črčkarijama o politici i o strankama, što su sada u običaju.

Ovaj bi svezak bio u najmanju ruku dvostruk da se nisam uslobodio te izostavio mnoge i mnoge odsjeke, što se tiču vjetrova i morskih doba, različitih zgoda na brodovima za različitih plovidbi, uz različite opise o upravljanju brodovima za oluja – sve odsjeke pisane u mornarskom jeziku; isto tako izostavljena su izvješća o geografskim duljinama i širinama. S razlogom vjerujem da će gospodin Gulliver zbog toga biti ponešto nezadovoljan; ali namjera mi bijaše da djelo, koliko sam mogao, učinim pristupačnim općem znanju čitatelja. I stoga, ako me moja neiskusnost u pomorskim poslovima navela na kakvu grješku, sâm sam za to odgovoran, a ako koji putnik bude radoznao da pročita čitavo djelo, onakvo kakvo mi je pisac povjerio, ja sam spreman da mu udovoljim.

[1] Bolja četvrt u Londonu, u jugoistočnom dijelu središta grada, danas se zove Rotherhithe.

[2] Grofovija u središnjoj Engleskoj.

[3] Grad u Oxfordshireu u Engleskoj.

Što se tiče drugih podataka o piscu, čitatelj će ih naći na prvim stranicama ove knjige.

RICHARD SYMPSON

Pismo kapetana Gullivera njegovom rođaku Sympsonu

NAPISANO GODINE 1727.

Nadam se da ćeš biti spreman javno priznati, kada god se to od tebe zatraži, da si me zbog svojeg napadnog i čestog požurivanja privolio na objavljivanje vrlo slabog i netočnog opisa mojih putovanja, uz savjet da se unajmi neki mladi gospodin s jednog od sveučilišta koji će ih dovesti u red i popraviti stil, kako je to napravio moj rođak Dampier,[4] prema momu savjetu, u svojoj knjizi pod naslovom »Putovanje oko svijeta«. Međutim, ne sjećam se da sam ti pri tome dao ovlaštenje da prihvatiš da išta bude ispušteno, a još manje da se išta umetne. Stoga se, što se ovog drugog tiče, ovime odričem svega te vrste, osobito ulomka o njezinom veličanstvu kraljici Ani, najpobožnije i najslavnije uspomene, premda je poštujem i cijenim više nego bilo kojeg drugog pripadnika ljudske vrste. Ali ti, ili tvoj interpolator, morali ste uzeti u obzir da to nije bila moja sklonost, pa nije li bilo dolično slaviti bilo koju životinju iz našeg sastavka pred mojim gospodarom *Houyhnhnmom.* A osim toga, činjenice su sasvim pogrešne, jer prema mojim saznanjima, temeljem mog boravka u Engleskoj u vrijeme jednog dijela vladavine njezinog veličanstva, vladala je uz pomoć glavnog ministra; čak uz pomoć dva, od kojih je prvi bio lord od Godolphina,[5] a drugi lord od Oxforda,[6] tako da si me primorao reći stvar koja nije istinita. Slično tomu, u opisu akademije projektanata, te u nekoliko ulomaka moga govora mome gospodaru *Houyhnhnmu*, ili si ispustio neke materijalne okolnosti, ili si ih isjeckao ili promijenio na takav način da jedva prepoznajem svoje vlastito djelo. Kada sam ti ranije u jednom pismu pripomenuo nešto u svezi s tim, udostojao si se odgovoriti mi da si se bojao uvrede, da su moćni ljudi na oprezu po pitanju tiska, te spremni ne samo tumačiti, nego i kazniti sve što izgleda kao *innuendo* (kako to mislim nazivaš). Ali, molim, kako može ono što sam izrekao pred toliko godina i na udaljenosti od pet tisuća milja, u drugom kraljevstvu, biti primijenjeno na bilo kojeg od *Yahooa*, za koje se govori da upravljaju stadom, kada nisam puno razmišljao ili se bojao nesreće života pod njihovom

[4] *William Dampier* (1652.-1715.), engleski pomorski kapetan, gusar, oplovio svijet. Autor putopisa *A New Voyage Round the World* (1697).

[5] *Sidney Godolphin* (1645.-1712.), ministar financija (Lord High Treasurer) od 1702. do 1710. godine.

[6] Robert Harley, prvi earl od Oxforda (1661.-1724.), nasljednik Godolphinov na toj funkciji (1710.-1714.).

vlašću? Nemam li ponajviše razloga žaliti se kada vidim kako upravo te *Yahooe Houyhnhnmsi* voze u kolima, kao da su divljaci, a ovi pak razumna stvorenja? I zaista, izbjegavanje toliko čudovišnog i gnusnog gledišta bio je glavni motiv mog sadašnjeg povlačenja.

Toliko sam smatrao ispravnim reći ti u svezi tebe i povjerenja koje sam ti dao.

Ipak se, nadalje, žalim na svoje vlastito prosuđivanje, što sam nadjačan preklinjanjem i pogrešnim zaključivanjem od strane tvoje i nekih drugih, u velikoj mjeri protivno mom mišljenju, dopustio da se moji putopisi objave. Molim da se prisjetiš koliko sam često od tebe tražio da uzmeš u obzir, kada si inzistirao na motivu javnog dobra, da su *Yahooi* životinjska vrsta doslovce nesposobna za popravak prema poukama ili primjeru: a tako se i pokazalo, budući da, umjesto da uvide potrebu da se stane na kraj svim zlouporabama i pokvarenostima, barem na ovom malom otoku, što sam imao osnove očekivati, evo nakon šest mjeseci upozoravanja ne vidim da je moja knjiga imala i jedan jedini učinak u skladu s mojim namjerama. Očekivao sam da ćeš me obavijestiti pismom da su se iskorijenile stranke i frakcije, da su suci postali učeni i pravedni, molitelji iskreni i skromni, uz malo tinkture zdravog razuma, da Smithfield[7] plamti uz piramide pravnih knjiga; da se obrazovanje mladog plemstva u potpunosti promijenilo, da su liječnici prognani, ženke *Yahooa* postale prepune vrlina, časti, istine i zdravog razuma; da su dvorovi i prijemi visokih ministara temeljito oplijevljeni i izmeteni, mudrost, zasluge i znanje nagrađeni, svi sramotitelji tiska u prozi i stihu osuđeni da jedu ništa doli vlastiti pamuk i taže svoju žeđ svojom tintom. Na ove i tisuću drugih reformi čvrsto sam računao zbog tvojeg ohrabrivanja, jer su one bile jasno izvodive iz pouka iznesenih u mojoj knjizi. A mora se priznati da je sedam mjeseci bilo dovoljno vremena da se ispravi svaki porok i glupost kojima su *Yahooi* podložni, ako je njihova narav sposobna barem i za najmanje prihvaćanje vrline ili mudrosti. Ipak, toliko si do sada daleko od odgovora na moja očekivanja u svim tvojim pismima, da upravo suprotno, tovariš našeg dostavljača svaki tjedan klevetama, i ključevima, i refleksijama, i bilješkama, i drugim ulomcima, u kojima se pronalazim optuženim za sumnje o velikim ljudima ove države, za degradiranje ljudske prirode (jer još uvijek imaju smjelosti hvaliti je), i za zlouporabu ženskog spola. Također nalazim da se autori tih svezaka ne slažu među sobom, jer mi neki od njih ne dopuštaju da budem autor svojih vlastitih putopisa, a drugi me čine autorom knjiga kojima sam potpuni stranac.

Vidim također da je tvoj tiskar bio toliko nemaran da je pobrkao vrijeme i pogriješio datume nekoliko mojih putovanja i povrataka. Niti ih je smjestio u pravu godinu, niti u pravi mjesec, niti na dan u mjesecu, a čujem da je izvorni rukopis u potpunosti uništen od objavljivanja moje knjige. Ni ja nemam ni jednu kopiju. Međutim, poslao sam ti neke ispravke, koje možeš unijeti u drugo izdanje ako ga ikada bude. Ja uz njih ne mogu stajati, ali ću prepustiti ovaj predmet svojim razumnim i iskrenim čitateljima da ga usklade kako smatraju za shodno.

---

[7] Dio središnjeg Londona, poznat po tržnici mesom i kao mjesto izvršavanja smrtnih kazni.

Čujem da su neki od naših *Yahooa* pomoraca pronašli pogreške u mom pomorskom jeziku: da izrazi na mnogim mjestima nisu točni, niti se više koriste. Tu ne mogu pomoći. Na mojim prvim putovanjima, dok sam bio mlad, podučavali su me najstariji mornari i naučili me govoriti onako kako oni govore. No od tada sam otkrio da su pomorski *Yahooi*, poput onih kopnenih, skloni pomodarstvu u izboru riječi, koje potonji mijenjaju svake godine, toliko da se, kako pamtim nakon svakog svog povratka u vlastitu zemlju, njihov dijalekt tako promijeni da jedva razumijem novi. Primjećujem također da kad god neki *Yahoo* dođe iz Londona da me iz radoznalosti posjeti u mojoj kući, ni jedan od nas nije u mogućnosti iskazati svoja poimanja na način koji bi onome drugome bio razumljiv.

Ako cenzura *Yahooa* na bilo koji način na mene utječe, imam dovoljno razloga žaliti se da su neki od njih toliko bestidni da smatraju moju knjigu putopisa pukom fikcijom nastalom iz mog vlastitog mozga, te da su otišli toliko daleko da su izrekli aluzije kako *Houyhnhnmi* i *Yahooi* ne egzistiraju ni u kakvom drugačijem smislu nego stanovnici Utopije.[8]

Doista moram priznati da što se tiče naroda *Lilliputa*, *Brobdingraga* (tako se ta riječ treba pisati, a ne pogrešno *Brobdingnag*) i *Lapute*, nikad nisam čuo da je ikoji *Yahoo* toliko drzak da bi raspravljao o njihovom postojanju ili o činjenicama koje sam o njima prepričao, jer istina trenutno svakog čitatelja udara uvjerljivošću. I ima li manje vjerodostojnosti u mom opisu *Houyhnhnma* i *Yahooa*, kada je očito po pitanju ovih drugih da ih ima toliko tisuća čak i u ovoj zemlji, koji se od svoje braće zvijeri u houyhnhnmskoj zemlji razlikuju jedino po tome što koriste neku vrstu brbljanja i ne hodaju goli? Pisao sam za njihov popravak, a ne za odobravanje. Ujedinjena hvala te cijele rase bila bi mi manje logična negoli njištanje ona dva degenerirana *Houyhnhnma* koja sam zadržao u svojoj štali, jer kod ovih, degeneriranih kakvi već jesu, uspijevam popraviti neke vrline bez imalo primjese poroka.

Misle li te jadne životinje da sam ja toliko degeneriran da bih branio svoju istinoljubivost? Budući da sam *Yahoo* kakav jesam, dobro je poznato u cijeloj houyhnhnmskoj zemlji da sam, prema naputcima i primjeru mog presvijetlog gospodara, bio u stanju tijekom dviju godina (iako, priznajem, uz najveće poteškoće) ukloniti tu paklenu naviku laganja, miješanja, varanja i okolišanja koja je toliko duboko ukorijenjena u same duše svih pripadnika moje vrste, osobito Europljana.

Imam i drugih pritužbi koje bih mogao iznijeti u ovoj uznemirujućoj situaciji, ali suzdržat ću se od daljnje gnjavaže, kako sebe tako i tebe. Moram otvoreno priznati da su od mog posljednjeg povratka oživjele u meni neke iskvarenosti moje yahoovske prirode konverzacijom s nekolicinom pripadnika tvoje vrste, a osobito onih u mojoj vlastitoj obitelji, po neizbježnoj nužnosti. Inače nikada ne bih niti pokušao toliko apsurdan

---

[8] Pojam kojega je skovao *Sir Thomas More* (1477.-1535.), engleski humanist, filozof i državnik, autor djela *Utopija* (1516.), u kojemu opisuje imaginarni otok s idealnim društvenim uređenjem.

projekt kao što je reformiranje yahoovske rase u ovom kraljevstvu. Ali sada sam takve vizionarske sheme zaključio zauvijek.

2. travnja 1727.

Prvi dio

Putovanje u Lilliput

PRVA GLAVA

Pisac daje nešto obavijesti o sebi i o obitelji. – Prvi mu povod za putovanje. – Nastradao na moru te pliva, da spasi život. – Isplivao na obalu u zemlji Lilliputu. – Zarobljuju ga i vode u unutrašnjost zemlje.

Otac mi imao dobarce u Nottinghamshiru, a ja mu bio treći od pet sinova. Kad mi je bilo četrnaest godina, poslao me u Cambridge, u Emanuel College, gdje sam probavio tri godine i marljivo se bavio naukama; ali za mali je imutak njegov uzdržavanje moje bilo preskupo, premda sam dobivao vrlo oskudnu opskrbninu, te budem dat na nauku gospodinu Jamesu Batesu, odličnu ranaru u Londonu, kod kojega sam proveo četiri godine; pa kako mi je otac pokadšto slao pomalo novaca, trošio sam ih na izučavanje navigacije, matematike i drugih znanosti, korisnih onima, koji kane da putuju, a ja sam uvijek vjerovao, da će mi udes, kad bilo da bilo, dosuditi da putujem.

Od Batesa vratio sam se k ocu; tamo sam, uz pomoć njegovu i strica mojega Johna, i nekih drugih rođaka, stekao četrdeset funti i obećanje od trideset funti na godinu za moje uzdržavanje u Leydenu;[9] tu sam dvije godine i sedam mjeseci učio medicinu, jer sam znao da će mi to koristiti na dalekim putovanjima.

Naskoro iza mojega povratka iz Leydena preporučio me moj dobri učitelj, gospodin Bates, za ranara na brodu *Swallow*,[10] kojim je zapovijedao kapetan Abraham Pannel; s njim sam proveo tri godine i pol, te putovao nekoliko puta po Levantu i nekim drugim krajevima.

Kad sam se vratio, odlučim se nastaniti u Londonu; na to me sokolio gospodin Bates, moj učitelj, te me preporučio nekojim pacijentima. Unajmim stan u nekoj kućici u predgrađu Old Jewry;[11] a jer su mi savjetovali da se okanim momačkog života, oženim se gospođicom Mary Burton, drugom kćerju gospodina Edmunda Burtona, čarapara u Newgateskoj ulici; sa ženom sam u ženinstvo dobio četiri stotine funti.

Ali kako je moj dobri učitelj Bates umro za dvije godine, a ja imao malo prijatelja, počeo mi posao nazadovati; jer savjest mi nije trpjela da se povodim za lošom praksom

[9] *Leyden (Leiden)*, grad i luka u južnoj Nizozemskoj, na glasu po slavnom sveučilištu, osobito u području prirodnih znanosti i medicine.

[10] Uz izuzetak nizozemskog broda *Amboyna* koji se spominje u trećem dijelu romana, svi brodovi koje Gulliver spominje imaju imena po stvarnim brodovima toga doba: *Swallow, Adventure, Antelope* i *Hopewell*.

[11] Četvrt u Londonu, trgovačko i pravničko središte.

mnogih i premnogih svojih kolega. Pošto sam se dakle posavjetovao sa ženom i sa nekoliko znanaca, odlučim da opet krenem na more.

Bio sam ranar redom na dva broda i za šest sam godina putovao nekoliko puta u Istočnu i Zapadnu Indiju, te sam time nešto povećao imutak. Dokolne sam časove provodio čitajući najbolje pisce, stare i nove, jer sam uvijek bio opskrbljen priličnim brojem knjiga; a kad bih bio na kopnu, provodio bih vrijeme promatrajući običaje i značaj naroda i učeći njihov jezik; to mi je bilo vrlo lako, jer mi je pamćenje jako.

Kako posljednje od tih putovanja nije ispalo najsretnije, dodijalo mi more, i ja naumim da ostanem kod kuće sa ženom i obitelji. Preselim se iz Old-Jewryja u Fetter-Lane, a odande u lučku četvrt Wapping, u nadi da ću među mornarima naći posla, ali mi se nije posrećilo. Kad sam se tri godine dana načekao da mi se te prilike poboljšaju, prihvatim povoljnu ponudu kapetana Williama Pricharda, zapovjednika broda *Antelope,* koji je putovao na Južno more. Isplovili smo iz Bristola dne 4. svibnja 1699., i put nam je isprva bio vrlo sretan.

Ne bi bilo zgodno, s nekih razloga, da dosađujem čitatelju pojedinostima naših doživljaja po tim morima; bit će dovoljno, ako ga izvijestim, da nas je na putu odande u Istočnu Indiju žestoka bura potjerala na sjeverozapad od Van Diemenove Zemlje.[12] Mjerenjem smo ustanovili, da se nalazimo na 30° 2' južne širine. Dvanaest nam je momaka bilo pomrlo od prenaporna posla i loše hrane; ostali su bili u vrlo slabu stanju.

Dne 5. studenog, kad u onim krajevima započinje ljeto, u gustoj magli opazi kormilar hrid na pedeset sežanja od broda; ali je vjetar bio tako jak, da nas je natjerao ravno na nju, i brod nam se razbije. Nas šestorica spustimo čamac i uspijemo nekako da se otisnemo od broda i od hridine.

Veslali smo, kako ja računam, kojih devet morskih milja, dok nas nije izdala snaga, jer smo bili premoreni od teških napora na brodu. Predadosmo se dakle na milost i nemilost valovima, te po prilici za pola sata od nagla nam se sjevernjaka izvrnu čamac.

Što se zbilo s mojim drugovima u čamcu, ne znam kazati; ali sudim da su svi zaglavili. Ja sam pak plivao nasreću, a vjetar i struja gonili me naprijed. Često sam spuštao noge, a nisam dosezao do dna; no kad sam bio već gotovo smalaksao i nisam više bio kadar da se borim, naiđem na tlo; a uto jenjala i bura. Nagib je bio tako slab, da sam gazio gotovo čitavu milju, prije nego što sam stigao na obalu: nagađao sam, da je tada moglo biti oko osam sati uvečer. Prošao sam onda još pol milje, a nisam vidio nikakva traga ni kućama ni žiteljima; ili ih barem – iznemogao, kakav bijah – nisam opazio. Bio sam silno umoran, ponešto od one žege, ponešto od ono kvarat rakije što sam je popio kad sam odlazio s broda, osjetih kako me drijem hvata. Legnem u travu, koja je bila veoma sitna i meka, te sam tu prespavao, mislim, kojih devet sati, snom tvrđim i slađim nego ikad u životu, koliko se sjećam; jer kad sam se probudio, bilo se baš razdanilo.

[12] Stariji naziv za otok Tasmaniju (danas dio Australije).

Htjedoh ustati, ali nisam mogao da se maknem; jer kako sam slučajno ležao na leđima, razabrao sam da su mi ruke i noge sa svake strane pričvršćene za zemlju, a kosa mi, duga i gusta, svezana isto tako. Osim toga osjećao sam više tankih uzica preko tijela od pazuha do bedara. Mogao sam gledati jedino uvis; sunce pripeklo, a svjetlost mi vrijeđala oči. Začujem oko sebe muklu graju, ali u onom položaju u kojem sam ležao, nisam mogao vidjeti ništa osim neba.

Začas osjetim kako mi po lijevoj nozi lazi nešto živo, lagano mi prelazi preko prsiju i dolazi mi gotovo do brade; spustim oči, što sam mogao niže, i razaberem, da je to ljudsko stvorenje niti šest palaca visoko, s lukom i strijelom u rukama i s tobolcem na leđima. Uto osjetim kako barem četrdeset isto takvih bića (tako sam procijenio) ide za tim prvim. Nisam se mogao načuditi svemu tome, pa kriknem tako glasno, da su se svikoliki razbježali od pusta straha; a neki su, kako mi kasnije rekoše, pali te se izubijali, kad su s mene skakali na zemlju.

Međuto eto ih brzo natrag, a jedan od njih, koji se odvažio toliko da mi je sasvim zagledao u lice, u čudu digao ruke i uznesao oči, zaviknuo cikutljivim, ali jasnim glasom: *Hekinah degul!* a drugi ponovili nekoliko puta te iste riječi, ali ja nisam onda znao što znače.

Za sve sam to vrijeme ležao vrlo nezgodno, čitatelj će mi vjerovati; nastojao sam da se oslobodim, te mi napokon poslužila sreća da rastrgnem konopce i iščupam kolčiće kojima mi je lijeva ruka bila pričvršćena uza zemlju; jer kad sam je dizao k licu razabrao sam način kako su me svezali, i u isti sam mah silovitim trzajem, koji mi je zadao jak bol, razmaknuo malo užeta što su mi vezivala kosu s lijeve strane, tako da sam upravo mogao okrenuti glavu po prilici dva palca. Ali oni stvorovi pobjegoše i opet, prije nego što sam mogao da ih uhvatim; nato zaori silna vika i cika, a kad je prošla, začujem kako jedan naglas viče: *Tolgo phonac.* Začas osjetim da su mi u lijevu ruku odapeli više od stotine strijela koje su me zabockale kao sto igala; osim toga odapeli oni još jednom strijele u zrak, kao što mi u Europi ispaljujemo kumbare, a od tih su strijela, mislim, mnoge pogodile moje tijelo (premda ih nisam osjetio), a neke lice, koje sam odmah zakrio lijevom rukom.

Kad je prošao taj pljusak od strijela, zajecam od jada i muke, pa kad sam onda opet upeo da se oslobodim, iznova oni odapeli strijele, izdašnije nego prvi put, a neki pokušali da me kopljima ubodu sa strane; ali na sreću imadoh na sebi kaputić od bivolje kože, te nisu mogli da ga probodu.

Smislim da je najpametnije ležati na miru, sve do noći, pa kako mi je ljevica već odriješena, mogu se onda lako osloboditi; a što se tiče žitelja, opravdano sam sudio da bih bio dorastao najvećoj vojsci koju bi oni digli na mene, ako su svi ovoliki, kolik je onaj kojega sam vidio. No sudbina mi dosudila drugačije. Kad je narod vidio da ja mirujem, nisu više strijeljali; ali po halabuci, koju sam čuo, razabrao sam da im je porastao broj; po prilici četiri lakta od mene, pred desnim uhom mojim, čuo sam kako lupaju dulje od sata, kao kad ljudi rade; okrenem onamo glavu, koliko mi dopuštahu kolčići i uzice, te uočim,

da su digli tribinu, visoku po prilici poldrug stope, na kojoj su mogla stati četiri žitelja, s dvojim ili trojim ljestvama, da se na nju popnu: odande mi jedan od njih, koji kanda bijaše neki odličnik, održa dug govor, od kojega nisam razumio ni slovca.

Valjalo mi je spomenuti da je taj odličnik, prije nego što je otpočeo svoj govor, tri puta zaviknuo: *Langro dehul san.* (Te i one prijašnje riječi kasnije su mi ponovili i protumačili.) Nato pristupe odmah koja pedesetorica žitelja, te presijeku uzicu, kojom mi je s lijeve strane bila privezana glava; to me oslobodilo, da mogu glavu okrenuti na desnu stranu i da tome, što će govoriti, promotrim spodobu i držanje. Učinio mi se da je čovjek srednjih godina i viši od one trojice što ga prate; jedan je od njih paž, koji za njim nosi povlaku, a čini se da je nešto veći od moga srednjeg prsta; druga dvojica stoje uza nj s jedne i s druge strane te ga podržavaju. Sve on radi kao govornik, pa sam razabrao neke dijelove s prijetnjama, a druge s obećanjima, smilovanjem i prijaznošću.

Odgovorio sam mu nekoliko riječi, ali najpokornije, uzdižući lijevu ruku i oba oka k suncu, kao da ga zazivam za svjedoka; a kako sam umirao od gladi, jer nekoliko sati prije odlaska s broda nisam bio založio ni zalogaja, toliko su me silno zaokupili prirodni zahtjevi, te se nisam mogao suzdržati da ne odam svoju nestrpljivost (možda protiv strogih pravila pristojnosti), nego sam svejednako turao prst u usta, u znak da želim hrane.

Hurgo (jer tako oni zovu velikaša, kako sam kasnije doznao) razumio me vrlo dobro. Sišao on s tribine i naložio da uza me prislone nekoliko ljestava po kojima se popelo više od sto žitelja: krenuli oni k mojim ustima, natovareni košarama punim jela, što se po kraljevu nalogu pribavilo i poslalo ovamo, čim je kralj dobio prvi glas o meni. Razabrao sam da je to meso od raznih životinja, ali po okusu ih nisam mogao razaznati. To su pleća, butovi i bedra, nalik na ovnujska, i vrlo dobro priređena, ali manja od ševinih krila. Po dva i po tri jeo sam kao jedan zalogaj i zalagao mahom po tri hljeba, tolika, koliko je puščano zrno. Nahranili su me, što su brže mogli, te svakojako iskazivali čudo i prepast od moje veličine i teka.

Onda im dadem drugi znak da želim piti. Po mojem su jelu razabrali da mi ne bi dostajala mala količina; a kako su nadasve domišljat narod, uzdigli su nadasve spretno jednu od najvećih svojih bačava, dovaljali je onda k mojoj ruci i dno joj izbili; ispih je nadušak, a kako i ne bih, kad nije bila ni od pol pinte, a po okusu kao da je lako vino burgundsko, ali mnogo slasnije. Donijeli mi još jednu bačvu i ja je ispio isto onako, te javio znacima da bih još; ali nisu više imali da mi dadu.

Kad sam stvorio ta čudesa, zaciktali od radosti, zaigrali mi na prsima i nekoliko puta ponovili, kao i prije: *Hekinah degul!* Dali mi znak da zbacim ove dvije bačve, ali najprije upozorili svijet, vičući na sav glas: *Borach mevolah!* da se uklone; a kad su ugledali burad u zraku, nastala sveopća cika: *Hekinah degul!*

Priznajem, često me snalazila napast dok su gore-dolje hodali po mojem tijelu, da zgrabim prvu četrdesetoricu ili pedesetoricu što mi budu na dohvatu i da ih tresnem o zemlju. Ali kad sam se sjetio što sam pretrpio, a to valjda i nije još najgore zlo što mi oni

mogu zadati, i što sam im časno obećao – jer tako sam tumačio svoje ponizno vladanje – brzo mi se razbiše te misli. Osim toga, smatrao sam da sam sada vezan zakonima gostoljublja prema narodu koji me počastio s tolikim troškom i sjajem. Uza sve to nisam mogao u mislima svojim da se načudim neustrašivosti tih maljušnih smrtnika što su se usudili da se popnu i da hodaju po mojem tijelu dok mi je jedna ruka bila slobodna, i nisu zadrhtali od samog pogleda na tako silno stvorenje, kakvim sam se morao učiniti njima.

Nakon nekoga vremena, kad su vidjeli da više ne ištem jela, javila se k meni od njegova carskoga veličanstva jedna osoba visoka čina. Preuzvišeni mi se gospodin popeo uz golijen desne noge, prišao mome licu, sa dvanaestak pratilaca, pokazao svoju vjerodajnicu s kraljevskim pečatom, turio mi ju pred same oči i govorio kojih deset časaka bez ikakva znaka ljutosti, ali s nekom odrješitom odlučnošću; često je pokazivao preda se, a to je bilo, kako sam kasnije razabrao, prema glavnom gradu, udaljenu po prilici pol milje, kamo su me, po odluci kraljevoj u vijeću, imali otpraviti.

Odgovorio sam nekoliko riječi, ali uludo, te slobodnu ruku položio na drugu, vezanu (ali iznad glave njegovoj preuzvišenosti, od straha da ne ozlijedim njega ili njegovu pratnju), a onda na glavu i tijelo, u znak da želim slobodu.

Bit će da me je prilično razumio jer je mahnuo glavom da mi ne odobrava, i rukama mi pokazao da moram biti odveden kao zarobljenik. No ipak me drugim znacima obavijestio da će mi biti dosta jela i pića i da će vrlo dobro postupati sa mnom.

Nato ja i opet pokušam da rastrgnem zavezice; ali kad su me zabockale strijele njihove po licu i po rukama, po kojima su bili sami prištevi i neke strijele bile još zabodene, i kad sam razabrao da mojim neprijateljima raste broj, dadem znak i javim njima neka od mene čine što ih volja. Hurgo i njegova pratnja odu nato, s velikom uljudnošću i vesela lica.

Nabrzo iza toga začujem sveopće klicanje i često ponavljanje riječi: *Peplom selan,* te osjetim s lijeve strane kako mi silan svijet driješi užad toliko, da sam se mogao okrenuti na desnu stranu i pustiti vodu; to sam vrlo obilato učinio, na veliko čudo svijetu; po mojoj kretnji pogodili oni što ja kanim učiniti i odmah se razmakli desno i lijevo da se uklone bujici što je s tolikim šumom i žestinom provalila iz mene.

Prije toga su mi lice i obje ruke namazali nekom mašću vrlo ugodna mirisa, od koje me za nekoliko časaka prošao sav bol i svrbež od njihovih strijela. Sve to, uz onu okrepu koju sam stekao od njihova vrlo zasitna jela i pića, uljulja me u san. Kako su me kasnije uvjeravali, prespavao sam kojih osam sati; a i nije čudo jer su liječnici po carevoj zapovijedi bili umiješali u bačve s vinom uspavljiv napitak.

Čini se da je car odmah bio po skoroteči obaviješten, čim sam izišao na obalu te su me našli gdje spavam na zemlji, pa je odlučio u vijeću da me svežu onako kako sam pripovjedio (učinili su to po noći, dok sam spavao), da mi se pošalje jela i pića u obilju i da se pripravi naprava da budem odvezen u glavni grad.

Ta se odluka čini možda vrlo smionom i opasnom, te sam uvjeren da se nijedan vladar u Europi u sličnoj prilici ne bi poveo za njom. Ali po mojem sudu bila je ona

nadasve razborita, a isto tako plemenita: jer da je taj svijet uznastojao da me ubije kopljima i strijelama dok sam spavao, bio bih se zacijelo probudio čim bih osjetio bockanje, a to bi mi toliko uzbudilo bijes i jakost te bih bio kadar da rastrgam uzice kojima sam vezan; nakon toga, kako nisu kadri da mi se odupru, ne bi se mogli nadati milosti.

Ti su ljudi nadasve izvrsni matematičari i postigli su veliku savršenost u mehanici, jer ih pomaže i potiče car, koji je poznat zaštitnik znanosti. Taj vladar ima nekoliko sprava na kotačima, za prijevoz drveća i drugih teških tereta. Najveće ratne brodove, od kojih su neki dugi devet stopa, gradi on često u šumama, gdje drvo raste, i vozi ih na tim spravama tri ili četiri stotine lakata do mora.

Pet stotina tesara i inženjera zaposlio je odmah da pripreme najveću spravu što je imaju. Bila je to drvena konstrukcija, uzdignuta tri palaca od zemlje, kojih sedam stopa duga i četiri široka, a kretala se na dvadeset i dva kotača. Cika, što sam je čuo, digla se za dolaska te sprave, koja je, čini mi se, krenula četiri sata nakon mojega izlaska na obalu. Namjestili su je uporedo s mojim tijelom. Ali glavna je poteškoća bila, kako će me dići i smjestiti na kola. Za taj su posao poboli osamdeset kolaca, svaki visok jednu stopu, a vrlo jaka užeta, debela kao dretva, pričvrstili kukama uz mnogo ovoja kojima su mi radnici omotali vrat, ruke, tijelo i noge. Devet stotina najjačih ljudi bilo je zaposleno da vuku ta užeta, mnogim koloturima pričvršćena za kolce; i tako su me za kraće vrijeme od tri sata digli, natovarili na spravu i tamo čvrsto svezali.

Sve su mi to pripovijedali; jer dok se taj posao radio, ležao sam ja u tvrdom snu, od one uspavljive medicine što su mi je ulili u piće. Petnaest stotina najvećih carevih konja, svaki konj četiri i pol palca visok, upreglo se da me odvuku u prijestolnicu, koja, kako rekoh, bijaše pol milje odande.

Četiri sata pošto smo se uputili, probudila me vrlo smiješna zgoda; na časak zastala kola, da se nešto popravi, što se potrgalo, a dvojicu-trojicu urođenika snašla radoznalost da vide kakav sam kad spavam; popeli se na kola i sasvim polagano krenuli k mojemu licu; jedan od njih, gardijski časnik, turio mi prilično duboko u lijevu nozdrvu šiljak svojega spontona i poškakljao mi nos kao slamčicom, da sam žestoko kihnuo; onda oni neopaženo umakli, te sam istom iza tri nedjelje doznao zašto sam se tako naglo probudio.

Toga dana još smo dugo putovali, a po noći počinuli, sa pet stotina stražara sa svake strane uz mene, polovica sa zubljama, a polovica s lukovima i strijelama, i pripravni da pucaju na me ako bih namislio da se maknem.

Sutradan u zoru nastavili mi put te smo oko podneva bili dvjesta lakata od gradskih vrata. Car i sav dvor njegov izašli da nas dočekaju, ali visoki časnici nisu nikako dopuštali, da njegovo veličanstvo izvrgava opasnosti svoju osobu penjući se na moje tijelo.

Na mjestu gdje su kola stala bio starinski hram koji se držao najvećim u svoj kraljevini; prije nekoliko godina bio je okaljan okrutnim ubojstvom i narod ga je u svojoj revnosti smatrao oskvrnutim, zato je bio prepušten za opću upotrebu, a sav je ukras i

uredba bila odnesena. U toj su zgradi odlučili da ja stanujem. Velika vrata prema sjeveru bila su koje četiri stope visoka i gotovo dvije stope široka te sam kroz njih lako mogao propuzati. Sa svake strane uz vrata malen je prozor, koji nije šest palca iznad zemlje; na prozor s lijeve strane prikovao kraljevski kovač dvadeset i jedan lanac, nalik na lance, na koje se u Europi vješaju ženski satovi, i gotovo isto tako debele, a tim lancima obapeli moju lijevu nogu sa trideset i šest katanaca.

Upravo naprama hramu, na drugoj strani glavne ceste, u daljini od dvadeset stopa, bila kula, visoka barem pet stopa. Ovamo se popeo car s prvom svojom dvorskom gospodom, kako bi mu bilo prilike da me razmotri; to mi rekoše, jer ja njega nisam mogao vidjeti.

Računalo se da je poradi toga izišlo iz grada kojih sto tisuća žitelja; a ja mislim da unatoč mojim stražarima nije bilo manje od deset tisuća onih što su se u razno vrijeme popeli po ljestvama na moje tijelo. Ali naskoro je izdana proklamacija kojom se to uz smrtnu kaznu zabranjuje.

Kad su radnici rasudili da se ja ne mogu osloboditi, presjekoše sve uzice što me vezuju; nato ustadoh tako sjetan i neveseo, kako nikad za života nisam bio. Ali kad me narod vidio da ustajem i hodam, buknu graja i čuđenje da se to već i ne može iskazati.

Lanci, što mi vezivahu lijevu nogu, bijahu dugi po prilici dva lakta, te su mi dopuštali ne samo da u polukrugu hodam gore-dolje, nego, budući da bijahu pričvršćeni na četiri palca od vrata, i da upužem u hram i ondje se ispružim koliko sam dug i širok.

DRUGA GLAVA

Car lilliputanski sa nekoliko plemića pohađa autora u zatvoru. – Opisuje se careva osoba i odjeća. – Imenovani učenjaci da autora nauče jeziku one zemlje. – Blagom ćudi stječe on naklonost. – Pretražuju mu džepove te mu oduzimaju mač i pištolje.

Kad sam opet stao na noge, ogledao sam se oko sebe i moram priznati da nikad nisam uočio zanimljivijeg prizora. Kraj oko mene učinio mi se samim vrtom, a ograđene njive, ponajviše po četrdeset četvornih stopa, nalikuju na same cvjetne lijehe. Te su njive izmiješane sa šumama od pol *stanga*[13], a najviše je drveće, koliko sam mogao rasuditi, visoko sedam stopa. Grad vidim na lijevoj strani, a nalikuje mi na naslikan prizor u kazalištu.

Nekoliko me sati muči već prirodna potreba, a nije ni čudo, jer gotovo su dva dana kako sam se posljednji put ispraznio. Velika mi je neprilika između nužde i stida. Najbolji mi izlaz što sam ga znao smisliti, bijaše da otpužem u svoju kuću, pa sam tako i učinio, zatvorio za sobom vrata, udaljio se, koliko god mi dopuštaše duljina mojega lanca, te izbacio iz tijela nemili teret. Ali to je jedan jedini put, što sam skrivio ikad ovako nečisto djelo; zato se i nadam, da će mi čestiti čitatelj ponešto oprostiti, kad zrelo i nepristrano rasudi moju zgodu i u kakvoj sam nevolji bio. Od toga mi je vremena bio stalan običaj čim ustanem izvršiti taj posao pod vedrim nebom, koliko mi se god proteže lanac; a svakoga jutra, prije nego što bi mi došlo društvo, vodila se točna briga da tu neugodnu stvar odvezu na tačkama dvojica slugu postavljena za taj posao. Ne bih tako dugo zastajao na zgodi, koja se na prvi pogled može činiti da nije vrlo važna, kad ne bih smatrao potrebnim, da pred svijetom opravdam svoj glas, što se tiče čistoće jer kako su mi pripovijedali, neki su klevetnici i ovom i drugim prilikama, izvoljeli da sumnji izvrgnu moj glas.

Kad se završila ta dogodovština, vratim se iz svoje kuće jer mi je trebalo čista zraka. Car je već bio sišao s kule, te na konju pojahao k meni, ali zamalo što ga to nije skupo stajalo; jer konj mu je bio doduše dobro dresiran, ali nije bio naučen na ovo što mu se čini kao da se brijeg kreće pred njim, pa se on propeo na stražnje noge: no vladar, izvrstan jahač, održao se na njemu dokle god mu nisu pritrčali pratioci i uhvatili konja za uzdu, tako da je njegovo veličanstvo imalo vremena da sjaše. Kad je sišao, u veliku me čudu ogledao svega; ali se držao dalje nego što dohvaća moj lanac.

[13] Stara engleska jedinica za duljinu, »motka«, dugačka 16,5 stopa; dakle oko 3/4 četvornog metra.

Kuharima svojim i pivničarima, koji su bili već pripravni, naloži on neka mi dadu jela i pića, i oni mi to na nekim kolicima dogurali na dohvat. Prihvatio sam ta kolica i nabrzo ih ispraznio sva: dvadeset ih je bilo napunjenih mesom, a deset pićem: od onih prvih od svakih su mi se kolica smogla dva-tri dobra zalogaja; deset sudova pića, koje je bilo u zemljanim bočicama, izlijem u jedna kolica te ih iskapim na dušak; tako sam učinio i s preostalim.

Carica i mladi prinčevi i princeze od carskoga roda, a uz njih mnoge dame, sjedili podalje na stolicama: ali kad se desila ona zgoda s carevim konjem, poustajali i prišli k njegovoj osobi, koju ću sada opisati. Car je gotovo za širinu mojega nokta veći nego itko na njegovu dvoru; to je samo dovoljno da ispuni gledatelje strahopoštovanjem. Obličje mu je snažno i muškaračko, s austrijskom usnom i kukastim nosom; lice mu je maslinove boje, držanje uspravno, tijelo i udovi skladnih razmjera, sve kretnje ljupke, a vladanje veličanstveno. Nije onda bio više u naponu mladosti, bilo mu je dvadeset i osam godina i tri četvrtine, a od toga je kojih sedam godina vladao u sreći i ponajviše pobjednički.

Da mi bude zgodnije promatrati ga, legao sam na bok, tako da mi je lice bilo uporedo s njegovim, a on je stajao samo tri lakta od mene: a otad sam ga mnogo puta držao u ruci, ne mogu se dakle varati u opisu. Odjeća mu je bila vrlo jednostavna i priprosta, a kroj njen između azijskoga i europskoga; ali na glavi mu bio lak zlatan šljem, ukrašen draguljima, a s perjanicom na vrhu. U ruci je držao gol mač, da se brani ako bi se dogodilo da se ja otrgnem: mač mu bio gotovo tri palaca dug, balčak i korice zlatne, iskićene alemima. Glas mu bio cikutljiv, no vrlo jasan i razgovijetan, pa sam ga mogao jasno čuti i onda kad bih stajao.

Gospođe i dvorani bili svi nadasve sjajno odjeveni, tako da se mjesto na kojem stoje činilo da nalikuje na suknju, prostrtu po zemlji, išaranu zlatnim i srebrnim figurama. Njegovo carsko veličanstvo često mi je nešto govorilo, a ja sam mu odgovarao; ali nijedan od nas nije razumijevao ni slovca. Bilo je tu nekoliko njihovih svećenika i pravnika (kako sam nagađao po njihovoj odjeći), kojima je bilo naređeno da razgovaraju sa mnom; i ja sam im govorio u svim jezicima, u kojima znam išta da naklapam, to jest njemački, holandski, latinski, francuski, španjolski, talijanski i lingua franca;[14] ali sve uzalud.

Za neka dva sata otišao dvor, a mene ostavili s jakom stražom koja je bila sva nestrpljiva da nagrne k meni što god bliže smije; a neki su toliko obezobrazili da su na mene odapeli strijele, dok sam sjedio pred vratima svoje kuće, i jedna malda me nije pogodila u lijevo oko. Ali pukovnik naloži, da pohvataju šestoricu kolovođa, i rasudio, da im je najpodesnija kazna ako ih svezane preda meni u ruke; nekoliko njegovih vojnika izvršilo to, pa ih bodovima svojih kopalja dotjerali meni na dohvat.

---

[14] »Franački jezik«, međunarodni jezik sporazumijevanja kojega su na Sredozemlju koristili pomorci i trgovci; mješavina talijanskog, provansalskog, španjolskog, grčkog, arapskog, turskog... Izraz se koristi za sve slične jezike sporazumijevanja.

Ja ih sve uhvatio u desnu ruku, petoricu turio u džep kaputa, a što se tiče šestoga, ja se pričinio, kao da ću ga živa pojesti. Jadnik se strahovito uzvikao, a pukovnik i njegovi časnici zapali u silnu brigu, pogotovo kad su vidjeli da vadim nož; ali sam ih brzo oslobodio straha jer sam ga blago pogledao, odmah mu presjekao zavezice kojima je bio svezan i nježno ga spustio na zemlju, a on pobjegao. Isto sam tako postupio i s drugima, vadeći ih jednoga po jednog iz džepa; i vidio sam da je i vojnicima i narodu silno ugodio taj znak moje blagosti koja se na dvoru prikazala na veliku moju korist.

Pred noć sam se nešto poteško uvukao u svoju kuću i tamo legao na pod; i tako sam radio kojih četrnaest dana; za to je vrijeme car naložio da se za mene zgotovi postelja. Šest stotina strunjača obične veličine dovezli su na kolima i složili ih u mojoj kući; sto i pedeset tih strunjača posašivali ujedno, da sastave širinu i duljinu, pa ih početverostručili; ali to me vrlo malo čuvalo od tvrdoga poda, koji je bio od glatka kamena. Po tom istom računu opskrbili me ponjavama, biljcima, pokrivačima, prilično zgodnima za čovjeka koji je tako dugo bio naučen na nevolje.

Kad se glas o mojem dolasku raznio po kraljevini, navratio on k meni svu silu bogata, besposlena i radoznala svijeta da me vidi, tako da su gotovo opustjela sela; a bilo bi nastalo veliko zanemarivanje gospodarstva i kućanstva da protiv te nevaljalštine nije istupilo njegovo veličanstvo sa nekoliko proklamacija i državnih odredaba. Odredio car da se oni koji su me već vidjeli moraju vratiti kući, te da se mojoj ne smiju prikučiti bliže od pedeset lakata, bez dopuštenja od dvora; time su državni tajnici stekli znatne prihode.

Međutim je car vijećao često da se raspravi što bi se uradilo sa mnom; a kasnije mi je pripovjedio jedan moj osobni prijatelj, znatna ličnost koja je bolje od ikoga znala svaku tajnu, da je dvor bio u silnoj neprilici zbog mene. Bojali se da se ne bih otrgnuo; da će moja prehrana biti vrlo skupa, te će prouzrokovati glad. Gdjekad su odlučivali da me umore glađu, ili da mi barem poodapinju otrovane strelice u lice i po rukama, što bi me brzo skončalo; ali su opet smislili da bi smrad tako golema trupa prouzrokovao u prijestolnici pošast i po svoj ju prilici raširio po cijeloj kraljevini.

Usred toga vijećanja dođe na vrata velikoj vijećnici nekoliko časnika; dvojica budu propuštena te izvijeste kako sam se ja ponio prema onoj spomenutoj šestorici krivaca, a to je toliko dirnulo u srce cara i sve vijeće i meni pokoristilo, da je izdana carska zapovijest koja je odredila svim selima devet stotina lakata oko grada, da svakoga jutra dobavljaju po šest goveda, četrdeset ovaca i drugi živež meni za hranu; ujedno razmjernu množinu kruha i vina i drugoga pića; za dužnu isplatu izdao je car doznake na svoju riznicu: jer taj vladar živi najviše od svojih posjeda; rijetko on, osim u izvanrednim zgodama, uzima ikakvu dažbinu od svojih podanika, a oni mu u ratovima moraju služiti na vlastiti trošak.

Namjestilo se također šest stotina ljudi meni za sluge, kojima se doznačivala hranarina za uzdržavanje, i vrlo se zgodno digli čadori sa svake strane kraj mojih vrata. Isto se tako odredilo da mi tri stotine krojača sašiju odijelo po domaćoj modi; da šestorica

najvećih učenjaka njegova veličanstva budu zaposlena da me nauče svoj jezik; a naposljetku, da se konji carevi te konji plemićki i gardijskih četa vježbaju često preda mnom, da se priviknu na mene.

Svi su se ti nalozi valjano izvršili i za neka tri tjedna dana uznapredovao sam jako u izučavanju njihova jezika, i za to me vrijeme car počastio često svojim posjetima te je izvoljevao da mojim učiteljima pomaže pri učenju. Započeli smo već ponešto razgovarati, a prve riječi koje sam naučio bile su mi iskazivanje želje neka bi me izvolio osloboditi; to sam klečeći ponavljao svaki dan. Odgovor je njegov bio, koliko sam mogao razumjeti, »da to stoji vremena i ne može biti bez odluke njegove i vijeća, a najprije moram ja *lumos kelmin pesso desmar lon emposo,* to jest priseći na mir s njim i s njegovom kraljevinom; no sa mnom će postupati sa svom blagošću; i on mi posavjetovao da strpljivošću i razboritim vladanjem steknem dobar glas kod njega i njegovih podanika.

Kaza mi neka ne zamjerim što je nekim podesnim činovnicima naložio da me pretraže, jer ja po svoj prilici nosim uza se kakvo oružje koje je zacijelo opasno, ako je prema veličini ovako goleme osobe. Ja rekoh, da ću udovoljiti njegovu veličanstvu: jer sam pripravan da se svučem i da pred njim izvrnem džepove. To sam iskazao nešto riječima, nešto znacima.

On mi odgovori, da me po zakonima njegove kraljevine moraju pretražiti dva njegova činovnika; on zna, da se to ne može učiniti bez mojega pristanka i pomoći; a on tako lijepo sudi o mojoj plemenitosti i pravednosti, da te ljude povjerava mojim rukama; što god mi budu oduzeli, vratit će mi se kad budem odlazio iz zemlje, ili će mi se platiti po cijeni koju ja budem ustanovio. Ja dignem u rukama ta dva činovnika, turim ih najprije u džepove na kaputu i onda u svaki drugi džep na sebi, osim dvaju džepića na hlačama i još jednoga tajnoga džepa; nisam želio pretrage jer tu su mi bile sitne potrepštine koje nisu važne ni za koga doli za mene. U jednom mi je džepiću bio srebrn sat, a u drugom nešto malo zlatna novca u novčarci. Ta su gospoda ponijela pero, tintu i papir, te sastavljali točan popis svega što su vidjeli; a kad su završili, zaiskaše da ih spustim, pa da popis predaju caru. Taj sam popis preveo kasnije na engleski jezik, a glasi doslovce ovako:

»*Imprimis,* u desnom džepu na kaputu goleme Planine od čovjeka ili Gorostasa (jer tako ja prevodim riječi *quinbus flestrin*), našli smo nakon najpomnije pretrage samo velik komad obična platna, tolik da bi mogao biti prostirač u glavnoj svečanoj dvorani njegova veličanstva. U lijevom smo džepu vidjeli velik srebren kovčeg, s poklopcem od istoga metala, kojega mi istraživači nismo mogli da dignemo. Zaiskali smo neka ga otklopi, te je jedan od nas zakoraknuo u kovčeg i zagazio dosred noge u nekakvu prašinu, od koje nam je nešto uzletjelo u lice, tako da smo obojica kihnuli nekoliko puta.

U desnom džepu na prsluku našli smo silan svežanj bijelih tankih stvari, koje su složene, debele koliko tri čovjeka, svezane jakim užetom i označene crnim figurama; to mi pokorno sudimo da su spisi, a svako je slovo gotovo toliko, kolik je nama dlan na ruci. U lijevom mu je džepu bila neka sprava kojoj se na leđima ispinje dvadeset dugih kolaca,

što nalikuju na palisade pred dvorom vašega veličanstva; time se Gorostas češlja, sudimo mi, jer mu nismo neprestano dodijavali pitanjima, kad znamo da mu je velika teškoća razumjeti nas.

U prostranom džepu na desnoj strani srednje odjeće njegove (tako ja prevodim riječ *ranfu-lo,* kojom su označili moje hlače) vidjeli smo šupalj gvozdeni stup, po prilici dug koliko čovjek, a taj je stup pričvršćen uz čvrst komad drveta, još veći od stupa; na jednoj strani strše iz stupa veliki komadi željeza, izrezani u čudne figure, te ne razabiremo, čemu su. U lijevom mu je džepu još jedna sprava te iste vrste.

U manjem džepu na desnoj strani bilo je nekoliko okruglih, plosnih komada bijela i crvena metala, različite veličine; nekoji bijeli komadi, koji su se činili da su srebro, bili su veliki i teški, da smo ih moj drug i ja jedva mogli podići.

U lijevom su džepu bila dva crna stupa nepravilna oblika: kad smo stajali na dnu džepa, s teškom smo mukom mogli do vrha. Jedan je od njih bio u koricama i činio se da je sav od komada; ali drugomu se na gornjem kraju ukazala neka bijela okrugla stvar, po prilici dva puta krupnija od naše glave. U svakom je stubu bila čudna čelična ploča, koju nam je po zapovijesti našoj morao pokazati, jer smo se bojali da to ne bi bile opasne sprave. Izvadio ih je iz njihovih tokova i rekao nam da mu je u zavičaju bila navada da jednom od tih ploča brije bradu, a drugom da siječe meso.

Bila su još dva džepa, u koje nismo mogli ući: zvao ih je svojim džepićima; bila su to dva široka raspora na vrhu srednje odjeće njegove, ali sasvim prignječena pritiskom njegova trbuha.

Iz desnoga mu džepa visio golem, srebren lanac s čudnom spravom na kraju. Odredili smo mu da izvuče, ma što bilo na onom kraju lanca, i ukazala se kugla, napolak od srebra, a napolak od nekoga prozirnog metala; na prozirnoj smo strani uočili neke neobične figure, nacrtane uokolo, i mislili smo da ih možemo dirnuti, ali ta nam svijetla stvar zaustavila prste. On nam metnuo tu spravu na uši, te od nje nastao neprestan klopot, kao od vodenice: a mi nagađamo da je ili kakva nepoznata životinja, ili bog, kojemu se on klanja; ali više se priklanjamo ovomu drugome mišljenju, jer nas je uvjeravao (ako smo ga pravo razumjeli, jer se vrlo nesavršeno izražava), da on rijetko išta čini, dok se s tim ne posavjetuje. Nazivao je to svojim proročištem i govorio da mu to kazuje vrijeme za svaki posao u životu.

Iz lijevoga je džepa izvukao mrežu, gotovo dovoljno veliku za ribara, ali udešenu da je može rasklopiti i sklopiti kao kesu, a u tu mu je svrhu i služila: u njoj smo našli nekoliko krupnih komada žuta metala, koji su od neizmjerne vrijednosti, ako su zaista zlato.

Pošto smo mu tako, pokoravajući se nalozima vašega veličanstva, pomno pretražili sve džepove, opazili smo mu oko struka pas, načinjen od kože neke čudne životinje, i o pasu mu visi s lijeve strane mač, dug pet ljudi, a s desne strane vreća ili kesa, razdijeljena u dva pretinca, da u svaki mogu stati tri podanika vašega veličanstva. U jednom od tih pretinaca bilo je nekoliko kugli ili lopti od vrlo teška metala, krupnih po prilici kao naše

glave, te je trebala jaka ruka, da ih digne: u drugom je pretincu bila gomila nekoga crnoga zrnja, ali to zrnje nije bilo ni krupno ni teško, jer smo po prilici pedeset zrna mogli da držimo na dlanu.

Ovo je točan opis onoga što smo našli na tijelu u Gorostasa koji je iskazao veliku uljudnost prema nama, a dolično štovanje nalogu vašega veličanstva. Potpisano i zapečaćeno četvrtog dana osamdeset devetog mjeseca sretne vladavine vašega veličanstva.

Clefrin Frelock
Marsi Frelock.«

Kad je taj popis pročitan caru, naloži mi on, doduše vrlo prijaznim riječima, da predam pojedine stvari. Najprije mi zaište krivu sablju, a ja je izvučem, korice i sve. Međutim je naredio da tri tisuće momaka najodabranijih četa što su ga onda pratile, opkole mene u nekoj daljini, s lukovima i strijelama u pripravi, da ih odmah odapnu; ali ja to nisam opazio, jer sam bio oči sasvim upiljio u njegovo veličanstvo.

Onda car zaiskao da potegnem sablju koja se ponajviše začuđujuće blistala, premda je bila ponešto zarđala od morske vode. Učinim tako i odmah sve čete zaciknu i od strave i od iznenađenja; jer sunce je jasno sjalo i odsjev im zablієštio oči, kad sam se uzmahao sabljom u ruci. Njegovo veličanstvo srčan je vladar koji se manje uplašio nego što sam se i nadao: naložio mi da sablju vratim u korice i da je bacim na zemlju, što god obzirnije mogu, kojih šest stopa od kraja mojega lanca.

Iza toga mi je zaiskao jedan od šupljih željeznih stupova; mislio je tim na moje džepne pištolje. Ja ga izvadio i po želji mu protumačio, što sam bolje umio, kako se on upotrebljava; nabio sam ga samo puščanim prahom, što mi se u zatvorenoj kesi slučajno očuvao, da se nije smočio u moru (od te neprilike svi oprezni mornari nastoje posebno da se obrane), pa sam najprije opomenuo cara, neka se ne plaši, a onda ispalio u zrak. Tu nastade još veće čudo nego kad su ugledali sablju. Stotinama popadali ljudi, kao pokošeni; i sam car, premda se održao na nogama, nije neko vrijeme mogao da se snađe.

Predao sam oba pištolja isto onako kako sam dao sablju, a onda kesu s puščanim prahom i tanad; zamolim ga neka kesu drži podalje od vatre jer će planuti od najmanje iskre i dići u zrak carsku palaču njegovu. Predao sam i sat, za kojim je car bio vrlo radoznao da ga vidi, te naložio da ga dva njegova najveća gardista donesu na motki na ramenima, kao što vozari u Engleskoj nose bure piva. Čudio se lupkanju njegovu i gibanju kazaljke za minute, koje je dobro razbirao, jer u njih je vid mnogo oštriji nego u nas.

Zapitao je svoje učenjake za mišljenje o toj spravi, ali ta su se mišljenja razlikovala i razilazila, vjerovat će mi čitatelj i bez ponavljanja, premda ih zapravo nisam sasvim razumijevao.

Predao sam onda svoj srebrni i bakreni novac, novčarku sa deset krupnih zlatnika i nekoliko sitnijih; nož i britvu, češalj i srebrnu burmuticu, rubac i bilježnicu. Sablju,

pištolje i kesu za barut otpremiše na kolima u skladište njegova veličanstva, ali druge mi stvari vratiše.

Imao sam, kako sam prije spomenuo, skrovit džep, na koji nisu naišli za pretrage, a u džepu mi bile naočale (kojima se gdjekad služim zbog slaba vida), džepni durbin i nekoliko drugih sitnih potrepština koje ne bi vrijedile caru, pa nisam mislio da bih čašću bio obvezan da ih odajem, a bojao sam se da se ne bi pogubile ili iskvarile ako ih izdam iz ruku.

TREĆA GLAVA

Pisac zabavlja cara i njegove plemiće i plemkinje na vrlo neobičan način. – Opisuju se zabave lilliputanskoga dvora. – Piscu se uz neke uvjete daje sloboda.

Moja blagost i dobro vladanje osvojiše toliko cara i njegov dvor, pa vojsku i narod uopće, da sam se uzeo nadati kako ću za kratko vrijeme steći slobodu. Nastojao sam, kako god sam mogao, da podržim to povoljno raspoloženje. Urođenici su se sve manje bojali bilo kakve opasnosti od mene. Legnem ja gdjekad i pustim petoricu ili šestoricu da mi igraju na ruci; a naposljetku se dječaci i djevojčice razjunačili da dolaze i da se u mojoj kosi igraju skrivača.

Bio sam sada dobro uznapredovao u jeziku, u razumijevanju i u govoru. Jednoga dana smislio car da me zabavi sa nekoliko domaćih priredaba u kojima oni vještinom i sjajem natkriljuju sve narode koje sam znao.

Ništa me nije toliko zabavljalo koliko pelivanska igra na tanku, bijelu koncu, razapetu koje dvije stope, a dvanaest palaca od zemlje. Zamolit ću za dopuštenje i za čitateljevu strpljivost, da to ispripovijedam opširnije.

Tom se razonodom bave samo one osobe koje su kandidati za visoke službe ili za veliku milost na dvoru. Toj se umještini uče od mladosti, a nisu svagda od plemenitog roda niti osobito odgojeni. Kad se isprazni koja visoka služba, bilo smrću bilo nemilošću (što se često događa), onda petorica-šestorica tih kandidata zamole cara da bi njegovo veličanstvo i dvor zabavili igrom na užetu; pa koji odskoči najviše, a ne padne, nasljeduje službu. Vrlo se često i samim glavnim ministrima naređuje da pokažu svoju vještinu i da uvjere cara kako nisu izgubili sposobnosti.

Svi priznaju da Flimnap, rizničar, na napetom užetu odskakuje barem palac više nego ikoji velikaš u svoj carevini. Vidio sam ga kako se nekoliko puta redom premeće naglavce na drvenu pladnju pričvršćenu na konopac, koji nije deblji od obične uzice u Engleskoj. Prijatelj moj Reldresal, prvi tajnik za privatne poslove, po mojem je sudu, ako nisam pristran, odmah iza rizničara; drugi su dostojanstvenici gotovo podjednaki.

Uz te se zabave događaju često kobne nezgode, od kojih se mnoge pamte. Ja sam i sam vidio, kako su dva-tri kandidata slomila koji ud. Ali još veća je opasnost kad samim ministrima bude naređeno, da pokažu svoju vještinu! Jer oni se natječu da natkrile i sebe i svoje drugove, pa se toliko upinju da će teško biti ikoga među njima koji nije pao, a neki od njih i dva i tri puta. Kazivali su mi kako bi Flimnap dvije-tri godine prije mojega

dolaska zacijelo bio slomio vrat, da nije jedan jastuk carev slučajno ležao na zemlji i ublažio mu pad.

Ima još jedna zabava koja se prikazuje jedino pred carem i caricom i ministrom predsjednikom, u osobitim zgodama. Car polaže na stol tri tanka svilena konca, duga šest palaca; jedan je modar, drugi crven, treći zelen. Ti se konci određuju za nagrade onima, koje car izvoli odlikovati osobitim znakom svoje milosti. Ceremonija se izvršava u svečanoj dvorani njegova veličanstva, gdje se kandidati moraju podvrći ispitu o svojoj vještini, koja je posve drugačija nego prethodna, i takva da ni izdaleka sličnu nisam vidio ni u kojoj drugoj zemlji u novom ili u starom svijetu.

Car drži u rukama batinu, da bude na oba kraja vodoravna, a kandidati prilaze jedan po jedan, pa sad preskakuju batinu, sad pužu ispod nje, unatrag i unaprijed, po nekoliko puta, kako se već batina diže ili spušta. Gdjekad drži car batini jedan kraj, a drugi drži ministar predsjednik; gdjekad je sasvim drži sam ministar. Koji najhitrije izvrši svoj posao i najdulje istraje u skakanju i puzanju, nagrađuje se modrom svilom; crvena se daje idućemu, a zelena trećemu, i svi oni obavijaju to dva puta oko pasa; pa na tom dvoru malo viđaš odličnika, da nisu okićeni kojim od tih pasova.

Konji iz vojske i konji iz kraljevskih staja dovodili su se svaki dan preda me, te se nisu više plašili, nego mi dolazili do samih nogu i nisu se trzali. Konjanici su na njima preskakivali meni ruku, kad je držim na zemlji; a jedan carev lovac, na veliku trkaču, preskočio moju nogu, cipelu i sve; to je zaista bio silan skok.

Jednog dana poslužila mi sreća, te sam zabavio cara baš na osobit način. Zamolio sam neka naloži da mi se donese nekoliko štapova, dugih dvije stope, a debelih kao običan štap; nato car zapovjedi nadstojniku svojih šuma, da izda potrebne naloge; a sutradan izjutra došlo šest šumara, s isto toliko kola, i svaka kola vuče po osam konja. Uzmem devet od tih štapova, pobodem ih čvrsto u zemlju u četverokut kojemu je svaka strana iznosila dvije i pol stope, uzmem još četiri i svežem ih vodoravno za svaki ugao, po prilici dvije stope od zemlje; onda pričvrstim rubac na onih devet štapova, što stoje uspravno, i razapnem ga na sve strane, dok se nije napeo kao koža na bubnju; a ona četiri vodoravna štapa, što iskakuju po prilici pet palaca iznad rupca, na svakoj su strani služili za ogradu.

Kad sam završio posao, zamolim cara, neka četa najbolje konjice, dvadeset i četiri momka, dođe i na toj se poljani vježba. Njegovo mi veličanstvo odobri prijedlog, te jednoga po jednoga dignem u rukama, sve na konjima i oboružane, s njihovim časnicima koji će ih vježbati.

Čim su se svrstali, razdijelili se na dva dijela, pa se bore u tobožnjim okršajima, odapinju tupe strijele, trgaju mačeve, bježe i progonjaju, napadaju i uzmiču – ukratko, pokazuju najbolju vojničku disciplinu, što sam je ikad vidio. Vodoravni su štapovi čuvali njih i njihove konje, da ne spadnu sa stalka; a car je toliko uživao, da je naložio, neka se ta zabava ponovi za nekoliko dana, i jednom izvolio da ga dignem i da zapovijeda; s

velikom je mukom privolio i samu caricu neka dopusti da je u zatvorenoj nosiljci njenoj podržim dva lakta od stalka, tako da je mogla sasvim razmotriti svu vježbu.

Sva sreća moja, što se u tim zabavama nije dogodila nikakva nezgoda; samo jednom žestok konj nekoga kapetana topnuo kopitom i probio mi u rupcu rupu, pa mu se noga omakla, te se srušili i jahač njegov i on sam; ali ja sam im odmah priskočio obojici, pokrio jednom rukom rupu, a drugom rukom skinuo četu isto onako, kako sam je i digao. Konj, što se srušio, iščašio pleće, ali konjanik se nije ozlijedio; pokrpao sam rubac koliko sam mogao, ali nisam više htio da na ovako opasnim pothvatima okušavam njegovu čvrstinu.

Po prilici dva-tri dana prije nego što sam oslobođen, kad sam baš zabavljao dvor ovakvim majstorijama, stigao skoroteča i javio njegovu veličanstvu da su neki podanici njegovi jašući blizu onoga mjesta gdje sam ja bio uhvaćen, spazili na zemlji veliku crnu stvar koja je vrlo neobična oblika, kojoj se rubovi prostiru uokolo, koliko je spavaća soba njegova veličanstva, a sredina se ispinje, koliko je visok čovjek; nije živo stvorenje, kako su se isprva pobojali, jer leži u travi i ne miče se, a neki su od njih nekoliko puta obišli uokolo; penjali su se jedni drugima na ramena, popeli se na vrh, koji je plosnat i ravan, tampali po vrhu i razabrali da je stvar u nutrini šuplja; oni pokorno sude, da je to valjda nešto Gorostasovo; a ako njegovo veličanstvo izvoljeva, oni će se poduhvatiti i dovesti to sa samih pet konja.

Vidio sam odmah što oni misle, te sam se od srca veselio što to doznajem. Bit će da sam, kad sam nakon brodoloma prvi put stupio na obalu, bio tako zbunjen, da mi je, čim sam izišao na kopno, prije nego što sam došao na ono mjesto gdje sam zaspao, spao šešir koji sam uzicom bio privezao za glavu, dok sam veslao, pa mi se nije otrgnuo za sve vrijeme dok sam plivao; kako mislim, uzica mi se zacijelo otrgla nekim slučajem, a ja to nisam ni primijetio, nego sam mislio, da sam šešir izgubio u moru.

Zamolim njegovo carsko veličanstvo neka zapovjedi da mi se što brže donese, te mu opišem upotrebu i svojstvo šešira: a sutradan stigoše s njim vozari, ali nije baš bio u dobru stanju; bili su mu na obodu provrtali dvije rupe, poldrug palca od ruba, i u rupe zakvačili dvije kuke; te su kuke dugačkim užetom privezali za konjsku opremu i tako odvukli moj šešir dalje od pol engleske milje; ali kako je u tom kraju zemlja izrazito glatka i ravna, manje mi se šešir oštetio, nego što sam očekivao.

Dva dana iza te prigode zapovjedio car da onaj dio njegove vojske što je smješten u prijestolnici i oko nje bude spreman, te smislio da se zabavi na vrlo neobičan način. Naložio mi da stanem kao kolos i raskrečim noge koliko god mogu. Onda naredio svojemu generalu (starome, iskusnom vojvodi i velikom zaštitniku mojemu), neka poreda čete u zbijene redove i neka ih provede ispod mene, po dvadeset i četiri pješaka u redu, po šesnaest konjanika, uz bubnjanje bubnjeva, s razvijenim zastavama i s ispruženim kopljima. Taj se vojni zbor sastojao od tri tisuće pješaka i tisuću konjanika. Car je uz prijetnju smrtne kazne naložio da na tom maršu mora svaki vojnik održavati prema mojoj osobi najstrožu pristojnost; ali to ipak nije odvratilo nekoje mlađe časnike,

kad su stupali ispod mene, da ne uznesu oči; a priznajem istinu, hlače su mi u to vrijeme bile u tako lošem stanju, da im je bilo prilike za smijeh i za divljenje.

Slao sam tolike dopise i molbe za svoje oslobođenje, da je car napokon spomenuo tu stvar u kabinetu, a onda u potpunom vijeću; tamo se nije nitko protivio, nego jedini Skyresh Bolgolam, kome se svidjelo da mi bez ikakva povoda bude krvni neprijatelj. Ali cijelo vijeće odlučilo protiv njega, a car potvrdio. Taj je ministar bio *galbet,* ili državni admiral, uživao je veliko povjerenje u svojega gospodara i bio je čovjek jako vješt u poslovima, no mrzovoljaste i opore naravi. Naposljetku ga ipak navratili da pristane; ali je uspio, da on sam sastavi članke i uvjete uz koje ću biti oslobođen i na koje moram prisegnuti.

Te mi je članke donio glavom Skyresh Bolgolam, a dopratila ga dva podtajnika i nekoliko odličnih ljudi. Kad su mi se pročitali članci, zaištu mi, neka se zakunem da ću ih održavati; prvo sam se zakleo na način običajan u mojoj domovini, a zatim po metodi koju propisuju njihovi zakoni, to jest, uhvatio sam lijevom rukom desnu nogu, srednji prst desne ruke položio na tjeme, a palac na kraj desnoga uha.

No čitatelj će biti možda radoznao da štogod dokuči o stilu i osobitom načinu izražavanja u toga naroda i da dozna članke, na osnovu kojih sam opet zadobio slobodu, pa sam preveo svu tu ispravu riječ po riječ, što sam točnije mogao, i evo je prikazujem javnosti:

»GOLBASTO MOMAREM EVLAME GURDILO SHEFIN MULLY ULLY GUE, svemoćni car lilliputski, radost i trepet svemira, kojemu se država prostire pet tisuća *blustruga* (po prilici dvanaest milja uokolo) do kraja kugle zemaljske; vladar svim vladarima, veći od sinova čovječjih; kojemu noge dopiru do središta zemlje, a glava mu se dodiruje sunca; na čiji mig vladarima zemaljskim dršću koljena; ljubak kao proljeće, ugodan kao ljeto, rodan kao jesen, strahovit kao zima. Najuzvišenije veličanstvo njegovo predlaže Gorostasu, koji je nedavno stigao u našu nebesku državu, ove članke, na koje će on svečano priseći, da će ih održavati:

I. Gorostas ne smije otići iz naše države bez našega dopuštenja pod našim velikim pečatom.

II. Ne smije se usuditi da dođe u našu prijestolnicu bez našega naročitoga naloga; a tada stanovništvo mora biti dva sata ranije upozoreno da ne odlazi od kuće.

III. Spomenuti Gorostas mora ograničiti svoje šetnje na naše glavne ceste i ne smije pokušati da hoda ili da liježe na kojoj livadi ili žitnoj njivi.

IV. Kad hoda po rečenim cestama, mora nadasve paziti, da ne pogazi kojega od naših ljubaznih podanika, njihove konje ili kola, i da ne uzima u ruke nikoga od naših podanika bez vlastitoga pristanka njihova.

V. Ako kojemu skoroteči bude osobita žurba, Gorostas će morati da nosi u džepu glasnika i konja šest dana puta po jedan put u svakom mjesecu, i da spomenutoga glasnika (ako se bude tako zahtijevalo) živa i zdrava vrati pred naše carsko lice.

VI. On će biti naš saveznik protiv naših neprijatelja na otoku Blefuscu, i učinit će što god bude mogao da uništi njihovu mornaricu koja se sada sprema da udari na nas.

VII. Rečeni će Gorostas u svoje slobodno vrijeme pomagati i biti na ruku našim radnicima, pomoći će im da dignu veliko kamenje pri podizanju glavnoga parka i drugih kraljevskih građevina.

VIII. Rečeni će Gorostas u roku od dva mjeseca predati točan izvještaj o opsegu naše države, pošto bude sračunao svoje korake uokolo po obali.

Naposljetku, nakon svečane prisege njegove da će održavati sve spomenute članke, rečeni će Gorostas dobivati dnevni obrok jela i pića, dovoljan za prehranu 1728 naših podanika, sa slobodnim pristupom k našoj carskoj osobi i s drugim znacima naše milosti.

Dano u našoj palači u Belfaboracu, dvanaestoga dana devedeset i prvoga mjeseca našega vladanja.«

Prisegao sam i potpisao sve te članke s velikim veseljem i zadovoljstvom, premda neki od njih nisu onako časni, kako bih želio; to je proizašlo jedino od zlobe Skyresha Bolgolama, vrhovnog admirala; nato mi odmah skinuli lance i ja se stvorio u potpunoj slobodi.

Car mi je iskazao čast, te je osobno pribivao ceremoniji. Ja sam mu iskazao zahvalnost time, što sam se bacio ničice njegovu veličanstvu pred noge; ali on mi zapovjedio, da ustanem; a nakon mnogih ljubaznih riječi, koje ne ću da ponavljam da ne budem pokuđen za taštinu, nadovezao on, kako se nada da ću se pokazati korisnim službenikom i da ću zavrijediti sve one milosti što mi je iskazao, ili će mi ih u budućnosti iskazati.

Čitatelj neka izvoli primijetiti da u posljednjem članku o zadobivanju moje slobode car ustanovljuje meni onoliku množinu jela i pića, kolika je dovoljna za prehranu 1728 Lilliputanaca. Nakon nekoga vremena, kad sam upitao nekoga prijatelja na dvoru kako su pogodili da ustanove taj broj, odgovorio on da su matematičari njegova veličanstva kvadrantom izmjerili visinu mojega tijela i našli, da nadmašuje njihova tjelesa u razmjeru od dvanaest prema jednomu, pa su po sličnosti svojih tjelesa zaključili da moje tijelo sadržava barem 1728 njihovih tijela, iziskuje dakle toliko hrane, koliko treba za prehranu tolikoga broja Lilliputanaca. Po tom može čitatelj razabrati oštroumnost toga naroda, a isto tako razborito i savršeno gospodarstvo toga velikoga vladara.

ČETVRTA GLAVA

Opisuje se Mildendo, prijestolnica Lilliputanaca, zajedno s carevom palačom. – Razgovor piščev s glavnim tajnikom o poslovima u carevini. – Pisac se nudi, da caru služi u ratovima.

Kad mi je dana sloboda, bila mi je prva molba neka mi se dopusti da vidim Mildendo, prijestolnicu; car mi to s drage volje dopustio, ali s naročitim nalogom da pazim da ne bih nanio kakvu štetu žiteljima ili njihovim kućama.

Narodu je proglasom javljena moja namjera da pohodim grad. Zid, što opasuje grad, visok je dvije stope i pol, a najmanje jedanaest palaca debeo, tako da se po njemu može sasvim sigurno voziti u kočiji, a u razmacima od deset stopa flankiraju ga jake kule.

Prekoračim veliku zapadnu kapiju i prođem dvije glavne ulice sasvim polagano i postrance, jedino u kratkom prsluku svojem, od straha da ne bih skutovima svojega kaputa oštetio kućama krovove i žljebove. Hodao sam nadasve oprezno i pazio da ne bih zgazio kojega potragljivca koji je možda zaostao na ulici, premda je bio vrlo strog nalog, da nitko ne smije na ulicu pod prijetnjom zakonskih posljedica.

Tavanski prozori i kućna sljemena bijahu tako načičkani gledateljima, te sam mislio da još nikad na svojim putovima nisam vidio napučenije mjesto. Grad je prava četvorina jer svaka je strana zida duga pet stotina stopa. Dvije velike ceste, što unakrsno presijecaju grad i dijele ga na četiri četvrtine, široke su pet stopa. Uličice i prolazi, u koje nisam mogao ulaziti, nego sam ih samo razgledao kako sam prolazio, široki su dvanaest do osamnaest palaca. U gradu se može smjestiti pet stotina tisuća duša: kuće imaju od tri do pet katova; tržišta i dućani obilno su opskrbljeni.

Careva je palača usred grada, i tu se sastaju dvije glavne ulice. Okružena je zidom, koji je dvije stope visok i dvadeset stopa udaljen od zgrade. Imao sam od cara dopuštenje da prijeđem taj zid; pa kako je tolik razmak između zida i palače, mogao sam je lako ogledati sa svake strane.

Vanjsko je dvorište četvorina od četrdeset stopa te obuhvaća dva druga dvorišta: u unutarnjem su dvorištu kraljevske odaje koje sam jako želio vidjeti, ali sam razabrao da je to izrazito teško; jer velike kapije iz jedne četvorine u drugu samo su osamnaest palaca visoke i sedam palaca široke. No zgrade u vanjskom dvorištu u najmanju su ruku pet stopa visoke, pa ih ne bih mogao prekoračiti, a da ih silno ne oštetim, premda su zidovi čvrsto građeni od klesana kamena i četiri palca debeli.

U isto vrijeme poželio car vrlo jako da mu vidim palaču, kako je sjajna; ali to sam uzmogao istom za tri dana, pošto sam za tih dana sasjekao nožem nekoliko najvećih drveta u kraljevskom parku, kojih sto lakata od grada. Od toga sam drveća napravio dvije klupice, svaku po prilici tri stope visoku i dovoljno jaku, da drži moju težinu.

Pošto je narod bio po drugi put obaviješten, pođem ja opet gradom k palači sa svojim dvjema klupicama u rukama. Kad sam došao k vanjskom dvorištu, stanem na jednu klupicu, a drugu uzmem i polagano je spustim na prostor između prvoga i drugoga dvorišta, kojemu ima osam stopa. Onda bez pô muke prekoračim zgradu s jedne klupice na drugu i potegnem onu prvu klupicu kukastim štapom za sobom. Takovom majstorijom dođem u unutarnje dvorište, legnem na bok, prikučim lice prozorima na srednjim katovima, koje su namjerice pootvarali, i ugledam najsjajnije odaje što se mogu zamisliti.

Tu sam vidio caricu i mlade prinčeve, u njihovim odjelitim odajama, s glavnom pratnjom njihovom. Njeno veličanstvo carica izvoljela mi se vrlo milostivo nasmiješiti i pružila mi kroz prozor ruku da je poljubim.

Ali ne ću da dalje ovakve opise iznosim čitatelju unaprijed jer ih ostavljam za veće djelo koje je sad skoro gotovo za tiskanje, a sadržava opći opis te carevine, od prvoga joj postanka, kroz duge povorke vladalaca; s podrobnim vijestima o njihovim ratovima, politici, zakonima, znanosti i religiji; njihovim biljkama i životinjama; njihovim osobitim običajima i navikama, s drugim vrlo zanimljivim i korisnim stvarima; jer sada mi je glavna namjera da izvijestim samo o onim zgodama i poslovima, što su se događali općinstvu ili meni samom za mojega boravka od devet po prilici mjeseci u toj carevini.

Jednoga jutra, nekih četrnaest dana nakon mog oslobođenja, došao mojoj kući Reldresal, glavni tajnik (kako ga nazivaju) za privatne poslove, i s njim samo jedan sluga. Naložio svojoj kočiji neka podalje pričeka, i zaiskao da ga poslušam jedan sat; na to sam pristao s drage volje, i zbog časti i zbog osobne vrijednosti njegove, a i zbog mnogih usluga što mi ih je iskazao za mojega moljakanja na dvoru. Ponudim se da ću leći kako bi mi se zgodnije primaknuo uhu; ali je on volio da ga za našega razgovora držim u ruci.

Otpočeo je čestitajući mi slobodu; rekao mi da on prisvaja sebi nešto zasluge u tom; ali je ipak dodao kako ne bih možda tako brzo stekao slobodu da nije današnjega stanja na dvoru.

Jer kako god se, reče, naše prilike činile strancima sjajne, more nas dva silna zla: ljut razdor na domu i opasnost izvana, da nas ne napadne nadasve silan neprijatelj. Što se tiče onoga prvoga, treba da znate, da se dulje od sedamdeset mjeseci bore u ovoj carevini dvije stranke, zvane *tramecksan* i *slamecksan,* po visokim i niskim petama na cipelama, po kojima se razlikuju. Tvrdi se doduše, da su visoke pete najprikladnije za naš starinski ustav; ali bilo kako mu drago, njegovo je veličanstvo odlučilo da jedino niske pete upotrebljava u našoj državnoj upravi i u svim službama koje daje kruna, što zacijelo i sami vidite, a naročito da su njegova veličanstva carske pete barem za *drurr* niže nego u ikoga na dvoru. *(Drurr* je po prilici četrnaesti dio palca.)

Razmirica među tim dvjema strankama bjesni toliko, da jedni s drugima ne će ni da jedu ni da piju, ni da se razgovaraju. Mi sudimo da *tramecksan,* ili pripadnici stranke visoke pete, nadmašuju nas brojem; ali sva je vlast u našim rukama. Bojimo se da je njegova carska visost, carević nasljednik, nešto sklon visokim petama; opažamo barem očito, da mu je jedna peta viša od druge, te on hrama u hodu.

A sad, usred tih domaćih nemira, prijeti nam upad s otoka Blefuscu, druge velike carevine na svijetu, koja je gotovo toliko velika i moćna, koliko i carevina njegova veličanstva. Jer što smo od vas čuli da na svijetu ima i drugih kraljevina i država, napučenih ljudskim stvorovima, koji su toliki, koliki ste vi, o tom naši filozofi jako sumnjaju i prije bi rekli da ste vi spali s mjeseca ili s koje zvijezde; jer sto smrtnika vaše veličine zacijelo bi za kratko vrijeme uništilo sve plodine i stoku u državi njegova veličanstva: osim toga, naša historija od šest tisuća mjeseci ne spominje nikakvih drugih krajeva osim dvije velike carevine Lilliput i Blefuscu.

Te dvije silne države vode, kako sam vam kanio kazati, već preko trideset i šest mjeseci najljući rat. Otpočeo je ovakvom zgodom: priznaje se svagdje, prvobitni je način, da se jajetu, kad bi da ga jedeš, razbija tušika; ali djed sadašnjega veličanstva, dok je bio dječak, htio jednom da pojede jaje, pa kad ga je razbijao po starinskom običaju, desilo mu se, da je posjekao prst; nato car, otac njegov, izdao edikt i naložio svojim podanicima, pod prijetnjom velikih kazni, da moraju jajima razbijati vršiku. Tomu je zakonu silno zamjerio narod, te nam pripovijeda naša historija, da je zbog toga buknulo šest ustanaka; jedan je car u ustanku izgubio život, a drugi krunu.

Te su građanske bune neprestano poticali vladari blefušćanski, a kad bi se bune ugušile, prognanici su se svagda sklanjali u tu carevinu. Računa se, da je jedanaest tisuća ljudi u različita vremena voljelo pretrpjeti smrt, nego se pokoriti i razbijati jajima vršiku. O toj se prepirci napisalo mnogo stotina debelih knjiga; ali tušičarske su knjige odavno zabranjene, a svim članovima stranke zakonom oduzeto pravo, da vrše javne službe.

Za tih nemira carevi su blefuščanski često prigovarali po svojim poslanicima i krivili nas, da stvaramo raskol u vjeri, jer diramo u osnovnu nauku velikoga proroka našega Lustroga u pedeset i četvrtom poglavlje *Bludencrala* (njihova Kur'ana). Ali se misli da je to puko izvrtanje teksta jer riječi glase ovako: treba da svi vjernici razbijaju jaja na pravom kraju; a koji je pravi kraj, treba po mojem pokornom mišljenju da se prepusti svačijoj savjesti, ili barem poglavarskoj vlasti, da ona odluči.

Sada su tušičarski prognanici stekli toliki ugled na dvoru blefuščanskoga cara i toliku tajnu pomoć i poticaj od svoje stranke u domovini, da se trideset i šest mjeseci vodi između te dvije carevine krvav rat, s promjenljivom srećom; za to smo vrijeme izgubili četrdeset velikih brodova i još mnogo više manjih lađa, zajedno sa trideset tisuća najboljih naših mornara i vojnika; a gubitak, što je pretrpio neprijatelj, računa se da je nešto veći nego naš. Ali oni su sada opremili brojno brodovlje i baš se pripravljaju da udare na nas; a njegovo carsko veličanstvo, uzdajući se jako u vašu hrabrost i snagu, naredio je meni, da vam predočim ovaj izvještaj o njegovu položaju.

Zamolim tajnika, neka isporuči caru moju poniznost i pokornost i neka mu javi, kako meni, koji sam tuđinac, ne dolikuje, mislim, da se miješam u stranke; ali sam pripravan založiti glavu te braniti njegovu osobu i državu od sviju napadača.

PETA GLAVA

Pisac izvrsnom ratnom lukavštinom sprečava neprijateljsku provalu. – Daje mu se visok počasni naslov. – Dolaze poslanici cara blefuščanskoga i mole mir. – U caričinim odajama buknuo požar; pisac pomaže i spašava preostali dio palače.

Carevina Blefuscu otok je na sjeveroistoku od Lilliputa, odijeljen od njega jedino kanalom, širokim osam stotina lakata. Dotad ga još nisam vidio, pa sam se na taj glas o namjeravanoj provali uklanjao, da se ne javljam na toj strani obale, od straha da me ne bi opazio koji neprijateljski brod, jer neprijatelji još nisu znali za mene; svaki je naime promet između tih dviju carevina strogo bio zabranjen za vrijeme rata pod prijetnjom smrtne kazne, a za sve je brodove car naš proglasio zaustavu.

Kazao sam njegovu veličanstvu, kakav sam plan smislio da bude osvojena sva neprijateljska mornarica, koja je, kako nam javljaju naše izvidnice, usidrena u luci, pripravna da otplovi s prvim povoljnim vjetrom. Raspitao sam se u najiskusnijih mornara o dubini u kanalu, koju su oni često mjerili, te mi rekoše da je kanal za plime dubok u sredini sedamdeset *glumgluffa,* to jest od prilike šest stopa po europskoj mjeri, a inače najviše pedeset *glumgluffa.*

Otišao sam na sjeveroistočnu obalu, nasuprot Blefuscu, legao tamo za jedan brežuljak, izvadio svoj mali durbin i razgledao usidrenu neprijateljsku mornaricu, koja se sastojala od pedesetak ratnih brodova i velikoga broja prijevoznih lađa; onda sam se vratio kući i naručio (jer na to sam bio ovlašten) veliku množinu najjače užadi i željeznih šipaka. Uže je bilo debelo po prilici kao konopac za vezivanje paketa, dok je dužina i debljina željeznih šipaka bila kao u pletaće igle. Potrostručio sam uže, da bude jače, i s istog razloga spleo tri željezne šipke, a krajeve im savinuo u kuke.

Kad sam tako pedeset kuka pričvrstio na isto toliko užeta, vratim se na sjeveroistočnu obalu, svučem kaput, izujem cipele i čarape, te po prilici pol sata prije plime pođem u svome kožnom kaputu u more. Gazio sam koliko sam god brzo mogao, i u sredini preplivam tridesetak lakata, dok nisam osjetio tlo pod nogama. Stigao sam k brodovlju za manje od pol sata. Kad su me neprijatelji ugledali, toliko su se poplašili, da su poskakali s brodova i otplivali na obalu, gdje nije bilo manje od trideset tisuća ljudi. Onda ja prihvatio svoje konope, za kljun svakog broda zakvačio po jednu kuku i sve konope svezao na kraju.

Dok sam to radio, poodapinjali neprijatelji nekoliko tisuća strijela, te mi se mnoge

pozabadale u ruke i lice; a nisu me samo ljuto pekle, nego i mnogo mi smetale u poslu. Najviše sam se bojao za oči, i zacijelo bi ih bio izgubio, da se nisam ujedanput dosjetio pomoći. U tajnom džepu, koji je, kako sam spomenuo, izmakao carevim pretraživačima, imao sam, osim drugih potrepština, i naočale. Izvadim ih, namjestim ih na nos, što sam čvršće mogao, i tako oboružan nastavim junački posao, unatoč neprijateljskim strijelama, od kojih su me mnoge pogodile u stakla na naočalama, ali nisu ništa drugo izradile, nego ih jedino malo razdesile.

Bio sam sada zakvačio sve kuke, pa ću uhvatiti čvor u ruku i započeti da vučem; ali ni jedan se brod ne miče, jer svi su prejako usidreni; preostao mi dakle još najsmioniji dio mojega posla. Ispustim zato uže, ostavim kuke zakvačene za brodove i odrešito prerežem nožem konope, na kojima su sidra; pritom sam dobio koje dvije stotine strijela u lice i u ruke; onda prihvatim zauzlani kraj konopaca, za koje su moje kuke svezane, te sasvim lako povučem za sobom pedeset najvećih neprijateljskih brodova.

Blefuščani, koji nisu ni sanjali šta ja namjeravam, u prvi se mah zbunili od čuda. Vidjeli su kako presijecam konope, ali su mislili da kanim jedino pustiti brodove neka plove nasumce, ili neka se sudaraju; ali kad razabraše da se cijelo brodovlje u redu kreće, i kad vidješe da ja za kraj vučem, zavriskaše toliko od boli i od očaja, da je to gotovo nemoguće opisati ili pojmiti.

Kad sam bio izmaknuo opasnosti, zastanem časkom, da poistrgam strijele, što su mi se zabole u ruke i u lice, i namažem se malo onom istom mašću, što mi dadoše kad sam došao, kako sam prije spomenuo. Onda skinem naočale, počekam po prilici sat, dok more nije malo opalo, pregazim sa svojim tovarom sredinu te živ i zdrav stignem u kraljevsku luku lilliputsku.

Car i sav dvor njegov stajali na obali i iščekivali toj velikoj pustolovini završetak. Vidjeli su da brodovi napreduju u veliku polumjesecu, ali nisu razabirali mene, koji sam do prsiju bio u vodi. Kad sam dospio nasred kanala, još se gore uznemirili jer sam bio u vodi do vrata. Car je rasudio da sam se ja udavio, a neprijateljsko se brodovlje dušmanski primiče: ali nabrzo ga minuo strah; na svaki korak kanal mi je sve plići, te ja za kratko vrijeme stigao, da su me mogli čuti, digao uvis konop, za koji je privezano brodovlje, i zaviknuo na sav glas: »Živio presilni kralj lilliputski!«

Kad sam izišao na kopno, veliki me vladar taj dočekao sa svakom hvalom što može da bude i odmah me imenovao *nardacom,* a to je najviša čast u njih.

Njegovo veličanstvo zaželi da kojom prilikom dovučem u njegove luke i sve druge neprijateljske brodove. I toliko je neizmjerno častohleplje vladarsko, te se čini da nije ništa manje zamišljao, nego da svu carevinu blefuščansku pretvori u svoju provinciju i da njome upravlja po potkralju; da uništi tušičarske izbjeglice i prisili narod da jajima razbija vršiku, te po tom da on ostane jedini monarh na svem svijetu. Ali ja sam nastojao da ga od te nakane odvratim mnogim argumentima, uzetima iz politike i pravednosti; izjavio sam otvoreno kako ne ću nikad biti oruđe koje bi slobodan i hrabar narod stjerao u ropstvo; pa kad se o toj stvari raspravljalo u vijeću, najrazboritiji je dio ministara bio

mojega mišljenja.

Ta moja otvorena, odvažna izjava toliko je bila oprečna carevim osnovama i politici, da mi on to nikad nije mogao oprostiti. Spomenuo ju je na vrlo vješt način u vijeću, u kojem su se, kako mi rekoše, neki najrazboritiji činili, barem po svojoj šutnji, da su mojega mišljenja; ali drugi, koji su mi bili tajni neprijatelji, nisu mogli da suzdrže neke riječi što nišane na mene; i od toga se vremena započela spletka kod cara i ministarska zavjera, pakosno uperena protiv mene, koja je buknula za manje od dva mjeseca i gotovo me sasvim upropastila. Tako su slabe vrijednosti i najveće zasluge, ako samo jednom odbijemo da ugodimo vladarskim strastima.

Koja tri tjedna nakon toga junačkoga pothvata došlo svečano poslanstvo iz Blefusca i ponizno ponudilo mir koji je ubrzo sklopljen, uz uvjete vrlo povoljne za našega cara, ali time ne ću da dosađujem čitatelju.

Bilo je šest poslanika s pratnjom od nekih pet stotina osoba; a ulazak im je bio zaista veličanstven, doličan veličini njihova gospodara i važnosti njihova zadatka. Kad su sklopili ugovor, pri čemu sam im ja iskazao nekoliko dobrih usluga po ugledu što sam ga tada uživao – ili se barem činilo da ga uživam – na dvoru, ta preuzvišena gospoda, koja su potajno dočula koliki sam im prijatelj, dođoše k meni u službeni posjet. Započeli s mnogim komplimentima mojoj hrabrosti i plemenitosti, pozvali me u svoju kraljevinu, u ime svojega gospodara cara, i poželjeli da im pokažem nekoliko primjera svoje silne jakosti, o kojoj su slušali tolika čudesa; s drage volje sam im učinio tu uslugu, ali ne ću čitatelju dosađivati pojedinostima.

Pošto sam preuzvišenu gospodu zabavio neko vrijeme, na beskrajno zadovoljstvo i iznenađenje njihovo, zamolim ih da mi iskažu čast i izraze moje najponiznije poštovanje caru, gospodaru njihovu, kojemu su se vrline razglasile, da im se s pravom sav svijet divi, i kojem sam se odlučio pokloniti, prije nego što se vratim u svoju domovinu.

Prema tome, čim me zapala čast da budem s našim carem, zamolio sam ga za dopuštenje da se poklonim blefuščanskom monarhu, a on mi to izvolio odobriti, kako sam opazio, na vrlo hladan način; ali nisam mogao da dokučim uzrok, dok mi nije netko došapnuo, da su Flimnap i Bolgolam prikazali moje ophođenje s onim poslanicima kao znak nelojalnosti, od koje mi je, siguran sam, srce bilo posve čisto. Tako sam stekao svoj prvi, iako nejasan pojam o dvorovima i ministrima.

Treba spomenuti da su ti poslanici razgovarali sa mnom preko tumača, jer jezici se u tim dvjema carevinama razlikuju kao bilo koja dva jezika u Europi, a svaki se narod ponosi starinom, krasotom i snagom svojega vlastitoga jezika, te otvoreno prezire susjedov jezik; ali naš se car okoristio nadmoćnošću koju je stekao zarobljavanjem njihova brodovlja, te ih primorao da predaju svoje vjerodajnice i da govore lilliputanskim jezikom. A mora se priznati da zbog velikoga trgovačkoga i poslovnoga prometa između te dvije države, zbog neprestanoga priznanja prognanika koje je kod njih uzajamno, i zbog običaja da se mladi velikaši i bogatiji plemići šalju iz jedne carevine u drugu, da se kultiviraju time što će vidjeti svijeta i upoznati ljude i običaje; zbog svega

toga malo ima odličnih ljudi, ili trgovaca, ili mornara, koji žive u primorskim krajevima, da se ne bi znali razgovarati na oba jezika; o tom sam se uvjerio za nekoliko tjedana, kad sam došao da se poklonim caru blefuščanskomu, a to mi je bilo na znatni probitak sred onih velikih nevolja, u koje sam upao od zlobe mojih neprijatelja, kako ću pripovjediti na pravom mjestu.

Čitatelj se sjeća valjda da mi se nisu milili nekoji od onih članaka što sam ih potpisao da steknem slobodu, jer su mi bili odviše ropski; i ništa me osim ljute nevolje ne bi prisililo da se pokorim. Ali sada sam bio *nardac* najvišega stepena u carevini, pa su se takve dužnosti smatrale da su meni ispod časti, i car mi ih (moram mu priznati) nije spominjao ni jedan jedini put.

Međuto mi se nabrzo desila prilika da iskažem caru, barem kako sam tada mislio, nadasve znatnu uslugu. O ponoći me uzbunila vika mnogo stotina ljudi pred mojim vratima, pa kako me naglo probudila, nekako sam se i uplašio. Čujem kako se neprestano ponavlja riječ *burglum:* nekoji se carevi dvorani progurali kroza svjetinu i zamolili me da odmah dođem k palači, gdje su se zapalile odaje njegova veličanstva, po nemarnosti jedne počasne gospođice, koja je čitala roman i zaspala.

Skočim odmah, pa kako se naredilo da mi se raščisti put, a bila je i mjesečina, uspio sam da stignem do palače, a da ne pogazim nikoga. Razabrah da su već prislonili ljestve na zidove od odaja i dobro su opskrbljeni vjedrima, ali voda je podaleko. Ta su vjedra bila kolik je velik naprstak, a jadnici mi ih donosili, koliko su god brzo mogli; ali plamen je bio tako žestok, da im je to slabo koristilo.

Bio bih lako zagušio plamen kaputom, ali sam ga na nesreću ostavio kod kuće i došao u samom kožnom prsluku. Zgoda se činila sasvim očajnom i jadnom, i ta bi veličanstvena palača zacijelo izgorjela do temelja, da se ja nisam snašao, kako mi i nije običaj, te se iznenada dosjetio pomoći.

Bio sam se te večeri obilno napio vrlo slasna vina, koje se zove *glimigrim.* (Blefuščani ga zovu *flunec,* ali naše se vino smatra boljim), a vrlo je diuretsko. Na svu sreću, nisam se bio još nimalo ispraznio. Vrućina što me obuzela kad sam se primaknuo k vatri i uzeo je gasiti, uzdjelovala vinom na mokraću, te ju ja ispraznio u tolikoj množini i upravio je tako dobro na prava mjesta, da se za tri časa sasvim ugasila vatra i od uništenja se spasao preostali dio te sjajne zgrade koju su gradila mnoga pokoljenja.

Bilo se sada razdanilo i ja se vratio kući, ne čekajući da čestitam caru; jer ako mu i jesam iskazao odličnu uslugu, ipak nisam znao kako će se njegova veličanstva dojmiti način kojim sam tu uslugu izvršio; po državnim osnovnim zakonima stiže naime smrtna kazna svakoga, ma kojega staleža bio, tko god se pomokri na području te palače. Ali me nešto ojunačila poruka njegova veličanstva da će naložiti vrhovnomu sucu neka mi se dade formalni oprost; no ipak nisam mogao da ga dobijem; a privatno mi se reklo da se carica strahovito zgraža, što sam ja to učinio, te se uklonila u najdalji dio u dvoru i čvrsto je odlučila, da se ta zgrada nikad više ne opravlja za njenu upotrebu; a pred svojim najpouzdanijim osobama nije se mogla suzdržati, da se ne zavjetuje na osvetu.

ŠESTA GLAVA

O lilliputskim žiteljima; o njihovoj učenosti, zakonima i običajima, te o načinu kako oni odgajaju djecu. – Piščev način života u toj zemlji. – Kako je obranio čast jedne odlične dame.

Premda kanim da opis te carevine ostavim za posebno djelo, ipak volim da udovoljim međutim radoznalomu čitatelju sa nekoliko glavnih pojmova.

Kako je urođenicima obična visina nešto manja od šest palaca, isto je tako točan razmjer svim drugim životinjama, pa i biljkama i drveću: na primjer, najveći su konji i volovi visoki između četiri i pet palaca, ovce poldrug palca po prilici; guske su im nekako kao vrabac, i tako redom dalje, do najsitnijega, što ja svojim očima gotovo i nisam razabirao; ali priroda je udesila Lilliputancima oči, da im sve stvari budu zgodne za vid: oni vide vrlo jasno, ali ne vide na veliku daljinu. Da pokažem kako im je oštar vid za predmete koji su im blizu, uživao sam gledajući kako kuhar čupa ševu koja nije tolika, kolika je obična muha; i kako mlada djevojka udijeva nevidljivu svilu u nevidljivu iglu.

Najviše im je drveće visoko kojih sedam stopa; mislim nekoje od onih drveta u velikom kraljevskom parku, kojima sam upravo stisnutom šakom mogao da dosegnem do vrška. Druge su rasline u tom istom razmjeru, ali to prepuštam čitateljevoj mašti.

Sada ću tek malo da spomenem o njihovim znanostima koje su za mnogih pokoljenja cvale u njih u svim granama; no njihov način pisanja vrlo je neobičan jer ne pišu ni s lijeve strane na desnu, kao Europljani, ni s desne na lijevu, kao Arapi, ni odozgor dolje, kao Kitajci, ni ozdo gore, kao Kaskagijanci,[15] nego poprijeko, iz jednog ugla papira u drugi ugao, kao gospođe u Engleskoj.

Mrtvace pokapaju naglavce, jer misle da će za jedanaest tisuća mjeseci svi opet uskrsnuti; za to će se vrijeme zemlja (koju oni drže plosnatom) preokrenuti, tako da će oni, kad uskrsnu, stajati već na nogama. Učenjaci njihovi priznaju da je taj običaj nesklapan; ali se i dalje radi tako da se ugodi svjetini.

Ima u toj carevini nekih vrlo čudnih zakona i običaja; pa da nisu upravo oprečni zakonima i običajima u mojoj vlastitoj dragoj domovini, snašla bi me napast, da im štogod kažem za opravdanje. Samo bi se trebalo željeti da se i vrše. Prvo što ću spomenuti, tiče se prijavitelja. Sva zločinstva protiv države kažnjavaju se ovdje nadasve strogo; ali ako okrivljenik u istrazi jasno dokaže svoju nedužnost, tužitelj se odmah kažnjava

[15] *Kaskagijanci* (*Cascagians*), nepostojeći narod kojega je Swift izmislio; vjerojatno misli na Karpaćane, Sarmate ili neki drugi transkavkaski narod.

sramotnom smrću; a nedužni se, povrh imetka i zemlje, odštećuje još i četverostruko za gubitak vremena, za opasnost u koju je zapao, za nevoljni zatvor i za sve troškove u koje se dao za svoju obranu; ili, ako ne bi bio dovoljan posjed tužiteljev, naknađuje obilno kruna. Car mu daje i neki javni znak svoje milosti, i nedužnost se njegova proglašava po svem gradu.

Prijevaru smatraju oni za veće zločinstvo nego krađu, i zato im je rijetko da prijevaru ne bi kaznili smrću; jer vele da paska i opreznost, uza sasvim običan razum, mogu čovjekovo dobro očuvati od lupeža, ali poštenju nema obrane od veće lukavštine; pa kako mora da bude neprestana prometa, kupovanja i prodavanja, i davanja na vjeru, gdje se dopušta i trpi prijevara, ili nema zakona da ju kazni, pošteni trgovac svagda propada, a lupež se koristi. Sjećam se, zauzeo sam se jednom u kralja za nekoga krivca koji je svojega gospodara oštetio za veliku svotu novaca, dobivenu po njegovu nalogu, te utekao s novcima; da stvar ublažim, reći ću caru da je to samo povreda povjerenja, ali caru se činilo strahovitim, što bih ja branio zlodjelo koje je do krajnosti zagrdjelo; i zaista nisam gotovo ništa znao uzvratiti, nego jedino onaj obični odgovor: druga zemlja, druga navada; jer sam se, priznajem ljuto zastidio.

Nagradu i kaznu smatramo doduše i uzimamo kao dva stožera na kojima se kreće svaka vladavina, ali ja nisam nikad vidio da to načelo izvršuje ikoji narod osim Lilliputanaca. Tko god ovdje može dobaviti dovoljan dokaz da je sedamdeset i tri mjeseca strogo održavao zakone svoje domovine, ima pravo na neke povlastice, prema staležu i životnim prilikama, s razmjernom svotom novaca, iz zaklade koja je određena za tu svrhu: on dobiva i naslov *snilpall*, to jest, zakonski, i taj mu se naslov dodaje imenu, ali ne ostaje njegovu potomstvu.

Tim se ljudima učinilo silnim nedostatkom našega državnoga života kad sam im rekao da se naši zakoni podržavaju jedino kaznama, a o nagradi nema ni spomena. Zato se u njihovim sudnicama lik Pravde prikazuje sa šest očiju, dva sprijeda, dva straga i sa svake strane po jedno, da se označi opreznost, s otvorenom kesom zlata u desnici i s mačem u koricama u ljevici, za znak kako je voljnija nagraditi nego kazniti.

U odabiranju ljudi za sve službe paze više na čestito vladanje nego na velike sposobnosti; jer kad čovječanstvu treba vlade, sude oni da je obična mjera ljudskoga razuma podesna za bilo koje mjesto, a Providnost nije nipošto naumila da rukovanje javnih poslova učini nekom tajnom koju može da razumije jedino nekoliko ljudi visoka uma, kakvi se rijetko i trojica rađaju u stoljeću; nego oni sude da su istinitost, pravednost, umjerenost, i što je nalik, svakomu čovjeku u vlasti; izvršavanje tih vrlina, pa još iskustvo i dobra namjera, osposobljavaju svakoga za službu domovini, osim gdje treba nauke.

Oni misle, da se nedostatak moralnih vrlina ne može nipošto naknaditi višim umnim sposobnostima, pa se službe ne mogu nikad predavati u tako opasne ruke, kao što su u ovako osposobljenih osoba; grješke barem, što se čine od neznanja, s poštenom voljom, nikad nemaju onakvih kobnih posljedica za javno dobro, kao što smicalice

čovjeka kojega su sklonosti navele da bude nevaljalac i koji ima velikih sposobnosti da udešava, umnožava i brani svoje nevaljalštine.

Isto tako nevjera u Božju Providnost čini čovjeka nesposobnim da obnaša ikakvu javnu službu; jer kad kraljevi proglašavaju sebe za zastupnike Providnosti, misle Lilliputanci da ništa ne može biti besmislenije, nego da vladar uzima u službu ljude što ne priznaju onu vlast pod kojom on radi.

Pripovijedajući o tim i o daljim zakonima, želim kazati da mislim samo na osnovne uredbe, a ne mislim na one nadasve sramotne nevaljalštine u koje je po izrođenoj prirodi ljudskoj zapao taj narod. Jer što se tiče one odurne navade, da igranjem na užetu stječu visoke službe, ili skakanjem preko batina i puzanjem ispod njih znakove milosti i odlike, neka čitatelj zna da je to prvi uveo djed današnjeg cara, a do današnjega je vrhunca uznapredovalo uz postepeni porast stranaka i strančarstva.

Nezahvalnost je kod njih teško zločinstvo, kao što čitamo da je bilo i u nekim drugim zemljama, jer oni umuju ovako: tko god svojemu dobrotvoru uzvraća zlom, mora da bude opći neprijatelj drugim ljudima, od kojih nije primio dobra, i zato takav čovjek nije prikladan i ne treba da živi.

Njihovi pojmovi o roditeljskim i dječjim dužnostima vrlo se razlikuju od naših. Kako se združenje muškaraca i žene osniva na velikom prirodnom zakonu da bi se množio i nastavljao rod, tvrde Lilliputanci, da muškarce i žene združuje poput drugih životinja požuda i da njihova nježnost spram djece potječe iz toga istoga prirodnoga načela. Zato oni ne priznaju da bi dijete dugovalo ocu ikakvu zahvalnost što ga je stvorio, niti materi što ga je rodila na svijet, jer to i nije samo po sebi nikakvo dobročinstvo kad se uoče nevolje ljudskoga života, a dobročinstvo nisu ni smišljali roditelji, nego su im u tim ljubavnim sastancima drugačije bile zabavljene misli.

Ovako i nalik rasuđuju oni i misle da su roditelji posljednji od sviju kojima se ima povjeriti odgoj njihove vlastite djece; zato imaju u svakom gradu javna odgajališta kamo svi roditelji, osim kolibara i težaka, moraju slati djecu, i mušku i žensku, da se othranjuju, kad im bude dvadeset mjeseci jer u toj dobi misli se da imaju nešto zametaka za učenje. Tih škola ima nekoliko vrsta, prema različitim staležima i za oba roda.

Imaju neke učitelje, vrlo vješte, da pripravljaju djecu za onakve prilike u životu, kakve dolikuju stupnju njihovih roditelja, vlastitim njihovim sposobnostima, pa i sklonostima. Najprije ću kazati nešto o muškim odgojilištima, a onda ću o ženskim.

Odgojilišta za muškiće plemenita ili odlična roda imaju znatne i učene profesore i po nekoliko njihovih zamjenika. Odjeća i hrana je dječja priprosta i jednostavna. Odgajaju se u načelima poštenja, pravde, hrabrosti, čednosti, blagosti, religije i ljubavi domovinske; vazda su zaposleni kakvim radom, osim kad jedu i spavaju, što vrlo kratko traje, i za ona dva sata za odmor koji se sastoji od tjelesnih vježba. Do četvrte ih godine oblače muškarci, a onda moraju da se oblače sami, ma iz kakva visoka staleža bili; ženske službenice, koje su po dobi kao naše od pedeset godina, vrše samo najprostiju službu. Oni ne smiju ni da govore sa slugama, nego odlaze zajedno, u manjem ili u većem broju, i

zabavljaju se, a uvijek pod paskom kojega profesora ili kojega od njegovih zamjenika; time se uklanjaju onim ranim lošim dojmovima budalaštine i opačine kojima su izvrgnuta naša djeca.

Roditelji ih smiju viđati samo dvaput u godini; posjet smije trajati samo jedan sat; dopušta im se da poljube dijete pri rastanku; ali u takvim je zgodama svagda nazočan profesor i on ne dozvoljava da šapću ili da se služe nježnim riječima ili da donose ikakve darove, igračke, slatkiše ili nalik.

Carevi činovnici naplaćuju od svake porodice plaću za odgoj i uzdržavanje dječje, ako ne bude plaćeno kad treba.

Odgojilišta za djecu običnoga svijeta, veletržaca, trgovaca i zanatnika, uređena su razmjerno na isti način; samo se oni koji će u poslovni život, daju od jedanaeste godine u nauk, a djeca odličnih ljudi nastavljaju da uče sve do petnaeste godine, što odgovara našoj dvadeset prvoj godini; ali posljednjih se triju godina postepeno popušta konfinacija.

U ženskim se odgajalištima otmjene djevojčice odgajaju isto kao i muškarci, samo ih oblači čestita ženska služinčad, ali svagda u nazočnosti kojega profesora ili zamjenika, dokle god ne mogu da se oblače same, to jest kad im bude pet godina. Ako se pak opazi da bi se te dvorkinje ikad usudile da zabavljaju djevojčice grozovitim ili glupim pričama ili običnim budalaštinama, kojima se kod nas bave sobarice, javno ih tri puta prošibaju kroz grad, zatvaraju ih na godinu dana i na sav ih život protjeruju u najzabitniji kraj zemlje.

Zato se ovdje mlade dame isto tako kao i muški stide da budu strašljive i glupe i preziru svaku gizdu, osim pristojnosti i čistoće: i nisam opazio, da se zbog različita roda ikako različito odgajaju, jedino ženski radovi nisu nikako toliko naporni, a o domaćem im se životu daju neke upute i manje se znanje iziskuje od njih; jer njima je načelo da u otmjena svijeta žena treba da bude razumna i ugodna družica jer ne može ona uvijek biti mlada.

Kad djevojkama bude dvanaest godina, a to je kod njih doba za udaju, roditelji ih ili skrbnici vode kući, te silnu hvalu iskazuju profesorima, rijetko bez suza djevojčinih i drugarica njenih.

U ženskim odgojilištima niže vrste poučavaju se djeca u svakojakim poslovima, koji su prikladni za njihov rod i različite im staleže; one koje se daju u nauk, otpuštaju se sa sedam godina, druge se zadržavaju do jedanaeste godine.

Slabije obitelji kojima su djeca u tim odgojilištima, moraju osim što niže godišnje plaće uručivati upravitelju odgojilišta jedan dio mjesečne zarade, da to bude djetetu miraz; i zato zakon ograničava svim roditeljima troškove. Lilliputanci misle da ništa ne može biti nepravednije nego kad ljudi služe svojoj požudi te rađaju na svijet djecu, a općinstvu prepuštaju teret da ih izdržava. Što se tiče odličnih ljudi, oni jamče da će za svako dijete odrediti neku svotu prema svojemu staležu, a tim glavnicama upravljaju uvijek nadasve štedljivo i pravedno.

Težaci i nadničari drže djecu kod kuće, jer njima je jedini posao da oru i obrađuju zemlju i zato je njihov odgoj od slabe važnosti za javnost, ali starci i bolesnici njihovi opskrbljuju se u bolnicama; jer prosjačenje je posao koji se ne zna u carevini.

A ovdje ću možda zabaviti radoznaloga čitatelja ako ga nešto obavijestim o svojoj služinčadi i o svojem načinu života u toj zemlji za boravka od devet mjeseci i trinaest dana.

Kako sam vješt zanatskim poslovima, a i prisilila me nevolja, izradio sam od najvećega drveća u kraljevskom parku prilično zgodan stol i stolicu. Dvije se stotine švelja zaposlilo da mi sašiju košulju i prteninu za postelju i stol, sve od najjače i najdeblje vrste što se mogla nabaviti, a ipak su morale nekoliko puta presaviti platno jer je i najdeblje bilo prilično tanje od batista. Platno im je obično široko tri palca, a truba ima tri stope.

Švelje su mi uzele mjeru, dok sam ležao na zemlji; jedna mi stala na vrat, druga nasred noge, te uhvatile jako uže za oba kraja i nategle ga, a treća mjeri užetu duljinu mjerom dugom jedan palac. Onda mi izmjerile desni palac, i ništa im više nije trebalo; jer po računu da je dva puta oko palca što i jedanput oko ručnoga zgloba, a isto tako oko vrata i oko struka, te onda po mojoj staroj košulji koju sam za obrazac razastro pred njih na zemlju, opremile me one sasvim.

Na isti se način zaposlilo tri stotine krojača da mi sašiju odjeću; ali ti su drugačije izmajstorisali da mi uzmu mjeru. Ja kleknuo, a oni uspeli ljestve od zemlje do mojega vrata; po tim ljestvama popeo se jedan i spustio olovnicu od moje ogrlice do tla, što je upravo odgovaralo duljini mojega kaputa; ali struk i ruke izmjerio sam ja sam. Kad mi je bila sašivena odjeća, a to se uradilo u mojoj kući (jer ni u najveću kuću ne bi bila stala moja odjeća), nalikovala je na one krpare što ih prave u Engleskoj gospođe, samo je moja odjeća bila sva od jedne boje.

Imao sam tri stotine kuhara koji su mi priređivali hranu u zgodnim kućercima sagrađenima oko moje kuće; u tima su živjeli oni i njihove obitelji, i svaki mi je priređivao po dva jela. Uzimao sam u ruku po dvadeset slugu i metao ih na stol; još ih je stotina čekala dolje na zemlji, neki sa zdjelama mesa, neki s bačvama vina i drugih pića privezanima za pleća, a sve su to oni gore, kako bih ja poželio, na vrlo domišljat način izvlačili nekom užadi, kao što mi u Europi izvlačimo iz studenca kabao.

Jednoga dana njegovo carsko veličanstvo, kako je bilo izviješteno o mojem načinu života, poželjelo da bi on i njegova kraljevska supruga s mladim prinčevima i princezama kraljevske krvi, bili »sretni« (izvolio je tako to okrstiti), da objeduju sa mnom.

Došli oni, a ja ih na paradnim stolicama smjestio na stolu upravo sučelice sebi, s gardom njihovom oko njih. Flimnap, vrhovni rizničar, bio je sa svojom bijelom palicom također tu; i opazio sam da me često poglédao kisela lica, ali sam se ja pričinjao da to ne primjećujem, te sam jeo više nego obično, u čast svojoj dragoj domovini, a i da zadivim dvor.

Imam osobitih razloga zašto mislim da je taj posjet njegova veličanstva pribavio Flimnapu priliku da mi u svoga gospodara iskaže rđavu uslugu. Taj mi je ministar bio

uvijek tajni neprijatelj, premda me javno milovao više nego što je bio običaj mrzovoljastoj naravi njegovoj. Prikazao je caru loše stanje njegove riznice; da je morao uz velike kamate posuditi novaca; da državni bonovi ne će kolati niže od devet posto ispod pariteta; da sam ja stajao njegovo veličanstvo više od poldrug milijuna *spruga* (najkrupniji njihov zlatni novac, debeo po prilici kao šljoka); sve u sve, da bi za cara bilo probitačno kad bi ulučio prvu zgodnu priliku te me otpustio.

Moram ovdje da obranim dobar glas jedne odlične dame, koja je nekriva trpjela zbog mene. Rizničar smislio da bude ljubomoran na svoju ženu po pakosti nekih gadnih jezičina koje su ga izvijestile da je gospođa planula silnom ljubavlju za mene; a po dvoru je kolala neko vrijeme brbljarija da je ona jednom došla sama u moj stan. Svečano izjavljujem da je to najbezočnija laž, bez ikakva temelja; gospođa je jedino izvoljela da me časti nedužnim dokazima iskrenosti i prijateljstva.

Priznajem, dolazila je često u moju kuću, ali svagda javno, i nikad nije dolazila bez tri osobe još u kočiji, obično sa sestrom, kćerkom i kojom osobitom znanicom; ali to je bio običaj i mnogim drugim dvorskim damama; i ja se još pozivam na sve redom sluge svoje, jesu li ikad pred mojim vratima vidjeli kočiju, a nisu znali koje su osobe u njoj.

U tim zgodama, kad mi sluga javi, običavao sam izići odmah na vrata, uljudno pozdraviti, vrlo brižljivo dići u rukama kočiju i dva konja (jer ako je bilo šest konja, postiljon bi svaki put ispregao četiri), i postaviti ih na stol na kojem sam udesio pomičan okvir, pet palaca visok, da spriječim nezgode; i često su mi na stolu bivale u isti mah četiri kočije i konji, s mnogim društvom, a ja sjedim na stolici i saginjem lice k njima; pa dok sam zabavljen s jednim društvom, kočijaši lijepo vozikaju druge po mojem stolu.

Proveo sam mnogo popodne vrlo ugodno u tim razgovorima. No ja izazivam rizničara, ili dva njegova doušnika (nazvat ću ih imenom, pa neka se time koriste), Ciustrila i Drunla, neka dokažu da je itko dolazio *incognito* k meni, osim tajnika Reldresala, koji je bio poslan po izričitom nalogu njegova carskoga veličanstva, kako sam prije pripovjedio.

Ne bih toliko zastajao na toj pojedinosti; da to nije stvar, koja se toliko tiče dobroga glasa odlične dame, da i ne govorim o svome vlastitom dobrom glasu, ako i jesam tad bio u časti *nadarca,* a rizničar nije; jer sav svijet zna, da je on samo *glumlum,* što je za jedan stupanj niža titula, kao što je markiška za vojvodskom u Engleskoj; ali priznajem da me nadvisivao po položaju.

Zbog tih lažnih obavijesti, za koje sam kasnije doznao po nekoj zgodi što nije podesna da bude spomenuta, rizničar se neko vrijeme zlovoljio na ženu, a na mene još gore; naposljetku mu se doduše razbila sumnja, i on se opet pomirio sa ženom, ali ja sam izgubio sve povjerenje njegovo, a razabrao sam da dobrano nestaje mojega utjecaja i na samoga cara, kojim je zaista odviše vladao taj ljubimac.

SEDMA GLAVA

Pisac doznaje za naum da ga optuže zbog veleizdaje, te bježi u Blefuscu. – Kako je primljen ondje.

Prije nego što ću pripovjediti kako sam otišao iz kraljevine, bit će zgodno da spomenem nekoliko pojedinosti o osobitim spletkama što su se dva mjeseca plele protiv mene.

Sve dosad za svega svog života nisam znao za dvorove kamo po niskom staležu svojem nisam ni spadao. Slušao sam doduše i čitao dosta o ćudi moćnih vladara i ministara; ali nisam nikad slutio da bi od toga bilo tako strašnih posljedica u ovako dalekoj zemlji kojom vladaju, mislio sam, posve drugačija načela nego u Europi.

Kad sam se baš spremao da pohodim cara blefuščanskoga, došla k mojoj kući kradom po noći, u zatvorenoj nosiljci, znatna dvorska ličnost (kojoj sam bio vrlo uslužan, kad je bila u najvećoj nemilosti njegova carskoga veličanstva), te, ne kazujući ime, zaiskala da bude puštena u kuću. Nosači budu otpravljeni: ja turim nosiljku i gospodina u njoj u džep na kaputu, naložim jednomu pouzdanom slugi neka kaže da sam boležljiv te sam otišao spavati, zatvorim kućna vrata, metnem, kako mi je već navada, nosiljku na sto i sjednem pred nju.

Pošto smo se kao obično pozdravili, a ja opazio da je gospodinu zabrinuto lice i zapitao ga za uzrok, zaište on da ga strpljivo saslušam u jednoj stvari koja se silno tiče moje časti i mojega života. Govorio je evo ovo, jer ja sam zapisao čim je on otišao od mene:

»Treba da znate«, rekao je, »da su radi vas sazvali onomad na najtajniji način nekoliko odbora državnoga vijeća, a tek su dva dana kako se njegovo veličanstvo sasvim odlučilo.

Vrlo dobro znate da je Skyresh Bolgolam (*galbet* ili vrhovni admiral) krvni neprijatelj vaš gotovo od samoga dolaska vašega. Prvih mu razloga ne znam; ali mržnja mu je porasla od vaših velikih uspjeha protiv Blefuscua jer time je jako pomračena njegova admiralska slava. Taj gospodin, u družbi s Flimnapom, rizničarom, kojemu se zna da vam je zbog svoje žene neprijatelj, s generalom Limtocom, s komornikom Lalconom, i s vrhovnim sucem Balmuffom, sastavio je članke koji vas optužuju za veleizdaju i za druga teška zločinstva.«

Kako sam bio svjestan o svojim zaslugama i nekrivici, toliko me uzrujao taj uvod da ga htjedoh prekinuti; ali on me zamoli da šutim i nastavi ovako:

»Od zahvalnosti za usluge što ste mi ih iskazali, obavijestio sam se o cijelom postupku i pribavio sam prijepis tih članaka; vama za uslugu stavljam u tome glavu na kocku.« Tako reče pa mi pročita ovo:

ČLANCI ZA OPTUŽBU
Quinbusa Flestrina, gorostasa

Članak I.

Premda se zakonom izdanim za vlade njegova carskoga veličanstva Calina Deffara Plune uzakonilo da je svaki koji bude mokrio u području kraljevske palače kriv i kažnjiv za veleizdaju, ipak je rečeni Quinbus Flestrin, očito kršeći rečeni zakon, pod izlikom da gasi vatru što je nastala u odajama premile carske supruge njegova veličanstva, pakosno, izdajnički i đavolski ispražnjivanjem svoje mokraće ugasio rečenu vatru što je nastala u rečenim odajama, koje se nalaze i jesu u području rečene kraljevske palače, u opreci sa zakonom, određenim za taj slučaj i t. d., u opreci s dužnošću i t. d.

Čl. II.

Kad je rečeni Quinbus Flestrin carsko brodovlje blefuščansko dovukao u kraljevsku luku i nakon toga mu njegovo carsko veličanstvo naložilo neka zaplijeni sve druge brodove rečene carevine blefuščanske i tu carevinu prevrati u pokrajinu kojom će upravljati potkralj odavde, te neka uništi i usmrti ne samo sve tušičke prognanike, nego i sve ljude u toj carevini koji ne će da se odmah odreknu tušičke hereze; on, rečeni Flestrin, kao lažljiv izdajnik protiv premilostivoga, prejasnoga carskoga veličanstva, zamolio je da bude riješen od te službe, pod izlikom da ne voli nasilovati savjest ili ništiti nekrivu narodu sloboštine i živote.

Čl. III.

Kad su došli neki poslanici s blefuščanskoga dvora, da na dvoru njegova veličanstva mole mir, on, rečeni Flestrin, kao lažljiv izdajnik, pomagao je, podupirao, jačao i upućivao rečene poslanike, premda je znao da su službenici vladara koji je nedavno bio otvoren neprijatelj njegovu carskomu veličanstvu i u otvorenom ratu protiv rečenoga veličanstva.

Čl. IV.

Rečeni Quinbus Flestrin, protiv dužnosti vjerna podanika, pripravlja se sada za put na dvor i u carevinu blefuščansku, za koji je dobio od njegova carskoga veličanstva samo usmenu privolu, te pod izlikom te privole lažljivo i izdajnički namjerava da krene na taj put i da tim pomogne, ojača i podupre cara blefuščanskoga, koji je još nedavno bio neprijatelj i u otvorenom ratu s njegovim carskim veličanstvom, rečenim prije.

»Ima još nekoliko članaka«, reče moj subesjednik, »ali to su najvažniji i iz njih sam vam pročitao izvadak.«

Moram priznati da je u raznim raspravama o toj optužbi njegovo veličanstvo mnogo puta dokazalo svoju veliku blagost; jer je često naglašavao službe koje ste mu vi iskazali i nastojao da ublaži vaše krivice. Rizničar i admiral prionuli neka vam se po noći potpali kuća, pa da poginete najmučnijom i najsramotnijom smrću; a general je imao da se postavi sa dvadeset tisuća momaka, oboružanih otrovnim strelicama, da vam se poodapinju u lice i u ruke. Nekim vašim slugama trebalo se tajom naložiti neka vam košulje i ponjave poliju otrovnim sokom, koji će vas ubrzo natjerati da sami uzmete trgati svoje vlastito tijelo i da umrete u najljućim mukama. General se složio s tim mišljenjem, tako da je dugo bila većina protiv vama; ali kako je njegovo veličanstvo odlučilo da vama, ako se bude moglo, očuva život, komornik je to najposlije odvratio.

Iza te zgode naložio car Reldresalu, prvom tajniku za lične poslove koji vam se uvijek pokazivao istinskim prijateljem, neka mu izjavi svoje mišljenje, i on je to učinio i tim opravdao dobri sud što ga vi imate o njemu. Priznao je da su vaša zlodjela velika, ali još vazda ima prilike za milost, za najdičniju vrlinu vladarsku s koje tako pravo i slave njegovo veličanstvo. Prijateljstvo između vas i njega, reče, toliko se pročulo po svijetu da ga prepoštovano vijeće smatra možda pristranim: ali on se pokorava nalogu što mu je dan te će otvoreno izjaviti svoje mišljenje. Ako njegovo veličanstvo, uvažavajući vašu službu i povodeći se za svojim milostivim raspoloženjem, bude izvoljelo poštedjeti vam život i jedino naložiti da vam se iskopaju oba oka, misli on pokorno da će tim načinom donekle udovoljiti pravdi i sav će svijet odobravati carevoj blagosti, a i velikodušnom postupku onih kojima je čast da su mu savjetnici. Gubitak očiju ne će vam biti smetnja tjelesnoj jakosti, kojom i dalje možete koristiti njegovu veličanstvu: sljepoća još povećava hrabrost jer nam sakriva opasnosti; strah vaš za oči bješe vam najveća neprilika kad ste prevozili neprijateljsko brodovlje; i dosta će vam biti ako budete gledali ministarskim očima, kad i najveći vladari ne čine drugačije.

Taj je prijedlog dočekalo cijelo vijeće s najvećim negodovanjem. Admiral Bolgolam nije mogao da suspregne žestinu, nego ustao bijesan i rekao da se čudi kako se tajnik usudio te iskazao mišljenje da bi se izdajniku očuvao život: službe što ste ih vi izvršili, poradi sviju istinskih državnih razloga, vrlo otegoćuje vaša zločinstva; vi, koji ste bili kadri da mokrenjem ugasite požar u odajama njena veličanstva (to je spomenuo sa

zgražanjem), mogli biste u drugo doba tim istim načinom upriličiti poplavu i potopiti svu palaču; a ona ista jakost što vam je omogućila da ste dovezli neprijateljsko brodovlje, mogla bi vam, čim budete nezadovoljni, poslužiti da ga opet odvezete natrag; on ima valjanih razloga da misli da ste vi u srcu tušičar; a kako se izdaja započinje u srcu, prije nego što se javlja u otvorenim djelima, optužuje vas zbog toga kao izdajnika i iziskuje zato da budete smaknuti.

Rizničar je bio istoga mišljenja: predočio je u kakvu je nepriliku zapao dohodak njegova veličanstva zbog troška oko vašeg uzdržavanja, koji će naskoro toliko porasti da se ne će moći podnositi: tajnikov naum da vam se iskopaju oči nije nipošto lijek od toga zla, nego bi ga po svoj prilici i pogoršao kao što je jasno iz obične prakse, kad budu oslijepljene neke vrste živadi, jer iza toga se brže goje i prije debljaju; njegovo posvećeno veličanstvo i vijeće, suci vaši, u savjesti su svojoj potpuno uvjereni o vašoj krivici, a to je dovoljan razlog da vas osude na smrt, ako i nema formalnih dokaza što ih iziskuje strogo slovo zakonsko.

Ali njegovo carsko veličanstvo, odlučno protivno smrtnoj kazni, milostivo je izvoljelo kazati da se može, kad vijeće misli da je gubitak očiju prelaka osuda, odrediti kasnije koja druga osuda. A vaš prijatelj tajnik zamolio ponizno da ga opet saslušaju, te uzvratio na ono što je prigovorio rizničar zbog velikog troška u kojem je njegovo veličanstvo za vaše uzdržavanje, i rekao da njegova preuzvišenost sama raspolaže carevim dohotkom pa može lako doskočiti tomu zlu, ako bude postepeno smanjivala vašu opskrbu; od toga ćete vi, u nedostatku dovoljne hrane, oslabiti i izmršaviti, i izgubiti apetit, i uginuti za malo mjeseci; i ne će onda biti toliko opasan smrad vašega trupa kad se bude smanjio za više nego polovicu; a čim vi umrete, može vam pet-šest tisuća podanika njegova veličanstva za dva-tri dana zguliti meso s kostiju, odvesti ga na tačkama i spaliti u dalekim krajevima da predusretnu zarazu, a kostur ostaviti za spomen, da mu se potomci dive.

Tako se, po velikom prijateljstvu tajnikovu, izravnala cijela stvar. Strogo se naložilo da se ima tajiti kako će vas postepeno moriti glađu; ali presuda da će vam se iskopati oči, upisana je u knjige; nitko se nije protivio, osim admirala Bolgolama, koji je caričina kreatura, pa ga njeno veličanstvo neprestano podbada neka ne odustaje od vaše smrti, jer ona je u vječitoj pakosti na vas zbog onoga gadnoga i nezakonitoga načina kojim ste se poslužili da ugasite u njenim odajama požar.

Za tri dana bit će vaš prijatelj tajnik poslan k vašoj kući da vam pročita članke te optužbe, a onda da vam objavi veliku blagost i milost njegova veličanstva i vijeća po kojoj ste osuđeni jedino da izgubite oči, te njegovo veličanstvo i ne sumnja da ćete se tomu zahvalno i ponizno pokoriti; a dvadeset vidara njegova veličanstva stajat će i pazit će da se operacija valjano izvrši kad vi budete ležali na zemlji, te vam budu u oči odapete oštre oštracate strijele.

Prepuštam vašem izboru, što ćete učiniti; a da se uklonim sumnji, moram se odmah vratiti isto onako kradom, kako sam i došao.«

Gospodin i učini tako, a ja ostadoh sam, u silnim sumnjama i tjeskobama.

Taj vladar i njegovi ministri bili su uobičajili (sasvim drugačije, rekoše mi, nego što je bila navada za prijašnjih vremena), da nakon toga kad dvor odredi koje okrutno smaknuće – da se ugodi ili carevoj osjetljivosti, ili zlobi kojega ljubimca – svaki put car besjedi svemu vijeću besjedu, te izjavljuje svoju veliku blagost i nježnost, kao svojstva koja zna i priznaje sav svijet. Ta se besjeda odmah objavljivala po svoj kraljevini; i ništa nije toliko strašilo narod koliko to veličanje carske milosti; jer se opazilo: što god je hvala veća i upornija, to je nečovječnija kazna i nedužniji mukotrpnik.

Što se mene tiče, moram priznati da nisam stvoren za dvoranina ni po rođenju ni po odgoju, pa sam tako slabo sudio o tim stvarima, te nisam mogao da razaberem blagost i milost te presude, nego sam rasudio (možda pogrešno), da je presuda prije kruta nego blaga.

Nekoliko puta sam mislio da iziđem pred sud; jer ako i nisam mogao poricati činjenice što se utvrđuju u nekim člancima, ipak sam se nadao da će mi priznati neku olakšicu. Ali kako sam za života čitao o mnogim političkim parnicama, te sam svagda vidio da se svršavaju onako kako je sucu po volji da ih navrati, nisam se usudio da se pouzdam u tako opasnu odluku, u tako kritičnoj prilici i protiv tako moćnih neprijatelja.

U jedan sam se mah bio čvrsto odlučio na otpor: jer dok sam na slobodi, teško da bi me nadvladala sva vojna sila carevinska, i lako bih kamenjem razmrskao prijestolnicu; ali sam odmah sa zgražanjem odbacio taj naum, kad sam se sjetio zakletve svoje caru, onih milosti što mi je iskazao, i visoke časti *nardačke* kojom me odlikovao. A i nisam još poznavao zahvalnost među dvoranima, da bih se uvjerio kako me sadašnja krutost njegova veličanstva oslobađa sviju prijašnjih obveza.

Naposljetku sam stvorio odluku koja će mi se valjda pokuditi, i ne će se pokuditi krivo; jer priznajem da svojoj velikoj brzini i nedovoljnomu iskustvu dugujem hvalu što sam očuvao oči, dakle i slobodu; no da sam tada znao vladarsku i ministarsku narav, koju sam otad promatrao na mnogim drugim dvorovima, i njihove metode kako postupaju sa zločincima još manje krivljima od mene, bio bih se s drage volje i odmah pokorio tako lakoj kazni.

Ali kako me vitlala mladenačka naglost, a njegovo mi veličanstvo dopustilo da pohodim cara blefuščanskoga, ulučio sam tu priliku dok još nisu protekla tri dana, te sam prijatelju tajniku poslao list i javio mu odluku svoju, da ću po privoli što sam je dobio krenuti ljetos u Blefuscu; i ne čekajući odgovor, odem na onu stranu otoka gdje je naše brodovlje. Zgrabim veliki ratni brod, svežem za pramac uže, dignem sidra, svučem se, položim haljine (zajedno s pokrivačem koji sam donio pod pazuhom) u lađu, povučem je za sobom te i gazeći i plivajući stignem u kraljevsku luku blefuščansku gdje me odavno očekivao narod: oni mi dadoše dva vodiča da me odvedu u glavni grad koji se zove istim imenom. Držao sam ih u rukama, dok se nisam na dvjesta lakata primakao gradskoj kapiji, i zamolio ih neka moj dolazak jave kojemu državnom tajniku i neka mu obznane da ja ovdje očekujem nalog njegova veličanstva.

Po prilici za sat stigao mi odgovor da njegovo veličanstvo, zajedno s kraljevskom obitelji i dvorskim dostojanstvenicima, dolazi iz grada da me primi. Nato pođoh još sto lakata.

Car i pratnja njegova sjahali s konjâ, carica i dame sišle s kočijâ, a nisam opazio da bi bili u ikakvu strahu ili nemiru. Ja legnem na zemlju da njegovu veličanstvu i carici poljubim ruke. Reknem njegovu veličanstvu da sam došao po svojem obećanju i s dopuštenjem svojega gospodara cara, da mi bude čast te da vidim ovako moćna monarha, i da mu ponudim svaku službu koja mi je u moći, ako je u skladu s mojom dužnošću prema mojemu vlastitom vladaru.

Nisam ni riječi spomenuo o nemilosti jer dosad nisam bio na redoviti način obaviješten o tom, pa sam se mogao pričinjati da ništa ne znam ni o kojem takvom naumu; a i nisam razložito mogao zamisliti da će car otkriti tu tajnu dok sam izvan dohvata njegove vlasti; ali nabrzo se pokazalo da sam se u tom prevario.

Ne ću da dosađujem čitatelju potankim opisivanjem o svojem primitku na tom dvoru; primitak je bio u skladu s velikodušnošću ovako velika vladara; niti o neprilikama u koje sam zapao jer nisam imao kuće ni postelje, te sam morao ležati na zemlji omotan svojim pokrivačem.

OSMA GLAVA

Pisac sretnim slučajem dobiva priliku da ode iz Blefuscua, te se nakon nekih nezgoda vraća živ i zdrav u domaju.

Tri dana nakon dolaska išetao sam se od radoznalosti na sjeveroistočnu obalu na otoku i po prilici u daljini od pol milje ugledao u moru nešto što nalikuje na izvrnut čamac. Izujem cipele i čarape, pregazim dvije-tri tisuće lakata i razaberem da struja doplavljuje tu stvar; vidio sam onda jasno da je zbiljski čamac, a rasudio sam da ga je valjda kakva bura otrgla od koje lađe.

Vratim se u prijestolnicu i zamolim njegovo carsko veličanstvo neka mi uzajmi dvadeset najvećih brodova što su mu preostali kad je izgubio brodovlje i tri tisuće mornara pod zapovjedništvom njegova viceadmirala. Brodovlje otplovi unaokolo, a ja se najprečim putem vratim k obali gdje sam bio otkrio čamac. Razabrao sam da ga je struja doplavila još bliže. Mornari bili svi opremljeni užetima što sam ih unaprijed zasukao da budu dovoljno jaka. Kad su se brodovi primakli, skinem se i uzmem gaziti dok se nisam približio čamcu bliže od sto lakata, a nakon toga valjalo mi plivati dok nisam stigao do čamca. Mornari mi dobacili jedan kraj užeta koje sam privezao za rupu sprijeda na čamcu, a drugi kraj za jedan ratni brod; ali mi je posao slabo polazio za rukom jer mi pod nogama nije bilo zemlje te nisam mogao raditi. U toj neprilici morao sam da otplivam za čamcem i da ga poguram, koliko sam god puta mogao, jednom rukom; a kako mi je struja bila povoljna, potjerao sam ga toliko, da mi je brada bila nad vodom, a nogama sam dohvatio dno.

Otpočinuo sad dva-tri časa, a onda opet uzeo gurati čamac, i tako neprestance, dok mi more nije bilo nego samo do pazuha; kako se sada najteži posao uradio, izvučem druge svoje konopce, što su bili složeni na jednom brodu, te ih privežem najprije za čamac, a onda za devet lađa, što su me pratile; vjetar je bio povoljan, pa su mornari vukli, a ja sam gurao, dok se nismo primakli na četrdeset lakata kopnu; počekam, dok nije prošla plima, te izvučem čamac uz pomoć dvije tisuće ljudi s konopcima i spravama, prevrnem nekako čamac, i vidim, da je samo malo oštećen.

Ne ću da dosađujem čitatelju koliko sam se mučio dok nisam nekim veslima, za koja sam potrošio deset dana da ih izradim, dotjerao svoj čamac u kraljevsku luku blefuščansku, gdje se o mojem dolasku zgrnuo silan svijet i nije mogao da se načudi gledajući tako golemu lađu. Caru rekoh da je dobra sreća dobavila meni taj čamac, da me odveze kuda, odakle bih se mogao vratiti u domovinu; i zamolio sam njegovo veličanstvo za

nalog da dobijem građe i da ga popravim; ujedno da mi dopusti da otputujem, što mi je nakon maloga ljubaznoga rječkanja izvolio dopustiti.

Za svega toga vremena jako sam se čudio što nisam čuo da je naš car poslao radi mene ikakva glasnika na dvor blefuščanski. No kasnije su me tajno izvijestili da njegovo veličanstvo car nije ni sanjao da ja išta znam o njegovim nakanama, nego je mislio da sam otišao u Blefuscu jedino zato, da bih ispunio obećanje, prema privoli što mi je dao i sav je naš dvor znao za nju, a vratit ću se za nekoliko dana, dok se svrši formalnost. Ali naposljetku ga zbunilo moje dugo izbivanje, te pošto se posavjetovao s rizničarom i s drugim spletkarima, bude jedan odličan čovjek poslan s prijepisom onih članaka protiv mene.

Taj je izaslanik bih upućen, da prikaže monarhu blefuščanskom veliku blagost svojega gospodara, koji se zadovoljava da me ne kazni ljuće nego gubitkom očiju; da sam ja izmakao pravdi; pa ako se ne vratim za dva sata, bit ću lišen naslova *nardačkoga* i proglašen izdajnikom. Izaslanik je dodao još, kako radi održavanja mira i prijateljstva među dvjema carevinama gospodar njegov očekuje, da će brat njegov u Blefuscu naložiti da ja budem svezanih ruku i nogu vraćen u Lilliput, kako bih bio kažnjen kao izdajnik.

Car blefuščanski probavio tri dana viječajući, te uzvratio odgovor koji se sastojao od mnogih uljudnosti i ispričavanja. Rekao, što se tiče toga da me pošlje vezana, zna njegov brat da se to ne može; ja sam mu doduše oteo brodovlje, ali on mi duguje veliku zahvalnost za mnoge usluge što sam mu iskazao da se sklopio mir. No ipak će se oba veličanstva nabrzo zadovoljiti jer ja sam našao na obali golemu lađu koja me može nositi morem, a on je naložio da se ta lađa popravi, uz moju pomoć i pod mojom upravom; i on se nada da će se za nekoliko tjedana obje carevine osloboditi toga tako nepodnošljiva tereta.

S tim se odgovorom vratio izaslanik u Lilliput, a car mi blefuščanski ispripovijedao sve što se dogodilo; ujedno mi ponudio (ali uz najstrožu tajnu) milostivo okrilje svoje, ako budem voljan da ostanem u njegovoj službi; smatrao sam ga doduše iskrenim u tom, ali sam odlučio da se nikad više ne pouzdam u vladare ili ministre, gdje god mogu da se klonim toga; ponizno sam zato zamolio, sa svom dužnom zahvalom dobrostivim namjerama njegovim, neka mi ne zamjeri. Rekao sam mu, kad mi je sreća, dobra ili loša, namakla lađu, radije ću se otputiti oceanom, nego da budem povod razmirici među dvojicom ovako moćnih monarha.

Nije mi se učinilo da je car išta zamjerio mojemu odgovoru, a po nekoj sam zgodi razabrao da se silno veselio mojoj odluci, i isto tako većina njegovih ministara.

Ti su me razlozi naveli, te sam svoj odlazak požurio nešto brže nego što sam kanio, a tomu je vrlo spremno pripomogao dvor, koji je želio da samo odem. Zaposlilo se pet stotina radnika, da pod mojom upravom načine za moj čamac dva jedra, sašivajući trinaest redova najjačega platna njihova, jedan red na drugi. Namučio sam se dok sam načinio konope i užad, splećući deset, dvadeset ili trideset najdebljih i najjačih njihovih. Velik kamen koji sam nakon duga traženja slučajno našao poslužio mi za sidro. Dobio

sam loj od tri stotine krava da namažem čamac i za druge potrebe. Silno sam se namučio, dok sam za vesla i za jarbole sasjekao nekoliko najvećih stabala, ali pritom su mi mnogo bili na ruku tesari s brodova njegova veličanstva, koji su mi pomogli da izblanjam drvo kad sam bio svršio najteži posao.

Po prilici za mjesec dana, kad se sve bilo prigotovilo, poručim njegovu veličanstvu po naloge i da se oprostim. Car i kraljevska obitelj izađu iz palače; ja legnem ničice da mu poljubim ruku koju mi je vrlo milostivo pružio; isto su učinile i carica i mlade carske princeze. Njegovo me veličanstvo obdarilo sa pedeset kesa i u svakoj sa dvjesta *spruga,* te svojom slikom u cijeloj veličini, a ja sam tu sliku turio odmah u rukavicu, da ju očuvam od štete. Bilo je pri mojem odlasku odviše formalnosti, da bih sada njima dosađivao čitatelju.

Opskrbio sam čamac mesom jedne stotine volova i triju stotina ovaca, kruhom i pićem spram toga i tolikim priređenim jelom, koliko su mogle da zgotove četiri stotine kuhara. Ponio sam šest živih krava i dva bika, isto toliko ovaca i ovnova, da ih donesem u domovinu i rasplodim pasminu; a da ih prehranim na čamcu, uzeo sam priličnu baglju sijena i vreću žita. Bio bih volio ponijeti tuce urođenika, ali to nije car ni za što htio dopustiti; i ne samo da su mi pomno pretraživali džepove, nego mi njegovo veličanstvo zaiskalo i časnu riječ da ne ću ponijeti ni jednoga od njegovih podanika, bez njegova vlastita pristanka i želje.

Kad sam tako pripravio sve, kako god sam mogao, odjedrim dne 24. rujna 1701. u šest sati izjutra.

Kad sam odmaknuo koje četiri milje na sjever, a vjetar bio jugoistočnjak, ugledam u šest sati navečer mali otok, po prilici pol milje na sjeverozapad. Otplovim onamo i bacim sidro na otok koji mi se činio da nije nastanjen, na strani zaklonjenoj od vjetra. Onda se malo okrijepim i legnem da otpočinem.

Spavao sam dobro, mislim najmanje šest sati, jer dva sata pošto sam se razbudio, vidio sam da sviće. Bila je vedra noć. Doručkovao sam prije izlaska sunčanoga, pa kako je vjetar bio povoljan, dignem sidro i odjedrim onim istim smjerom, kojim sam jedrio i jučer, a pritom sam se ravnao po svome džepnom kompasu. Kanio sam stići, ako budem mogao, na koji od onih otoka o kojima sam opravdano sudio da su na sjeveroistoku Van Diemenovoj Zemlji.[16]

Cijeloga toga dana nisam ništa otkrio; ali sutradan, oko tri sata poslije podne, kad sam računao da sam od Blefusca prevalio dvadeset i četiri milje, spazim brod koji jedri k sjeveroistoku; ja sam plovio ravno k jugu. Doviknem mu, ali nisam dobio odgovor; no ja sam ga prestigao jer vjetar bijaše popustio. Pojedrim koliko sam god mogao, te za pol sata spazi me on, istakne zastavu i ispali top.

Ne može se iskazati kako sam se obradovao kad sam se iznenada ponadao da ću opet ugledati dragu svoju domovinu i milu svojtu što sam je ostavio u njoj.

---

[16] Stariji naziv za otok Tasmaniju (danas dio Australije).

Brod spustio jedra i ja ga stigao između pet i šest uvečer dne 26. rujna; a srce mi zaigralo kad sam ugledao englesku zastavu. Poturam svoje krave i ovce u džepove na kaputu i popnem se na brod s malim svojim tovarom živeža.

Bio je engleski trgovački brod, koji se Sjevernim i Južnim morem[17] vraća iz Japana; kapetan, gospodin John Biddel iz Deptforda, bio je vrlo uljudan čovjek i izvrstan pomorac. Nalazili smo se sada na 30. stupnju južne širine. Na brodu je bilo pedesetak momaka; tu sam našao i staroga druga, nekoga Petera Williamsa, koji me lijepo preporučio kapetanu.

Taj je gospodin ljubazno postupao sa mnom i zaiskao da mu kažem odakle dolazim i kamo putujem. Rekoh mu u nekoliko riječi, ali on pomislio da ludujem i da su mi opasnosti, što sam ih pretrpio, pomutile pamet; nato ja izvadim iz džepa crnu svoju stoku i ovce, i to ga je, nakon velika čuda, uvjerilo da govorim istinu. Onda mu pokažem zlato što mi je dao car blefuščanski, te sliku njegova veličanstva u svoj veličini i još nekoliko rijetkosti iz one zemlje. Dao sam mu dvije kese, svaku za dvjesta *spruga,* i obećao mu, dok stignemo u Englesku, da ću mu pokloniti steonu kravu i sjajnu ovcu.

Ne ću da dosađujem čitatelju potankim pripovijedanjem o tom putu, koji je najvećim dijelom bio vrlo sretan. Stigli smo u Downs[18] dne 13. travnja 1702. Jedina mi je nezgoda bila što su mi štakori na brodu odnijeli jednu ovcu: našao sam u jednoj rupi kosti njene, sasvim oglodane. Drugu sam stoku iskrcao živu i zdravu te ju pustio da pase po travnjaku u Greenwichu, gdje je trava bila sitna i divno ih je hranila, premda sam se vazda bojao protivnoga: a i ne bih ja njih očuvao za tako duga puta da mi kapetan nije prepustio nešto svojega najboljega dvopeka, koji je izmrvljen u prah i smiješan s vodom bio njima stalna hrana.

Za onoga kratkoga vremena što sam probavio u Engleskoj prilično sam zaradio pokazujući svoju stoku mnogim odličnim ljudima i drugima; a prije nego što sam prenuo na drugi put prodao sam je za šest stotina funti. Od mojega posljednjega povratka vidim da se pasmina znatno razmnožila, osobito ovce, koje će, nadam se, finom svojom vunom mnogo koristiti tvornicama vunene robe.

Ostao sam kod žene i djece samo dva mjeseca jer moja nezasitljiva želja da vidim tuđe zemlje nije trpjela da bih ostao dulje.

Ostavio sam ženi petnaest stotina funti i nastanio je u dobroj kući u Redriffu. Drugu sam imovinu svoju ponio, nešto u novcu i nešto u robi, nadajući se da ću povećati imutak. Najstariji stric moj John bio mi je namro posjed kod Eppinga s godišnjim prihodom od kojih trideset funti, a uzeo sam u zakup gostionicu *Crni bik* u Fetter-Laneu, koja mi je donosila još mnogo više; nisam dakle bio ni u kakvoj opasnosti kad sam općini ostavio svoju obitelj.

---

[17] Sjeverni i južni Pacifik.

[18] *Downs* – obalno područje u Engleskoj, između Dovera i ušća Temze; važno sidrište za brodove koji plove u London u doba jedrenjaka.

Moj sin Johnny, okršten tako po stricu, bio je u latinskoj školi i poslušan dječak. Kći moja Betty (koja je sada dobro udana i ima djece) učila je onda ručni rad.

Oprostio sam se sa ženom i sinom i kćerju uz suze s obiju strana, i ukrcao se na *Adventure,* trgovački brod od tri stotine tona koji je putovao u Surat,[19] pod zapovjedništvom kapetana Johna Nicholasa iz Liverpoola. Ali pripovijest o tom mora se prepustiti drugom dijelu mojih putovanja.

[19] Suryapur, glavni grad indijske države Gujarat.

Drugi dio

Putovanje u Brobdingnag

PRVA GLAVA

Opisuje se velika bura; dugi se čamac šalje po vodu; pisac odlazi na čamcu da razgleda zemlju. – Ostavljaju ga na obali, hvata ga jedan urođenik te ga nose u ratarsku kuću. – Kako su ga primili i nekoliko zgoda što su se tu dogodile. – Opisuju se žitelji.

Kako su mi priroda i sudbina odredile radin i nemiran život, to sam dva mjeseca nakon povratka opet krenuo iz domovine i ukrcao se u Downsu, dne 20. lipnja 1702., na *Adventure,* pod zapovjedništvom kapetana Johna Nicholasa, iz Cornwalla, a na putu u Surat.[20]

Bio nam je vrlo povoljan vjetar dokle god nismo stigli do Rta Dobre Nade, gdje smo pristali da uzmemo svježe vode; ali jer smo našli pukotinu, iskrcali smo svoje stvari i prezimili tu; kako se kapetan razbolio od groznice nismo se mogli otisnuti s Rta sve do konca ožujka. Onda odjedrimo i dobro smo putovali, dokle god nismo prošli Madagaskarski tjesnac; ali kad budemo tomu otoku na sjeveru, po prilici na petom stupnju južne širine, vjetrovi koji po tim morima, kako se opaža, dušu stalnim, jednakim smjerom između sjevera i zapada, od početka prosinca do početka svibnja, počeli 19. travnja puhati mnogo žešće i mnogo zapadnije nego obično, i tako nastavili dvadeset dana redom: za to nas vrijeme potjerali nešto k istoku od Molučkih ostrva,[21] po prilici tri stupnja sjeverno od ekvatora, kako je naš kapetan ustanovio motrenjem koje je izvršio 2. svibnja, kad je vjetar prestao i bila potpuna tišina; tomu sam se jako obradovao. Ali on je vrlo iskusan u plovidbi po tim morima, pa nam naredio da se pripravimo protiv oluje koja je sutradan zaista i nastala, jer je zapuhao južnjak, nazvan južni monsun.

Činilo nam se da će se vjetar razbjesniti te skinemo jedro s priječke i pripravimo se da razapnemo prveno jedro; ali kako je vjetar zagrdio, pogledamo jesu li topovi valjano pričvršćeni i razapnemo krmeno jedro. Brod se jako nagnuo, te pomislimo da je bolje pojedriti ispred valova, nego uvući jedra ili ploviti bez jedara. Podvežemo prveno jedro i razapnemo ga i pritegnemo na krmi prednji zateg; krmilo se ljuto borilo s olujom. Brod je junački istrajao. Zametnemo prednji konop, ali jedro puklo, te mi svučemo križ s jarbola i spravimo jedro u brod i sve poskidamo s njega.

[20] Suryapur, glavni grad indijske države Gujarat.

[21] Molučki otoci, Moluci ili Začinski otoci, skupina manjih otoka u današnjoj Indoneziji, između Celebesa i Nove Gvineje. U vrijeme velikih otkrića izuzetno važni zbog uzgajanja i trgovine začinima.

Strašno se nevrijeme oborilo, valovi se kidali snažno i opasno. Potegnemo priteg s ručke na kormilu i pomognemo kormilaru. Nismo htjeli da spuštamo košno jedrilo, nego smo ga ostavili neka stoji jer je vrlo dobro letjelo pred valovima, a znali smo da dok stoji košno jedrilo, dotle je sigurniji brod i bolje plovi morem, jer pred nama je bila otvorena pučina.

Kad je oluja prošla, razapnemo prveno i veliko jedro i upravimo brod. Onda razapnemo krmeno jedro, veliko košno jedro i prednje košno jedro. Pravac nam je bio istok-sjeveroistok, vjetar je bio jugozapadnjak.

Iznesemo na palubu uzde s desne strane, a odbacimo praće s jedara i klobučnice; namjestimo praće na zavjetrenoj strani, potegnemo vjetrene buline, čvrsto ih zategnemo, nategnemo ih, prevučemo uzde krmenoga jedra prema vjetru, i udesimo sasvim onako, kako treba da bude.

Za te bure, iza koje je navalio jak zapadojugozapadnjak, bili smo odneseni, po mojem računu, kojih pet stotina morskih milja na istok, tako da ni najstariji mornar na brodu nije znao reći na kojoj smo strani svijeta.

Živež nam dobro istrajao, brod nam bio čvrst i sva momčad dobra zdravlja, ali nam je bila krajnja nevolja za vodu. Mislili smo da nam se najbolje držati istoga pravca, bolje nego da bismo krenuli sjevernije, jer to bi nas moglo odvesti k sjeverozapadnom dijelu Velike Tatarije[22] ili u Ledeno more.

Dne 16. lipnja 1703. jedan dječak spazi s jarbola kopno. Sutradan ugledamo sasvim neki veliki otok ili kontinent (jer nismo znali, šta je); na južnoj mu je strani uska prevlaka koja se promalja u more, i draga koja je preplitka da bi u nju mogao brod od više nego sto tona.

Bacimo sidro morsku milju od te drage, a naš kapetan pošlje u dugom čamcu dvanaestoricu svojih momaka, dobro oboružanih, sa suđem za vodu, ako je bude. Zamolim ga za dopuštenje da odem s njima, pa da vidim kraj i da otkrijem ako šta mognem. Kad smo izišli na kopno, nismo vidjeli niti rijeke, niti izvora, niti kakva traga žiteljima.

Naši momci krenu dakle obalom, da blizu mora nađu štogod svježe vode, a ja odem sam na drugu stranu, po prilici milju, i tamo vidim sam neplodan i kamenit kraj. Stadoh se sada dosađivati, pa jer nisam ništa vidio što bi mi zaokupljalo radoznalost, vratim se polako drazi, a kako mi je more bilo cijelo pred očima, spazim da su naši momci već ušli u čamac te iz petnih žila veslaju k brodu. Htjedoh baš da im doviknem, premda bi to slabo koristilo, kad ugledam golemo stvorenje gdje za njima ulazi u more što god brže može: ne gazi mnogo dublje od koljena, a korača silnim koracima; ali naši su momci odmakli pol morske milje, a kako je more ovuda puno oštrih klisura, nije čudovište moglo da stigne čamac.

[22] Naziv kojega su Europljani koristili za sjeverni i središnji dio Azije, naseljen Mongolima ili Tatarima (današnji Sibir, Mongolija, Mandžurija itd.).

To su mi kasnije pripovijedali jer ja se nisam usudio da stanem i da vidim konac toj zgodi, nego sam otrčao što sam brže mogao onim istim putem kojim sam prvo bio pošao, a onda se uspeo na strm brežuljak odakle mi je neki vidik po okolici. Vidim da je sasvim obrađena; ali me najprije iznenadilo koliko je duga trava što je na toj zemlji određena za sijeno, a visoka je kojih dvadeset stopa.

Iziđem na glavnu cestu, jer takvom se činila meni, premda je žiteljima služila jedino za stazu po ječmenoj njivi. Ovud sam koračao neko vrijeme, ali sam malo mogao da vidim s obiju strana jer je bila bliska žetva, a žito se ispelo najmanje četrdeset stopa.

Hodao sam pol sata do kraja njive koja je bila ograđena živicom visokom barem sto i dvadeset stopa, a drveće je toliko visoko da mu i nisam znao sračunati visinu. Tu je bio nogostup za prijelaz iz jedne njive na drugu. Imao je četiri stepenice i kamen koji moraš prekoračiti kad dođeš na najvišu stepenicu. Nisam se mogao popeti na taj nogostup jer svaka je stepenica bila visoka šest stopa, a gornji kamen dvadesetak.

Nastojao sam da nađem u živici kakvu rupu, kad ugledam na bližnjoj njivi jednoga žitelja kako ide k nogostupu, a iste je veličine kao i onaj, kojega sam vidio gdje u moru proganja naš čamac. Učinio mi se velik kao obični zvonik, a korača koracima od deset lakata, koliko sam po prilici mogao da pogodim. Spopao me krajnji strah i čudo, te potrčim da se sakrijem u žitu; odande sam ga vidio kako se s vrha nogostupa obazire natrag na bližnju njivu s desne strane i čuo ga kako govori glasom za nekoliko stupanja glasnijim od govorne trube: ali buka je bila tako visoko u zraku, te sam u prvi mah zaista pomislio da je grmljavina.

Nato dođe k njemu sedam čudovišta kakvo je i sam, sa srpovima u rukama, a svaki srp po prilici tolik, koliko je šest kosa. Ti ljudi nisu bili tako dobro odjeveni kao onaj prvi, kojemu su, čini se, sluge ili radnici, jer na nekoliko riječi, što je kazao, pođoše da kose žito na njivi gdje sam ležao.

Držao sam se od njih što god sam mogao dalje, ali sam se kretao sa silnom mukom, jer žitne stabljike nisu gdjekada bile razdaleko više od jedne stope, tako da sam se jedva provlačio između njih. Ali ipak sam se gurao, dok nisam došao na jedno mjesto na njivi gdje je žito bilo poleglo od kiše i od vjetra. Ovdje nisam mogao ni korak naprijed jer su se stabljike bile tako ispreplele da nisam mogao propuzati između njih, a osje je na povaljenim klasovima bilo tako tvrdo i šiljasto, da me kroz odjeću bolo u meso. U taj isti mah začujem kako žeteoci nisu za mnom dalje od sto lakata.

Bio sam sasvim klonuo od umora, svega me svladala tuga i očaj, te legnem između dvije brazde i od srca zaželim da bih ovdje dokončao svoje dane. Žalio sam samotnu ženu svoju i djecu, siročad bez oca. Jadikovao sam zbog svoje gluposti i tvrdoglavosti, što sam opet krenuo na put unatoč savjetu sviju mojih prijatelja i rođaka.

U tom strašnom duševnom uzbuđenju nisam mogao da se otresem misli o Lilliputu, gdje su me žitelji gledali kao najveće čudo što se ikad javilo na svijetu; gdje sam bio moćan da potegnem rukom carsko brodovlje i da izvršim ona druga djela što će se dovijeka spominjati u ljetopisima te carevine, a potomstvo će teško i vjerovati u njih,

premda ih posvjedočuju milijuni ljudi. Razmišljao sam koliko poniženje moram da pretrpim, što se u ovom narodu činim tako neznatnim, kako bi se pojedinac Lilliputanac činio među nama. Ali to mi se činilo još i najmanjom nesrećom mojom; jer kad su ljudski stvorovi u razmjeru sa svojom veličinom divljiji i okrutniji, čemu bih se ja i nadao, nego da budem zalogaj u ustima prvomu od tih golemih barbara, koji me uhvati.

Bez sumnje imaju pravo filozofi kada vele da ništa nije veliko ni malo, nego jedino po usporedbi. Moglo bi se svidjeti sudbini da dosudi Lilliputancima, te da oni nađu koji narod gdje bi ljudi bili onako sićušni prema njima, kako su oni bili prema meni. A tko zna, nije li i to čudno pleme smrtničko isto tako nadmašeno u kojem dalekom kraju na svijetu, koji još nismo otkrili?

Kako sam se uplašio i zbunio, nisam mogao da se okanim tih misli, kad se jedan od žetelaca približi na deset palaca k brazdi u kojoj sam ležao i utjera me u strah da će me prvim korakom na smrt zgaziti njegova noga ili prepoloviti njegov srp. Kad se dakle opet krenuo, vrisnem glasno od straha, koliko sam god mogao; nato golemi stvor zastao, časak razgledavao pod sobom i naposljetku opazio gdje ležim na zemlji.

Promatrao me neko vrijeme, kao kad bi čovjek da oprezno uhvati malu, opasnu životinju na taj način, da ga ne bi mogla ni ogrepsti ni ugristi, kao što sam i ja u Engleskoj znao činiti s lasicom. Naposljetku se usudio da me kažiprstom i palcem uhvati odostrag, za struk, te me primakne na tri lakta k očima, da mi bolje razmotri lik.

Pogodio sam šta bi on i dobra mi sreća moja dala toliko sabrana duha te sam odlučio da se ni najmanje ne opirem, dok me držao u zraku preko šezdeset stopa nad zemljom, premda mi je bolno gnječio bokove, od straha da mu se ne omaknem između prstiju. Jedino sam se usudio da uznesem oči k suncu, da moleći sklopim ruke i da izgovorim nekoliko riječi poniznim, žalostivim glasom, kakav dolikuje stanju u kojem sam: jer svakoga sam se časa bojao da me ne bi tresnuo o zemlju, kao što običavamo činiti sa svakom malom, mrskom životinjom koje bi da uništimo. Ali sreća mi dala da mu se milio moj glas i moje kretanje, te me uzeo gledati kao neku rijetkost i jako se čudio slušajući me kako izgovaram razgovijetne riječi, premda ih nije razumijevao.

Međutim nisam ja odustajao da jecam i da lijem suze i da glavu naginjem na obje strane, da mu pokažem koliko god mogu, kako me ljuto boli što me gnječi palcem i prstom. Čini se da je razumio što ja mislim, jer je digao kaputu kraj, nježno me položio u kaput i odmah otrčao sa mnom ka gospodaru svojemu koji je bio imućan seljak, onaj isti, kojega sam prvoga vidio na njivi.

Kad je seljak (kako sudim po njihovu razgovoru) čuo od sluge što mu pripovijeda o meni, uzeo malu slamčicu, po prilici kolika je palica, i njom odignuo krajeve na mom kaputu; mislio je, čini mi se, da je to neka vrsta pokrovca što mi je dala priroda. Otpuhnuo mi kosu, da mi bolje vidi lice. Sazvao oko sebe svoje težake i zapitao ih, kako sam doznao kasnije, jesu li ikad u polju vidjeli stvorčić koji bi nalikovao na mene. Onda me tihano položio četveronoške na zemlju, ali ja odmah ustao i uzeo polagano hodati amotamo, neka ljudi vide da ne kanim uteći.

Svi oni posjedali uokrug oko mene, da bolje promatraju moje kretnje. Ja skinem šešir i duboko se poklonim seljaku. Kleknem, dignem ruke, uznesem oči i izgovorim nekoliko riječi, što god sam glasnije mogao; izvadim iz džepa kesu sa zlatnicima i ponizno je ponudim njemu. On je primi na dlan, onda je prinese sasvim k oku, da vidi što je, zatim je prevrnu nekoliko puta šiljkom pribadače (koju je izvadio iz rukava), ali nije znao što bi s njom.

Nato mu ja učinim znak, neka položi ruku na zemlju. Onda uzmem kesu, otvorim je i sve mu zlato saspem na dlan. Bilo je tu šest španjolskih komada po četiri pistole, i još dvadesetak-tridesetak komada sitnijega novca. Vidio sam, kako je na jeziku ovlažio vršak maloga prsta i dignuo jedan od mojih najkrupnijih komada, a onda drugi; ali se činilo da nikako ne zna što su. Dade mi znak, neka ih opet turim u kesu, a kesu u džep, pa pošto sam je nekoliko puta ponudio njemu, smatrao sam da mi je najbolje učiniti to.

Međutim se seljak uvjerio da sam zacijelo razuman stvor. Govorio mi je nekoliko puta; ali zvuk njegova glasa probijao mi je uši kao da je od vodenice, premda su mu riječi bile prilično razgovijetne. Odgovarao sam mu u nekoliko jezika, što god sam glasnije mogao, a on mi često primicao uho na dva lakta daljine: ali uzalud, jer mi se nismo nikako razumijevali.

Onda on otpravio sluge na posao, izvadio iz džepa rubac, složio ga u dvoje i razastro ga na lijevu ruku, koju je bio položio ploštimice na zemlju da dlan bude gore, i učinio mi znak neka mu stupim na ruku, što sam i lako mogao učiniti jer nije bila deblja od jedne stope. Mislio sam da mi je dužnost pokoravati se, pa sam se od straha da ne padnem sav ispružio na rupcu, a on me okrajcima rupca omotao do glave, da bude sigurnije, i tako me odnio svojoj kući. Tamo zovnu ženu i pokaza me njoj; ali ona vrisnula i pobjegla natrag, kao što u Engleskoj bježe ženske kad spaze krastavu žabu ili pauka. No kad je časkom promotrila moje vladanje i kako ja dobro pazim na znakove što mi ih daje njen muž, umirila se brzo i malo se pomalo sasvim razblažila prema meni.

Bilo je oko dvanaest sati u podne, i jedan sluga donio objed. Bilo je samo jedno hranjivo mesno jelo (prikladno za priproste prilike ratarske), u zdjeli kojoj je promjer po prilici dvadeset i četiri stope. Društvo bješe seljak i njegova žena, tri djeteta i stara baka.

Kad su posjedali, smjesti me seljak podalje od sebe na stol koji je bio trideset stopa visok od poda. Strahovito sam se bojao i držao se što sam dalje mogao od ruba, od straha da ne spadnem. Žena isjecka zalogaj mesa, onda izmrvi na drven tanjur nešto kruha i postavi to preda me. Ja joj se duboko poklonim, izvadim svoj nož i viljušku i uzmem jesti, na silnu radost njihovu.

Domaćica pošlje djevojku po malu rakijsku čašicu, u koju mogu da stanu dva galona, i nalije ju pićem; ja s teškom mukom dignem obadvjema rukama sud, te na najpristojniji način otpijem za gospođino zdravlje, izgovarajući riječi engleski, što god glasnije mogu, a to je u društvu razbudilo takav srdačan smijeh, da sam zamalo oglušio od buke. Piću je bio okus kao slaboj jabukovači i nije bilo neugodno.

Onda mi gospodar dade znak da priđem k njegovu tanjuru, ali kako sam koračao po stolu, a bio sam za sve to vrijeme u silnu strahu, što će dobrostivi čitatelj lako razumjeti i oprostiti, dogodilo se da sam se spotaknuo o koru i pao ploštimice na lice, ali se nisam ozlijedio. Ustanem odmah, pa kad sam opazio da su dobri ljudi u velikoj brizi, uzmem šešir (koji sam od uljudnosti držao pod pazuhom) te mašući njime iznad glave zaviknem tri puta: Hura! – da pokažem kako se pri padu nisam ozlijedio.

No kad sam koračao k mojemu gospodaru (kako ću ga odsad zvati), najmlađi sin njegov, koji je sjedio do njega, nestašan dječak od desetak godina, uhvatio mene za noge i držao me tako visoko u zraku, da mi je drhtao svaki ud; no otac me njegov istrgnuo i u isti mu mah odvalio po lijevom uhu takvu zaušnicu da bi njom oborio na zemlju europsku konjaničku četu, te mu naredio neka se nosi od stola. Ali sam se bojao da dječak ne bi bio kivan na mene i dobro sam se sjećao kako su kod nas sva djeca od prirode zlobna vrapcima, kunićima, mačićima i štenićima, te sam se bacio na koljena te pokazujući na dječaka objasnio gospodaru, koliko sam god mogao, da ja želim, neka oprosti sinu. Otac se privolio i dječak sjeo opet na svoje mjesto, ja onda prišao k njemu i poljubim mu ruku, a gospodar ju prihvatio i naložio mu, neka me nježno pogladi njom.

Usred objeda skoči gospodarici na krilo ljubimica njena mačka. Začujem za sobom huku, kao od tuceta čaraparskih razboja kad rade; okrenem glavu i razaberem da to kvrči ta životinja koja mi se učinila da je tri puta veća od vola, kako sam sračunao kad sam joj vidio glavu i jednu šapu, dok ju je gospodarica hranila i gladila. Divlji lik te životinje sasvim me zbunio, premda sam stajao na drugom kraju stola, preko pedeset stopa od nje, i premda ju je gospodarica držala, od straha da ne bi skočila i mene ščepala pandžama. Ali se nije desila opasnost, jer mačka nije ni najmanje marila za me, kad me gospodar metnuo tri lakta od nje. A kako su mi uvijek kazivali i ja sam se za svojih putovanja iskustvom uvjerio o istini, da divlju životinju, ako bježiš od nje ili odaješ strah, navodiš time zacijelo da potekne za tobom ili da te napadne, to ja odlučim da u toj opasnoj zgodi ne pokažem nikakvu uznemirenost.

Prošetao sam se neustrašivo pet-šest puta mački ispred same glave i prišao joj na pol lakta; nato uzmakla ona, kao da se jače uplašila od mene. Manje sam se bojao pasa, kojih su tri-četiri ušla u sobu, kako je običaj u seljačkim kućama; jedan je od njih bio buldog, tolik kolika su četiri slona, i jedan hrt, koji je bio nešto veći od buldoga, ali nije bio tako krupan.

Kad je objedu bio gotovo kraj, uđe dojkinja s djetetom od godine dana u naručju, koje me odmah opazi i udari u vrisak da bi se čulo od London-Bridgea u Chelsea,[23] jer me po dječjem običaju zaiskalo za igračku. Mati, sva puka popustljivost, zgrabi mene i pruži me djetetu, a dijete me odmah uhvati za struk i turi moju glavu u usta, ali ja se tamo uzvikao na sav glas, tako da se derište uplašilo i ispustilo me, i sigurno bih bio skrhao vrat, da mati nije držala ispod mene pregaču.

[23] Gradski okrug u zapadnom dijelu Londona.

Dadilja, da umiri svoje napršče, poslužila se čegrtaljkom, kao nekim šupljim sudom, koji je napunjen velikim kamenjem i užetom je privezan djetetu oko struka; ali sve utaman; tako da se morala uteći posljednjemu sredstvu, nadojila ga. Moram priznati da mi se ništa nikad nije tako zgadilo, kao kad sam ugledao grdnu joj dojku, koju i ne znam s čim bih usporedio, da radoznalom čitatelju prikažem veličinu, oblik i boju njenu. Iskočila je šest stopa, a obujam joj nije manji od šesnaest stopa. Bradavica je na njoj kao pol moje glave, a i na bradavici i na sisi tako je boja išarana mrljama, bubuljicama i pjegama, da ništa ne može biti odurnije: jer sam je vidio iz blizine, kad je sjela, da udobnije doji, a ja stajao na stolu. To me navelo na misao o lijepoj koži naših engleskih dama, koja se nama tako lijepa čini jedino zato što su one naše veličine, te im samo kroz povećalo možemo vidjeti mane; onda se pokusom uvjeravamo, da se najglađa i najbjelja koža čini hrapava i prosta i loše boje.

Sjećam se, kad sam bio u Lilliputu, da su mi se lica tih maljušnih ljudi činila najljepša na svijetu; o toj sam stvari razgovarao tamo s jednim učenjakom koji mi je bio intimni prijatelj, i on mi rekao da mu se moje lice čini mnogo ljepše i glađe kad me gleda sa zemlje, nego kad me gleda iz bližega, kad ga ja dignem na ruku i primaknem ga sasvim, a to mu je bio, priznao mi je, isprva vrlo neugodan pogled. Rekao mi da mi na licu razabire velike rupe, da su zalomci moje brade deset puta deblji nego čekinje u nerasta, a lice mi je od nekoliko boja, sve zajedno nemilo, premda s dopuštenjem moram reći o sebi, da sam toliko lijep, koliko i većina ljudi mojega spola i iz mojega zavičaja, a sunce me vrlo malo opalilo, koliko sam god putovao. U drugu ruku, kad sam s njim razgovarao o damama na tom carskom dvoru, običavao mi on govoriti: »Jedna ima pjege, druga prevelika usta, treća prevelik nos.« A ja nisam ništa od toga mogao razabrati. Priznajem, to je razmatranje bilo prilično jasno; ali ga nisam ipak mogao propustiti, kako ne bi čitatelj mislio da su oni golemi stvorovi zaista nakazni: jer moram im biti pravedan i kazati, oni su milo pleme ljudsko; a osobito crte na licu mojega gospodara, premda je bio samo seljak, činile su mi se vrlo proporcionalne kad bih ga gledao iz visine od šezdeset stopa.

Kad smo objedovali, otišao moj gospodar k svojim težacima, a koliko sam mu mogao razabrati po glasu i po kretnjama, naložio strogo ženi, da vodi brigu o meni. Bio sam veoma umoran i pospan, a kad mi je to opazila gospodarica, položila me na svoj vlastiti krevet i pokrila me čistim, bijelim džepnim rupcem, ali većim i debljim nego što je veliko jedro na ratnom brodu.

Spavao sam po prilici dva sata i sanjao da sam kod kuće sa ženom i djecom, a to mi je otežalo jad kad sam se probudio i razabrao da sam sâm u golemoj sobi koja je široka između dvije i tri stotine stopa i visoka oko dvjesta stopa, a ja ležim na krevetu, široku dvadeset lakata. Gospodarica moja otišla za svojim kućanskim poslovima, a mene zaključala unutra.

Krevet je bio osam lakata iznad poda. Neka mi je prirodna potreba iziskivala da siđem. Nisam se usudio zvati; a da i jesam, bilo bi uzalud zvati onakvim glasom kakav je

moj, i na toliku veliku daljinu, kao što je između sobe, gdje ja ležim, i kuhinje, gdje je obitelj.

Dok sam bio u tim prilikama, dva štakora uspuzala uz zavjese i ustrčala se njuškajući po krevetu. Jedan mi od njih došao gotovo do lica, te ja uplašen ustao i trgnuo kratki mač, da se obranim. Te se strahovite životinje obezobrazile da s obiju strana napadnu na mene i jedna mi od njih položila prednje šape na ogrlicu; ali mi je poslužila dobra sreća, te sam joj rasporio trbuh prije nego što je mogla da mi ikoliko naudi. Štakor mi se sruši do nogu; a drugi, kad je vidio drugarovu sudbinu, izmaknuo, ali s čestitom ranom na leđima, koju sam mu zadao dok je bježao, tako da mu je zakapala krv. Nakon toga junačkoga djela ushodam se polagano po krevetu, da uhvatim daha i da se snađem.

Ti su stvorovi bili toliki, kolik veliki buldog, ali kudikamo hitriji i divljiji, te da sam otpasao pojas kad sam lijegao da spavam, zacijelo bi me rastrgali na komadiće i proždrli. Izmjerio sam mrtvom štakoru rep i uglavio da je dug dva lakta, manje jedan palac; ali mi se oduravalo da trup svlačim s kreveta gdje je ležao i svejednako krvario. Opazio sam da u njemu ima još života, ali kad sam ga svojski sjeknuo po vratu, dotukao sam ga sasvim.

Naskoro zatim došla u sobu gospodarica, pa kad je vidjela da sam sav krvav, dotrčala i digla me u ruci. Ja joj smješkajući se pokažem mrtvoga štakora i učinim još drugih znakova kako bih joj pokazao da nisam ozlijeđen; ona se tome jako obradovala i zovnula sluškinju neka mašicama prihvati mrtvoga štakora i baci ga kroz prozor. Onda me posadila na stol, a ja joj tamo pokazao svoj mač, sav krvav, obrisao ga o kraj na kaputu i opet zataknuo u korice.

Žurilo mi se da obavim više nego jednu stvar koju ne može nitko obaviti mjesto mene, te zato uznastojim da obavijestim domaćicu neka me metne na pod; kad je to učinila, nije mi stidljivost dopuštala, da dalje kazujem, nego joj pokažem na vrata i nekoliko se puta poklonim. Dobra je žena s teškom mukom razumjela napokon šta bih ja, uzela me opet u ruku, otišla u vrt i tamo me spustila na zemlju. Ja odem kojih dvjesta lakata u stranu, mahnem joj, neka ne gleda i neka ne ide za mnom, sakrijem se između dva lista kiselice i tamo obavim prirodne nužde.

Nadam se, da će mi dobrostivi čitatelj oprostiti što se zadržavam kod ovih ili sličnih pojedinosti, jer ma kako se one neznatne činile puzavim, prostim dušama, ipak će zacijelo pomoći kojemu filozofu da proširi svoje misli i maštu i da ih upotrebi na dobro javnomu i privatnomu životu, a to mi i jest jedina nakana, kad svijetu prikazujem ovaj i druge izvještaje o svojim putovanjima; u njima sam se nadasve brinuo za istinu, a nisam išao ni za kakvom učenom ili stilskom kićenošću. Ali sva slika toga putovanja toliko se silno dojmila moje duše i tako mi se duboko uvriježila u pamet, da nisam ispustio ni jednu bitnu zgodu, kad sam to predavao na papir; no kad sam pomno pregledao, izbrisao sam nekoliko manje važnih mjesta, koja su bila u prvom mojem rukopisu, od straha da me ne bi pokudili kako sam dosadan i tričav, a zbog toga često kude putnike, što možda i nije nepravo.

DRUGA GLAVA

Opis seljakove kćeri. – Pisca nose u trgovište, a onda u glavni grad. – Potankosti o njegovu putu.

Domaćica imala kćer od devet godina, dijete prilično sposobno za svoje doba, veoma spretno s iglom i vješto da oblači svoju lutku. Mati njena i ona izmudrile kako će mi za noć udesiti lutkinu kolijevku, metnule kolijevku u malu ladicu, a ladicu postavile na obješenu dasku, u strahu od štakora. To mi bila postelja za sve vrijeme, dok sam boravio kod tih ljudi, ali mi se sve zgodnije udešavala, kad sam stao da učim njihov jezik i da kazujem što mi treba.

Ta je djevojčica bila tako spretna, da me znala, čim sam se jedan ili dva puta skinuo pred njom, oblačiti i svlačiti, ali ja joj nisam nikad dodijavao time, kad god mi je pustila da to činim sam. Sašila mi sedam košulja i nešto druge rubenine od najtanjega platna što se moglo nabaviti, a zapravo je bilo deblje od prtišta za vreću; a prala ih je uvijek sama svojim rukama.

Ona mi je bila i učiteljica i učila me jeziku; kad ja pokažem koju stvar, rekla bi mi, kako se to zove u njenu jeziku, tako da sam za nekoliko dana znao zaiskati, što god zaželim. Bila je veoma dobroćudna i nije bila viša od četrdeset stopa; malena za svoje godine. Nadjenula mi ime *Grildrig* i to ime prihvatila obitelj, a zatim sva kraljevina. Ta riječ znači ono, što Latini zovu *nanunculus*, Talijani *homunceletino,* a Englezi *mannikin,* patuljak. Njoj ja najviše zahvaljujem što sam se održao u toj zemlji; nikad se nismo rastajali dok sam bio tamo; zvao sam je svojom *Glumdalclitch*, ili malom dadiljom: i skrivio bih veliku nezahvalnost kad bih propustio ovaj časni spomen o njenoj brizi za me, pa od srca želim da bih joj mogao uzvratiti kako ona zaslužuje, mjesto da budem nedužni, ali nesretni uzrok njenoj nevolji, kako imam i odviše razloga da strahujem.

Stali sada doznavati i govoriti po susjedstvu, da je moj domaćin našao u polju čudnu životinju, onoliku, kolik je po prilici *splacknuck*, ali u svakom udu građenu sasvim kao ljudsko stvorenje, za kojim se povodi i u svakom svojem dijelu; čini se da govori nekim svojim vlastitim, sitnim jezikom, hoda uspravno na dvije noge, pitoma je i uljudna, dolazi kad je zovneš, radi što god joj zapovjediš, udovi su joj najljepši na svijetu, a lice krasnije nego u plemićke kćeri kojoj su tri godine.

Drugi seljak, koji je živio sasvim blizu i bio osobit prijatelj mojemu domaćinu, došao u posjet, da se izvijesti o istinitosti te zgode. Odmah budem pokazan i postavljen na stol, po kojem sam hodao kako su mi zapovijedali, vadio mač, opet ga zaticao, klanjao se domaćinovu gostu i govorio mu: dobro došao, baš kako me naučila moja mala dadilja.

Taj je čovjek bio star i buljook, pa nataknuo naočale da me bolje promotri: nisam se mogao suzdržati da se tome od srca ne nasmijem jer oči mi se njegove činile da su puni mjesec koji na dva prozora sija u sobu. Naši domari razabrali uzrok mojemu veselju, te se pridružili mojemu smijehu, a starac bio toliko lud, da se na to rasrdio i zbunio. Bio je na glasu da je velik škrtac; a na nesreću moju, i zaslužio je taj glas jer on je mojemu gospodaru dao prokleti savjet neka me kao znamenitost pokazuje o sajamskom danu u bliskom gradu do kojega je bilo pol sata jahanja, po prilici dvadeset i dvije milje od naše kuće. Naslutio sam da se snuje neko zlo, kad sam vidio kako domaćin i prijatelj njegov dugo šapuću i pokatkad pokazuju na me; a od straha mi se pričinilo, da sam im načuo i razumio nekoje riječi.

Ali sutradan mi izjutra Glumdalclitch, mala moja dadilja, ispripovjedila cijelu stvar koju je lukavo ispipala od majke. Sirotica me djevojka položila na grudi i briznula u plač od stida i žalosti. Bojala se da mi se ne bi desila nesreća od surovih, prostih ljudi, koji će me možda izgnječiti na mrtvo ime ili mi slomiti koji ud kad me budu uzimali u ruke. Bila je i to opazila, kako sam ja po prirodi čedan, kako strogo pazim na svoju čast i za koliku ću uvredu smatrati ako budem za novce javno izložen da me gleda najprostiji svijet. Tata i mama, veli, bili joj obećali da će Grildrig biti njen, ali sad ona vidi da joj kane učiniti kao i lanjske godine, kad su joj tobože poklonili janje, a kad se janje ugojilo, prodali ga mesaru.

Što se mene tiče, mogu istinski ustvrditi da sam se manje zabrinuo nego moja dadilja. Čvrsto sam se uzdao i nikad me nije ostavljala nada da ću se jednoga dana opet domoći slobode; a što se tiče sramote da će me voditi kao neko čudovište, smatrao sam sebe u toj zemlji pukim strancem, pa mi se takva nezgoda ne može nikad uzeti za pokudu, ako se ikad vratim u Englesku; i sam kralj Velike Britanije morao bi u mojim prilikama pretrpjeti tu nevolju.

Moj domaćin poslušao prijateljev savjet, te me prvoga sajamskog dana odnio u škatulji u susjedni grad, a na jastučiću iza sedla poveo malu kćerku, moju dadilju. Škatulja bila sa sviju strana zatvorena, s malim vratašcima za me, da mogu ulaziti i izlaziti, i s nekoliko izbušenih rupa, da može ulaziti zrak. Djevojčica je bila tako brižna te je u škatulju metnula strunjaču iz lutkina kreveta da na nju legnem. Ali ipak sam se strašno protresao i razdesio na tom putu, premda je potrajao samo pol sata; jer konj je svakim korakom prevaljivao četrdesetak stopa, a kasao tako visoko da je trešnja bila isto onakva kao kad se za silne bure diže i spušta brod, samo mnogo češća.

Put nam bio nešto dalji nego od Londona do St. Albansa.[24] Domaćin je moj odsjeo u gostionici kamo je obično svraćao; pa kad se malo posavjetovao s gostioničarom i posvršavao neke potrebne priprave, najmio *grultruda,* telala, neka po gradu objavi da se kod »Zelenoga orla« može vidjeti neobično stvorenje koje nije toliko, kolik je *splacknuck* (životinja u tom kraju, vrlo lijepa oblika, kojih šest stopa duga) i koje svakim udom

[24] Grad u južnom Hertfordshireu, oko 35 km udaljen od središta Londona.

svojega tijela nalikuje na ljudsko stvorenje, zna da govori nekoliko riječi i izvodi stotinu zabavnih majstorija.

Postavili me u gostionici na stol u najvećoj sobi, koja je mogla imati do tri stotine četvornih stopa. Moja je mala dadilja stajala na niskoj klupici pokraj stola, da pazi na me i da naređuje šta treba da radim. Da ne bude gužve, puštao je gospodar moj u isti mah samo po trideset ljudi da me gledaju.

Šetao sam se po stolu kako mi je djevojčica određivala: zadavala mi je pitanja koliko je znala da razumijem jezik, a ja sam odgovarao što god sam glasnije mogao. Okretao sam se nekoliko puta društvu, ponizno se klanjao, pozdravljao ih dobrodošlicom i služio se još nekojim riječima što sam ih naučio. Uzmem naprstak s pićem, što mi je Glumdalclitch dala za čašu, i ispijem ga njima u zdravlje. Izvučem bodež i zamašem njime, kako to čine mačevaoci u Engleskoj. Moja mi dadilja dala slamku, a ja njome uzeo baratati kao kopljem, jer tu sam umještinu naučio za mladosti. Toga su me dana pokazivali dvanaestorim društvima, dok nisam gotovo poginuo od umora i muke; jer koji su me vidjeli, pričali su takva čudesa da su ljudi gotovo provaljivali vrata da uđu. Gospodar moj u svojem vlastitom interesu nije trpio da me dira itko osim dadilje; a da se spriječi opasnost, bile su oko stola ponamještene klupe u tolikoj daljini da nisam nikomu bio na dohvat. No neki nesretni đačić nanišanio lješnjakom ravno meni u glavu i samo me za dlaku promašio; a lješnjak je doletio tako žestoko da bi mi zacijelo izbio mozak jer je bio gotovo tolik, kolika je mala bundeva; ali sam stekao zadovoljštinu kad sam vidio da su mladoga nevaljalca istukli i istjerali iz sobe.

Gospodar je moj oglasio javnosti da će me opet pokazivati budućega sajamskog dana; a međuto mi pripravio zgodnije vozno sredstvo i pravo je učinio, jer ja sam se toliko izmučio prvim svojim putovanjem i zabavljanjem općinstva za osam dana redom, da sam jedva mogao da stojim na nogama ili da izgovorim riječ.

Prošla su najmanje tri dana dok se nisam opet oporavio; ali da mi ne bude mira kod kuće, sva susjedna gospoda, sto milja unaokolo, kad su čuli za moju slavu, podolazili u gospodarovu kuću, da me vide. Teško da ih je bilo manje od trideset osoba, sa ženama i djecom (jer kraj je vrlo napučen), a gospodar je iskao, kad me pokazuje kod kuće, da mu se plati kao za punu sobu, makar to bila samo jedna obitelj, tako da sam neko vrijeme bio slabo na miru po svaki dan u sedmici (osim srijede, koja je njihova nedjelja), premda me nisu nosili u grad.

Kad je moj gospodar vidio koliko bih mu ja mogao koristiti, odluči da me odnese u najznatnije gradove u kraljevini. Opskrbio se zato svim potrepštinama za put, uredio domaće poslove, oprostio se sa ženom i 17. kolovoza 1703., po prilici dva mjeseca poslije mojega dolaska, krenemo u glavni grad koji je nekako u sredini države i koje tri tisuće milja od naše kuće.

Gospodar je kćer svoju Glumdalclitchu posadio iza sebe na konja. Ona me nosila u krilu, u škatulji koju je privezala o pas. Škatulju je djevojka postavila najmekšim suknom što je mogla dobiti, dobro ju popunila pokrivačem, opremila ju krevetom svoje lutke,

opskrbila me rubljem i drugim potrepštinama i udesila sve što god je mogla udobnije. Nismo imali drugoga društva osim momka iz kuće, koji je za nama jahao s prtljagom.

Gospodar je kanio da me pokazuje po svim gradovima uz put i da pedeset ili sto milja zakreće s puta u svako selo ili odličnu kuću gdje može da se nada dobitku. Putovali smo lagano, ali nismo prevaljivali više od sto i četrdeset do sto i šezdeset milja na dan, jer Glumdalclitch, da poštedi mene, tužila se da je umara konjski kas. Često me vadila iz škatulje, kako sam sâm želio, da se nadišem zraka i da mi pokaže kraj, ali me uvijek držala na uzici.

Prešli smo pet-šest rijeka koje su mnogo šire i dublje nego Nil ili Ganges i teško da je koji potočić bio tako malen kao Temza kod Londonskog mosta. Putovali smo deset tjedana i pokazivan sam u osamnaest velikih gradova, ako ne brojimo sela i privatne obitelji.

Dne 26. kolovoza stigosmo u glavni grad, koji se njihovim jezikom zove *Lorbrulgrud* ili Ponos Svemira. Moj se gospodar nastanio u glavnoj ulici gradskoj nedaleko od kraljevskoga dvora te izdao oglas u običnom obliku u kojemu je bio točan opis moje osobe i svojstva. Najmio veliku sobu, prostranu tri do četiri stotine stopa. Nabavio stol od šezdeset stopa u promjeru, na kojem ću ja igrati svoju ulogu, i ogradio ga uokolo, tri stope od ruba i isto toliko visoko, da ne bih pao.

Pokazivali su me po deset puta na dan, na čudo i na zadovoljstvo svemu svijetu. Prilično sam sada govorio njihov jezik i sasvim sam razumio svaku riječ koja mi se kaže. Osim toga, naučio sam njihov alfabet i znao pokadšto da protumačim koju rečenicu jer mi je Glumdalclitch bila učiteljica, dok smo bili kod kuće i u dokone sate za našega puta. Nosila je u džepu malu knjižicu koja nije bila veća od Sansonova[25] atlasa; to je bilo pučko djelo za mlade djevojke koje prikazuje njihovu vjeru: po tom me učila slovima i tumačila mi riječi.

[25] *Nicolas Sanson* (1600.-1667.), francuski kartograf i izdavač atlasa.

TREĆA GLAVA

Pisca pozivaju na dvor. – Kraljica ga kupuje od gospodara njegova, seljaka, i pokazuje ga kralju. – On raspravlja s velikim učenjacima njegova veličanstva. – U dvoru se određuje piscu soba. – U velikoj je milosti kraljičinoj. – Ustaje na obranu časti svoje domovine. – Njegove prepirke s kraljičinim patuljkom.

Ti poslovi kojima sam se mučio svaki dan za malo su mi tjedana silno naudili zdravlju: što je gospodar više zarađivao, to je postajao nezasitniji. Sasvim mi nestalo trbuha i gotovo sam se bio pretvorio u kostur. Seljak to opazio, pa kako je zaključio da moram nabrzo umrijeti, odlučio da izbije iz mene probitak, što god veći može.

Dok je on tako premišljao i odlučivao u sebi, došao iz dvora jedan *slardral,* ceremonijar, i naložio mojemu gospodaru da me odmah onamo odnese za zabavu kraljici i njenim damama. Neke su od tih dama dolazile već da me vide te su pripovijedale čudesa o mojoj ljepoti, vladanju i finom taktu.

Njeno veličanstvo i njena pratnja uživali su nadasve, kako se ja ponašam. Kleknuo sam i zamolio za čast da joj poljubim carsku nogu; ali milostiva vladarica, pošto su me postavili na stol, pružila mi mali prst, a ja ga ogrlio obadvjema rukama i s najvećom smjernošću pritisnuo usne na vrh prstu.

Kraljica me zapitala nekoliko općenitih pitanja o mojoj domovini i mojim putovanjima, a ja odgovorio, koliko sam god mogao jasno i u malo riječi. Upitala me bih li volio da živim na dvoru. Ja se poklonio sve do stola i odgovorio ponizno da sam rob gospodarov; ali kad bih sam odlučivao sobom, ponosio bih se da mogu život posvetiti službi njena veličanstva.

Onda zapitala mojega gospodara bi li me htio prodati za dobru cijenu. Kako se on bojao da ne ću poživjeti mjesec dana, bio je prilično pripravan da se rastane sa mnom, te zaiskao tisuću zlatnika koji su mu odmah određeni za isplatu, svaki komad debeo po prilici osam stotina moidora;[26] ali ako se uzme na um razlika sviju stvari kod njih i u Europi i visoka cijena zlata kod njih, teško da je ta svota bila tolika, koliko bi vrijedilo tisuća gvineja[27] u Engleskoj.

[26] Stari portugalski i brazilski zlatnik (od portugalskoga *moeda d'ouro*, zlatni novac).

[27] *Gvineja* (engl. *guinea*) je novac koji je bio u uporabi u Britaniji zajedno s funtom, zlatna kovanica koja je vrijedila približno jednu funtu.

Ja onda rekoh kraljici: »Kad sam sada najpokorniji stvor i sluga vašega veličanstva, moram zamoliti za milost da Glumdalclitch, koja me uvijek njegovala s tolikom pažnjom i dobrotom, bude primljena u vašu službu i da mi i dalje bude dadilja i učiteljica.«

Njeno se veličanstvo privoljelo mojoj molbi i lako steklo pristanak seljakov, jer on se jako veselio što mu se kći progurala na dvor, a i sirotica djevojka nije mogla da sakrije radost. Moj bivši gospodar ode pošto se oprostio sa mnom i rekao mi da me ostavio u dobroj službi; nisam mu uzvratio ni jednu riječ, nego mu se samo malo poklonio.

Kraljica je opazila moju hladnoću, pa kad je seljak izišao iz sobe, zapitala me za uzrok. Usudio sam se da kažem njenu veličanstvu da bivšemu gospodaru svojemu ne dugujem nikakvu drugu hvalu, nego što nije smrskao mozak jadnomu, bezazlenomu stvoru, slučajno nađenomu na njegovu polju, ta se pak hvala obilato naknađuje dobitkom što ga je stekao pokazujući me po polovici kraljevine, i cijenom koja mu je sad isplaćena za me. Život kojim sam dosad živio, toliko je bio mučan, da bi ubio životinju deset puta jaču od mene. Zdravlje mi je vrlo oslabilo od neprestanoga truda, da u svako doba dana zabavljam svjetinu; a da moj gospodar nije mislio da mi je život u opasnosti, ne bi me njeno veličanstvo tako jeftino kupilo. Ali kako sam izmaknuo strahu da bi sa mnom zlo postupali pod okriljem tako velike i dobre carice koja je ukras prirodi, ljubimica svijetu, radost podanicima, feniks stvaranja, to sam se ponadao da će se pokazati kako je neosnovano strahovanje bivšega gospodara, jer sam već razabrao kako mi je oživio duh pod dojmom njene nadasve uzvišene nazočnosti.

To je bio sadržaj mojega govora koji sam izrekao sa silnim zabunama i neodlučno. Posljednji je dio bio sasvim sastavljen u stilu koji je običan tomu narodu, a nekoliko me tih rečenica naučila Glumdalclitch dok me nosila u dvor.

Kraljica je bila veoma obzirna spram mojih nedostataka u govoru, ali se začudila tolikoj domišljatosti i razboru u tako maljušnu stvoru. Uzela me u svoju vlastitu ruku i odnijela me kralju koji je bio tada u svojem kabinetu.

Njegovo veličanstvo, vrlo dostojanstven vladar stroga lica, nije na prvi pogled razabrao moju spodobu, nego hladno zapitao kraljicu otkad ona voli *splacknucka,* jer sam mu se time valjda učinio, kako sam ležao na prsima na desnoj ruci njena veličanstva. Ali vladarica, koja je silno duhovita i dosjetljiva, polako me postavila na noge na pisaći stol i naložila mi da sam izvijestim njegovu veličanstvu o sebi, što sam i učinio u vrlo malo riječi, a kad je puštena u kabinet Glumdalclitch, koja je čekala pred vratima i mučila muku što joj nisam pred očima, potvrdila i ona sve što se dogodilo od mojega dolaska u kuću njena oca.

Kralj je doduše bio učen kao malo tko u njegovoj zemlji, obrazovan u filozofskoj nauci i osobito u matematici; ali kad je točno razmotrio moju spodobu i vidio kako uspravno hodam, zamislio je, prije nego što sam počeo da govorim, da sam ja neki satski stroj (taj se posao u toj zemlji vrlo usavršio), što ga je načinio neki domišljati umjetnik. No kad mi je čuo glas i kad je razabrao da je pravo i razborito što sam kazao, nije mogao da sakrije kako se čudi. Nije nikako bio zadovoljan izvještajem mojim o načinu kako sam

došao u njegovu kraljevinu, nego je mislio da su tu stvar ugovorili Glumdalclitch i njen otac, koji su me naučili nekoliko riječi da me za bolju cijenu prodaju. U toj misli zadao mi nekoliko drugih pitanja i dobio svaki put razborite odgovore, koji su bili nedostatni jedino po stranom naglasku i nepotpunom poznavanju jezika, s nekim seljačkim rečenicama što sam ih naučio u seljakovoj kući, a nisu pristajale uglađenome dvorskom tonu.

Njegovo veličanstvo poslalo po tri velika učenjaka, koji su onda bili u nedjeljnoj službi, po običaju u toj zemlji. Ta gospoda časkom vrlo oštro promotrila moju spodobu, a onda se raziđoše u mišljenju o meni. Svi su se složili da nisam mogao biti stvoren po pravilnim zakonima, jer nisam sazdan sa sposobnošću da branim život bilo brzinom, bilo penjanjem na drveće, bilo kopanjem jama u zemlji.

Po zubima, koje su mi razmotrili vrlo pomno, razabraše da sam mesožderna životinja; ali kako je većina životinja jača od mene, a poljski miš i neki drugi su prebrzi, nisu mogli da zamisle čime se ja hranim, osim ako jedem puževe i kukce; a da ja to valjda ne mogu, ponudili su se da dokažu mnogim učenim dokazima. Jedan od tih vještaka, čini se, mislio da sam ja embrio ili nedonošče. Ali to mišljenje zabaciše ona druga dvojica, koji su razabrali da su mi udovi potpuni i savršeni, i da sam živio više godina, što je očito po mojoj bradi jer kroz povećalo jasno joj se razabiru dlake. Nisu priznavali da sam patuljak, jer moja se maloća nije mogla ni s čim usporediti, a kraljičin je ljubimac patuljak najmanji za koga se ikad znalo u kraljevini, a visok je gotovo trideset stopa.

Nakon silne debate zaključiše jednodušno da sam jedino *relplum scalcath*, doslovce prevedeno lusus naturae[28]. Odluka je posve skladna s modernom filozofijom europskom jer profesori te filozofije preziru izgovaranje na tajnovite zgode, kojim su Aristotelovi nasljedovatelji uzalud nastojali da sakriju svoje neznanje, pa su pronašli to čudesno rješenje sviju poteškoća za neiskazano unapređenje čovječjega znanja.

Nakon toga odlučnoga zaključka, zamolim da me poslušaju dvije-tri riječi. Obratim se kralju, uvjeravajući njegovo veličanstvo da dolazim iz zemlje koja obiluje s više milijuna muških i ženskih mojega rasta; gdje su životinje, drveće i kuće sve u tom razmjeru, gdje ja mogu da se branim i da se hranim isto kao i ma koji podanik njegova veličanstva ovdje; to mi je sav odgovor dokazima one gospode.

Na to odgovoriše oni jedino prezirnim smiješkom i rekoše da me seljak vrlo dobro naučio moju lekciju. Kralj, koji je bio mnogo razumniji, otpusti učenjake i pošlje po seljaka koji na svu sreću nije još bio otišao iz grada. Ispitao ga dakle najprije samoga, onda ga suočio sa mnom i s djevojčicom, te njegovo veličanstvo uzelo misliti da bi mogla biti istina što smo mu kazivali. Zamoli kraljicu neka naloži da se osobito brinu za mene; a bio je toga mišljenja neka bi Glumdalclitchi i dalje bila služba da dvori mene, jer je bio opazio kako se mi jako volimo.

[28] Latinski: igra prirode.

Udesila joj se prikladna soba na dvoru; imala je kao neku odgojiteljicu koja je bila određena da joj se brine za odgoj, djevojku koja će ju oblačiti, i dvije druge sluškinje za proste poslove; ali briga za mene bila je povjerena jedino njoj.

Kraljica zapovjedi svojemu umjetnom stolaru neka napravi škatulju koja će mi služiti za spavaću sobu, prema modelu u kojem se budemo složili Glumdalclitch i ja. Taj je čovjek bio vrlo darovit vještak te je po mojoj uputi načinio meni za tri tjedna drvenu sobu od šesnaest četvornih stopa, visoku dvanaest stopa, sa zasovnim prozorima, vratima, i s dvjema komoricama, nalik na londonsku spavaću sobu. Daska koja je činila strop mogla se na dvije baglame dizati i spuštati, da se u škatulju može metnuti postelja koju je načinio tapetar njena veličanstva, te ju je Glumdalclitch svaki dan vadila i zračila, svojim je rukama spremala, spuštala ju za noć i zatvarala nada mnom krov.

Vješt zanatnik, koji je bio na glasu sa sitnih stvarčica, pothvatio se da mi načini dvije stolice, s naslonima i stalcima, od materijala prilično slična slonovoj kosti, i dva stola, s ormarom, kamo ću metati svoje stvari.

Soba je bila sa sviju strana obložena jastucima, isto pod i strop, da se spriječi svaka nezgoda zbog nemarnosti onih koji me nose, i da se ublaži treskanje kad se vozim u kočiji. Zamolim za vrata bravu, kako bih spriječio štakore i miševe da mi ulaze. Nakon nekoliko pokušaja načinio kovač najmanju bravu što se ikad vidjela kod njih, a ja sam znao jednu veću bravu na vratima neke gospodske kuće u Engleskoj. Izvještačio sam da ključ nosim u svojem džepu jer sam se bojao da ga Glumdalclitch ne bi izgubila.

Kraljica odredila također da mi se od najfinije svile što se može nabaviti načini odjeća koja nije mnogo deblja bila od engleskoga biljca i vrlo mi je nepriličina bila dok se nisam naučio na nju. Bila je po modi u kraljevini, nešto na perzijsku, nešto na kitajsku modu, a vrlo je dostojanstvena i pristojna odjeća.

Kraljica je tako zavoljela moje društvo da nije mogla da objeduje bez mene. Imao sam stol na istom stolu na kojem je jelo njeno veličanstvo, baš uz lakat njen, i stolicu na kojoj sam sjedio. Glumdalclitch je stajala na klupici na podu blizu mojega stola, da mi pomaže i da se brine za mene.

Imao sam potpun pribor srebrnih zdjela i tanjura i drugih potrepština koje spram kraljičinih nisu bile veće nego što sam vidio u londonskoj trgovini igračaka, za opremu lutkinoj kući: moja ih je mala dadilja držala u srebrnoj škatulji u džepu, davala mi ih za jelom kad su mi trebale, i uvijek ih sama čistila.

S kraljicom nije objedovao nitko osim dviju kraljevskih princeza, od kojih je starijoj bilo šesnaest godina, a mlađoj u ono doba trinaest godina i mjesec dana. Njeno je veličanstvo običavalo da na koju od mojih zdjela metne zalogaj mesa, a ja bih ga tamo isjeckao i ona je uživala gledajući me kako u minijaturi jedem; jer kraljica (koja je zaista imala baš slab želudac) zalagala je kao zalogaj toliko, koliko bi dvanaestak engleskih seljaka pojelo za ručak, što mi je neko vrijeme vrlo odurno bilo gledati. Smrskala bi zubima ševino krilo, kosti i sve, premda je bilo devet puta veće nego krilo odrasla purana; a u usta bi uzimala tolik komad kruha, kolika su dva hljeba po dvanaest pensa.

Pila je iz zlatne čaše više nego *hogshead*[29] na dušak. Noževi joj bili dva puta dulji nego kosa, nastavljena ravno na kosište. Žlice, vilice i druge sprave bile su u tom istom razmjeru. Sjećam se kako me Glumdalclitch odnijela, iz radoznalosti, da vidim neku dvorsku gozbu gdje se u isti mah dizalo deset ili dvanaest tih golemih noževa i viljušaka, te sam pomislio da nikad do tada nisam vidio tako strahovit prizor.

Običaj je da svake srijede (koja je, kako rekoh, njihova nedjelja) kralj i kraljica, s kraljevskim porodom muškim i ženskim, objeduju zajedno u odajama njegova veličanstva, kojemu sam ja sada postao velik miljenik; a onda bi mu moju stoličicu i stolić postavljali uz lijevu ruku, ispred nekog slanika.

Taj je vladar volio razgovarati sa mnom, ispitivati me o običajima, religiji, zakonima, vladavini i znanostima u Europi, a ja sam ga o tom izvijestio, koliko sam god mogao. Shvaćanje mu je bilo tako bistro i sud tako valjan, da je vrlo pametno razmatrao i raspravljao o svem što sam kazivao. Ali priznajem, kad sam mu nešto preobilno nagovorio o ljubljenoj domovini svojoj, o našoj trgovini i ratovima na moru i na kopnu, o našim raskolima u religiji i strankama u državi, toliko su prevladale predrasude njegova odgoja, da se nije mogao uzdržati, nego me uzeo u desnu ruku, malko me pljesnuo drugom rukom, prasnuo u smijeh i zapitao me jesam li vigovac ili torijevac. Onda se okrenuo k ministru predsjedniku, koji je stajao iza njega s bijelom palicom, gotovo tolikom koliki je veliki jarbol na *Royal Sovereignu*,[30] i primijetio »kako je kukavna stvar ljudska veličina koju mogu da oponašaju ovako maljušni kukci, kao što sam ja; a ipak«, reći će, »usuđujem se tvrditi, da ti stvorovi imaju svoje titule i staleške odlike; grade mala gnijezda i jazbine, koje nazivaju kućama i gradovima; koče se i gizdaju se u kočiji; ljube, bore se, prepiru se, varaju, izdaju«. I tako je nastavio, a ja crvenio i blijedio od zgražanja što čujem da se ovako prezirno govori o našoj plemenitoj zemlji, gospodarici u umjetnostima i oružju, biču Francuskoj, sucu Europe, sjedištu kreposti, pobožnosti, časti i istine, ponosu i zavisti svijeta.

Ali nisam bio u prilikama da zamjeram uvredama, te sam nakon zrela promišljanja uzeo sumnjati, jesam li uvrijeđen ili nisam. Jer za nekoliko sam se mjeseci naučio da gledam taj svijet i da se razgovaram s njim, razabrao sam da je svaka stvar na koju bacim pogled razmjerno velika i toliko me prošao strah što me u prvi mah snalazio od njihove glomaznosti i lika, kao da gledam društvo engleskih lordova i dičnih gospođa u sjajnim svečanim haljinama kako igraju raznolike uloge svoje, na najuljudniji se način šepireći, klanjajući i brbljajući; da istinu reknem, silna mi je napast bila da im se nasmijem isto onako, kako su se kralj i njegovi velikaši smijali meni. A i nisam se zaista mogao uzdržati da se ne nasmijem sam sebi, kad bi me kraljica pred ogledalom uzela na ruku i u ogleda-

[29] Stara engleska jedinica za zapreminu, oko 300 litara.

[30] To je ime nosio veći broj ratnih brodova engleske mornarice. Admiralski brod koji je nosio to ime porinut je 1637. godine, a 1701. godine korištenjem dijelova tog broda izgrađen je novi brod istoga imena, jedan je od najvećih brodova svoga doba. Jarbol mu je bio visok oko 35 metara.

lu nam se sva savcata javila oba lika naša; ništa ne bi moglo biti smješnije nego ta usporedba, tako te sam zbilja počeo misliti da mi se obična spodoba moja silno srozava.

Ništa me nije toliko ljutilo i mučilo koliko kraljičin patuljak; bio je najmanjega rasta što se ikad našao u toj zemlji (jer zaista mislim da nije bio visok trideset stopa), pa kad je vidio stvorenje koje je toliko manje od njega, obezobrazio tako da se svagda šepirio i kočio kad bi kraj mene prolazio u kraljičinu predsoblju, dok sam ja stajao na kojem stolu i razgovarao se s dvoranima i dvorankama, i rijetko bi propustio da ne priklopi koju zajedljivu riječ o mojoj maloći; mogao sam mu se svetiti jedino time da ga zovem bratom, da ga izazivam na rvanje, i takvim uzvraćanjem, kako je obično u ustima dvorskih paževa.

Jednoga dana za objedom taj se zlobni derančić toliko naljutio na nešto što sam mu bio rekao da se popeo na ručni naslon na stolici njena veličanstva, uhvatio oko pasa mene koji sam sjedio ne misleći ni o kakvu zlu, ispustio me u veliku srebrnu zdjelu sa skorupom i onda otrčao, što god brže može. Zapao sam preko glave i ušiju, te da nisam bio dobar plivač, bilo bi mi zlo i naopako; jer Glumdalclitch je u taj čas slučajno bila na drugom kraju u sobi, a kraljica se tako uplašila te nije bila prisebna da bi mi pomogla. Ali mala moja dadilja dotrčala da me izbavi i izvukla me pošto sam progutao više od quarta[31] skorupa. Strpali me u krevet; no nisam pretrpio druge štete nego što sam izgubio odijelo koje mi se sasvim iskvarilo.

Patuljka svojski išibali, a da ga još kazne, primorali ga da ispije zdjelu skorupa u koju me bacio; i nikad se više nije vratio u milost; naskoro iza toga poklonila ga kraljica nekoj odličnoj gospođi; tako ga nisam više vidio, na preveliko zadovoljstvo svoje: jer i ne znam reći do kakve bi krajnosti onako pakostan deran dotjerao svoju osvetljivost.

Prije toga zbio je sa mnom grdnu vragoliju, kojoj se kraljica nasmijala, ali se u isti mah i jako rasrdila, te bi ga bila odmah otjerala da ja nisam velikodušan i zauzeo se za njega. Njeno veličanstvo kraljica bila uzela na tanjur kost, istresla iz nje moždinu i postavila kost opet na zdjelu, da stoji uspravno, kako je prije stajala; patuljak uvrebao priliku kad je Glumdalclitch otišla k poslužnomu stolu, popeo se na klupicu na kojoj je ona stajala da me za jelom dvori, zgrabio me obadvjema rukama, stisnuo mi noge i ugurao u kost preko struka, te sam neko vrijeme bio u tom škripcu i prikazivao vrlo smiješnu figuru. Mislim, da je potrajalo gotovo časak dok nisu razabrali šta mi se dogodilo, jer sam držao da mi je ispod časti vikati. Ali kako vladari rijetko dobivaju vruće jelo, nisu mi se ošurile noge, samo su mi nastradale čarape i hlače. Po mojoj molbi patuljak nije drugačije kažnjen, nego što je svojski išiban.

Kraljica se često rugala mojoj plašljivosti i običavala me pitati jesu li ljudi u mojoj domovini isto takve kukavice kao ja. Povod je bio ovaj: kraljevinu jako uznemiruju ljeti

[31] Engleska jedinica za zapreminu, oko 1,13 litara.

muhe, pa dok sam sjedio za objedom, nije mi bilo nikad spokoja od tih nemilih kukaca što mi neprestance zuje i bruje oko ušiju, a svaki je tolik, kolika je dunstableska ševa.[32]

Gdjekad su mi sjedale na jelo i ostavljale iza sebe odurni svoj izmet ili upljuvak, što sam ja dobro vidio, ako i nisu vidjeli ondješnji urođenici, kojima su oči krupnije i ne razabiru sitnije stvari tako jasno, kao što ih moje oči razabiru. Gdjekad su mi se sustavljale na nosu ili na čelu, a to me diralo u živac, jer su gadno zaudarale; i lako sam razbirao onaj lijepak, što tim stvorovima omogućuje, kako kažu naši prirodopisci, da naglavce hodaju po stropu. Namučio sam se braneći se od tih odurnih životinja i nisam se mogao suzdržati, da se ne trzam kad bi mi sjedale na lice.

Patuljku je bio običaj da tih kukaca nahvata u ruku, kako to kod nas rade školarci, i da mi ih iznenada ispušta ispred nosa, da mene uplaši, a kraljicu da zabavi. Moja je obrana bila da ih presijecam nožem, dok lete po zraku i jako su se divili toj mojoj vještini.

Sjećam se, jednoga jutra, kad me Glumdalclitch metnula u škatulji na prozor kako je običavala za lijepih dana da me zrači (jer se ne bi usudila da mi se škatulja objesi na čavao pred prozorom, kako mi to činimo s krletkama u Engleskoj), digao ja jedan od svojih zasovnih prozora i sjeo za stol, da za doručak pojedem komad slatka kolača, kad mi uletjelo u sobu preko dvadeset osa koje je domamio miris, te zabrujale kao prdaljice na gajdama. Neke od njih zgrabile moj kolač te ga odnose komad po komad; druge mi se uzletjele oko glave i lica, bune me halabukom i zadaju mi žaokama silan strah. Uza sve to odvažio sam se, ustao, trgnuo bodež i navalio na njih u zraku. Četiri sam ih smaknuo, ali druge umakle, te ja odmah zatvorio prozor. Ti su kukci bili, kolike su jarebice; povadio sam žaoke i razabrao da su duge poldrug palca, a šiljate kao igle. Sve sam ih brižno ostavio; s mnogim sam ih drugim rijetkostima pokazivao odonda po nekim krajevima u Europi, te iza povratka u Englesku poklonio tri Gresham Collegeu,[33] a četvrtu zadržao sebi.

---

[32] *Dunstable* je grad u središnjoj Engleskoj, pedesetak kilometara sjeverno od Londona. Okolica grada poznata je kao bogato lovište ševa, koje su se lovile za prehranu i smatrale delikatesom.

[33] Glasovito sveučilište u središnjem Londonu, u sklopu kojega djeluje Royal Society, britanska akademija znanosti, osnovana 1660. godine.

ČETVRTA GLAVA

Opis zemlje. – Prijedlog za ispravak današnjih mapa. – Kraljevski dvor i nešto vijesti o glavnom gradu. – Piščev način putovanja. – Opis glavnoga hrama.

Kako sam putujući s Glumdalclitchom upoznao donekle zemlju, kanim da je čitatelju sada ukratko opišem, koliko sam je proputovao, a to nije više od dvije tisuće milja oko Lorbrulgruda, glavnoga grada. Jer kraljica, koju sam vazda pratio, nije nikad odlazila dalje kad je kralja pratila na putovima, nego je tamo ostajala dok se kralj ne vrati s pregledavanja svojih granica.

Sva država toga vladara duga je po prilici šest tisuća milja, a široka tri do pet; odatle mogu jedino zaključiti da se naši europski geografi grdno varaju kad misle da između Japana i Kalifornije nema ničega osim mora; jer ja sam uvijek sudio da tu mora biti neka zemlja, za ravnotežu s velikim kopnom Tatarijom; zato bi oni morali ispraviti svoje mape i karte, te ovaj prostrani komad zemlje dodati sjeverozapadnoj Americi, a u tome ću im ja drage volje pomoći.

Kraljevina je poluotok koji je na sjeveroistoku omeđen gorjem visokim trideset milja, posve neprohodnim, jer su mu na vrhuncima vulkani; ni najučeniji ljudi ne znaju kakvi smrtnici žive onkraj tih gora i ima li tamo uopće nastanjene zemlje. S druge tri strane kraljevina je omeđena oceanom.

U svoj kraljevini nema ni jedne morske luke; a oni krajevi na obalama gdje utječu rijeke tako su puni šiljatih grebena, a more je obično tako burno da se ovamo ne usuđuju ni s najmanjim svojim čamcem, tako te je taj narod sasvim isključen iz svakoga prometa s drugim svijetom. Ali velike su rijeke pune brodova i obiluju izvrsnim ribama; rijetko kad hvataju kakve ribe u moru, jer morske su ribe velike koliko i naše u Europi, nisu im dakle vrijedne da ih love; po tom je jasno da se priroda, kad je stvarala biljke i životinje tako neobične veličine, ograničila sasvim na taj kontinent, a filozofima prepuštam da tomu ustanove razloge.

No ipak znaju pokadšto uhvatiti kita koji se slučajno razbije o grebene, a običan svijet voli da ga jede. Tih sam kitova znao tako velikih, da je čovjek kita jedva nosio na ramenima; gdjekad su ih kao osobitost u koševima donosili u Lorbruldrug: jednoga sam vidio u zdjeli na kraljevu stolu, što je vrijedilo kao rijetkost, ali nisam opazio da se kralju milio; jer zaista mislim da mu je mrska bila veličina, premda sam vidio nešto većega kita u Grenlandiji.[34]

[34] Grenland, otok sjeverno od Kanade.

Zemlja je dobro naseljena, jer ima pedeset i jedan grad, gotovo sto utvrđenih mjesta i veliki broj sela. Da zadovoljim radoznaloga čitatelja, bit će dovoljno da opišem Lorbrulgrud. Taj grad stoji u dva gotovo jednaka dijela s obiju strana uz rijeku koja ga presijeca. Ima preko osamdeset tisuća kuća i oko šest stotina tisuća stanovnika. Dug je tri *glonglunga* (to jest po prilici pedeset i četiri engleske milje)[35], a širok dva i pol, kako sam ga izmjerio na kraljevskoj mapi, načinjenoj po kraljevu nalogu, koju su mi položili na tle, te se razastrla sto stopa; nekoliko sam puta bosonog prošao promjer i obišao obujam, sračunao po skali i izmjerio prilično točno.

Kraljevska palača nije pravilna građevina, nego hrpa zgrada kojima ima po prilici sedam milja unaokolo; glavne su odaje visoke ponajviše dvije stotine i četrdeset stopa, a široke i duge razmjerno.

Glumdalclitchi i meni dadoše kočiju u kojoj ju je odgojiteljica njena vozila često da razgleda grad ili da ide po kućama; a ja sam svagda bio s njima, ponijele bi me u škatulji; djevojčica me, po mojoj vlastitoj želji, često vadila i držala me u ruci, da udobnije razmotrim kuće i svijet kad prolazim ulicama.

Sračunao sam da je naša kočija po prilici tolika, kolika je četvorina Westminster-Halla,[36] no nije potpuno toliko visoka; ali ne znam posve točno.

Jednoga dana naložila odgojiteljica našem kočijašu da stane kod nekoliko dućana, pa tamo prosjaci uvrebali priliku, zgrnuli se i odovud i odonud uz kočiju i upriličili mi najstrašniji prizor što je ikad vidjelo europsko oko. Bila je tu žena s rakom na grudima, koje su joj strahovito natekle i bile pune rupa, od kojih bi se u dvije-tri mogao ja lako uvući i sav nestati. Bio je tu čovjek s gušom na vratu, većom nego pet vreća vune; a drugi je čovjek imao drvene noge, po prilici dvadeset stopa visoke. Ali najodurnije je bilo gledati uši što im mile po odjeći. Jasno sam razbirao golim okom udove te gamadi, mnogo bolje nego mikroskop udove europske uši i rila njihova kojima riju kao svinje. To su bile prve uši što sam ikad vidio i prilično bih volio da koju od njih rasparam, kad bih imao podesnih sprava, koje sam po nesreći ostavio na brodu, premda je prizor bio zaista gadan, da mi se posve prevrnuo želudac.

Osim velike škatulje u kojoj su me obično nosili, odredila kraljica da mi se načini još i manja, po prilici od dvanaest četvornih stopa, a deset stopa visoka, za udobnije putovanje, jer ona je druga bila nešto prevelika Glumdalclitchi za krilo i nezgodna u kočiji; načinio ju je onaj isti vještak, a ja sam ga upućivao pri cijeloj osnovi. Ta je putna sobica bila potpuna četvorina, s prozorom na sredini na tri strane, a na svakom prozoru izvana rešetka od željeznih šipaka, da se spriječe nezgode za dugih putovanja. Na četvrtoj strani, koja nije imala prozora, bile su pričvršćene dvije jake skobe, kroz koje bi osoba što me nosi, kad poželim da putujem na konju, provukla remen i skopčala ga sebi

[35] Stara engleska milja ima 1.524 metara; današnja 1.609 metara. Nautička ili morska milja ima 1.862 metra.

[36] Najstariji dio Westminstera, engleskog parlamenta, sagrađen 1097. godine. U to vrijeme jedna od najvećih građevina u Europi, dimenzija oko 20 x 75 metara.

oko struka. To je bila uvijek služba kojeg ozbiljnoga, vjernoga sluge, u kojega sam se mogao pouzdati, bilo da sam kralja ili kraljicu pratio na njihovim putovanjima, bilo da sam bio voljan da razgledam vrtove, ili da posjetim koju odličnu damu ili državnoga ministra na dvoru, kad bi Glumdalclitch slučajno bila bolesna; jer ja sam se brzo upoznao i stali me cijeniti najviši činovnici, mislim, više radi milosti njihovih veličanstava, nego zbog kakve moje zasluge.

Kad bi mi na putu dodijala kočija, pripasao bi koji sluga na konju moju škatulju i metnuo ju na jastuk pred sobom, i tu mi je bio potpun izgled po kraju, na tri strane, na tri moja prozora. U toj sam škatulji imao vojničku postelju, ležaljku od mreže koja je visjela sa stropa, dvije stolice i stol, spretno pričvršćene na pod, da ne bi bili bacakani, kako se kreće konj ili kočija. A kako sam odavno privikao na putovanje po moru, nisu mi te kretnje mnogo smetale, makar i bile gdjekad vrlo žestoke.

Kad me god snašla volja da razgledam grad, bilo je to uvijek u mojoj putnoj sobici koju je Glumdalclitch držala u krilu, a ona bijaše, po običaju u toj zemlji, kao u nekoj otvorenoj nosiljci koju nose četiri čovjeka i dvojica ju prate u kraljičinoj livreji.

Narod, koji je često slušao o meni, pokazivao veliku radoznalost i zgrtao se oko nosiljke, a djevojčica bila prijazna, zaustavljala nosače i uzimala me u ruku da bi me zgodnije vidjeli.

Silno sam želio da vidim glavni hram, osobito toranj njegov, koji se računa da je najviši u kraljevini. Zato me jednoga dana moja dadilja odnijela onamo, ali da istinu kažem, vratio sam se razočaran; jer visina mu nije iznad tri tisuće stopa, računajući od zemlje do najvišega vrška; a to, ako se uzme na um razlika među veličinom tih ljudi i nama u Europi, nije velika stvar, da joj se divimo i ne može se prema razmjeru nikako jednačiti sa salisburyskim zvonikom.[37] Ali ne ću da ogovaram narod kojemu ću za svega života dugovati silnu zahvalnost, pa moram priznati, da se sve ono što tome čuvenom tornju nedostaje u visini, obilno nadoknađuje krasotom i čvrstoćom; jer stijene su mu debele gotovo sto stopa, građene od klesana kamena, svaki kamen ima četrdesetak četvornih stopa, a sa sviju su strana ukrašene statuama bogova i careva koje su isklesane u mramoru, veće od prirodne veličine i smještene u odjelitim dupkama. Izmjerio sam mali prst, koji je otpao jednoj od tih statua i ležao neopažen u kojekakvu mrežu, te sam razabrao da je dug upravo četiri stope i jedan palac. Glumdalclitch ga umotala u svoj rubac i donijela ga u džepu kući da joj bude među drugim tričarijama koje je vrlo voljela, kao što ih već vole djeca njenih godina.

Kraljevska je kuhinja zaista sjajna građevina, sa svodom na vrhu i visoka oko šest stotina stopa. Velika peć nije tolika, kolika je kupola sv. Pavla,[38] za deset je koračaja niža; ja sam kupolu namjerice izmjerio kad sam se vratio. No da stanem opisivati kuhinjski roštilj, goleme lonce i kotlove, mesinu što se vrti na ražnjevima i mnoge druge pojedi-

[37] Toranj u Salisburyju visok je 404 stope (123 m), a to bi bilo nekih 5.000 stopa u Brobdingnagu.

[38] Kupola katedrale sv. Pavla u Londonu visoka je 111 metara i ima 34 metra u promjeru.

nosti, možda bi mi se teško i vjerovalo; barem bi koji strogi kritičar mogao pomisliti, da sam ponešto pretjerao, kako se često sumnja da putnici čine. Da bih izmaknuo toj pokudi, strah me nisam li se predaleko zaletio u drugu krajnost, pa ako ovo djelo slučajno bude prevedeno u brobdingnaški jezik (to je obično ime kraljevini) i bude poslano onamo, ne će li kralj i njegov narod imati razloga da se tuže da sam im učinio krivicu što ih prikazujem krivo i umanjujem ih.

Njegovo veličanstvo drži rijetko u svojim stajama više od šest stotina konja; obično su visoki od pedeset i četiri do šezdeset stopa. No kad na svečane dane izlazi, prati ga za paradu domobranska garda od pet stotina konjanika, i to sam zaista držao za najsjajniji prizor što se ikad može vidjeti, dok nisam odio njegove vojske vidio u bojnom redu, o čem ću drugom prilikom govoriti.

PETA GLAVA

Neke zgode što su se dogodile piscu. – Smaknuće jednoga zločinca. – Pisac pokazuje svoju vještinu u plovidbi.

Pravo mogu da kažem, prilično bih sretno bio živio u toj zemlji da me moja maloća nije izvrgavala raznim smiješnim i nemilim nezgodama; odvažit ću se da pripovjedim neke od njih.

Glumdalclitch me u manjoj škatulji mojoj nosila često u dvorske vrtove, a gdjekad me vadila iz škatulje i držala me u ruci ili me spuštala na zemlju da hodam.

Sjećam se, patuljak je jednoga dana, dok još nije bio otišao od kraljice, došao za nama u te vrtove, pa kad me moja dadilja spustila na zemlju i ja se s njim sastao kod nekih patuljastih jabuka, morao sam da pokažem svoju domišljatost nesklapnom aluzijom na njega i drveće, koja slučajno u njihovu jeziku valja kao i u našem. Nato zlobni lupež uvrebao priliku kad sam hodao ispod jednoga drveta, stresao drvo baš meni iznad glave, te mi kraj ušiju spalo tuce jabuka, svaka gotovo kao bristolska bačva[39]; jedna me gruhnula u leđa, kad sam se slučajno sagnuo, i oborila me ničice; ali druge ozljede nisam stekao, a patuljku su po mojoj želji oprostili, jer ja sam ga bio izazvao.

Jednoga drugog dana ostavila me Glumdalclitch na mekoj tratini, a ona se podalje šetala s odgojiteljicom. Za to vrijeme udarila iznenada tako žestoka tuča, da me njena sila oborila na zemlju: a kako sam ležao, gruhala me tuča ljuto po svemu tijelu, kao da me tko udara teniskim loptama; uza sve to pogodio sam da četveronoške otpužem i da se sklonim, ležeći ničice, u zavjetrinu pod majčinu dušicu, ali tako izgruhan od glave do pete, da deset dana nisam mogao izlaziti iz kuće. A tomu se i ne treba nikako čuditi jer priroda održava u toj zemlji u svim svojim djelima onaj isti razmjer, pa je zrno tuče osamnaest stotina puta krupnije nego u Europi; to mogu potvrditi po iskustvu, jer sam bio tako radoznao da sam ih vagnuo i izmjerio.

Ali opasnija mi se nezgoda dogodila u tom istom vrtu kad je moja mala dadilja, misleći da me metnula na sigurno mjesto (što sam ju često molio da učini da se mogu zanijeti u svoje misli), otišla s odgojiteljicom i nekim poznatim damama na drugu stranu u vrtu, a moju je škatulju bila ostavila kod kuće da joj ne bude na smetnju kad je nosi.

Dok nje nije bilo i ne bi me niti čula, dospio nekako u vrt mali bijeli prepeličar jednoga od glavnih vrtlara i slučajno naišao onamo u blizinu gdje sam ja ležao: pas pošao za

[39] *Barrel*, engleska jedinica za zapreminu. Bristolski barel ima 163,5 litara, dok naftni barel koji se i danas koristi ima 159 litara.

tragom, došao ravno k meni, uzeo me u usta, otrčao mašući repom pravcem ka gospodaru i polagano me spustio na zemlju.

Na svu sreću, bio je tako valjano naučen da me odnio u zubima, a nije me ni najmanje ozlijedio, pa ni odjeću mi razderao. No siromah vrtlar, koji me dobro znao i vrlo mi bio prijazan, uplašio se strahovito: prihvatio me nježno obadvjema rukama i zapitao me kako mi je; ali ja sam bio u tolikoj stravi i bez daha, da nisam mogao ni riječ da izustim. Za nekoliko sam se časaka snašao, i on me živa i zdrava odnio mojoj maloj dadilji, koja se međutim vratila onamo gdje me ostavila te zapala u smrtni strah što se ja ne javljam, niti joj odgovaram kad me zove. Oštro je prekorila vrtlara zbog njegova psa. Ali zgoda se zabašurila i nikad se nije doznala na dvoru jer djevojčica se bojala kraljičine srdžbe; a što se mene tiče, mislio sam zbilja da mojemu ugledu ne bi bilo nauhar kad bi se razglasila ovakva zgoda.

Ta je nezgoda odlučno navela Glumdalclitchu da me nikad više izvan kuće ne pušta iz očiju. Dugo sam se već bojao te odluke i zato sam joj tajio neke sitne nezgodice što su mi se događale dok sam ostajao sam.

Jednom se ustremio na mene jastreb koji je kružio nad vrtom, te da nisam odrešito trgnuo bodež i otrčao pod gustu brajdu, zacijelo bi me odnio u svojim čaporcima. Drugi put, kad sam hodao po vršku svježa krtičnjaka, zapao sam do vrata u rupu kroz koju je životinja poizbacivala zemlju pa sam smislio laž, koja nije vrijedna spomena, da se ispriča što sam iskvario odjeću. I još sam desnu goljenicu slomio na puževljevoj kućici, o koju sam se slučajno spotaknuo, kad sam se šetao sam i mislio na siromašnu Englesku.

Ne znam reći je li mi bio veći užitak ili jad kad sam na tim samotnim šetnjama opazio kao da me se sitnije ptice nikako i ne boje, nego skakuću oko mene ni na lakat daljine te traže crve i drugu hranu, toliko ravnodušno i sigurno kao da i nema nikakva stvorenja blizu njih. Sjećam se, jedan je drozd toliko obezobrazio da mi je kljucnuo iz ruke komad kolača što mi je Glumdalclitch baš bila dala za doručak. Kad bih pokušao da uhvatim koju od tih ptica, srčano su se okretale protiv mene i htjele me kljucati po prstima, te se nisam usuđivao da im na dohvat primičem prste; onda bi bezbrižno odskakutale natrag da love crve ili puževe kao i prije. No jednoga dana uzeo ja debelu toljagu i svom ju silom bacio tako zgodno na jednu konopljarku, da sam ju oborio, pa je objeručke zgrabio za vrat i u slavlju potrčao s njom dadilji. Ali ptica, koja je bila samo omamljena, osvijestila se i premda sam ju držao od sebe kolika je ruka i bio joj izvan dohvata čaporcima, ipak me toliko izudarala krilima i odovud i odonud po glavi i po tijelu, da sam dvadeset puta pomislio ne bih li ju pustio. No nabrzo me izbavio jedan od naših slugu koji je ptici zakrenuo vrat i ja sam ju po kraljičinoj zapovijedi sutradan dobio za objed. Koliko se sjećam, ta se konopljarka činila da je nešto veća nego engleski labud.

Dvorske su gospođice često pozivale Glumdalclitchu u svoje odaje i molile ju neka me ponese da se nauživaju gledajući me i dirajući. Često bi me skinule gola golcata i položile me u svu duž u njedra svoja, što mi je bilo vrlo odurno, jer da istinu kažem, koža im je veoma neugodno zaudarala. Ja to ne spominjem i ne smjeram na štetu tim odličnim

damama koje svakojako štujem; ali mislim da mi je u razmjeru prema mojoj maloći njuh bio oštriji i da one svijetle osobe nisu bile neugodnije svojim izabranicima, ili jedna drugoj, nego svijet istoga staleža nama u Engleskoj. A naposljetku, razabrao sam, da je prirodni dah njihov snošljiviji nego kad upotrebljavaju parfeme, od kojih sam se odmah onesvješćivao. Ne mogu da zaboravim kako se jednoga toploga dana, kad sam se mnogo bio kretao, intiman prijatelj moj u Lilliputu oslobodio i potužio da oko mene jako zaudara, premda mi je u tom isto tako mala krivica, kao i većini mojega spola; ali mislim da je njegov njuh bio isto osjetljiv prema meni, kao i moj prema ovom svijetu. U toj stvari ne mogu propustiti da priznam pravicu mojoj gospodarici kraljici i mojoj dadilji Glumdalclitch, koje su bile mirisne kao ikoja dama u Engleskoj.

Najnemilije mi je bilo kod tih dvorskih gospođica (kad bi me dadilja odnijela k njima u posjet), što sam vidio da bez ikakva okolišanja postupaju sa mnom kao sa stvorenjem koje nema nikakve požude: jer u mojoj su se nazočnosti svlačile gole golcate i oblačile košulje, a ja sam bio smješten na toaletnom stolu, baš pred njihovim golim tjelesima, što mi zaista ni izdaleka nije bila napast, niti me ičim drugim uzbuđivalo nego samo strahotom i gnušanjem: koža mi se njihova, kad pogledam iz blizine, činila tako gruba i hrapava, tako svakojako išarana, pogdjegdje s madežom širokim kao tanjur, i s dlakama što vise s njega kao dretva, da ništa ne govorim o drugom na njihovim osobama. I nikako se nisu sustezale, dok sam ja nazočan, da ispražnjuju što su popile, najmanje po dva *hogsheada,* u sudu od više nego tri tone. Najljepša od tih dvorskih gospođica, ljupka, vesela djevojka od šesnaest godina, znala me gdjekad namjestiti da joj uzjašem na bradavicu na sisi, uz mnoge druge vragolije za koje će mi čitatelj oprostiti što ih ne pripovijedam potanje. Ali ja sam se tako ozlovoljio da sam zamolio Glumdalclitchu neka smisli kakvu ispriku da nikad više ne bih odlazio k toj mladoj dami.

Jednoga dana došao mlad gospodin, nećak odgojiteljici moje dadilje, i saletio njih dvije da odu vidjeti smaknuće. Bilo je to smaknuće čovjeka koji je ubio dobra znanca toga gospodina. Glumdalclitchu nagovorili da se i ona pridruži, iako preko volje jer je po prirodi bila meka srca; a što se mene tiče, ja doduše zazirem od takvih prizora, ali me napastovala radoznalost da vidim nešto, što sam držao da mora biti izvanredno. Zlikovca privezali na stolicu na stratištu, podignutu za tu svrhu, a glavu mu odsjekli od jednoga maha, mačem dugim četrdesetak stopa. Iz vena mu i arterija briznula tolika silna krv i u toliku visinu, da tomu brizgu, dok je trajao, nije bio ravan veliki *jet d'eau*[40] u Versaillesu; a kad je glava pala na stratištu na pod, gruhnula je toliko da sam se trgnuo, premda sam bio udaljen barem pol engleske milje.

Kraljica, koja je često običavala da mi sluša pripovijedanje o mojim morskim putovima i svaku je priliku znala iskoristiti da me razvedri kad sam bio turoban, zapitala me znam li ja baratati jedrom ili veslom i ne bi li mi koristilo zdravlju da se malo prihvatim veslanja. Odgovorih joj da veoma dobro umijem oboje: jer ako mi i jest pravo zanimanje da sam na brodu bio vidar ili doktor, ipak sam često u nevolji morao da radim kao običan

[40] Francuski: vodoskok.

mornar. Ali ne razumijem kako bih to mogao u njihovoj zemlji gdje je najmanji čun onolik, kolik je kod nas brod prvoga reda; a takav čamac, kakvim bih ja mogao upravljati, ne bi nikako mogao ploviti po njihovoj rijeci.

Njeno veličanstvo reče, ako ja znam zasnovati čamac, njen će ga stolar načiniti, a ona će mi se pobrinuti za mjesto gdje ću jedriti. Taj je čovjek bio vješt radnik, te je za deset dana načinio po mojim uputama paradan čamac sa svom opremom, podesan za osam Europljana.

Kad je bio gotov, toliko se razdragala kraljica da je s tim čamcem u krilu otrčala kralju, a on naredio da za pokušaj metnu čamac u cisternu punu vode i mene u čamac; tu nisam mogao baratati sa svoja dva kratka ili mala vesla, jer nije bilo prostora. Ali kraljica je već bila smislila drugi plan. Naložila stolaru da načini drveno korito, tri stotine stopa dugo, pedeset široko i osam duboko; pošto su ga dobro zasmolili, da ne bi propuštalo vodu, položili ga na pod uza zid u daljoj odaji u palači. Na koritu je bila blizu dna pipa da se ispusti voda kad se ustoji; a dva su sluge lako mogle da ga napune za pol sata.

Tu sam često znao veslati sebi za razonodu, a i kraljici i njenim damama, koje su sudile da se dobro zabavljaju mojom vještinom i okretnošću. Gdjekad bih razapeo jedro, i onda mi je posao bio jedino da krmarim, a vjetar su domahivale dame svojim lepezama; kad se one umore, nekoliko bi njihovih paževa otpirivalo dahom moje jedro, a ja bih pokazivao svoju vještinu krmaneći desno ili lijevo, kako me volja. Kad bih završio, Glumdalclitch bi svaki put odnijela moj čamac natrag u svoju sobu i objesila ga na čavao da se suši.

U tom mi se poslu desila jedna nezgoda koja me malne stajala života; jedan paž metnuo moj čamac u korito, a odgojiteljica, koja je pratila Glumdalclitchu, vrlo me uslužno digla da me smjesti u čamac; ali ja joj se slučajno iskliznuo iz prstiju i zacijelo bih iz visine od četrdeset stopa pao na pod da me nije na najveću sreću moju zadržala pribadača, ubodena dobroj gospođi u pršnjak; glava te pribadače promakla meni između košulje i pasa na hlačama i tako ja zapadoh u zraku, dok mi nije Glumdalclitch pritekla u pomoć.

Drugi put jedan sluga, kojemu je bio posao da svaki treći dan napuni korito svježom vodom, bijaše tako nemaran da mu je iz kabla iskliznula golema žaba: nije ju opazio. Žaba je ležala sakrivena dok me nisu metnuli u čamac, a onda, kad je vidjela mjesto za otpočinak, popela se i toliko nagla čamac da sam morao svom svojom težinom pretezati na drugu stranu kako se ne bi izvrnuo. Kad je žaba ušla u čamac, preskočila mu jednim skokom pol duljine, onda mi preskočila preko glave, natrag i naprijed, prljajući mi lice i odjeću svojom odurnom sluzi. Po silnoj glavurdi učinila mi se najnakaznijom životinjom, što se može zamisliti. Ali ipak sam umolio Glumdalchitchu, neka me pusti, da sam svršim s njom. Udarao sam ju podugo veslom, dok je nisam napokon natjerao da skoči iz čamca.

No najveća opasnost što me snašla u toj kraljevini bila je od majmuna kojemu je bio vlasnik jedan od kuhinjskih pisara. Glumdalclitch me zaključala u svojoj sobi, a ona otišla nekud za poslom, ili u posjet.

Kako je bila silna vrućina, bio je prozor u sobi otvoren, isto tako i prozor i vrata na mojoj većoj škatulji u kojoj sam obično živio, jer je bila prostranija i udobnija. Dok sam mirno sjedio za stolom i razmišljao, začujem kako je nešto gruhnulo kroz prozor u sobu, te skakuće po njoj amo-tamo; premda sam se jako zbunio, usudio sam se ipak da pogledam nadvor, ali se nisam micao sa sjedišta; i onda spazim tu veselu životinju kako skače i đipa gore-dolje, dok nije najposlije došla k mojoj škatulji koju je, čini mi se, promatrala s velikim uživanjem i radoznalošću, te zavirivala na vrata i na svaki prozor. Ja uzmakoh u dalji kut u mojoj sobi ili škatulji; ali majmun je zagledao u nju sa svake strane i natjerao me u takav strah, te se nisam snašao da se sakrijem, što sam lako mogao učiniti.

Nakon nekoga vremena, što je potratio zirkajući, keseći se, mundžajući, pronašao me napokon, pa pružio šapu kroz vrata kao što čini mačka kad se igra s mišem, i napokon mene, premda sam se često premještao da mu izmaknem, zgrabio za kraj kaputa (koji je bio od ondašnje svile, te vrlo debeo i tvrd), i izvukao me. Uzeo me desnom prednjom šapom i držao me onako kako dojilja drži dijete koje će da doji, baš kako sam vidio u Europi da ovakvo isto stvorenje čini s mačetom; a kad sam pokušao da se branim, stisnuo me tako čvrsto da sam držao pametnijim pokoriti se.

S dobrim razlogom vjerujem da me držao za mlado svoje vlastite pasmine jer mi je često vrlo nježno drugom šapom milovao lice. U toj ga zabavi prekinula buka na sobnim vratima, kao da ih netko otvara; nato on skoči iznenada na prozor, kroz koji je bio ušao, a odande po olovnim pločama i žljebovima, hodajući na tri šape, a u četvrtoj držeći mene, dok se nije popeo na krov odmah do našega.

U času kad me iznio, čuo sam kako je vrisnula Glumdalclitch. Sirotica djevojčica malne svisnula; onaj se kraj u palači sav uzbunio; sluge su otrčali po ljestve; stotine u dvoru vide majmuna kako sjedi na kućnom sljemenu, drži me jednom prednjom šakom kao djetence, a drugom me hrani, trpa mi u usta neko jelo što je istisnuo iz kese na jednoj strani svoje gubice, i tapša me, kad ne ću da jedem; mnogi se u svjetini dolje nisu mogli suzdržati da se tomu ne nasmiju, a i ja mislim da ih baš ne treba kuditi, jer nema sumnje da je prizor bio smiješan svakom osim meni samom.

Neki su iz svijeta bacali gore kamenje, nadajući se da će stjerati majmuna, ali to bude strogo zabranjeno, po svoj prilici zato da ne bi meni razmrskali glavu.

Prislonili sada ljestve i nekoliko se ljudi popelo; kad je to spazio majmun i razabrao da su ga gotovo svladali, a na tri noge ne može valjano da se žuri, ispustio me na žljebnjak i pobjegao. Tu sam sjedio neko vrijeme, pet stotina lakata od zemlje, očekujući svaki čas da me otpuhne vjetar ili da od vrtoglavice padnem i otkotrljam se od sljemena do žljebova; ali jedan valjani momak, između slugu moje dadilje, popeo se, turio me u džep na hlačama i donio me dolje živa i zdrava.

Gotovo me zagušila gadarija što mi je majmun natrpao u gušu; ali moja ju je mala dadilja iščačkala iglicom, a onda stadoh bljuvati i od toga mi je jako odlanulo. No bio sam

tako slab i sav izgnječen, kako me stiskivala ona nemila životinja, da sam četrnaest dana odležao u postelji.

Kralj, kraljica i sav dvor slali svaki dan i pitali za moje zdravlje; a njeno me veličanstvo nekoliko puta pohodilo za mojega bolovanja. Majmun bude ubijen i izdana zapovijed da se takva životinja ne smije držati oko dvora.

Kad sam ozdravio te došao pred kralja da mu zahvalim na dobroti, izvolio mi se on dobrano narugati zbog te zgode. Zapitao me što sam mislio i snovao dok sam bio u majmunovoj šapi; kako mi se mili jelo kojim me hranio; kakvim načinom hrani on; i je li mi svježi uzduh na krovu pobudio apetit? Želio je da zna što bih u takovoj prilici učinio u svojoj domovini. Rekoh njegovu veličanstvu da mi u Europi nemamo majmuna osim onih koji se kao rijetkosti donose iz drugih krajeva, a tako su maleni da bih izašao na kraj s tucetom njih, ako bi se drznuli da napadnu na mene. A što se tiče te grdne životinje s kojom sam nedavno imao posla (bila je zaista kolik je slon), kad bih bio od straha mogao smisliti da se poslužim mačem (govorio sam gledajući žestoko i udarajući šakom po balčaku), možda bih joj, kad je pipnula rukom u moju sobu, zadao takvu ranu, te bi bila sretna da ruku izvuče brže nego što ju je turila.

To sam izgovorio čvrstim glasom, kao čovjek koji je u brizi da mu ne bi posumnjali o hrabrosti. A ipak moj govor nije urodio ničim drugim nego glasnim smijehom, od kojega se, uza sve poštovanje što duguju njegovu veličanstvu, oni oko njega nisu mogli da suzdrže. To me navelo na misao kako je uzaludan pokušaj čovjeku kad nastoji da brani svoju čast među onima koji ga toliko nadmašuju, da se ne može nikako jednačiti ni uspoređivati s njima. A ipak sam nakon povratka vidio da moralna pouka mojega vladanja vrijedi vrlo često u Engleskoj, gdje će se kakav malen, prezren sluga, bez najmanjega prava po rodu, osobi, duhu ili razboru, drznuti da se razmeće svojom važnošću i da se jednači s najvećim ljudima u kraljevini.

Ja sam svaki dan opskrbljivao dvor kojom smiješnom zgodom; a Glumdalclitch, premda me nadasve voljela, ipak je bila toliko vragoljasta te je javljala kraljici kad bih počinio kakvu budalaštinu o kojoj je mislila da će biti njenu veličanstvu zanimljiva.

Kako je djevojčica pobolijevala, odvela ju odgojiteljica na čisti zrak, po prilici, sat daleko ili trideset milja od grada. Sišle one s kočije blizu stazice u polju, a Glumdalclitch metnula moju putnu škatulju na zemlju, te ja izašao da se prošećem. Na stazi bila kravlja balega, te sam morao da okušam svoju okretnost i da je uznastojim preskočiti. Zatrčim se, ali na nesreću skočim prekratko i zapadnem baš u sredinu, sve do koljena. Prilično sam teško pregazio, a jedan me sluga obrisao rupcem, što je god čišće mogao, jer sam se bio gadno zabrljao; dadilja me zatvorila u škatulju dok se nismo vratili kući; tamo bude kraljica nabrzo obaviještena što se dogodilo, a sluga razglasio po dvoru, tako da je nekoliko dana sve veselje bilo na moj račun.

ŠESTA GLAVA

Neki pronalasci piščevi da ugodi kralju i kraljici. – Pokazuje svoju vještinu u glazbi. – Kralj ga ispituje o prilikama u Engleskoj i on ga obavještava. – Kraljeve primjedbe o tom.

Kako sam bio na dvoru, običavao sam jedan ili dva puta u tjednu bivati kod kraljeva jutarnjega primanja, te sam ga često viđao pod brijačevom rukom, što mi je isprva bilo silno strahovito gledati: jer britva je bila gotovo dvaput dulja nego obična kosa. Njegovo se veličanstvo, po običaju u zemlji, brijalo samo dva puta u tjednu.

Jednom sam pridobio brijača da mi da nešto sapunice ili pjene, te sam iz nje povadio četrdeset-pedeset najkrupnijih odsječenih dlaka. Onda uzmem komad fina drveta, izrežem ga kao hrbat na češlju, a najmanjom iglom, što sam mogao da dobijem od Glumdalclitche, načinim nekoliko rupa u jednakim razmacima. U te sam rupe pričvrstio dlake tako vješto stružući i koso ih zašiljujući nožem, da sam načinio priličan češalj; to je bila zgodna naknada, jer su se mojemu češlju bili već toliko izlomili zubi, da mi nije gotovo ni služio; a nisam u toj zemlji znao ni jednoga tako finoga i točnoga vještaka koji bi se prihvatio da mi načini drugi češalj.

A to me podsjeća na jednu zabavu u kojoj sam probavio mnogo dokonih sati. Zamolio sam kraljičinu sobaricu neka mi sačuva iščešljanu kosu njena veličanstva, te sam je s vremenom dobio podosta; i pošto sam se posavjetovao s prijateljem umjetnim stolarom, kojemu je uopće bilo određeno da izrađuje sitne stvarce za mene, naručim mu neka mi načini stalke za dva naslonjača, koji nisu veći od ovih u mojoj škatulji, i da finim šilom izbuši rupice oko onih dijelova gdje sam označio naslone i sjedišta: kroz te sam rupe propleo najdeblje vlasi što sam mogao da odaberem, baš na način trskovih stolica u Engleskoj.

Kad sam ih zgotovio, poklonio sam ih njenu veličanstvu, a ona ih je držala u svojem kabinetu i običavala ih pokazivati kao osobitosti, pa i zaista im se čudio svatko tko ih je ugledao.

Kraljica htjela da sjednem na jednu od tih stolica, ali ja sam odlučno odbio da ju poslušam i izjavio da ću radije tisuću puta umrijeti, nego nečasni dio svojega tijela smjestiti na tu dragocjenu kosu, što je nekad krasila njenu veličanstvu glavu.

Od te sam kose (kako sam uvijek imao dara za mehaniku) napravio također lijepu, malu kesu, dugu kojih pet stopa, s imenom njena veličanstva u zlatnim slovima, i s privolom kraljičinom dao ju Glumdalclitchi. Da istinu kažem, kesa je bila više za paradu

nego za porabu, jer nije bila toliko jaka da nosi težinu krupnijih novaca, i već zato ona nije držala u njoj ništa osim nekih sitnih igračaka što ih djevojčice vole.

Kralj je uživao u glazbi i često je na dvoru imao koncerte na koje su gdjekad donosili mene i metali me u škatulji na stol da ih slušam; ali buka je bila tako silna da sam jedva razabirao melodije. Uvjeren sam da toj buci nisu ravni svi bubnjevi i trube koje kraljevske vojske, da ti u isti mah zagruhaju i zaore baš kraj ušiju. Bila mi je navada da mi škatulja bude što dalje odande gdje sjede svirači, onda da zatvaram na škatulji vrata i prozore i da zastirem prozore, i nakon toga mi se njihova glazba nije činila neugodna.

Za mladosti sam naučio svirati malo na spinetu. Glumdalclitch je imala u sobi spinet i dva puta joj u tjednu dolazio učitelj i učio ju: okrstio sam to spinetom jer je ponešto nalikovalo na taj instrument i na isti su način svirali na njem. Munulo mi u glavu da kralja i kraljicu zabavim na tom instrumentu kojom engleskom melodijom. Ali to se činilo izrazito teško, jer spinet je bio gotovo šezdeset stopa dug, svaka tipka gotovo stopu široka, tako da raširenim rukama nisam mogao zahvatiti više od šest tipaka, a da ih pritisnem trebalo bi da svojski udarim pesnicom, što bi prevelik posao bio i bez uspjeha. Smislio sam ovakvu metodu: priredio sam dvije okrugle batine, debele po prilici kao obična toljaga; na jednom su kraju bile deblje nego na drugom, a deblje sam krajeve omotao komadima mišje kože, da ne bih, kad udaram, oštetio tipkama lice ili smetao zvuku. Pred spinet namjestili klupu, koje četiri stope ispod tipaka, a mene metnuli na klupu. Ja sam joj trčkarao po duži amo tamo, što god brže mogu, udarao mojim dvjema batinama po tipkama, po kojima treba, i smogao da odsviram *jig*[41], na veliko zadovoljstvo njihovim veličanstvima; ali to mi je bio najteži napor što me ikad snašao, a ipak nisam mogao da udaram više od šesnaest tipaka, niti prema tomu da sviram zajedno bas i diskant, kako to čine drugi umjetnici; to je bilo na veliku štetu mojoj svirci.

Kralj je, kako sam prije spomenuo, bio vladar izvrsna uma, te bi često odredio da me donesu u mojoj škatulji i metnu me na stol u njegovoj radnoj sobi: onda bi mi naložio da iznesem iz škatulje stolicu i da sjednem u daljini od tri lakta na vrh njegova pulta, tako da sam bio gotovo u istoj visini s njegovim licem. Ovako sam imao nekoliko razgovora s njim.

Jednoga sam se dana oslobodio i rekao njegovu veličanstvu da prezir koji on iskazuje prema Europi i drugomu svijetu ne pristaje uz ona odlična duševna svojstva što ih on ima: da se razum ne veća s tjelesnom veličinom; naprotiv, opazili smo u našoj zemlji da ga u najgolemijih obično ima najmanje: da su između drugih životinja pčele i mravi na glasu s veće marljivosti, vještine i oštroumnosti, nego mnoge životinje većih vrsta; i za kako god neznatna on mene drži, ja se nadam da ću poživjeti i iskazati njegovu veličanstvu kakvu znatnu uslugu.

Kralj me saslušao pažljivo i stao da stječe mnogo bolje mišljenje o meni, nego što je imao ikad prije. Zaiskao mi da ga potanko izvijestim o vladavini u Engleskoj, koliko god

[41] Irski plesni napjev.

mogu; jer ma kako vladari obično voljeli svoje ustanove (tako je naime po prijašnjim mojim razgovorima sudio o drugim monarsima), on bi se veselio da čuje štogod što vrijedi da se nasljeduje.

Smisli sam, ljubazni čitatelju, koliko sam često poželio tada Demostenov ili Ciceronov[42] jezik, koji bi me osposobio da diku svoje mile otadžbine proslavim u stilu jednaku njenim zaslugama i sreći.

Započeo sam govor izvješćujući njegovo veličanstvo da se naša država sastoji od dvaju otoka što sastavljaju tri moćne kraljevine pod jednim vladarom, osim naših naseobina u Americi. Zadržao sam se dugo pri plodnosti naše zemlje i temperaturi naše klime. Onda sam naširoko govorio o sastavu engleskog parlamenta, što ga dijelom sastavlja odlično tijelo, nazvano *House of Peers,* Velikaški dom: osobe najplemenitije krvi, s najstarijim i najprostranijim očevinama.

Opisao sam onu osobitu pomnju što se uvijek posvećuje njihovu odgoju u umještinama i oružju, kako bi se osposobili da budu savjetnici i kralju i kraljevini; da sudjeluju u zakonodavstvu; da budu članovi najvišega suda, protiv kojega nema priziva; i da budu prvoborci, uvijek pripravni da svojom hrabrošću, vladanjem i vjernošću brane svojega vladara i domovinu. Oni su ures i branič kraljevini, dostojni nasljednici preslavnih predaka kojima su časti bile nagrada za vrlinu, a potomstvo im se, kako se zna, nije nikad odrodilo od te vrline. Njima se pridružuje nekoliko svetih osoba, kao dio te skupštine, pod imenom biskupa, kojima je posebno zvanje da se brinu za religiju i za one koji narod poučavaju u njoj. Vladar i najmudriji savjetnici njegovi traže i odabiru njih između onih svećenika koji se najviše ističu svetošću svojega života i dubinom svoje učenosti; oni su zaista duhovni oci svećenstvu i narodu.

Drugi se dio parlamenta, rekoh, sastoji od skupštine zvane *House of Commons*, Dom pučana, a to su sama prva gospoda koju je sam narod probrao i odabrao zbog velikih sposobnosti i ljubavi za domovinu, da predstavljaju mudrost svega naroda. A ta dva tijela sastavljaju najuzvišeniju skupštinu u Europi, kojoj je zajedno s vladarom povjereno cijelo zakonodavstvo.

Onda sam prešao na sudove kojima predsjedaju suci, oni časni mudraci i tumači zakona, da ljudima odlučuju o prijepornim pravima i svojini, a i da kažnjavaju zloću i štite nevinost. Spomenuo sam razumno upravljanje našim financijama, hrabrost i dična djela naših vojnih sila na moru i na kopnu. Sračunao sam broj našega naroda i procijenio koliko bi milijuna moglo biti nas od svake vjerske sekte ili političke stranke. Nisam propustio ni naše igre i zabave ili bilo koju osobitost o kojoj sam mislio da bi bila na čast mojoj domovini. A sve sam završio kratkim historijskim izvještajem o prilikama i događajima za sto po prilici minulih godina.

[42] *Demosten* (384.-332. pr. Kr.), najslavniji starogrčki govornik. *Marko Tulije Ciceron* (106.-43. pr. n. e.), najslavniji starorimski govornik.

Taj se razgovor završio tek za pet audijencija, a svaka je potrajala po nekoliko sati; kralj je sve slušao s velikom pažnjom, često zapisivao što govorim, i bilježio što me kani upitati.

Kad sam završio te duge razgovore, njegovo veličanstvo kralj u šestoj audijenciji, prema svojim bilješkama, iznio mnogo sumnja, pitanja i prigovora svakomu članku. Zapitao me kakve se metode upotrebljavaju za obrazovanje duha i tijela našega mladoga plemstva i u kakvoj vrsti posla provode oni obično prvi dio života, najpodesniji za učenje? Kako se postupa, da se ta skupština dopuni, ako koja plemenita porodica izumre? Kakve su sposobnosti potrebne onima koji će da budu imenovani novim lordovima: je li se ikad dogodilo da je tim promaknućem bio motiv vladarova volja, svota novaca dana kojoj dvorskoj dami, ili namjera da se ojača stranka, protivna javnim interesima? Koliko znanja imaju ti lordovi o zakonima svoje domovine i kako su ga stekli, te su se toliko osposobili da u posljednjoj instanciji odlučuju o svojini svojih supodanika? Jesu li uvijek tako čisti od lakomosti, pristranosti ili oskudice, da kod njih ne može biti podmite ili druge kakve opake namjere? Jesu li oni sveti lordovi, o kojima sam govorio, unapređivani uvijek zbog znanja o vjerskim stvarima i zbog sveta života; nisu li oni, dok su bili obični svećenici, nikad bili udvorice prema prilikama, ili duhovnici, ropski ponizni kakvu plemiću čije će mišljenje i dalje pokorno slušati, pošto su primljeni u tu skupštinu?

Zatim je poželio da zna, kakve se lukavštine upotrebljavaju kad se biraju oni koje sam ja nazvao pučanima; ne može li koji stranac s punom kesom navratiti obične birače da radije izaberu njega nego svojega vlastelina ili najznatnijega gospodina u susjedstvu. Kako to da ljudi toliko silno teže da dospiju u tu skupštinu, kad se priznaje da je to velika poteškoća i trošak, često i propast njihovim obiteljima, a nemaju nikakve plaće ili mirovine; jer to se čini takvim zanosnim poletom vrline i duha za opće dobro, te njegovo veličanstvo nekako sumnja da to možda nije uvijek iskreno. I poželio je da zna imaju li takva revna gospoda kakvih namjera da se naplate za trošak i poteškoće na koje su se dali kad su javno dobro žrtvovali osnovama slaba i nevaljala vladara, združena s pokvarenim ministarstvom. Množio je pitanja i svojski me rešetao o svakoj sitnici u toj stvari, te me bez kraja ispitivao i iznosio prigovore, ali da to ponavljam, ne bi, mislim, bilo razborito niti zgodno.

Na ono što sam kazao o našim sudovima, željelo je njegovo veličanstvo da mu udovoljim u nekoliko točaka: a to sam pogotovo mogao jer sam se nekad gotovo upropastio dugom parnicom kod vrhovnoga sudišta, koja se riješila meni u prilog, ali na moj trošak. Zapitao me koliko se vrijeme obično trati, dok se ne rasudi između pravice i krivice, i koliki je trošak? Smiju li advokati i govornici da brane u stvarima za koje se očito zna da su neprave, pravdaške ili nasilne? Opaža li se da na tezulji pravde teži štogod strančarsko, vjersko ili političko? Jesu li branitelji govornici ljudi obrazovani u općem pravoznanstvu, ili samo u pokrajinskom, narodnom i drugom lokalnom običajnom pravu? Sudjeluju li oni ili njihovi suci išta pri sastavljanju onih zakona kad sebi prisvajaju slobodu da ih tumače i objašnjavaju po miloj volji? Jesu li ikad, u različito vrijeme, i

branili i napadali istu stvar, te spominjali prijašnje slučajeve da dokažu oprečna mišljenja? Jesu li oni bogat ili siromašan stalež? Dobivaju li kakvu novčanu nagradu za obranu ili za iskazivanje svojega mišljenja? A osobito, primaju li ih za članove u Donju kuću?

Navratio se zatim na upravu naših financija i rekao da je mene valjda izdala pamet jer sam naše poreze sračunao po prilici na pet-šest milijuna na godinu, a kad sam uzeo spominjati izdatke, vidio je da iznose više nego dva puta; njegove su bilješke o tom vrlo potanke, jer se, kako mi reče, nadao da bi mu moglo koristiti poznavanje našega postupka, a ne može biti da bi se u svojim računima prevario. Ali ako je istina, što sam mu rekao, on se svejednako čudi kako jedna kraljevina može da troši preko svoje imovine, kao kakav privatnik. Zapitao me tko su naši vjerovnici i otkud smažemo novaca da ih plaćamo.

Začudio se kad mi je čuo pripovijedanje o našim teškim i skupim ratovima; zacijelo smo, reče, svadljiv narod, ili živimo među lošim susjedima, a generali su nam valjda bogatiji nego naši kraljevi? Zapitao me šta se nas tiču poslovi izvan naših otoka, nego jedino radi trgovine ili ugovora, ili radi obrane obala našim brodovljem? Nadasve se začudio kad je čuo da govorim o plaćeničkoj stalnoj vojsci, usred mira i među slobodnim narodima. Reče, ako nama s našom privolom vladaju naši zastupnici, ne zna on da zamisli koga se mi bojimo i s kim treba da se borimo; i htio bi da čuje moje mišljenje, ne brani li kuću privatnikovu bolje on sam, njegova djeca i obitelj, nego pol tuceta lupeža, pokupljenih uz slabe plaće po ulicama, kojima bi sto puta bolje bilo da budu poklani.

Nasmijao se mojoj »neobičnoj vrsti matematike«, kako ju je izvolio okrstiti, što broj našega stanovništva računam zbrajajući različite vjerske i političke sekte kod nas. Reče da ne zna zašto bi oni, čije je mišljenje štetno općemu dobru, bili siljeni da ga mijenjaju, ili zašto ne bi bili siljeni da ga kriju. I kao što je tiranija svake vlasti ako iziskuje ono prvo, tako je slabost ako ne primorava na ovo drugo: jer čovjeku se može dopustiti da u svojoj sobi drži otrove, ali ih on ne smije prodavati za okrepu.

Zamijetio je da sam među zabavama našega plemstva i gospode spomenuo igru: zapitao, u kojim se godinama obično prihvaćaju te zabave i kada odustaju od nje, koliko vrijeme troše na nju: tjera li se tako visoko da im dira u imutak; ne mogu li se loši, nevaljali ljudi svojom spretnošću u toj vještini domoći velika bogatstva, pa držati gdjekad u zavisnosti naše prave plemiće, sasvim ih zaluditi i prisiliti ih gubicima koje su pretrpjeli, da uče i izvršuju tu sramotnu vještinu prema drugima.

Sasvim se začudio historijskom izvještaju kojim sam mu prikazao naše prilike za posljednjega stoljeća, te izjavio da je to samo gomila zavjera, ustanaka, ubojstava, pokolja, buna, progonstava, najgorih plodova kojima rodi lakomost, razdor, licemjerstvo, nevjera, okrutnost, bijes, mahnitost, mržnja, zavist, bludnost, zloba i častoljublje.

Njegovo je veličanstvo u jednoj drugoj audijenciji uznastojalo da rekapitulira sve što sam govorio; usporedio pitanja što mi je zadavao, s odgovorima što sam mu uzvratio; onda me uzeo u ruke i nježno me milujući izgovorio ove riječi koje ne ću nikad zaboraviti, niti način kako mi ih je govorio:

»Mali moj prijatelju Grildriže, vi ste izrekli najdivniji hvalospjev svojoj domovini; vi ste jasno dokazali da su neznanje, besposlica i opačina prava svojstva koja osposobljuju zakonodavca; da zakone najbolje objašnjavaju, tumače i primjenjuju oni, kojima je interes i vještina, da ih izvraćaju, brkaju i obilaze. Opažam kod vas neke crte o uređenju koje su u osnovi možda i bile prilične, ali su se napol zbrisale, a ostatak je sasvim okaljan i zaprljan izopačenošću. Iz svega što ste kazali ne razabire se da se u vas iziskuje ikakva savršenost za stjecanje ikakva zvanja; još manje da ljudi dobivaju plemstvo zbog svojih vrlina; da se svećenici unapređuju zbog pobožnosti ili učenosti; vojnici zbog svojega vladanja ili hrabrosti; senatori zbog ljubavi za domovinu; ili savjetnici zbog svoje mudrosti. Što se tiče vas«, nastavio kralj, »vi ste najveći dio svojega života proveli u putovanju, te se s drage volje uzdam da ste dosad izmakli mnogim opačinama svoje domovine. Ali po onom, što sam razabrao iz vašega pripovijedanja i iz odgovora, koje sam i izažeo i iščupao iz vas, mogu jedino zaključiti da je većina vaših zemljaka najpogubnija pasmina sitne, odurne gamadi, što je ikad priroda trpjela, da gmiže zemlji po licu.«

SEDMA GLAVA

Piščeva ljubav za domovinu. – Predlaže kralju vrlo koristan prijedlog koji se odbija. – Veliko neznanje kraljevo u politici. – Učenost je u toj zemlji vrlo nepotpuna i ograničena. – Zakoni i vojnički poslovi, i stranke u državi.

Ljubav za istinu jedina je uzrokovala da nisam zatajio ovaj dio svoje pripovijesti. Uzalud mi bješe odavati svoju srdžbu kad su mi je uvijek izvrgavali smijehu, pa sam morao mirno trpjeti da ovako pogrđuju moju plemenitu i ljubljenu domovinu. Od srca mi je žao, kao i svakomu mojemu čitatelju, što se desila takva prilika; ali taj je vladar slučajno bio tako radoznao i toliko je ispitivao svaku pojedinost, da se ne bi slagalo ni sa zahvalnošću ni s valjanim vladanjem, kad bih uskratio da mu udovoljim koliko mogu. Ali neka mi se dopusti da toliko reknem za svoju obranu, da sam vješto izmaknuo mnogim njegovim pitanjima i svaku stvar navrnuo na povoljniju stazu, kudikamo više nego što bi dopuštala čista istina. Jer ja sam uvijek gajio onu pohvalnu pristranost prema svojoj domovini, što ju Dionisije Halikarnašanin[43] onako pravo preporučuje povjesničaru: htio bih da sakrijem slabosti i rugobe moje političke majke i da njene vrline i krasote istaknem u najpovoljnijem svjetlu. To mi je bilo iskreno nastojanje u onim mnogim razgovorima što sam ih imao s tim monarhom, premda na nesreću nije uspjelo.

Ali mnogo se mora oprostiti kralju, koji živi sasvim odijeljen od drugoga svijeta, ne zna dakle nikako običaje i navade, što vladaju kod drugih naroda; oskudica toga znanja rodit će uvijek mnogim predrasudama i nekom ograničenošću mišljenja, od koje smo mi i uljuđeniji krajevi europski sasvim izuzeti. A bilo bi zaista nemilo kad bi pojmovi ovako daleka vladara o vrlini i opačini vrijedili za pravilo svemu čovječanstvu.

Da potvrdim što sam sada kazao i još da pokažem jadne posljedice ograničena odgoja, umetnut ću ovdje mjesto kojemu će se teško povjerovati.

Nadajući se da ću se još više umiliti njegovu veličanstvu, pripovjedio sam mu o izumu koji je pronađen prije tri-četiri stotine godina, da se pravi neki prah, pa kad u hrpu toga praha padne najsitnija iskrica za čas će planuti sva ta hrpa, makar bila velika kao gora, i sve će zajedno uzletjeti u zrak s većom bukom i trešnjom, nego da je grom. Podesna množina toga praha, nabijena u šuplju mjedenu ili željeznu cijev, prema debljini njenoj, potjerat će željezno ili olovno zrno s tolikom žestinom i brzinom, da mu ništa ne može zadržati snagu. Najveća zrna, ispaljena ovako, ne nište samo u jedan mah cijele

[43] *Dionisije Halikarnašanin* (oko 60. pr. Kr – 70. n. e.), grčki povjesničar i teoretičar retorike; pisao o povijesti Rima.

redove vojske, nego i sravnjuju sa zemljom najjače zidove; potapaju na dno morsko brodovlje, sa tisuću ljudi na svakom; a kad se spoje lancem, presijecaju jarbole i užad, raspolovljuju stotine tjelesa i pustoše sve pred sobom. Taj prah mećemo često u velike, šuplje, željezne kugle i strojem ih odapinjemo u koji grad što opsjedamo, a one kidaju pločnik, razvaljuju kuće, rasprskavaju se i razbacuju krhotine na sve strane, smožde svakoga tko se približi. Ja veoma dobro znam sastojke koji su jeftini i obični; razumijem način, kako se miješaju i mogao bih uputiti njegove radnike kako će praviti te cijevi, u veličini razmjernoj prema svim drugim stvarima u kraljevini njegova veličanstva, a najveća ne treba da bude dulja od sto stopa; dvadesetak-tridesetak tih cijevi, nabijenih dovoljnom množinom praha i kugli, porušit će za malo sati zidove najtvrđemu gradu u njegovoj državi, ili razoriti cio glavni grad, ako bi se ikad usudio da se protivi njegovim apsolutnim zapovijedima. To nudim ponizno njegovu veličanstvu, kao sitan tribut zahvalnosti za uzvrat tolikim dokazima njegove kraljevske milosti i zaštite što sam ih dobio.

Kralja spopala strava od mojega opisa tih grozovitih sprava i od moje ponude. Začudio se kako ovako nemoćan i puzav kukac, kao što sam ja (to su mu bile riječi), može da smišlja takve nečovječne misli, kao da ga nimalo ne diraju svi oni prizori s krvlju i pustošenjem što sam ih naslikao kao obična djela onih razornih strojeva kojima je, reći će on, prvi izumilac bio valjda kakav zao duh, neprijatelj čovječanstva. Što se njega samoga tiče, izjavio je da ga doduše malo stvari veseli tako koliko ga vesele nova otkrića u umjetnosti ili u prirodi, ali bi volio izgubiti pol kraljevine, nego da bude upućen u takvu tajnu; i zapovjedio mi da je ne spominjem nikad više, ako mi je mila glava.

Čudne li posljedice sićušnih načela i pogleda! Vladar, koji ima sva svojstva, što stječu štovanje, ljubav i cijenu, ima jake sposobnosti, veliko znanje i duboku učenost, nadaren divnim darovima i gotovo obožavan od svojih podanika, zbog sitne će nepotrebne skrupule, koju mi u Europi i ne razumijemo, promašiti priliku koja mu se tura u ruke, a učinila bi ga neograničenim gospodarom života, slobode i imutka naroda njegova.

Ja to ne velim ni s najmanjom namjerom da umanjim mnoge vrline toga izvrsnoga kralja čiji će karakter, osjećam, zbog toga silno pasti u sudu engleskoga čitatelja; ali mislim da je taj nedostatak kod njih potekao od njihova neznanja, jer nisu dosad politiku sveli u znanost, kao što su to učinile najbistrije glave u Europi.[44] Jer vrlo se dobro sjećam, kako se jednoga dana u razgovoru s kraljem desilo da kažem: »Kod nas se napisalo nekoliko tisuća knjiga o umjetnosti vladanja«, a to ga je navelo (baš protivno mojoj nakani) na vrlo loše mišljenje o našoj razboritosti. Izjavio je da i mrzi i prezire svaku tajnovitost, lukavštinu i spletku, bilo u vladara, bilo u ministra.

[44] Aludira se na talijanskog političara i teoretičara *Niccolòa Machiavellija* (1469-1527), autora poznatog djela *Vladar*, u kojemu smatra da su za stvaranje jake vlasti dopuštena sva sredstva bez obzira na moral.

Nije znao, šta ja mislim pod državnim tajnama, kad se ne radi o neprijatelju ili o kojem suparniku narodu. Znanje o vladanju međašio je on veoma tijesnim međama razbora i razuma, pravednosti i blagosti, brzoga rješavanja građanskih i kaznenih parnica i nekoliko drugih očevidnih stvari na koje se nije vrijedno obazirati. I iskazao je mišljenje da je onaj tko stvori da dva klasa žita ili dva lista trave izrastu na komadu zemlje gdje je prije rastao samo jedan, zaslužniji za čovječanstvo i stvarniju uslugu čini svojoj domovini, nego sva savcata političarska bagra.

Znanost toga naroda vrlo je nepotpuna; sastoji se samo od moralke, povijesti pjesništva i matematike, ali se mora priznati, da su u tom izvrsni. No ova se posljednja upotrebljava samo za ono što može koristiti u životu, za usavršavanje ratarstva i sviju mehaničkih vještina, tako da bi se kod nas malo cijenila. A što se tiče ideja, suština, apstrakcija i transcedentalnosti, o tom im nisam nikad mogao da utuvim u glave ni najmanji pojam.

Nijedan zakon u toj zemlji ne smije da ima više riječi nego što ima slova u alfabetu, koji se sastoji samo od dvadeset i dva slova. Ali malo zakona doseže i tu duljinu. Oni su izrečeni najjasnijim i najjednostavnijim riječima, a ti ljudi nisu toliko nemirna duha da bi u njima nalazili više nego jedno tumačenje; a pisati kojemu zakonu tumač grdno je zločinstvo. Što se pak tiče presuda u građanskim parnicama, ili postupka protiv zločinaca, dosadašnjih primjera ima toliko malo da se slabo mogu pohvaliti ikakvom osobitom vještinom u čem bilo od toga.

Znali su tiskarsku umjetnost od pamtivijeka, kao i Kitajci: ali knjižnice im nisu vrlo velike; jer kraljeva knjižnica, koju drže za najveću, a ne premašuje tisuću svezaka, smještena je u galeriji dugoj dvanaest stotina stopa i ja sam iz nje slobodno posuđivao knjige koje sam volio.

Kraljičin je stolar u jednoj Glumdalclitchinoj sobi načinio neku drvenu spravu, visoku dvadeset pet stopa, u obliku stajaćih ljestava; svaka je prečka bila pedeset stopa duga; bio je to pomičan par stepenica, a danju im je kraj bio postavljen deset stopa od zida u sobi. Knjigu, koju bih želio da čitam, naslonili bi na zid: ja bih se popeo na gornju prečku na ljestvama, okrenuo lice prema knjizi i otpočeo od vrha na strani, i tako bih osam ili deset koraka hodao desno i lijevo, prema dužini redaka, dok ne bih dospio ispod razine svojih očiju, a onda bih postepeno silazio, dok ne bih stigao dolje: nakon toga bih se opet popeo i počeo drugu stranu na isti način, i tako bih okrenuo list, što sam lako mogao obadvjema rukama, jer je bio debeo i krut kao ljepenka, a u najvećim folijantima nije bio dulji od osamnaest ili dvadeset stopa.

Stil im je jasan, muževan, gladak, ali nije kitnjast; jer oni se ničega ne klone jače, nego da množe nepotrebne riječi, ili da upotrebljavaju različite izraze.

Pročitao sam mnogo njihovih knjiga, osobito o historiji i moralu. Između drugih vrlo sam se zabavio malom, starom raspravom, koja je uvijek ležala u Glumdalclitchinoj spavaonici, a pripadala je njenoj odgojiteljici, ozbiljnoj, postarijoj dami, koja se bavila djelima o moralu i pobožnosti.

Knjiga raspravlja o slabosti ljudskoga roda, a u slaboj je cijeni, osim kod žena i kod obična svijeta. No ipak sam bio radoznao da vidim što pisac iz te zemlje zna da kaže o takvoj stvari. Pisac prolazi sve obične teme europskih moralista i pokazuje kako je čovjek po svojoj prirodi sićušna životinja, vrijedna prezira i nemoćna: kako je nesposoban da se brani od nepogode ili od bijesa divljih zvijeri: koliko ga jedan stvor nadmašuje jakošću, drugi brzinom, treći opreznošću, četvrti marljivošću. Dodaje da se priroda izrodila za ovih posljednjih vjekova propadanja i sad može da rađa samo malu nedonoščad, kad se usporedi s porodom starih vremena. Veli: sasvim se razložito misli, ne samo da je ljudski rod nekad bio mnogo veći, nego da je za prijašnjih vjekova moralo biti divova: to tvrdi i historija i tradicija, a potvrđuju i goleme kosti i lubanje koje su iskopane slučajno po različitim krajevima u kraljevini, te daleko nadilaze običnu srozanu ljudsku pasminu naših dana. On sudi da smo i po samim prirodnim zakonima morali biti u početku stvoreni veći i snažniji, kako ne bi bili ovoliko izvrgnut opasnosti, da nas ništi svaka sitna nezgoda, crijep, što spadne s kuće, ili kamen, bačen iz dječje ruke ili da se ne davimo u malenu potočiću.

Iz takva je umovanja pisac izveo nekoliko moralnih primjena koje su korisne za živovanje, ali ne treba da se ovdje ponavljaju. Što se tiče mene samoga, ne mogu da se otmem misli kako je općenito raširen talenat za održavanje predavanja o moralu, ili pravije za nezadovoljstvo i mrzovolju zbog razmirica što ih zapodijevamo s prirodom. A ja mislim, kad bi se strogo ispitalo, razabralo bi se da su te razmirice kod nas isto tako neosnovane kao i kod toga naroda.

Što se tiče njihovih vojnih poslova, oni se hvale da se kraljeva vojska sastoji od sto sedamdeset i šest tisuća pješaka i trideset i dvije tisuće konjanika: ako se vojskom može zvati ono, što je sastavljeno od trgovaca po različitim gradovima i ratara po zemlji, kojima su zapovjednici sami plemići i gospoda, bez plaće i nagrade. I zaista su prilično valjani u vojnim vježbama i pod vrlo dobrom disciplinom, ali to nisam držao za veliku zaslugu, jer kako bi i bilo drugačije kad je svaki ratar pod zapovjedništvom svojega vlastelina, a svaki građanin pod zapovjedništvom prvih ljudi u svojem gradu, izabranih balotažom na mletački način? Vidio sam često lorbrulgrudsku policiju kad iziđe na vježbe na velikoj poljani od dvadeset četvornih milja blizu grada. Nije ih u svem bilo više nego dvadeset i pet tisuća pješaka i šest tisuća konjanika; ali prema prostranstvu što su zapremili, nisam znao da im sračunam broj. Konjanik na veliku konju bit će visok oko devedeset stopa. Vidio sam kako je sva ta konjanička vojska na jednu zapovjedničku riječ trgla u isti mah mačeve i uzmahala se njima. Mašta ne zna zamisliti ništa tako veličanstveno, što tako iznenađuje i zapanjuje! Činilo se kao da je deset tisuća munja sinulo u jedan mah sa sviju strana nebeskih.

Bio sam radoznao kako je taj vladar, u čiju državu nema pristupa ni iz koje druge zemlje, i zamislio vojsku, ili da svoj narod uči obdržavanju vojničke discipline. Ali sam se naskoro obavijestio, i razgovorom i čitanjem njihovih historija: njih je naime mnogo vjekova morila ona ista bolest kojoj je podvrgnut sav ljudski rod: plemstvo se otimalo za moć, narod za slobodu, a kralj za neograničenu vlast. Sve su to doduše sretno ublažavali

zakoni u toj kraljevini, ali pokadšto i kršila svaka od tih triju stranaka, te su se počesto uzrokovali građanski ratovi; posljednji je rat sretno završio djed ovoga vladara općom nagodbom pa se onda s općim pristankom osnovala policija i otad se drži u najstrožoj službi.

OSMA GLAVA

Kralj i kraljica putuju na granice. – Pisac ih prati. – Vrlo se potanko pripovijeda na koji on način odlazi iz zemlje. – On se vraća u Englesku.

Slučajevi opasnih prilika, kojima sam već bio izmaknuo, udahnuli su mi jaku pobudu da ću se jednoga dana opet osloboditi, premda nisam znao zamisliti kakvim sredstvima, niti zasnovati ikakvu osnovu s najmanjom nadom u uspjeh. Brod na kojem sam dojedrio bio je prvi što se zna da je dotjeran na dogled toj obali, pa je kralj izdao stroge naloge: ako se kada javi koji drugi brod, ima se izvući na kraj, te sa svom momčadi i putnicima dovesti na tačkama u Lorbrulgrud.

Bio je čvrsto odlučio da mi nađe ženu moje veličine s kojom bih rasplodio svoje pleme: ali ja bih, mislim, volio umrijeti nego pretrpjeti tu sramotu, da ostavim potomstvo koje će se poput pitomih kanarinaca držati u krletkama i možda se nekad kao osobitost prodavati odličnim osobama po kraljevini. Postupili su sa mnom doduše vrlo ljubazno: bio sam miljenik velikoga kralja i kraljice i užitak svemu dvoru; ali to je bilo na takav način, da se sramotilo dostojanstvo čovječjega roda. Nisam nikad mogao da zaboravim one zaloge ljubavi što sam ih ostavio kod kuće. Želio sam da budem među ljudima s kojima mogu da općim kao s jednakim i da hodam po ulicama i po poljima bez straha da će me zgaziti kao žabu ili malo štene. Ali oslobođenje mi je došlo brže nego što sam se nadao i na način koji nije baš običan: svu ću mu historiju i okolnosti ispripovijedati po istini.

Bio sam sada dvije godine u zemlji: a nekako u početku treće godine otpratili Glumdalclitch i ja kralja i kraljicu, kad su putovali u južno primorje u kraljevini. Mene su kao obično nosili u mojoj putnoj škatulji, koja je, kako sam već opisao, bila vrlo udobna soba, prostrana dvanaest stopa. A ja sam odredio, neka se ležaljka pričvrsti svilenim užetima u četiri ugla na stropu, da se spriječi treskanje, kad me koji sluga bude nosio pred sobom na konju, kako sam katkad želio; i često sam spavao u svojoj ležaljci dok smo bili na putu.

Na krovu moje sobe, ali da ne bude baš nad sredinom ležaljke, naredio sam stolaru neka izreže rupu od jedne četvorne stope, da mi za vrućega vremena bude zraka dok spavam; tu sam rupu po volji zatvarao daskom koja se amo-tamo micala po žljebiću.

Kad smo stigli kraju našega puta, kralju se svidjelo da provede nekoliko dana u dvoru, što ga ima blizu Flanflasnica, grada koji je osamnaest engleskih milja od morske obale. Glumdalclitch i ja bijasmo jako izmoreni: ja sam se malo nahladio, ali sirotica se djevojčica tako razboljela, da nije smjela iz sobe.

Žudio sam da vidim ocean, koji jedini može da bude pozornica mojega bijega, ako mi ikad posreći. Hinio sam da mi je gore nego što mi je, te sam zamolio za dopuštenje da odem na svježi morski zrak s jednim pažem kojega sam jako volio, a nekoliko su me puta već povjeravali njemu.

Ne ću nikada zaboraviti kako je nerado Glumdalclitch pristala, a ni strogi nalog njen pažu neka pazi na mene, i kako je briznula u plač, kao da je slutila što će se dogoditi.

Momak me u mojoj škatulji ponio oko pol sata hoda od palače, k liticama na morskoj obali. Naredim mu neka me spusti, pa dignem jedan od mojih zasovnih prozora i dobacim moru mnogo zamišljenih, melankoličnih pogleda. Nije mi bilo sasvim dobro, te ću reći pažu da želim malo drijemnuti u svojoj ležaljci, što će mi, nadam se, na dobro biti. Uđem, a momak čvrsto zatvori prozor da mi ne ulazi hladnoća.

Nabrzo sam zaspao, a sve što mogu da nagađam, to je da je paž, dok sam ja spavao, mislio da se ne može desiti nikakva opasnost, te otišao među litice da traži ptičja jaja, jer prije sam ga bio s prozora gledao kako traži uokolo te je dva-tri pokupio po pukotinama.

Bilo kako mu drago, odjednom sam se trgnuo iza sna, od žestoka trzaja za kolut, što je bio učvršćen na vrhu moje škatulje, da se zgodnije može nositi. Osjetio sam da mi se škatulja diže visoko u zrak i onda se nosi velikom brzinom. Prvi me trzaj gotovo izbacio iz ležaljke, ali kasnije je gibanje bilo prilično lagodno. Nekoliko sam puta zaviknuo, koliko mi god ima glasa, ali sve uzalud. Začujem baš iznad glave šum, nalik na lepetanje krilima, a onda stadoh razabirati tužno stanje u kojem sam; da je neki orao uhvatio kljunom uže na mojoj škatulji i kani je spustiti na koju klisuru, kao kornjaču u ljušturi, a onda da izvadi moje tijelo i poždere ga: jer ta je ptica tako bistra i tako je dobra njuha, da će u velikoj daljini otkriti svoj plijen, makar se bolje krio nego što ja mogu da se krijem pod daskom debelom dva palca.

Za malo vrijeme opazim da šum i lepetanje krilima raste vrlo naglo, a moja se škatulja bacaka amo-tamo, kao cimer za vjetrovita dana. Začujem nekoliko udara ili bubotaka zadatih, kako sam mislio, orlu (jer zacijelo je to orao držao u kljunu uže moje škatulje), osjetim kako padam dulje nego minutu okomito dolje, ali s takvom nevjerojatnom brzinom, da sam gotovo izgubio dah.

Padanje mi se završilo uz strahovit pljuskac koji mi je zaorio u ušima glasnije nego niagarski slap; iza toga sam još minutu bio u potpunoj tami, a onda mi se škatulja stala dizati tako visoko da sam s vrha prozora vidio svijetlo. Sada sam razabrao da sam pao u more.

Moja je škatulja zbog težine mojega tijela, zbog stvari što su bile u njoj, i zbog velikih željeznih ploča što su radi čvrstoće bile prikovane na četiri ugla na stropu i podu, plivala kojih pet stopa u vodi. Onda sam mislio, a mislim i sada, da su orla, koji je bio odletio s mojom škatuljom, vitlala dva-tri druga orla i prisilila ga da me ispusti, dok se branio od drugih, koji su se nadali da će podijeliti plijen. Željezne ploče prikovane na pod u škatulji (zato su bile najjače), uzdržale su ravnotežu dok sam padao i očuvale škatulju da se nije razbila na vodi. Svaka je sastavina bila dobro užlijebljena, a vrata se nisu

kretala na baglamama, nego se dizala i spuštala kao zasovni prozor, a to mi je tako neprobojno zatvaralo sobu da je vrlo malo vode prodrlo u nju. S teškom sam se mukom izvukao iz svoje ležaljke, pošto sam se najprije odvažio da odmaknem spomenutu već zasovnu dasku na krovu, koja je bila udešena da pušta zrak jer sam se bez zraka gotovo ugušio.

Koliko sam puta poželio onda da mi je biti uz moju milu Glumdalclitchu, s kojom me jedan jedini sat rastavio tako daleko! A mogu po istini kazati, ni usred svojih vlastitih nevolja nisam se mogao uzdržati da ne žalim moju siroticu dadilju, tugu koja će ju moriti što je mene izgubila, srdžbu kraljičinu i upropašćenu sreću njenu.

Malo je putnika bilo valjda u većim poteškoćama i nevolji nego ja u toj prilici kad sam svaki čas očekivao da će mi se škatulja razmrskati, ili da će je barem prevrnuti prvi žestoki udar vjetra, ili val kad upljusne. Da mi se razbije jedno jedino okno, odmah bi me stigla smrt: a ništa ne bi očuvalo prozore da nije bilo jakih šipki u rešetki načinjenoj s vanjske strane, da ne bude nezgoda na putu.

Vidio sam kako voda probija na nekoliko pukotina, premda rupe nisu bile znatne, te sam nastojao da ih začepim što god bolje mogu. Nisam bio moćan da dignem krov na svojoj sobi, inače bih to zacijelo učinio, te bih sjeo gore, gdje bih se mogao barem održati nekoliko sati dulje nego ovako zatvoren (rekao bih) u zatvoru. Ili da na dan-dva umaknem opasnostima, čemu bih se i mogao nadati, nego jadnoj smrti od studeni i gladi? Bio sam četiri sata u tim prilikama, te očekivao i zaista želio da mi svaki časak bude posljednji.

Kazao sam već čitatelju da su na mojoj škatulji bile dvije jake skobe pričvršćene na onoj strani koja nije imala prozora te kuda bi sluga, koji me običavao nositi na konju, provlačio remen i opasao ga oko pasa.

Dok sam bio u tom očajnom stanju, začujem, ili sam bar mislio da čujem šum, kao da nešto struže po onoj strani moje škatulje gdje su pričvršćene skobe; brzo iza toga stalo mi se pričinjati da škatulju vuku ili tegle po moru, jer bih pokadšto osjetio kao neko trzanje od kojega su se valovi dizali gotovo do mojih prozora i mene ostavljali gotovo u mraku. To mi je ulilo nešto slabe nade u spas, premda nisam mogao zamisliti kako bi se to moglo izvršiti.

Odvažim se da odvrnem jednu od mojih stolica koje su vazda bile pričvršćene o pod, onda ju s teškom mukom opet prišarafim baš pod zasovnom daskom koju sam nedavno bio otvorio, popnem se na stolicu, prislonim usta što god mogu bliže k rupi, te zazovem na sav glas u pomoć, u svim jezicima koje znam. Onda privežem rubac na batinu, koju sam obično nosio, proturim je kroz rupu i zamahnem njime nekoliko puta po zraku, ako bude u blizini koji čamac ili brod, neka bi mornari mogli pogoditi da je neki nesretni smrtnik zatvoren u škatulji.

Nije mi bilo uspjeha ni od čega, što sam činio, ali sam jasno razbirao da se moja soba kreće; a za jedan sat ili nešto više udari ona strana moje škatulje gdje su skobe i nema prozora o nešto tvrdo. Pobojao sam se da nije greben i stresao se gore nego ikad. Jasno

sam čuo na poklopcu svoje sobe lupu kao od užeta i struganje njegovo kad je prolazilo kroz kolut. Onda sam osjetio kako se postepeno dižem, barem tri stope više nego što sam bio. Nato proturim opet gore štap i rubac i uzmem zazivati u pomoć, dok nisam gotovo promuknuo.

Za odgovor čujem veliko kliktanje koje se ponovilo tri puta i zanijelo me u takvu radost, kakvu mogu da razumiju samo oni koji ju osjete. Začujem sada nad glavom topot i nekoga kako me kroz rupu zove glasno, engleskim jezikom: »Ako je tko dolje, neka govori.« Odgovorim: »Ja sam Englez, kojega je zla sreća nanijela u najveću nevolju što je ikad zadesila ikoje stvorenje, te molim, čime bih god mogao namoliti, da me oslobodite iz tamnice u kojoj sam.« Glas odgovori da sam se izbavio jer moja je škatulja privezana uz njihov brod; a tesar će odmah doći i na poklopcu ispiliti toliku rupu da me mogu izvući. Uzvratim da to nije potrebno i zapremilo bi predugo vrijeme; jer ne treba ništa više učiniti, nego da tkogod od momčadi turi prst u kolut, te tako izvadi škatulju iz mora u brod i isto tako u kapetanovu kabinu.

Neki od njih, kad su mi čuli smušeni govor, pomisliše da sam lud; drugi se smijali, jer meni zaista nije ni palo na pamet da sam sada dospio među ljude moje veličine i jakosti. Tesar došao i za nekoliko časaka ispilio prolaz od koje četiri četvorne stope, onda spustio male ljestve, uz koje sam se uspeo, a odande me digoše na brod u vrlo slabu stanju.

Mornari su mi se svi čudili i pitali me nebrojena pitanja na koja nisam bio voljan da odgovaram. I ja sam se isto tako zbunio kad sam ugledao tolike patuljke, jer za patuljke sam ih držao kad su mi se za tako duga vremena oči naučile na one goleme predmete od kojih sam otišao. Ali kapetan, gospodin Thomas Wilcocks, čestit i vrijedan čovjek iz Shropshira,[45] opazio kako se umalo nisam onesvijestio, pa me poveo u svoju kabinu, okrijepio me napitkom, pustio mi da legnem na njegov krevet i posavjetovao mi da malo otpočinem, što mi je i jako trebalo.

Prije nego što sam zaspao, obavijestio sam ga da u škatulji imam nešto vrijedna namještaja, koji je predobar da se izgubi: finu ležaljku, lijep vojnički krevet, stol i ormar; da je moja soba odasvud ovješana, ili pravije obložena svilom i katunom; ako on hoće, neka tkogod od momčadi donese moju sobu u njegovu kabinu, a ja ću je otvoriti pred njim i pokazati mu svoju imovinu.

Kad me čuo kapetan kakve budalaštine govorim, pomisli da ja bulaznim; no ipak (ja mislim zato da me umiri) obećao mi da će odrediti kako želim, te otišao na palubu i poslao nekoliko momaka u moju sobu, a oni (kako sam kasnije vidio) izvukli odande svu moju imovinu i poskidali postavu; ali stolice, ormar i krevet, koji su bili prišarafljeni na pod, vrlo su nastradali, jer su ih neuki mornari silom trgali. Onda odbili nekoliko dasaka za potrebu na brodu, a kad su pouzimali sve što su željeli, spustili golu škatulju u more, te ona, isprovaljivana po podu i po stranama, potonula odmah. A ja sam se zaista i

[45] Grofovija u zapadnom Midlandsu u Engleskoj, uz granicu s Walesom.

veselio što nisam gledao njihovo haranje jer sam uvjeren da bi me jako dirnulo, podsjećajući me na prijašnje zgode koje bih volio pozaboravljati.

Prespavao sam nekoliko sati, ali su me neprestance bunili snovi o mjestu odakle sam otišao i o opasnostima kojima sam umaknuo. No kad sam se probudio, osjetio sam ipak da sam se jako oporavio. Bilo je oko osam sati navečer, te kapetan odredio odmah večeru, misleći da već predugo postim. Pogostio me vrlo prijazno i razabrao da niti smušeno gledam ili nesklapno govorim; a kad ostadosmo nasamo, zamolio me da mu pripovijedam o svojim putovima i kakva me nezgoda navela da nasumce zaplovim u tom grdnom drvenom sanduku.

Reče da ga je oko dvanaest sati o podne, kad je gledao kroz durbin, otkrio u nekoj daljini i pomislio da je jedrenjak, pa kako mu nije bio daleko izvan pravca, htio je da odjedri k njemu, nadajući se da će kupiti dvopeka kojega mu je počelo nestajati. Kad se približio i razabrao bludnju, odaslao je svoj dugi čamac; momci mu se vratili prestravljeni, kunući se da su vidjeli kuću koja plovi. On se nasmijao njihovoj ludosti, te ušao sam u čamac i naredio momcima da ponesu dugo uže. Kako je bilo mirno vrijeme, poveslao je nekoliko puta oko mene i promotrio moje prozore i rešetke sa šipkama što ih čuvaju. Našao je dvije skobe na jednoj strani, koja je sva od dasaka, bez ikakva propusta za svijetlo. Zapovjedio je onda momcima neka poveslaju na tu stranu, te privezao uže za jednu skobu i naredio im neka taj sanduk, kako su ga zvali, tegle k brodu. Kad je sanduk bio tu, naložio je da se drugo uže priveže za kolut, što je pričvršćen na poklopcu, i da se koloturima digne moj sanduk, ali svi mornari zajedno nisu mogli da ga dignu više od dvije-tri stope. Vidjeli su, reče, moj štap i rubac proturen kroz rupu, te su zaključili da je u toj šupljini zatvoren valjda kakav nesretnik.

Zapitam nije li on ili momčad vidjela u zraku kakve goleme ptice, po prilici u ono vrijeme kad me prvi put opazio? Nato on odgovori da se o toj stvari razgovarao s mornarima dok sam ja spavao, te je jedan rekao da je ugledao tri orla kako lete prema sjeveru, ali ih nije opazio da bi bili veći od obične veličine; to se, mislim, mora pripisati velikoj visini u kojoj su bili; i on nije mogao da dokuči razlog mojemu pitanju. Zapitam onda kapetana, koliko misli i računa da smo od kopna? Reče da smo udaljeni najmanje sto morskih milja, po najtočnijem njegovu računu. Uvjeravao sam ga da se zabunio gotovo za polovicu jer ja nisam otišao iz zemlje, odakle dolazim, više nego dva sata prije nego što sam pao u more.

Nato on stade opet misliti da se meni pomutila pamet, natuknuo mi to i posavjetovao mi da odem spavati u kabinu koju mi je odredio. Ja mu ustvrdim da sam se toliko okrijepio od njegova ugošćenja i društva i tako sam pri pameti, kao nikad u životu. On se tada uozbiljio i zaiskao da me slobodno zapita nije li se meni pomutila pamet, jer mi je na savjesti kakvo grdno zločinstvo za koje sam po zapovijedi nekoga vladara kažnjen time što su me izložili u sanduku, kao što se u drugim zemljama veliki zločinci tjeraju na more u napuklu brodu, bez hrane; bilo bi mu doduše žao što je tako rđava čovjeka primio na brod, ali ipak mi zadaje riječ da će me živa i zdrava iskrcati na kopno u prvoj luci u koju budemo stigli. Dodao je da su mu sumnje jako porasle zbog nekih vrlo besmislenih riječi

što sam ih izgovorio najprije njegovim mornarima, a zatim njemu samomu, što se tiče moje sobe ili sanduka, pa i zbog mojih čudnih pogleda i vladanja dok sam bio za večerom.

Ja ga zamolim neka mi strpljivo sasluša dogodovštinu te mu istinski ispripovijedam, odonda kad sam otišao iz Engleske, pa do časa kad me prvi put opazio. I kako istina uvijek sebi krči put u pametne glave, to se taj čestiti, vrijedni gospodin, koji je ponešto bio i učenjak i vrlo razborit čovjek, odmah uvjerio o mojoj iskrenosti i istinitosti.

Ali da još jače potvrdim sve što sam kazao, zamolim ga neka naloži da se donese moj ormar, od kojega mi je ključ bio u džepu; jer on me već bio obavijestio što su mornari učinili s mojom sobom. Otvorim pred njim ormar i pokažem mu malu zbirku rijetkosti, skupljenu u zemlji iz koje sam se tako neobično izbavio. To je bio češalj, što sam napravio od dlaka iz kraljeve brade, i drugi od istoga materijala, ali usađen u komadić nokta s palca njegova veličanstva jer to je bio češlju hrbat. Bila je tu zbirka igala i pribadača, dugih od jedne stope do pol lakta; četiri osinje žaoke kao stolarski klinci; nešto kraljičine iščešljane kose; zlatan prsten što mi je jednoga dana kraljica poklonila na najljubazniji način, skinula ga s maloga prsta i bacila mi ga na vrat kao ogrlicu. Zamolio sam kapetana neka izvoli primiti taj prsten za uzvrat njegovoj uljudnosti, ali on je to odlučno odbio. Pokazao sam mu žulj koji sam vlastitom rukom odsjekao dvorskoj gospođici s nožnoga prsta; bio je krupan po prilici kao kentska jabuka[46] i tako otvrdnuo, da sam ga nakon povratka u Englesku dao izdupsti za čašu i okovati srebrom. Naposljetku ga zamolim neka pogleda hlače što su na meni, a načinjene su od mišje kože.

Nisam mogao da mu nametnem ništa osim zuba nekoga sluge; vidio sam da ga razmatra veoma radoznalo, te sam razabrao da mu se mili. Primio ga je sa silnom hvalom, više nego što takva malenkost zaslužuje. Istrgnuo ga je neki nevješti vidar, po zabuni, jednomu od Glumdalclitchinih slugu kojega je morila zubobolja, ali mu je bio zdrav kao ikoji zub u glavi. Ja sam ga dao očistiti i spremio ga u svoj ormar. Bio je dug po prilici stopu, a četiri palca u promjeru.

Kapetan se vrlo zadovoljio tim iskrenim izvještajem što sam mu dao, te će reći kako se on nada da ću ja, dok se vratimo u Englesku, zadužiti svijet ako to napišem i objavim. Moj je odgovor bio da smo mi, mislim, prenatrpani putopisima; ništa sada ne vrijedi što nije izvanredno; u tom neki pisci, čini se, manje pitaju za istinu, nego za svoju taštinu ili interes, ili za zabavu neukih čitatelja; u mojem pripovijedanju malo može da bude osim običnih zgoda, bez onih ukrasnih opisa neobičnih biljaka, drveća, ptica i drugih životinja; ili barbarskih običaja i idolatrije divljega naroda, kojima obiluje većina pisaca. Ali ipak sam mu zahvalio za dobro mišljenje i obećao da ću razmisliti o toj stvari.

Rekao mi da se jako čudi jednoj stvari, a to je što ja tako glasno govorim; upitao me jesu li kralj i kraljica u onoj zemlji nagluhi. Ja mu rekoh da sam tako običavao dvije godine i dulje, te se isto toliko čudim glasu njegovu i njegova momka koji mi se čine da

[46] U izvorniku: *Kentish pippin*, vrsta slatke crveno-žute jabuke.

samo šapću, a ja ih ipak prilično dobro čujem. Ali kad sam govorio o onoj zemlji, bilo je kao kad čovjek na ulici govori drugomu čovjeku koji gleda s vrha zvonika, osim kad bi me metnuli na stol ili kad bi me tko uzeo u ruku. Rekoh mu da sam opazio još nešto: kad sam došao na brod, a svi mornari stajali oko mene, pomislio sam da su oni najjadnija mala stvorenja što sam ikad vidio.

I zaista, dok sam bio u zemlji toga vladara i oči mi se bile naučile na tako goleme predmete, nisam mogao da gledam u ogledalo, jer mi je uspoređivanje stvaralo preziran pojam o samom sebi.

Kapetan reče da je vidio, dok smo bili za večerom, kako u nekom čudu gledam svaku stvar, a često se činilo da jedva susprežem smijeh, a on nije pravo znao kako bi to shvatio, nego je to pripisivao nekom neredu u mojem mozgu. Ja mu odgovorih da je to istina; i ja sam se čudio kako sam mogao da suzdržim smijeh kad sam vidio njegove zdjele, tolike, kolik je srebrnjak od tri pensa, svinjski but jedva za jedan zalogaj, čašu koja je manja od orahove ljuske; i nastavim da tako opisujem sve druge kućanske stvari i hranu. Kraljica je, doduše, dok sam bio u njenoj službi, naručila meni opremu sviju stvari koje mi trebaju, ali misli su moje bile sasvim zaokupljene onim što sam vidio odasvud oko sebe, te nisam razbirao svoju maloću, kao što ljudi ne razabiru svoje pogreške.

Kapetan pristao uz moju šalu i veselo uzvratio staru englesku poslovicu, da mu se čini kao da su meni oči veće nego trbuh, jer nije opazio da mi je trbuh tako dobar, premda sam postio cio dan; pa nastavio veselo i izjavio da bi drage volje bio dao sto funti da mu je bilo vidjeti moju sobu u orlovu kljunu, a zatim kako je iz onolike visine padala u more; to bi zacijelo bilo najdivnije čudo koje je vrijedno da opis njegov bude predan budućim vijecima; a usporedba s Faetonom[47] bila je tako očita te nije mogao a da je ne primijeni, premda se ja nisam jako divio toj misli.

Kapetan je bio u Tonkinu,[48] a na povratku u Englesku potjerao ga vjetar na sjeveroistok do širine od 44 i dužine od 143 stupnja. Ali dva dana nakon mojega dolaska na brod naišao on na pasatni vjetar, te smo dugo jedrili na jug, onda zaplovili uz obalu Nove Holandije[49] i držali se smjera zapad-jugozapad, a zatim jug-jugozapad, dok nismo oplovili Rt Dobre Nade. Put nam je bio vrlo povoljan, ali ne ću da dosađujem čitatelju dnevnikom o tom putu. Kapetan je pristao u jednoj ili dvije luke, te poslao svoj dugi čamac po hranu i svježu vodu; ali ja nisam nikad silazio s broda, dokle god nismo ušli u Downse, a to je bilo trećega lipnja 1706., po prilici devet mjeseci nakon mojega bijega. Ponudio sam da ću svoju imaštinu ostaviti za zalog, za isplatu mojega prijevoza, ali kapetan izjavio da ne prima ni prebijene pare. Prijateljski smo se rastali i ja njemu zaiskao obećanje da će me pohoditi u mojem domu u Redriffu. Najmio sam konje i vodiča za pet šilinga što sam ih uzajmio od kapetana.

---

[47] U grčkoj mitologiji sin boga sunca Helija. Zamolio je oca da mu dopusti da jedan dan upravlja nebeskim kolima, ali se – preslab za taj posao – srušio i gotovo zapalio zemlju.

[48] Sjeverni Vijetnam.

[49] Stari naziv za Australiju.

Dok sam bio na putu i gledao kako su malene kuće, drveće, stoka i narod, stadoh misliti da sam u Lilliputu. Bojao sam se da ne bih pogazio svakoga putnika na kojega naiđem i često sam im glasno dovikivao neka se uklanjaju s puta, tako da su mi za moju bezobraštinu nekoliko puta malne razbili glavu.

Kad sam došao svojoj kući, za koju sam morao da se raspitujem, i kad mi je jedan sluga otvorio vrata, sagnuo sam se da uđem (kao guska pod vratima), od straha da ne udarim glavom. Žena mi istrčala da me zagrli, ali ja joj se sagnuo niže koljena, jer sam mislio da mi inače ne bi mogla doseći do usta. Kći mi klekla i zamolila me za blagoslov, ali nisam mogao da je vidim, dok nije ustala jer sam se tako dugo bio mučio da glavu i oči upirem preko šezdeset stopa; a onda bih je hvatao jednom rukom oko pasa. Gledao sam dolje na sluge i na dva-tri prijatelja što su bili u kući, kao da su patuljci, a ja div. Rekoh ženi svojoj da je odviše štedjela jer mi se učinilo da je i sebe i kćer sasvim izgladnila. Ukratko, vladao sam se tako čudno da su svi sudili onako kao kapetan kad me u prvi mah ugledao, te su zaključili da sam pomjerio pameću. Spominjem to za dokaz o velikoj moći navike i predrasude.

Za kratko smo se vrijeme ja i moja obitelj i prijatelji valjano sporazumjeli; ali žena moja izjavila da nikad više ne smijem na more; no zla je sudbina moja odredila da me nije mogla spriječiti, kako će čitatelj kasnije doznati. Međutim, završavam ovdje drugi dio svojih nesretnih putovanja.

Treći dio

Put u Laputu, Balnibarbi, Luggnagg, Glubbdubdrib i Japan

PRVA GLAVA

Pisac kreće na svoj treći put. – Zarobljuju ga gusari. – Zloba jednoga Nizozemca. – Dolazak na neki otok. – Primaju ga u Laputi.

Nisam bio kod kuće više od deset dana, kad mi dođe kapetan William Robinson iz Cornwalla, zapovjednik *Hopewella*, jaka broda od tri stotine tona.

Bio sam nekad vidar na drugom brodu kojemu je on bio zapovjednik i vlasnik četvrtoga dijela, a putovali smo po Levantu. Uvijek je postupao sa mnom više kao s bratom nego kao s nižim časnikom, a kad je čuo za moj dolazak, posjetio me jedino od prijateljstva, kako sam mislio, jer ništa se nije zbilo više nego što je obično iza duga rastanka.

Uzeo me on često pohađati, iskazivao mi radost što me nalazi u dobru zdravlju, pitao me jesam li se sada zauvijek smirio, dodavao da za dva mjeseca po prilici kani u Istočnu Indiju, a naposljetku me pozvao, doduše s mnogim ispričavanjima, da budem vidar na brodu; imat ću pod sobom još jednoga vidara, osim dvaju naših pomoćnika; plaća će mi biti dva puta veća od obične plaće; a kako je iskusio da je moje znanje o pomorskim poslovima u najmanju ruku jednako s njegovim, obvezuje se on da će slušati moj savjet, kao da ja s njime zajedno zapovijedam.

Govorio mi je toliko ljubaznih riječi, a ja sam znao da je čestit čovjek, te nisam mogao da mu odbijem ponudu; želja da vidim svijet bila mi je neprestance silna kao i uvijek, uza sve prošle nedaće. Preostala je jedina poteškoća da privolim ženu, a njen sam pristanak stekao najposlije izgledom na probitke što se nude njenoj djeci.

Krenuli smo dne 5. kolovoza 1706. i stigli u Fort St. George[50] dne 11. travnja 1707. Tamo smo ostali tri tjedna da nam se oporavi momčad, od koje su mnogi pobolijevali. Odande smo se otputili u Tonkin, gdje je kapetan odlučio da ostane neko vrijeme jer nije bila pripravna mnoga roba koju je kanio kupovati i nije se mogao nadati da će se pripraviti za nekoliko mjeseci.

Da bi dakle namirio donekle trošak što će ga radi toga stići, kupio on šalupu, natovario na nju različite robe kojom Tonkinci obično trguju po susjednim otocima, ukrcao četrnaest momaka, od njih dvojicu iz toga kraja, imenovao mene za zapovjednika šalupi i ostavio me da trgujem dok on ne posvršava svoje poslove u Tonkinu.

[50] Tvrđava u Madrasu (danas: Chennai) u Indiji.

Nismo jedrili dulje od tri dana kad nastade silna oluja koja nas je pet dana tjerala na sjever-sjeveroistok, onda na istok: nakon toga smo imali lijepo vrijeme, ali vazda s pojakim zapadnjakom.

Desetoga dana potjerala za nama dva gusarska broda i brzo nas stigla; jer moja je šalupa bila tako duboko natovarena da je plovila vrlo polagano, a i nismo mogli da se branimo. Oba nas broda zakvačila u isti mah, te gusarski vođe bijesno navalili na čelu svoje momčadi; ali kad vidješe da smo svi popadali ničice (jer ja sam tako bio naložio), svezali nas jakim konopcima, postavili uz nas stražu i otišli da pretraže šalupu.

Ugledao sam među njima jednoga Nizozemca koji mi se činio da je ugledan među njima, premda nije bio zapovjednik nikojemu brodu. Poznao nam je po obličju da smo Englezi, te se razbrbljao našim jezikom i zakleo se da ćemo biti povezani leđa o leđa i pobacani u more.

Govorio sam prilično nizozemski; rekoh mu tko smo i zamolih ga neka zbog toga što smo kršćani i protestanti i iz susjednih zemalja koje su u čvrstom savezu, navede kapetana da nam ponešto bude milosrdan. To mu je raspalilo bijes; on ponovi prijetnje, okrene se k svojim drugovima i uzme silno žestoko govoriti japanski, mislim, i često upotrebljavati riječ *christianos*.

Većemu od ta dva gusarska broda zapovijedao je Japanac kapetan, koji je govorio nešto nizozemski, ali vrlo nevaljalo. On pristupi meni, zapita me nekoliko pitanja na koja sam odgovorio s velikom poniznošću, i reče da ne ćemo poginuti. Ja se kapetanu vrlo duboko poklonim, a onda se okrenem k Nizozemcu, te ću reći, žao mi je što više milosrđa nalazim u poganina nego u kršćanina.

Ali nabrzo mi bijaše razloga da požalim te glupe riječi jer taj pakosni zlikovac, kad je nekoliko puta uzalud uznastojao da nagovori oba kapetana neka me bace u more (što oni nisu htjeli da dopuste nakon obećanja da ne ću poginuti), postigao je ipak to da mi se odredila kazna koja je po svakom čovječjem sudu ljuća nego i sama smrt.

Moja momčad bude najednako razdijeljena i otpravljana na oba gusarska broda, a u moju šalupu ukrcana nova momčad. Što se mene tiče, odlučili da me otprave na more u malenu čamcu, s veslima i jednim jedrom i s hranom za četiri dana; hranu je Japanac kapetan dobrostivo podvostručio od svoje vlastite zalihe i nije nikomu dopustio da me pretražuje. Ja siđem u čamac, a Nizozemac je stajao na palubi i obasipao me svim kletvama i pogrdnim riječima što ih smaže njegov jezik.

Po prilici sat prije nego što smo ugledali gusare, bio sam motrio i razabrao da smo na 46. stupnju sjeverne širine i 183. stupnju duljine. Kad sam bio nešto odmaknuo od gusara, otkrijem na svoj džepni durbin nekoliko otoka na jugoistoku.

Kako je vjetar bio povoljan, razapnem jedro s namjerom da stignem na najbliži od onih otoka, pa sam i dospio onamo po prilici za tri sata.

Sav je otok bio hridovit, ali sam našao mnogo ptičjih jaja, te sam ukresao vatru, naložio nešto vrijesa i suhe haluge i ispekao jaja. Nisam ništa drugo večerao jer sam bio

odlučio da štedim hranu koliko god mogu. Proveo sam noć u zaklonu pod klisurom, razastro poda se nešto vrijesa i spavao prilično dobro.

Sutradan otplovim na drugi otok, a odande na treći i četvrti, sad se služeći jedrom, sad veslima. Ali ne ću da dodijavam čitatelju potankim pripovijedanjem o svojim nevoljama; neka bude dovoljno da sam petoga dana stigao na posljednji otok koji mi je bio na dogledu, na jugo-jugoistoku od prijašnjega.

Taj je otok bio u većoj daljini nego što sam se nadao i stigao sam mu tek za pet sati. Gotovo sav sam otok oplovio dok nisam našao zgodno mjesto da pristanem; bila je to mala dražica, po prilici tri puta veća od mojega čamca.

Razabrao sam da je sav otok sama klisura, samo ponešto izmiješana sa strukovima trave i mirisavih biljaka. Izvadim svoju oskudnu hranu, okrijepim se i spremim ostatak u jednu spilju, kojih tu ima mnogo; po klisurama sam pokupio mnoštvo jaja, sakupio dosta suhe haluge i suhe trave od koje ću sutra naložiti vatru da ispržim jaja kako budem mogao, jer sam imao sa sobom kremen, ognjilo, trud i užežno staklo.

Cijelu sam noć preležao u spilji u koju sam spremio hranu. Postelja mi bila ona ista suha trava i haluga što sam ju pripravio za gorivo. Spavao sam vrlo malo jer mi je duševni nemir prevladao umornost i održavao me budna. Premišljao sam kako u ovako pustu kraju ne mogu očuvati život i kako će jadan da mi bude konac; i tako sam bio malodušan i klonuo da nisam mario ni ustajati; a kad sam se toliko osokolio da ispužem iz spilje, bio je već daleko odmaknuo dan.

Neko sam vrijeme hodao između hridi: nebo bilo sasvim vedro, a sunce tako žarko da sam morao odvraćati lice od njega; odjednom se sunce smračilo na posve drugačiji način, pomislio sam, nego kad se ispred njega stvori oblak. Okrenem se i opazim između sebe i sunca golemu, tamnu spodobu, koja se kreće k otoku; činilo se da je visoka oko dvije milje, a zakrila je sunce na šest-sedam časova; ali nisam opazio da je zrak jako ohladnio ili da se nebo jače zamračilo, nego da sam stajao u sjeni pod gorom.

Kad se to približilo iznad onoga mjesta gdje sam ja bio, učinilo se da je čvrsta tvar, a donja joj je strana ravna, glatka i jako se sjaji od odsijeva morskoga odozdol.

Stajao sam na visini, po prilici dvjesta lakata od obale, i vidio sam kako se ta golema spodoba spušta gotovo na ravno sa mnom, u manjem razmaku od jedne engleske milje. Izvadim svoj džepni durbin, te sam jasno razabrao kako se po toj spodobi kreću mnogi ljudi amo-tamo po onim pristrancima koji se čine da su strmi; ali nijesam mogao da razaberem što ti ljudi rade.

Prirodna ljubav za život uzbudila je u meni neku radost te sam se bio voljan ponadati da će mi ta zgoda bilo kako pomoći i izbaviti me iz nemila mjesta i prilika u kojima sam bio. Ali u isti mah, čitatelj teško i da može razumjeti kako sam se zapanjio kad sam ugledao otok u zraku napučen ljudima koji mogu (kako mi se učinilo) da dižu ili spuštaju otok, ili da ga dalje kreću, kako ih je volja.

No kako u to vrijeme nisam bio raspoložen da filozofiram o tom fenomenu, volio sam da motrim kojim će pravcem udariti otok, jer se činilo da neko vrijeme miruje. Ali

nabrzo iza toga približio se on, te sam vidio kako su pristranci okruženi galerijama iznad galerija, sa stubama u nekim razmacima, da mogu silaziti s jedne na drugu. U najdonjoj galeriji opazio sam neke ljude kako dugim prutilima pecaju ribe, a drugi gledaju.

Zamahnem kapom (jer šešir mi je odavno bio ishaban) i rupcem prema otoku; a kad se bliže primaknuo, zazovem i zaviknem iz svega glasa, a onda, gledajući pažljivo, ugledam svjetinu sakupljenu na onoj strani koja mi je najviše na dogledu. Kako pokazuju na mene i jedan na drugoga, dokučio sam da su me očito razabrali, premda ne uzvraćaju moju viku. Ali sam vidio kako četvorica-petorica trče brže uza stube, k vrhu otoka, i tamo nestaju. Pravo sam pogodio da su ti poslani k nekoj uglednoj osobi po naloge za ovu priliku.

Svjetina je rasla i za manje od pol sata otok se krenuo i uznio toliko da je najdonja galerija stigla na ravno s visinom na kojoj sam ja stajao, u manjoj daljini od sto lakata. Onda se dadoh u najskrušenije molbe i uzeh govoriti najponiznijim jezikom, ali mi nisu odgovarali.

Oni što su stajali najbliže prema meni, čini se da su bili odlični ljudi, kako sam sudio po njihovoj odjeći. Ozbiljno su se savjetovali i često pogledavali na me. Naposljetku mi doviknuo jedan od njih jasnim, uglađenim, nježnim jezikom, koji po zvuku nije nesličan talijanštini; odgovorio sam mu zato tim jezikom, nadajući se da će barem glasovi biti ugodniji njegovim ušima. Premda nitko od nas nije razumijevao drugoga, ipak su lako razabrali šta ja mislim, jer ljudi su vidjeli u kakvoj sam nevolji.

Javili mi znacima neka siđem s klisure i odem na obalu, pa sam tako i učinio; i kad se leteći otok uznio na podesnu visinu, da mu je rub bio baš nada mnom, bude s najdonje galerije spušten lanac sa stolicom privezanom na kraju, te se ja smjestio na stolici i mene na koloturima izvukli.

DRUGA GLAVA

Opisuje se Lapućanima ćud i narav. – Izvještaj o njihovoj učenosti. – O kralju i njegovu dvoru. – Piščev primitak ondje. – Stanovnike mori strah i nemir. – Izvještaj o ženama.

Kad sam sišao, okružila me svjetina, ali oni koji su stajali bliže bijahu kanda odličniji ljudi. Gledali su me sa svim znacima čuđenja, a i ja nisam mnogo zaostajao za njima; jer nikad dotad nisam vidio ljudskih stvorova s ovakvim licima, haljinama i vladanjem. Svima su nagnute glave, bilo na desno, bilo na lijevo; jedno im je oko okrenuto u nutrinu, a drugo ravno gore u zenit. Odjeća je na njima ukrašena slikama sunca, mjeseca i zvijezda; a s njima su izmiješane slike gusala, flauta i mnogih drugih glazbala kojih mi u Europi ne znamo.

Opažao sam pogdjegdje mnoge ljude u služiteljskoj odjeći, s napuhanim mjehurima, koje su poput mlatova privezali na vrh štapa što nose u rukama. U svakom mjehuru ima ponešto osušena graška ili sitna šljunka, kako sam kasnije doznao. Tim mjehurima lupaju pokadšto one koji su im blizu, po ustima i po ušima, a tomu postupku nisam onda mogao da razumijem značenje. Tim je ljudima, čini se, toliko zaokupljen duh silnim razmišljanjem da ne mogu ni da govore ni da slušaju drugima govor, dok ne budu potaknuti kojom izvanjskom akcijom na organe kojima govore i čuju: zato oni, koji to smažu, drže uvijek u kući lupača (originalna je riječ *climenole)* kao svojega slugu, i nikad ne odlaze od kuće i ne idu u posjet bez njega. A tomu je službeniku posao, kad su dvije, tri ili više osoba u društvu, da malko mjehurom lupi po ustima onoga koji treba da govori, ili po desnom uhu njega ili one, kojima se govornik obraća.

Tomu je lupaču također posao da gospodara prati na šetnjama i da ga, kad je prilika, blago lupne po očima; jer on je vazda zamišljen i zato u očitoj opasnosti da bi mogao pasti u svaki ponor i udariti o svaki stup, a na ulicama da bi se sudario s drugima ili da bi ga odgurali u jarak.[51]

Potrebno je bilo da čitatelju dam tu obavijest jer bez nje bi bio u istoj neprilici kao i ja, te ne bi razumio postupak toga naroda, kad su me odveli uza stube k vrhu na otoku, a odande u kraljevsku palaču.

Dok smo se penjali, zaboravljali su nekoliko puta što kane i prepuštali mene na volju moju, dok im nisu opet lupači njihovi potakli pamćenje: činili su se sasvim ravnoduš-

[51] Satira u ovom putovanju upravljena je protiv matematičara i drugih učenjaka, koje je Swift prezirao.

ni, gledajući moju odjeću i obličje, pa i uz viku svjetine koja je bila mnogo slobodnijega mišljenja i ćudi.

Naposljetku uđemo u palaču i otputimo se u dvoranu za audijencije gdje ugledah kralja kako sjedi na prijestolju, a s obadviju su mu strana najodličniji ljudi. Pred prijestolom je veliki stol, pun globusa i sfera i svakakvih matematičkih instrumenata.

Njegovo veličanstvo nije ni najmanje marilo za nas, premda naš ulazak nije bio bez prilično buke, jer su se slegli svi koji pripadaju dvoru. Ali on je bio duboko zaronio u neki problem i mi smo čekali barem jedan sat dok ga nije riješio. Uz njega je stajao sa svake strane mlad paž s lupaljkom u ruci, pa čim su vidjeli da je besposlen, jedan ga malko lupnuo po ustima, a drugi po desnom uhu: od toga se on trgnuo kao iza sna, pogledao mene i društvo s kojim sam, te se sjetio povoda našemu dolasku o kojemu je bio unaprijed obaviješten.

Izgovorio nekoliko riječi, a nato pristupio odmah k meni mladić i malko me lupnuo po desnom uhu; ali ja sam mu javljao znakovima, koliko sam god mogao, da meni ne treba takvo oruđe; to je, kako sam kasnije doznao, stvorilo njima vrlo loše mišljenje o mojem razboru.

Koliko sam mogao razabrati, kralj mi postavio nekoliko pitanja, a ja sam mu govorio u svim jezicima koje znam. Kad se vidjelo da niti ja razumijem, niti mene razumiju, budem po njegovu nalogu odveden u jednu odaju u palači (jer taj se vladar od sviju svojih prethodnika odlikovao gostoljubljem prema strancima), gdje su dvojica slugu bila određena da me dvore.

Donijeli moj objed, a četiri odlične osobe, kojih se sjećam da sam ih vidio u najbližoj blizini kraljevoj, iskazale mi čast da objeduju sa mnom. Donijeli su nam dva puta po tri jela. U prvoj je partiji bio ovnujski but, izrezan u istostran trokut, govedina u romboidu i puding u cikloidu. Druga partija bijahu dvije patke, svezane u obliku gusala, kobasice i pudinzi, slični flautama i hobojama, i teleća prsa u obliku harfe. Sluge su nam rezali kruh u čunjeve, valjke, paralelograme i druge geometrijske figure.

Dok smo bili za objedom, usudio sam se zapitati za imena nekim stvarima u njihovu jeziku, a plemenita su gospoda, uz pomoć svojih lupača, izvoljela da mi odgovaraju, nadajući se da ću im se diviti velikim sposobnostima, ako mognem govoriti s njima. Nabrzo sam znao iskati kruha i pića, ili šta sam drugo želio.

Poslije objeda ode moje društvo, a k meni bude po kraljevu nalogu poslan jedan čovjek i s njim lupač. Donio je pero, tintu, papir i tri-četiri knjige, te mi znacima kazao da je poslan da me uči jeziku.

Presjedjeli smo četiri sata, i za to sam vrijeme pozapisivao u stupcima velike množine riječi i uz svaku prijevod: potrudio sam se također da naučim nekoliko kratkih rečenica; moj je učitelj određivao naime jednomu od mojih sluga da donese štogod, da se okrene, da se pokloni, da sjedne, ili da stane, ili da hoda, i nalik. Onda bih ja zapisivao rečenicu. Pokazivao mi je također u jednoj od svojih knjiga slike sunca, mjeseca i zvijezda, zodijak, trope i polove, te mi ujedno nazivao mnoge biljke i čvrsta tjelesa.

Kazivao mi imena i opisivao sve glazbene instrumente i glavne umjetničke nazive, svirajući na svakom glazbalu.

Kad je otišao, poredao sam po alfabetu sve svoje riječi, zajedno s prijevodima. I tako sam, uza zaista valjano pamćenje, za nekoliko dana ponešto prodro u njihov jezik.

Riječ koju ja prevodim: leteći ili ploveći otok, u originalu je *Laputa*, a nikad nisam mogao da joj dokučim pravu etimologiju. *Lap* znači u starinskom jeziku visok, a *untuh* vladar; tako je, vele, kvarežom od *Lapuntuh* nastala Laputa. Ali ja ne pristajem uz to izvođenje, koje mi se čini malo nategnuto. Usudio sam se da tamošnjim učenjacima predložim svoje vlastito nagađanje, da je Laputa *quasi lap outed; lap* naime znači zapravo sunčane zrake što titraju po moru, a *outed* krilo; ali ja se ne namećem, nego se pokoravam razboritom čitatelju.[52]

Kad su oni kojima me kralj povjerio vidjeli kako sam loše odjeven, odrediše da sutra izjutra dođe krojač i uzme mi mjeru za odijelo. Taj je majstor radio sasvim drugačije nego majstori njegove struke u Europi. Najprije mi je kvadrantom ustanovio visinu, onda kutomjerom i šestarom odredio dimenzije i obrise cijelomu mi tijelu, te sve pozapisivao na papir; a za šest dana donio mi odijelo, vrlo loše načinjeno i sasvim nezgodno jer se u računu desila jedna pogrešna brojka. Ali mi je bila utjeha što sam vidio da su takve nezgode vrlo česte i da slabo mare za njih.

Dok se nisam micao iz sobe, jer nisam imao odijela i jer me još nekoliko dana zadržala boljetica, jako sam umnožio svoj rječnik; pa kad sam iza toga došao na dvor, razumijevao sam mnoge stvari što je kralj govorio i znao sam mu nekako odgovarati.

Njegovo je veličanstvo bilo odredilo da otok krene na istok-sjeveroistok, ravno iznad Lagada, glavnoga grada cijeloj kraljevini dolje na zemlji. Bilo je donde oko devedeset morskih milja, a put nam trajao četiri i pol dana. Nisam ni najmanje osjećao kako se otok miče.

Drugoga jutra, oko jedanaest sati, kralj glavom, a s njim plemstvo, dvorani i časnici, pošto su im bili pripravljeni svi glazbeni instrumenti, svirali na njima tri sata bez prestanka, tako da me sasvim zaglušila buka: a i nisam znao da pogodim šta to znači dok me nije obavijestio moj učitelj. Rekao mi da su ljudima na njihovu otoku tako udešene uši da čuju sfersku glazbu[53] koja uvijek svira u izvjesno vrijeme, a dvor se sada latio da odsvira svoju partiju, u kojem je tko instrumentu odličan.

Na našem putu u Lagadu odredilo njegovo veličanstvo da se otok zaustavi nad nekim gradovima i selima, da odande primi molbe svojih podanika. Radi toga se spuštalo

---

[52] Pisac se tu ruga filološkim izvođenjima engleskog filologa Richarda Bentleya (1662.-1742.) i drugih.

[53] Prema teoriji starogrčkog filozofa i matematičara Pitagore (oko 571. pr. Kr. – oko 497. pr. Kr.) i njegovih sljedbenika, pitagorejaca, u čijem je učenju glazba imala izuzetnu vrijednost i smatra se savršenstvom u prirodi, nebeska tijela proizvode harmoničnu glazbu, *glazbu sfera*, koja je toliko profinjena i istančana da je naše uši ne mogu čuti, no prisutna je svugdje jer upravlja svim ritmovima i skladom kozmosa.

na zemlju nekoliko dretava s malim utezima. Na te je dretve narod privezivao molbe i one se ravno penjale, kao papirni ustrišci što ih dječaci pričvršćuju uza svojega zmaja nakraj uzice. Gdjekad smo dobivali odozdol vina i živeža, a to se uzvlačilo koloturima.

Moje znanje u matematici vrlo mi je pomoglo da sam naučio njihovu frazeologiju, koja se jako oslanja na tu znanost i na glazbu u kojoj također nisam neznalica. Ideje su im vazda u vezi s linijama i figurama. Kad bi na primjer da pohvale ljepotu kojoj ženi, ili kakvoj drugoj životinji, opisuju je rombovima, krugovima, paralelogramima, elipsama i drugim geometrijskim nazivima, i umjetničkim izrazima, uzetima iz glazbe, koje ne treba da ponavljam ovdje. U kraljevoj sam kuhinji vidio svakojake geometrijske i glazbene instrumente, te su po njihovim figurama sjekli meso što se donosilo na stol njegova veličanstva.

Kuće su im vrlo loše građene, zidovi u kosim kutovima, bez ijednoga pravog kuta u ikojoj sobi: a taj nedostatak potječe od prezira spram praktične geometrije koju oni preziru kao prostu i mehaničku: jer obuka im je prefina za razum njihovih zanatnika i zato nastaju neprestane pogreške.

Oni su doduše prilično vješti na listu papira kad rade uglenicom, olovkom i šestarom, ali u običnim poslovima i vladanju u životu nisam vidio nespretnijega, neskladnijega i nezgrapnijega svijeta, niti tako tromoga i smušenoga u mislima o svakoj drugoj stvari osim matematike i glazbe.

Veoma su loši mislioci i silno voljni za protivštinu, osim kad im se dogodi da pravo sude, a to se rijetko zbiva. Za uobrazilju, maštu, izmišljanje nikako i ne znaju, a i nemaju u svojemu jeziku nikakvih riječi kojima bi se te ideje mogle iskazati; sve područje njihovih misli i želja sadržava se u tim dvjema spomenutim znanostima.

Većina njihova, a osobito oni koji se bave astronomijom, jako vjeruju u proročansku astrologiju, premda se stide da to javno priznaju. Ali najviše sam se čudio i držao da je neobjašnjiva ona silna volja što sam u njih opazio za novosti i za politiku, kako neprestance ispituju javne poslove, iskazuju svoj sud o državnim pitanjima i strašno raspravljaju o svakoj sitnici stranačkoga mišljenja.

Tu sam volju vidio doduše i u većine matematičara koje sam znao u Europi, ali nisam nikad mogao otkriti ni najmanju sličnost između tih dviju znanosti; osim ako taj svijet misli da zato što i najmanji krug ima isto onoliko stupnjeva koliko i najveći, niti ravnanje i upravljanje svijetom ne iziskuje više vještine, nego rukovati i okretati globus: ali ja bih rekao da to svojstvo proizlazi iz obične slabosti čovječje prirode, koja nas navraća da budemo najradoznaliji i najtaštiji u stvarima koje nas se najmanje tiču i za koje nas je nauka ili priroda najmanje osposobila.

Ti su ljudi u neprestanoj uzrujanosti i ni časak im duša ne uživa mir: a nemir im potječe iz uzroka koji vrlo malo uzbuđuju druge smrtnike.

Strah ih hvata radi nekih promjena kojih se oni boje na nebeskim tijelima: na primjer, da će Sunce zemlju, kako joj se neprestano približava, s vremenom upiti i progutati; da će se Suncu od vlastitog isijavanja okoriti malo pomalo kora te ne će više svijetliti

svijetu; da je zemlja jedvice izmakla da je nije okrznuo rep posljednje zvijezde repatice[54] koji bi ju zacijelo spalio u pepeo; i da će nas po svoj prilici uništiti prva zvijezda repatica, za trideset i jednu godinu, kako su sračunali. Jer kad se ona u svojem periheliju približi Suncu u neku blizinu (a oni po svojim računima imaju razloga da se toga boje), usijat će se deset tisuća puta jače nego što je jara ražarena željeza; a kad se udalji od Sunca s repom, razbuktalim u duljinu od deset puta sto tisuća i četrnaest milja, pa ako zemlja mora da prođe kroz taj rep u daljini od sto tisuća milja od jezgre i glavnoga dijela repatičina, mora se na svojem prolasku upaliti i sagorjeti u pepeo; sunce, koje nas svaki dan obdaruje zrakama, a njih ne naknađuje nikakva hrana, mora se naposljetku sasvim istrošiti i uništiti; to će se zbiti zajedno s propašću ove zemlje i sviju planeta koje od Sunca dobivaju svjetlo.

Neprestance ih mori tolik strah od tih i od drugih opasnosti što im prijete, da niti mirno spavaju u svojim posteljama, niti im je ikakva razonoda od običnih užitaka i zabava u životu. Kad ujutro sretnu znanca, prvo im je pitanje o Sunčevu zdravlju, kakvo je bilo o zalasku i o izlasku, i kolika im je nada da će umaći repatici koja se približava. Podobni su da razvode te razgovore s onim istim raspoloženjem s kojim dječaci uživaju slušajući strahovite priče o dusima i sablastima, pomamno ih slušaju i od straha ne smiju u krevet.

Žene su na otoku pune života; preziru svoje muževe i nadasve vole strance: njih ima ovdje priličan broj s kontinenta dolje, bave se na dvoru ili u poslovima različitih gradova i korporacija, ili radi svojih vlastitih prilika, ali su vrlo prezreni jer nemaju onih talenata. Između njih odabiru dame ljubavnike; ali je nezgoda što one postupaju s prevelikom neusiljenošću i sigurnošću; jer muž je vazda tako zanesen u svoje razmišljanje da se gospođa i ljubavnik mogu pred njegovim očima upustiti u najveću intimnost, ako on samo ima papira i sprava, a lupač nije uz njega.

Žene i kćeri se tuže što su zbijene na otok, premda ga ja držim za najugodnije mjesto na svijetu: one žive tu doduše u najvećem obilju i sjaju i smiju da čine što god ih volja, ali ipak žude da vide svijet i da se zabavljaju u glavnom gradu; to im se ne dopušta bez posebne ovlasti kraljeve, a ovlast se ne dobiva lako jer odlični su se ljudi čestim iskustvom uvjerili kako je teško skloniti žene da se odozdol vrate.

Pripovijedali su mi kako je neka odlična dvorska gospođa koja ima nekoliko djece (udana je za ministra predsjednika, najbogatijega podanika u kraljevini, vrlo lijepa čovjeka koji ju silno voli, a živi u najkrasnijoj palači na otoku), sišla u Lagado tobože radi zdravlja i sakrivala se tamo nekoliko mjeseci, dokle god kralj nije poslao tjeralicu da ju potraže; i nađoše je u nekoj krčmi, svu u dronjcima, jer je haljine bila založila izdržavajući stara, nakazna slugu koji ju je tukao svaki dan, a iz njegova su je društva oteli jako preko volje njene. I premda ju je muž primio sa svom ljubaznošću što može da bude i bez

[54] Halleyev komet pojavio se 1682. godine, a engleski astronom Edmund Halley, po kojemu je komet kasnije nazvan, točno je predvidio da će se ponovo pojaviti 1758. godine, odnosno svakih 76 godina.

ikakva prigovora, nabrzo ona smislila da opet umakne dolje, sa svim svojim draguljima, k onome istom ljubavniku, i otada joj nema ni traga ni glasa.

To bi se čitatelju činilo možda priličnijim za kakvu europsku ili englesku zgodu, nego za zgodu u tako dalekoj zemlji. Ali neka on izvoli smisliti da ženski hirovi nisu ograničeni ni na koju klimu ili narod i da su jednoličniji, nego što bi se i zamišljalo.

Po prilici za mjesec dana uznapredovao sam prilično u njihovu jeziku, te sam znao odgovarati na većinu kraljevih pitanja kad bi mi bila čast da budem uz njega. Njegovo veličanstvo nije pokazivalo ni najmanju radoznalost da me ispituje o zakonima, vladavini, povijesti, vjeri ili običajima u zemljama gdje sam bivao; nego je ograničio svoja pitanja na stanje matematike, a moj je izvještaj primio s velikim prezirom i ravnodušnošću, premda su ga često poticali lupači sa svake strane.

TREĆA GLAVA

Fenomen koji je riješila novovjeka fizika i astronomija. – Laputski veliki napredak u astronomiji. – Kraljeva metoda za gušenje ustanka.

Revnost je tuđinska svuda tako općenita, da sam i prije ikakva istraživanja zamolio vladara za dopuštenje da razgledam znamenitosti na otoku, a on mi to izvolio milostivo dopustiti i odredio mojemu učitelju neka me prati.

Želio sam najprije da doznam kakvi su umjetni ili prirodni uzroci različitim kretnjama toga otoka te ću o tom dati sada čitatelju prirodoslovnu obavijest.

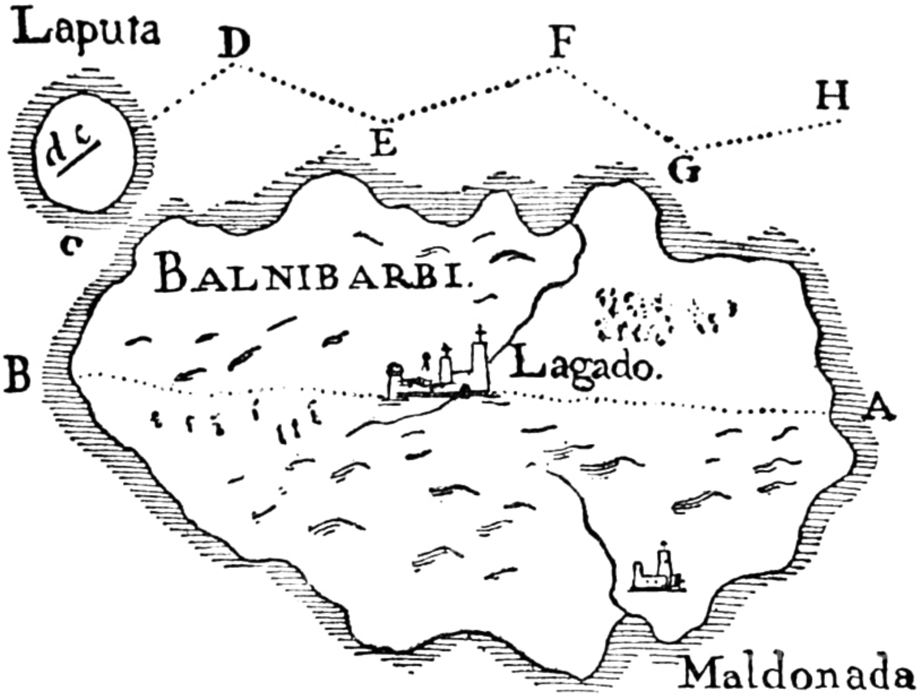
Leteći ili lebdeći otok sasvim je okrugao, promjer mu je 7837 lakata, ili po prilici četiri i pol milje, ima dakle deset tisuća jutara.[55] Debljina mu je tri stotine lakata. Dno ili donja strana, što ju vide oni koji gledaju otok odozdol, sasvim je ravna ploča od živca kamena, a penje se oko dvjesta lakata. Na njoj leže u običnom redu različite rude, a iznad svega je sloj plodne crnice zemlje, dubok deset ili dvanaest stopa.

Površina se spušta od oboda prema sredini, i to je prirodni uzrok zašto rosa i kiša što pada na otok u malim potočićima teče k sredini, te se salijeva u četiri velike kotline, od kojih je svakoj obujam oko pol milje, a od sredine su dvjesta lakata. Za dana se voda iz tih kotlina neprestano isparuje na suncu i time se sprečava prelijevanje. Kako je, osim toga, monarhu u vlasti da otok digne iznad područja oblaka i para, može on, kad god ga volja, spriječiti rosu i kišu. Jer najviši se oblaci ne penju više od dvije milje, vele prirodoslovci; barem se to nije nikad razabralo u toj zemlji.

Usred otoka ima pukotina od pedesetak lakata u promjeru, odakle astronomi silaze u veliku zgradu koja se zato zove *Flandona Gagnole* ili astronomska spilja, a u dubljini je od sto lakata ispod površine živca kamena. U toj spilji gori neprestano na sve strane jarko svijetlo koje odsijeva od živca kamena. Tu se gomilaju svakakvi sekstanti, kvadranti, teleskopi, astrolabi i drugi astronomski instrumenti.

Ali najveća je znamenitost od koje zavisi sudbina otoka, magnet grdne veličine koji po obliku nalikuje na tkalački čunak. Dug je šest lakata, a na najdebljem mjestu najmanje preko tri lakta.

[55] Englesko jutro, *acre,* ima 4.046 četvornih metara, dakle manje nego četiri petine našega jutra.

Taj je magnet na vrlo jakoj osovini od živca kamena koja mu prolazi kroza sredinu, a on se kreće na njoj i u takvoj je točnoj ravnoteži da ga i najslabija ruka može okretati. Okružen je šupljim valjkom od živca kamena, koji je četiri stope dubok, isto toliko debeo, ima dvanaest lakata u promjeru, smješten je horizontalno i stoji na osam stupaca od živca kamena, visokih šest lakata. Na sredini udubljene strane ima žlijeb dubok dvanaest palaca u kojemu leže krajevi osovine, te se okreću kad treba.

Taj se kamen ne može nikakvom silom maknuti s mjesta, jer valjak i njegovi stupci samotvor su kamen s onim živcem kamenom što sastavlja podnožje otoku.

Tim se magnetom otok diže i spušta i kreće s jednoga mjesta na drugo. S obzirom na ovaj dio zemlje kojim monarh vlada, ima magnet na jednom kraju privlačnu snagu, a na drugom odbojnu. Kad se magnet osovi tako da privlačivi kraj bude okrenut k zemlji, silazi otok; ali kad se odbojni krak uperi dolje, uzlazi otok ravno gore. Kad kamen stoji koso, kreće se tako i otok: jer u tom magnetu djeluju sile uvijek u paralelnim linijama s njegovim pravcem.

Tom kosom kretnjom upravlja se otok u različite krajeve monarhove države. Da se rastumači način kako otok putuje, neka AB znači crtu povučenu kroz državu Balnibarbi, CD neka znači magnet pa neka D bude odbojni, C privlačivi kraj, a otok neka bude iznad C: ako se kamen namjesti u pravcu CD, da odbojni kraj bude okrenut dolje, onda će otok udariti koso u vis prema D. Kad stigne tu, neka kamen bude okrenut na osovini dok mu se privlačivi kraj ne uperi u E, i onda će otok krenuti koso prema E; ako se kamen opet okrene na osovini dok ne bude u položaju EF, a odbojni kraj bude okrenut dolje, otok će

se dići koso prema F, a kad se privlačivi kraj okrene prema G, otok će krenuti prema G, i od G prema H, ako se kamen okrene tako da mu se odbojni kraj uperi ravno dolje.

I tako, mijenjajući položaj kamenu kad god ustreba, udešava se otok da ulazi i silazi izmjenice u kosu pravcu, a tim izmjeničnim uzlaskom i silaskom (jer kosina nije znatna) kreće se otok iz jednoga kraja u državi u drugi.

Ali mora se spomenuti da se otok ne može kretati dalje preko područja državnoga što je pod njim, a i ne može da se diže više nego četiri milje. Astronomi (koji su napisali o kamenu velike sustave) ustanovljuju tome ovaj uzrok: magnetska se snaga ne proteže dalje od četiri milje, a ona ruda što na kamen djeluje iz nutrine zemaljske i iz mora, po prilici šest morskih milja od obale, nije raširena po svoj zemlji, nego ograničena na granice kraljeve države; a uz veliki probitak ovakva višega položaja bilo bi vladaru lako pokoriti ma koju zemlju, koja je na dohvatu magnetu.

Kad se kamen namjesti paralelno s horizontom, miruje otok; jer onda su mu krajevi u jednakoj daljini od zemlje i djeluju s jednakom silom, jedan vuče dolje, drugi tjera gore, ne može dakle da nastane nikakva kretnja.

Taj je magnet pod paskom nekih astronoma koji mu pogdjekada udešavaju onakve pravce, kakve monarh određuje. Veći dio života probavljaju oni motreći nebeska tjelesa, i to kroza stakla koja su kudikamo bolja od naših. Najveći teleskopi njihovi ne premašuju doduše tri stope, a ipak povećavaju mnogo više nego naši teleskopi od sto stopa i jasnije pokazuju zvijezde. Ta ih je prednost osposobila da svoja otkrića prošire mnogo dalje nego naši astronomi u Europi; jer oni su sastavili popis od deset tisuća zvijezda stajačica, a najveći popis naš nema više nego trećinu toga broja. Otkrili su također dvije manje zvijezde, ili satelita, što se okreću oko Marsa;[56] ona bliža daleko je od sredine glavnoga planeta upravo tri njegova promjera, a dalja pet: ona prva obilazi za deset sati, a ova posljednja za dvadeset i jedan sat i pol; tako da su kvadrati njihova obilaska gotovo u istom razmjeru s gubicima njihove udaljenosti od Marsove sredine; a to dokazuje jasno da njima vlada isti zakon o teži, koji utječe na druga nebeska tjelesa.

Promatrali su devedeset i tri različite repatice i s velikom im točnošću ustanovili obilazak. Ako je to istina (a oni to tvrde s velikim samopouzdanjem), valjalo bi jako željeti da se objavi njihovo motrenje i pritom bi se teorija o repaticama, koja je danas vrlo šepava i oskudna, uzvisila do iste savršenosti s drugim dijelovima astronomije.

Kralj bi bio najneograničeniji vladar na svem svijetu kad bi mogao pridobiti ikojega ministra da se pridruži njemu; ali oni imaju svoja imanja dolje na kontinentu i sude da je miljenička služba vrlo nesiguran posjed, te se ne će nikad privoljeti da zarobe svoju domovinu.

Ako koji grad zapodjene ustanak ili bunu, zapadne u ljuto strančarstvo, ili se nećka da plati obični danak, ima kralj dvije metode kako će ih opet upokoriti. Prvi je i najblaži

---

[56] Swift je – začudno – predvidio postojanje dva satelita koji kruže oko Marsa (Fobos i Deimos), koji su otkriveni tek 1877. godine.

način da otok lebdi iznad takva grada i iznad zemlje oko grada, a pritom može da im otima dobročinstvo sunca i kiše, da stanovnike jadi dakle nevoljama i bolestima.

Ako zlodjelo zaslužuje to, bacaju na njih odozgor veliko kamenje od kojega ne mogu da se obrane drugačije nego ako otpužu u pivnice ili u spilje kad im se razbijaju krovovi na kućama. Ako li se i dalje tvrdoglave i prijete da će dići ustanak, laća se on posljednjega sredstva, spušta im otok ravno na glave, tako da se sasvim nište i kuće i ljudi. Ali to je krajnje sredstvo na koje je vladar rijetko kada primoran, a i zaista ne voli da se služi njime; pa i ministri se ne usuđuju da ga savjetuju na djelo koje bi ih i omrazilo narodu i na veliku štetu bilo njihovim dobrima što su sva dolje: jer otok je kraljeva domena.

Ali ima zaista još i teži razlog zašto su kraljevi te zemlje uvijek bili protivni da izvršavaju tako strahovito djelo, ako nije prijeka potreba. Jer ako grad koji treba da bude razoren ima kakvih visokih klisura, kao što obično biva po velikim gradovima, jer se takav položaj valjda u početku odabirao da bi se spriječila takva katastrofa; ili ako ima mnogo visokih tornjeva ili kamenih stupova, nagao pad mogao bi biti opasan dnu ili donjoj strani na otoku, jer ako se ona i sastoji, kako rekoh, od samotvora živca kamena koji je debeo dvjesta lakata, mogla bi pući od tako jaka udara, ili se rasprsnuti kad se preblizu približi vatrama u kućama dolje, kao što često puca vršak na našim dimnjacima, makar bio od željeza i kamena.

Narod zna dobro sve to i razumije koliko smije da se joguni kad se tiče njihove slobode ili svojine. A kralj, kad je najljuće razjaren ili najodlučniji da smrvi koji grad, određuje otoku da se sasvim polagano spusti, tobože od blagosti spram svojega naroda, a zapravo od straha da ne bi razbio dno živca kamena; kako sude svi njihovi prirodoslovci, ne bi onda magnet mogao više nositi otok i sva bi masa pala na zemlju.

*

Neke tri godine prije mog dolaska na otok, dok je kralj obilazio po svojoj kraljevini, zbio se osobit događaj koji umalo što nije dokrajčio kraljevinu ili barem njezinu sadašnju upravu.

Lindalino, drugi grad u kraljevini, bijaše prvi kamo je kralj svratio na svom putovanju. Tri dana poslije kraljeva odlaska, stanovnici, koji su se često žalili da su potlačeni, zatvorili gradska vrata, uhvatili guvernera i nevjerojatno brzo i radino podigli četiri velike kule, po jednu na svakom uglu grada (jer grad je prava četvorina); kule bijahu visoke koliko i neka golema oštra hrid što je stršila usred grada.

Na vrh svake kule, a isto tako i na vrh one hridi postavili i pričvrstili žitelji velik magnet, a za slučaj da im plan propadne, nagomilali oni silnu množinu veoma zapaljivih eksplozivnih tvari, u nadi da će time onome otoku raznijeti njegovo dno od živca kamena, ako osnova s magnetima promaši.

Već je bilo osam mjeseci što je kralj znao da su se Lindalinjani pobunili, pa je zato zapovjedio da otok krene nad grad. Narod je bio jednodušan, te se opskrbio golemim zalihama hrane, a što se tiče pića, rijeka im protjecala baš kroz sredinu grada.

Kralj je onim otokom lebdio nekoliko dana nad gradom, da žitelje liši sunca i kiše. Naredio je da se spusti više konopaca, ali nitko ozdo nije htio da gore šalje kakvu molbu, nego su umjesto toga stizali oštri zahtjevi da se dokrajče nepravde, da se ukinu teški porezi, da građani sami sebi biraju guvernera, i sve na to nalik.

Onda njegovo veličanstvo zapovjedilo da svi njegovi otočani uzmu s donjih galerija bacati velike stijene na grad. Ali su građani predvidjeli taj pljusak i osigurali se protiv te nesreće time, što su kako svoje glave, tako i svoju imovinu spremili u one četiri kule i u druga čvrsta zdanja i podzemna skloništa.

Kralj naumio da obračuna s tim prkosnim žiteljima pa naredio da se otok pažljivo spusti na četrdeset lakata iznad kula i one hridi. Tako i uradiše, ali službenici njegova veličanstva, što su time upravljali, nađoše da je spuštanje mnogo brže negoli inače, a okrećući magnet jedva su ga jedvice zadržavali u čvrstu položaju: razabraše naprosto da otok pada.

Odmah kralja obavijestiše o tome začudnom događaju, te ga zamoliše neka im dopusti da otok opet usmjeri uvis. Kralj pristao, sazvao svoje krunsko vijeće, a vijećanju su morali prisustvovati i astronomi zaposleni oko magneta. Jedan od najstarijih i najiskusnijih među njima dobije dopuštenje da izvrši eksperiment.

Uzeo je čvrst konop od stotinu lakata, i pošto su otok digli izvan magnetske privlačne snage koju su osjetili, na kraj konopa privezao komad živca kamena u kojem bijaše mješavina željezne rudače, od koje se sastojalo dno ili donja površina otoka, pa ga s donje galerije uzeo polako spuštati prema vrhu jedne od onih kula.

Tek što se konop s onim teretom spustio neka četiri lakta, službenik oćutje kako ga nešto snažno povuče dolje, da se jedva održao na otoku. Nato dolje baci nekoliko sitnijih komadića magneta i opazi kako ih je sve snažno privukla kula svojim vrhom. Isti je eksperiment izveo i s ostalim trima kulama, a tako i s onom hridi i u svakom je slučaju bio jednak učinak.

Taj je događaj sasvim pobrkao kraljeve osnove pa je njegovo veličanstvo bez daljeg zatezanja pristalo na zahtjeve građana.

Jedan me kraljev ministar uvjeravao kako su građani, u slučaju da se otok toliko spustio nad grad da se više ne bi mogao dići, odlučili otok zauvijek držati usidren, ubiti kralja i njegove sluge i temeljito promijeniti upravu.

*

Po temeljnom zakonu u kraljevini ne smije ni kralj ni ikoji od dvojice starijih sinova njegovih odlaziti s otoka, a ni kraljica, dok se ne porodi.

ČETVRTA GLAVA

Pisac odlazi iz Lapute. – Otpravljaju ga u Balnibarbi. – Dolazi u glavni grad. – Opis glavnoga grada i njegova kraja. – Pisca gostoljubivo prima odličan gospodin. – Razgovor njegov s tim gospodinom.

Ne kanim nipošto reći da su na tom otoku zlo postupali sa mnom, ali moram priznati, mislio sam da me odviše zanemaruju pa i donekle preziru; jer niti vladar niti narod nije se činio da se zanima za ikakvu drugu znanost osim matematike i glazbe, u kojima sam daleko zaostajao za njima, te su me zato vrlo malo cijenili.

U drugu ruku, kad sam vidio sve znamenitosti na otoku, jako mi je dosadio taj svijet i silno sam želio da odem. Bili su doduše izvrsni u dvjema znanostima koje ja veoma cijenim i kojima nisam nevješt; ali u isti su mah tako rastreseni i zaronili u mozganje, da nikad nisam vidio tako neugodne družbe. Za ova dva mjeseca, dok sam boravio tu, razgovarao sam samo sa ženama, trgovcima, lupačima i dvorskim paževima, i tim sam najposlije stekao najveći prezir; ali to su bili jedini ljudi od kojih sam ikad mogao da dobijem razborit odgovor.

Silnim učenjem stekao sam valjano poznavanje njihova jezika: dodijalo mi što sam stisnut na taj otok gdje sam stekao tako malo sklonosti, te odlučim da odem prvom prilikom.

Bio je na dvoru velikaš, blizak rođak kraljev, i jedino stoga ugledan. Svi su ga inače držali za najveću neznalicu i najtupljega čovjeka među sobom. Iskazao je kruni mnogo izvrsnih usluga, bio zapravo vrlo darovit i obrazovan, čestit i častan, ali tako loša sluha, da su klevetnici njegovi pripovijedali da je često u krivo vrijeme udario takt; i učitelji su mu jedva jedvice utuvili najlakše nauke iz matematike. Volio mi je iskazivati mnogu dobrotu, često bi me počastio posjetom, želio je da bude obaviješten o prilikama u Europi, o zakonima, načinu života i znanostima po različitim zemljama kuda sam putovao. Vrlo me pažljivo slušao i priklapao veoma razumne primjedbe onomu što sam govorio. Imao je dva lupača koji su uza nj bili radi dostojanstva, ali se nije nikad služio njima, osim na dvoru i pri svečanim posjetima; a kad smo bili sami, svaki put bi im naložio neka se uklone.

Zamolio sam toga odličnika neka se meni u prilog zauzme kod njegova veličanstva da mi dopusti odlazak; učinio je to, kako mi je izvolio reći, sa žaljenjem; predložio mi je zaista nekoliko vrlo povoljnih ponuda, ali ja sam ih odbio s izrazima najveće zahvalnosti.

Dne 16. veljače oprostio sam se s njegovim veličanstvom i s dvorom. Kralj me obdario darom vrijednim oko dvjesta engleskih funta, a moj zaštitnik, njegov rođak, dva puta više i još mi dao preporučeno pismo prijatelju svojemu u Lagadu, glavnom gradu. Kad je onda otok lebdio nad brdom, dalekim koje dvije milje od Lagada, budem spušten s najdonje galerije na isti način kako su me i uspeli.

Kopno, ukoliko je pod vlašću monarha letećega otoka, zove se općim imenom Balnibarbi, a grad se zove, kako sam prije rekao, *Lagado.* Bilo mi je neko malo zadovoljstvo kad sam osjetio pod nogama zemlju. Hodao sam po gradu bez ikakve brige jer sam bio odjeven poput domorodaca, a dovoljno vješt jeziku da se mogu razgovarati s njima. Brzo sam našao kuću onoga kojemu sam bio preporučen, predao mu list prijatelja, velikaša na otoku, a on me primio vrlo prijazno. Taj odlični gospodin koji se zvao Munodi, odredio mi stan u svojoj kući, gdje sam i ostao za svojega boravka, i gostio me vrlo gostoljubivo.

Sutradan iza dolaska poveo me u svojoj kočiji da razgledam grad, koji je po prilici za polovinu manji od Londona; ali kuće su vrlo čudno građene i većinom trošne. Svijet po ulicama hoda brzo, gleda divlje, ukočenih očiju, i većinom je u dronjcima. Izašli smo na gradska vrata i izvezli se koje tri milje u polje, gdje sam vidio mnogo težaka kako različitim oruđem rade zemlju, ali nisam mogao da dokučim što oni rade; a nigdje nisam vidio ni traga bilo žitu, bilo travi, premda se zemlja činila da je izvrsna.

Nisam se mogao suzdržati da se ne začudim tim čudnim pojavama, i u gradu i u polju, te sam se usudio da zamolim svojega vodiča da bi mi izvolio razjasniti što znače tolike mnoge poslene glave, ruke i lica, i po ulicama i po poljima, jer ne razbiram ništa što bi oni stvarali; nego naprotiv, nikad nisam vidio ovako loše rađene zemlje, ovako nevaljano građenih i ruševnih kuća, ili naroda kojemu lice i odjeća iskazuje toliku siromaštinu i oskudicu.

Taj gospodin Munodi bio je čovjek najvišega staleža i nekoliko je godina bio poglavica u Lagadu; ali po nekoj ministarskoj spletki otpustili ga zbog nesposobnosti. No kralj mu je bio prijazan, kao dobromislenu čovjeku, ali slabe, prezrene pameti.

Kad sam onako slobodno rasudio o zemlji i o njenim žiteljima, za sav mi je odgovor rekao samo da nisam dosta dugo među njima da bih mogao stvoriti sud; i da različiti narodi na svijetu imaju različite običaje; i druge obične rečenice za takvu priliku. Ali kad smo se vratili u palaču, zapitao me kako mi se sviđa zgrada, kakve sam neskladnosti opazio i šta zamjeram odjeći i izgledu njegove služinčadi? I mogao je da pita, jer sve je oko njega bilo sjajno, uređeno i fino. Odgovorih da je mudrost, dostojanstvo i bogatstvo njegove preuzvišenosti očuvalo njega od onih nedostataka što su ih ludost i siromaštvo stvorili u drugima.

On reče, ako bih da odem s njim u seoski dvor njegov, dvadesetak milja daleko, gdje mu je imanje, bit će više dokolice za ovakav razgovor. Rekoh njegovoj preuzvišenosti da sam mu sasvim na raspolaganju te sutradan izjutra krenusmo.

Za puta me upozoravao na različite načine kako ratari rade zemlju, ali ja ih nisam nikako razumijevao, jer osim nekih vrlo rijetkih mjesta nisam nigdje ugledao ni klas žita

ni vlat trave. Ali za tri sata puta sasvim se promijenio prizor; stigosmo u prekrasan kraj; u malim razmacima ratarske kuće, zgodno sagrađene; zemlja ograđena, a na njoj vinogradi, žitne branice i livade. I ne sjećam se da sam vidio umiljatije slike.

Njegova preuzvišenost opazi da mi se lice vedri; reče mi s uzdahom da ovdje započinje njegovo imanje i tako će isto potrajati sve do njegove kuće; da mu se zemljaci podruguju i preziru ga što svoje poslove ne radi bolje, nego je na ovako loš primjer kraljevini; ali vrlo ih se malo povodi za njim, i to oni koji su stari, tvrdoglavi i slaboumni kao i on.

Dođosmo najposlije kući koja je zaista bila otmjena zgrada, sagrađena po najboljim pravilima arhitekture. Zdenci, vrtovi, aleje, promenade i gajevi bili su svi uređeni sasvim razumno i ukusno. Pohvalio sam dolično svaku stvar koju sam vidio, ali njegova se preuzvišenost nije na to ni najmanje obazirala dokle god nismo odvečerali; a onda, kad nije bilo nikoga trećega, reći će mi vrlo melankolično kako se boji da će morati porušiti svoje kuće u gradu i na selu te ih sagraditi po današnjoj modi; uništiti sve plantacije i stvoriti druge u onakvu obliku, kako današnji običaj iziskuje, i isto tako uputiti svoje zakupnike, jer će inače navući na sebe pokudu da je bahat, čudak, afektiran, neznalica, tvrdoglav, i možda još gore ozlovoljiti njegovo veličanstvo; divljenje, u kojem sam ja, prestat će ili će se umanjiti, dok me bude obavijestio o nekim potankostima kojih valjda nisam čuo na dvoru; jer tamo su ljudi odviše zaokupljeni svojim mozganjem da bi pazili na ono što se događa ovdje dolje.

Sadržaj njegova govora bio je ovaj:

Prije četrdesetak godina popelo se nekoliko ljudi na Laputu, bilo po poslu bilo za zabavu, a nakon boravka od pet mjeseci vratili se s malim površnim znanjem, ali puni vjetrenjasta duha što su stekli u tom zračnom kraju: ti ljudi, kad su se vratili, stali da zamjeraju svakoj stvari, kako se radi dolje, te se zavezli u osnove kako će sve umjetnosti, znanosti, jezike i mehaniku navratiti na nov put. U tu su svrhu pribavili kraljevsku povlasticu za osnutak akademije projektanata u Lagadu; i taj je hir toliko silno prevladao u narodu da nema iole znatna grada u kraljevini bez takve akademije. U tim školama izmišljaju profesori nova pravila i metode za poljodjelstvo i graditeljstvo i nove instrumente i oruđe za sve obrte i tvornice; prema tomu kako oni idu za tim da jedan čovjek radi posao za desetoricu, treba da se palača sagradi za nedjelju dana, od takva trajna materijala da bez opravaka potraje do vijeka. Svi plodovi zemaljski treba da dozrijevaju u svako doba, kad god mislimo da je zgodno odabrati, i da se postostruče; i nebrojeni drugi povoljni prijedlozi.

Jedina je neprilika što se nijedan od tih projekata nije još izvršio; a međutim je sva zemlja jadna pustoš, kuće ruševne, a narod bez kruha i ruha. Uza sve to nisu oni klonuli duhom, nego pedeset puta žešće prionuli da nastavljaju svoje osnove, jer ih najednako goni i nada i očaj; a što se njega tiče, on nije poduzetna duha te je zadovoljan što hoda starom stazom, što živi u kućama koje su njegovi djedovi sagradili, i što sve u životu radi onako kako su oni radili, bez novotarija; i ponekoji su drugi ljudi, plemići i gospoda,

uradili isto tako, ali ih prezirno i zlobno drže za neprijatelje umjetnosti, neznalice i loše državljane kojima je milija vlastita udobnost i lijenost nego opći napredak njihove domovine.

Njegovo gospodstvo dodade da ne bi htio nikakvim daljim potankostima omesti užitak što će mi zacijelo biti kad budem vidio veliku akademiju kamo on misli da treba da odem. Samo me zamolio da pogledam ruševnu zgradu na brdskom pristranku, koje tri milje daleko, te me o njoj obavijestio ovako:

Imao je pol sata od kuće vrlo zgodan mlin koji je tjerala jaka rijeka, a bio je dovoljan za njegovu obitelj i za velik broj njegovih zakupnika; po prilici prije sedam godina došlo k njemu društvo onih projektanata i predložilo mu da sruši taj mlin i da sagradi drugi na pristranku toga brda, kojemu se diljem glavice mora iskopati dug jarak da njim teče voda, te će se cijevima i mašinama otpravljati da opskrbljuje mlin: jer vjetar i uzduh na visini burkaju vodu tako da je podesnija za kretnju; i jer će voda, kad silazi niza strminu, tjerati mlin polovicom struje iz rijeke koja teče u istoj razini.

Reče da tada nije bio u milosti na dvoru, a mnogi su ga prijatelji salijetali te je pristao na prijedlog: zapošljavao je sto ljudi dvije godine, stvar se izjalovila, a projektanti otišli, svu krivnju pripisali njemu, vazda mu se otad podrugivali, naveli i druge na taj isti pokušaj, s istim uvjeravanjem o uspjehu i s istim razočaranjem.

Iza nekoliko dana vratili smo se u grad; a kako je preuzvišeni gospodin bio na lošu glasu u akademiji, nije htio da ide sa mnom, nego me preporučio jednom prijatelju neka sa mnom ode onamo. Gospodin me izvolio prikazati kao velika obožavatelja projekata te vrlo radoznala i lakovjerna čovjeka: i zaista nije promašio istinu jer i ja sam za mlađih dana bio neki projektant.

PETA GLAVA

Piscu se dopušta da razgleda veliku akademiju lagadsku. – Akademija se opširno opisuje. – Umjetnosti kojima se profesori bave.

Razumijem kako će moji čitatelji strepiti da doznaju potankosti o laputskoj akademiji, pa ću je sada opisati. Ta akademija nije cjelovita zasebna zgrada, nego je sastavlja nekoliko kuća s obiju strana na ulici, koje su bile ruševne pa su pokupovane i upotrebljene za tu svrhu.

Nadstojnik me dočekao vrlo ljubazno pa sam mnogo dana dolazio u akademiju. U svakoj sobi u njoj ima po jedan ili po nekoliko projektanata, a ja mislim da nisam bio u manje nego pet stotina soba.

Prvi čovjek kojega sam vidio bio je mršava obličja, ogarenih ruku i lica, duge kose i brade, izderan i opaljen na nekoliko mjesta. Odjeća, košulja, koža, sve mu je iste boje. Osam se godina bavi mišlju kako će izvući sunčane zrake iz krastavaca koji će se metati u hermetski zatvorene bočice i za nepogodna se ljeta vaditi da zagrijavaju zrak. On ne sumnja, rekao mi je, da će za osam godina moći da opskrbljuje namjesnikove vrtove sunčanim svijetlom, uz umjerenu cijenu; ali se potužio da mu je prazna kesa i zamolio me da mu dadem štogod za poticaj duhu, pogotovo jer je sada vrlo skupo godišnje doba za krastavce.

Obdario sam ga malim darom, jer me moj velikaš opskrbio za tu svrhu novcem, znajući njihovu navadu da prose od svakoga tko god ih pohodi.

Pođem u drugu sobu, ali malo da nisam uzmaknuo, jer me gotovo omamio strahovit smrad. Moj me vodič potjera, zaklinjući me šaptom neka ne vrijeđam jer to bi se silno zamjerilo, i zato se nisam usudio ni da začepim nos.

Projektant u toj ćeliji bio je najstariji učenjak u akademiji; lice i brada bili mu blijede žute boje, ruke i odjeća sasvim pokrivene blatom. Kad sam mu predstavljen, čvrsto me zagrlio; taj bih mu kompliment drage volje ispričao, da ga nije bilo. Posao mu je od prvoga maha kad je došao u akademiju, da ljudske izmetine pretvara u nekadašnju hranu, odjeljujući različite dijelove, uklanjajući boju, što je izmetine dobivaju od žuči, isparujući vonj i pjeneći slinu. Od društva dobiva nedjeljni obrok, sud pun ljudskih izmetina, po prilici kolika je bristolska bačva.

Vidio sam drugoga kako radi, da led kalcinira u puščani prah; on mi je pokazao i raspravu koju je napisao o kovnosti vatre te ju kani izdati.

Bio je tu vrlo darovit graditelj koji je smislio novu metodu za građenje kuća da se otpočne od krova i radi dolje prema temelju; to mi je pravdao jednakim radom dvaju razumnih kukaca, pčele i pauka.

Bio je tu čovjek, slijep od rođenja, koji je imao nekoliko šegrta u istom stanju: posao im bio da miješaju za slikare boje; učitelj ih je naučio da ih razlikuju opipom i njuhom. Na nezgodu pravu nisam ih tada zatekao jako savršene u naukama, a i samomu se profesoru događalo da se obično buni. Cijelo bratstvo jako sokoli i cijeni toga umjetnika.

U drugoj me sobi silno razdragao projektant koji je pronašao način kako će se zemlja orati svinjama da se uštedi trošak za plugove, stoku i rad. Metoda je ovakva: na jutru zemlje pozakopaš u razmacima od šest palaca, osam palaca duboko, žira, datula, lješnjaka i druge tovne hrane ili biljaka koje su tim životinjama najmilije, i onda ih dotjeraš šest stotina ili više u polje, gdje će one za nekoliko dana, tražeći hranu, razrovati svu zemlju i udesiti je za sjetvu, a u isti je mah nagnojiti svojim gnojem; pokušajem se doduše razabralo da je trošak i trud velik, a prirod malen ili nikakav. Ali nema sumnje da se taj pronalazak može još jako usavršiti.

Odem u drugu sobu, gdje je svud uokolo po zidovima i po stropu visjela paučina, osim uska prolaza umjetniku da ulazi i izlazi. Kad uđoh, doviknuo mi on glasno da mu ne kidam paučinu. Tužio se na kobnu zabludu u kojoj je svijet bio toliko dugo, služeći se svilenim bubama, kad ima toliko mnoštvo domaćih kukaca koji beskrajno nadmašuju svilenu bubu jer znaju i tkati i presti. Iznosio je dalje da će se upotrebom pauka sasvim uštedjeti trošak za bojenje svile, o čemu sam se potpuno uvjerio kad mi je pokazao silno mnoštvo muha najkrasnijih boja kojima on hrani pauke, te nam ustvrdio da tkivo prima od njih, a kako on njih ima od sviju boja, nada se da će se udovoljiti svačijemu ukusu, čim bude našao muhama zgodnu hranu od nekih smola, ulja i drugih sluzavih materijala, da konci budu jaki i čvrsti.

Bio je tu astronom, koji se prihvatio da na vjetrenici na gradskoj vijećnici namjesti sunčanik, koji će kazivati godišnje i dnevno kretanje zemaljsko i sunčano, a ujedno javljati i slagati se sa svim slučajnim promjenama vjetra.

Bila me snašla mala kolika, te me vodič odvede u sobu gdje prebiva velik liječnik, čuven zbog liječenja te bolesti oprečnim operacijama jednoga istoga instrumenta. Imao je velik mijeh, s dugim tankim grlom od slonove kosti: taj bi mijeh primaknuo na osam palaca k stražnjici i usisao vjetar, pa je tvrdio da može crijeva stanjiti kao suh mjehur. Ali kad je bolest tvrdokornija i ljuća, utaknuo bi napuhan mijeh i ispraznio ga bolesniku u tijelo; onda izvukao instrument da ga opet napuhne, a palcem čvrsto zatisnuo stražnjicu; kad se to ponovi tri-četiri puta, pridošli će vjetar provaliti i izvesti sa sobom škodljivi vjetar (kao voda ulivena u pumpu), i bolesnik će ozdraviti. Vidio sam kako je oba eksperimenta iskušao na psu, ali nisam razabrao da je prvi ikako djelovao. Iza drugoga je životinja malne pukla i tako se žestoko ispraznila da se vrlo zgadilo meni i mojemu

drugu. Pas je odmah skapao, a mi ostavismo doktora dok je nastojao da psa tom istom operacijom izliječi.

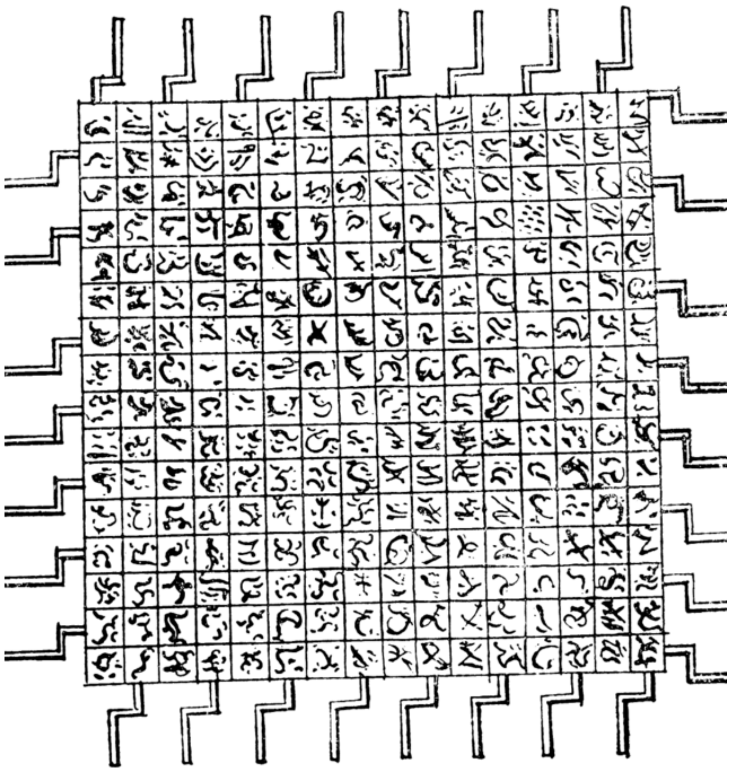
Obišao sam mnoge druge sobe, ali ne ću da dodijavam čitatelju svim onim osobitostima što sam ih vidio, jer nastojim da budem kratak.

Dosad sam bio vidio samo jednu stranu akademije, jer druga je strana određena za promicatelje spekulativne znanosti o kojima ću nešto reći pošto budem spomenuo još jednu odličnu osobu nazvanu kod njih »sveopći umjetnik«. On nam je rekao da se trideset godina služio svojim mislima za usavršenje ljudskoga života.

Imao je dvije velike sobe pune čudnih rijetkosti i pedeset zaposlenih ljudi. Neki zgušćuju zrak u suhu opipljivu tvar, izlučujući salitru i iscjeđujući vodene ili tekuće čestice; drugi mekšaju mramor za jastuke i šivaće jastučiće; treći skamenjuju kopita živim konjima da ne ohronu.

Sam je umjetnik bio tada zaposlen dvjema velikim osnovama; prva da zemlju zasije pljevom, u kojoj je, kako on tvrdi, sadržana prava sjemenska snaga, a to je dokazao u nekoliko eksperimenata, no ja nisam bio dovoljno vješt da ih razumijem; druga je osnova da se nekom smjesom smolâ, rudâ i biljaka, koja se upotrebljava izvana, spriječi na dva mlada janjeta vuni da raste; i nadao se da će za neko vrijeme raširiti po svoj kraljevini pasminu golih ovaca.

Presiječemo ulicu i odemo u drugi dio akademije gdje prebivaju, kako sam već rekao, projektanti spekulativnih znanosti.

Prvi profesor kojega sam vidio bio je u velikoj sobi, sa četrdeset učenika oko sebe. Nakon pozdrava, kad je vidio da ja ozbiljno gledam stalak što zaprema najveći dio sobe i u duljinu i u širinu, reći će da se ja možda čudim što se on u projektu za unapređenje spekulativnih znanosti služi praktičnim i mehaničkim operacijama; ali svijet će brzo osjetiti njihovu korist; a on se diči što se nikojem čovjeku u glavi nije rodila plemenitija, uzvišenija misao; svatko zna kako je teška obična metoda za učenje umjetnosti i znanosti; a po njegovu će izumu i najveća neznalica, uz ponešto troška i malen tjelesni trud, moći da piše knjige o filozofiji, pjesništvu, zakonima, matematici i teologiji, bez ikakve pomoći genija ili studija.

Onda me odvede k stalku oko kojega su se poredali oni učenici njegovi. Stalak je imao dvadeset četvornih metara i stajao usred sobe. Gornja mu se strana sastojala od pojedinih komada drveta, koji su po prilici kolika je kocka, ali neki veći od drugih. Svi su povezani tankim žicama. Svaka je četvorina na tim kockama pokrivena prilijepljenim papirom, a na tim su papirima pozapisivane sve riječi njihova jezika, u različitim oblicima, konjugacijama i deklinacijama, ali bez ikakva reda. Onda me profesor zamoli da pazim, jer on će krenuti svoju spravu.

Po njegovoj zapovijedi uhvatio svaki učenik željeznu dršku kojih je bilo četrdeset, pričvršćenih uokolo na stalku po bridovima, pa kad ih naglo okrenuše, sav se red riječima sasvim promijenio. Onda on naložio trideset i šestorici dječaka neka polagano čitaju pojedine retke kako su se javili na stalku, pa gdje oni nađu na okupu tri-četiri riječi koje bi mogle sastaviti rečenicu, kazuju ih onoj preostaloj četvorici dječaka koji su pisari. Taj se posao ponovio tri-četiri puta; a sprava je bila tako udešena da su se pri svakom okretu riječi potiskivale na drugo mjesto, kako su se drvene kocke micale odozgor dolje.

Šest sati na dan mladi su đaci bili zaposleni tim poslom; a profesor mi pokazao nekoliko knjiga folio formata gdje su već sakupljene krnje rečenice koje će on posastavljati i iz toga bogatoga materijala stvoriti svijetu potpunu cjelinu sviju umjetnosti i znanosti; no to bi se još usavršilo i jako ubrzalo kad bi općinstvo skupilo glavnicu da se u Lagadu napravi i iskoristi pet stotina ovakvih stalaka i kad bi se pothvatnici primorali da za zajednicu prilože različite svoje zbirštine.

Uvjeravao me da mu je taj pronalazak zaokupljao od mladosti sve misli; da je za svoj stalak iscrpio sav rječnik i najtočnije izračunao kakav je u knjigama opći razmjer među brojem čestica, imenica, glagola i drugih vrsta riječi.

Najponiznije zahvalim tome dičnom čovjeku što mi je priopćio takvu veliku stvar, obećam, ako mi ikad dade sreća i ja se vratim u zavičaj, iskazat ću mu pravicu kao jedinom izumitelju te divne mašine, i zamolim ga za dopuštenje da nacrtam na papiru oblik i osnovu, kako je na priloženoj slici. Rekoh mu kako je našim učenjacima u Europi doduše običaj da jedan drugom krade izume, pa je pritom bar taj probitak da nastaje razmirica tko je pravi vlasnik: ali ja ću biti tako oprezan da će njega zapasti sva slava, bez ikakva suparnika.

Iza toga odemo u jezičnu školu, gdje tri profesora sjede i vijećaju kako bi usavršili svoj domaći jezik.

Prva je osnova bila da se skrati govor zbijanjem mnogoslovčanih riječi u jednoslovčane te izostavljanjem glagola i participa; jer u zbilji sve su stvari, što se mogu zamisliti, samo imenice.

Druga je osnova bila da se ukinu sve riječi, bile kakve mu drago; a to se isticalo kao velik probitak i radi zdravlja i radi kratkoće. Jer to je jasno, da nam svaka riječ koju govorimo ponešto izjeda i smanjuje pluća, pripomaže dakle da nam se skraćuje život. Predložilo se zato sredstvo kad su riječi jedino imena stvarima, bilo bi svakomu čovjeku zgodnije da sa sobom nosi onakve stvari koje su potrebne da se izrazi pojedini posao o kojem bi da govore.

I taj bi se izum zacijelo ostvario i na veliku olakšicu i za zdravlje čovjeku, da se žene nisu združile s prostim i neukim svijetom te zaprijetile da će dići bunu ako im se ne pusti sloboda da govore svojim jezicima onako kako i djedovi njihovi; takav je stalan i nepomirljiv neprijatelj znanostima prosti svijet.

Ali mnogi prvi učenjaci i mudraci pristaju uz novi sustav da se izražavaju stvarima; u tom je jedina nezgoda kad je čovjeku velik posao i različitih vrsta pa mora prema tomu da prti na leđima veći svežanj stvari, ako ne može da najmi jednoga ili dva jaka sluge koji će ga pratiti. Često sam gledao dvojicu tih mudraca kako gotovo iznemažu pod teškim svojim bremenom, kao torbari kod nas; kad se sastanu na ulici, skidaju svoje terete, otvaraju vreće i cio se sat razgovaraju; onda spremaju svoje oruđe, pomažu jedan drugomu da opet uprte bremena i rastaju se.

Ali za kratke razgovore može čovjek da nosi oruđe u džepovima ili pod pazuhom, koliko je dosta da mu je na pomoći; a i kod kuće ne može da mu bude neprilike. Zato je soba gdje se sastaje društvo koje gaji tu umjetnost puna svakojakih stvari, da budu pri ruci i da pribavljaju materijal za takav umjetni razgovor.

Drugi je probitak od toga pronalaska što bi mogao da služi kao opći jezik, da ga razumiju svi civilizirani narodi u kojih su stvari i oruđe obično iste vrste ili prilično nalik, tako da im se lako razbira poraba. I tako bi poslanici mogli da raspravljaju s tuđinskim vladarima ili državnim ministrima, kojima nikako ne znaju jezik.

Bio sam u matematičkoj školi gdje je učitelj učio učenike po metodi koju teško i zamisliti možemo mi u Europi. Rečenica i dokaz lijepo se zapisuje na tanku oblatu tintom koja je načinjena od tinkture protiv glavobolje. To mora đak da proguta natašte, a tri dana zatim živi o samom kruhu i vodi. Kad on probavi oblatu, tinktura mu sukne u mozak i ponese rečenicu.

Ali uspjeh nije dosad bio doličan, nešto zbog neke pogrješke u množini ili kompoziciji, a nešto zbog nevaljalštine dječaka kojima je ta pilula tako odurna da se obično iskradaju i nju izbacuju, prije nego što može da djeluje; i dosad ih još nisu mogli privoljeti da bi se onoliko suzdržavali, koliko propis iziskuje.

ŠESTA GLAVA

Dalji izvještaj o akademiji. – Pisac predlaže nekoliko poboljšica koje se časno primaju.

Čini se da razbor ne vlada u školi političkih projektanata gdje sam se tek slabo zabavio; jer profesori su mi se činili da su sasvim pomjerili pameću, a takav me prizor navodi svagda na melankoliju.

Ti su nesretnici predlagali osnove da bi se monarsi nagovorili neka odabiru miljenike po znanju, sposobnosti i vrlini; da se upute ministri neka se brinu za javno dobro; da se nagradi zasluga, velike sposobnosti i odlična služba; da se pouče vladari kako im je pravi interes onaj koji grade na istom temelju s interesom naroda njihova; da za službe odabiru ljude koji su sposobni da ih vrše; i mnogo drugih fantastičnih, nemogućih tlapnja, kojih nikad dotle nije razumjela ničija pamet; i potvrdiše u meni onu staru primjedbu: »Ništa nije tako pretjerano i bezumno, da to ne bi neki filozofi branili kao istinu.«

No ipak ću iskazati pravicu tomu dijelu akademije, pa ću priznati da nisu svi među njima tako fantastični. Bio je tamo vrlo uman doktor koji kanda bijaše potpuno obaviješten o svoj prirodi i sustavu vladanja.

Taj je odlični čovjek vrlo korisno upotrijebio svoje studije da pronađe istinskih lijekova svim bolestima i pokvarenostima što zaokupljaju neke struke javne uprave, poradi opačina i slabosti onih koji vladaju, a i poradi razuzdanosti onih koji treba da se pokoravaju.

Na primjer, kad se svi pisci i mislioci slažu u tom da je silna opća sličnost među ljudskim i političkim tijelom – može li onda išta biti jasnije, nego da se obojemu mora po istim propisima čuvati zdravlje i liječiti bolesti? Zna se da senate i velike skupštine često muče preobilni, burni i drugi štetni sokovi; mnoge bolesti u glavi, a još više u srcu; jaki grčevi, bolno trzanje živaca i tetiva u obadvjema rukama, ali osobito u desnici; spleen, nadim, vrtoglavica i delirij; škrofulozne otekline, pune smradna gnoja; kiselo, pjenasto podrigivanje, neprobavljanje i mnoge druge bolesti kojih ne treba spominjati.

Taj je doktor predložio zato da bi prva tri dana, kad se sastane skupština, neki liječnici prisustvovali sjednicama i da bi svaki dan, kad se završi debata, svakomu skupštinaru pipnuli bilo; zatim, kad zrelo razmotre i pretresu pojedinim bolestima prirodu i metode za liječenje, neka se četvrtoga dana vrate u skupštinski dom, a s njima njihovi apotekari s podesnim medicinama; i prije nego što skupštinski članovi uzmu zasjedati,

neka im se dadu, kako pojedinačni slučajevi iziskuju, sredstva lenitivna, aperitivna, apsterzivna, korozivna, restriktivna, palijativna, laksativna, kefalgična, ikterična, apoflegmatična, akustična;[57] a prema tomu kako te medicine budu djelovale, neka ih ponavljaju, mijenjaju, ili ispuštaju na idućoj sjednici.

Taj projekt ne bi javnosti bio na velik trošak, a po mojem bi skromnom mišljenju vrlo koristio bržemu radu u onim zemljama gdje skupštine imaju nekoga udjela u zakonodavnoj vlasti, stvorio bi jednodušnost, skratio debate, otvorio ono malo usta što su sada zatvorena, i još više ih zatvorio, koja su sada otvorena, obuzdao mladima drskost i ublažio starima tvrdokornost, uzbudio tupe i stišao drznike.

Onda: kako je općenita tužba da su vladarski miljenici kratke i slabe pameti, predložio je taj isti doktor neka svatko tko god pohodi ministra predsjednika iskaže njemu svoj posao što kraće i što jasnijim riječima, a kad bude odlazio, neka rečenoga ministra potegne za nos, ili ga nogom udari u trbuh, ili mu stane na žulj, ili ga tri puta prodrma za oba uha, ili mu pribadaču turi u hlače, ili mu uštine ruku da pocrni i pomodri, pa da ne zaboravi; a svakoga dana kad je primanje neka ponovi tu istu operaciju, dokle god se posao ne izvrši ili sasvim ne odbije.

Uputno je također neka svaki skupštinar u velikoj narodnoj skupštini, pošto je iskazao svoje mišljenje i u raspravi ga zagovorio, glasa upravo protivno; jer ako se tako učini, bit će zacijelo na dobro javnosti.

Kad su stranke u državi žestoke, predlaže on divnu majstoriju da ih izmiri. Metoda je ova: uzmi sto vođa sviju stranaka, poredaj ih po dvojicu prema tomu kojima su glave najsličnijega oblika, onda neka dva dobra operatera prepile u isti mah svakomu paru lubanju na takav način da se mozak najednako prepolovi. Ovako otpiljene lubanje neka se zamijene i svaka neka se priklopi na glavu protivniku strančaru.

Čini se doduše, da taj posao iziskuje veliku pomnju, ali nas je profesor uvjeravao, ako se vješto izvrši, iscjeljenje je pouzdano. Dokazivao nam je, naime, kako se onim dvjema polama mozga pušta neka između sebe raspravljaju u lubanji, brzo će se one lijepo sporazumjeti te stvoriti onu umjerenost i pravilnost u mišljenju što bismo toliko željeli da ih ima u glavama onih ljudi, koji umišljaju da se rađaju na svijet zato da mu paze na kretanje i da upravljaju njime; a što se tiče razlike među mozgovima, po kolikoći ili kakvoći, među onima koji su vođe u strankama, uvjeravao nas je doktor, po svojem znanju, to je puka sitnica.

Čuo sam vrlo žestoku raspravu između dva profesora o najzgodnijem i najprobitačnijem načinu i sredstvima kako bi se utjerivao novac, a da se podanici ne kine. Prvi je tvrdio da bi najpravednija metoda bila udariti neki danak na opačine i ludosti; a svako-

---

[57] Različiti izrazi iz medicine: *lenitivna* sredstva su za bolove, *aperitivna* za otvaranje teka; *apsterzivna* za čišćenje crijeva, *korozivna* za razaranje tkiva i uklanjanje gnoja, *restriktivna* za stiskanje crijeva, *palijativna* za ublažavanje boli, *laksativna* za otvaranje crijeva, *kefalgična* za glavobolju, *ikterična* za žuticu, *apoflegmatična* za čišćenje nosa, *akustična* za uho.

mu neka porota njegovih susjeda odredi na najpošteniji način koliko treba da bude oporezovan.

Drugi je mislio upravo protivno: da se oporezuju ona tjelesna i duševna svojstva kojima se ljudi najviše ponose; neka porez bude veći ili manji, prema tomu koliko se tko ističe; odluka o tom neka bude sasvim prepuštena vlastitoj savjesti.

Najviši bi porez bio na one ljude koji su najveći miljenici drugoga spola, a oporezovali bi se po broju i prirodi ljubavnih iskaza koje su stekli; u tom im se dopušta da budu svoji vlastiti svjedoci.

Domišljatost, hrabrost i uljudnost predlagali su se također za velik porez koji bi se ubirao na taj isti način, da bi svatko na časnu riječ iskazao koliko ima čega. Ali što se tiče poštenja, pravednosti, pameti i učenosti, ne treba nikako da se oporezuju; jer to su svojstva takve osobite vrste, da ih nitko ne priznaje susjedu i ne cijeni u sebe.

Za žene je predlagao da budu oporezovane po ljepoti i vještini u odijevanju, te neka im bude ista povlastica kao i muškarcima, da se to odlučuje po njihovu vlastitu sudu. Ali stalnost, čestitost, razbor i dobroćudnost neka se ne oporezuju jer ne bi naplatili trošak za ubiranje.

Da bi skupštinari radili kruni za interes, predlagalo se neka oni bacaju ždrijeb za službe, a svaki neka se najprije zakune i zajamči da će glasati za dvor, dobio ili ne dobio: iza toga je onima koji su izgubili slobodno da redom bacaju ždrijeb kad opet bude prazno mjesto. Tako bi se podržavala nada i očekivanje: nitko se ne bi tužio na prekršena obećanja, nego bi svoje razočaranje pripisivao sasvim udesu u kojega su šira i jača leđa nego u ministarstvu.

Jedan mi je drugi profesor pokazao velik papir s uputama kako se otkrivaju zavjere i urote protiv vlade. Savjetovao je velike državnike neka svim sumnjivim osobama ispituju dijetu; u koje doba jedu; na kojoj strani leže u krevetu; kojom rukom brišu stražnjicu: neka im pomno preglédaju izmetine, pa neka po boji, mirisu, okusu, krutosti, neprobavljanju ili probavljanju stvaraju sud o njihovim mislima i namjerama; jer ljudi nisu nikad tako ozbiljni, zamišljeni i pažljivi kao kad se ispražnjuju, što je on razabrao po iskustvu; jer u takvim zgodama, kad bi stao premišljati, jedino radi pokušaja, kakav bi bio najbolji način da ubije kralja, izmetine bi mu bile zelenkaste: ali sasvim drugačije, kad bi samo mislio da digne ustanak ili da zapali glavni grad.

Sva je rasprava napisana bila nadasve oštroumno te je imala mnogo primjedaba, i zanimljivih i korisnih za političare; ali kako sam ja shvatio, nije bila sasvim potpuna. Usudio sam se da to reknem piscu, te sam mu ponudio, ako bi izvolio, da mu je nadopunim sa nekoliko dodataka. On mi primio ponudu s dražom voljom nego što je obično u pisaca, pogotovo u projektantskoj vrsti, i izjavio da će se veseliti daljim uputama.

Ja mu rekoh da se u kraljevini Tribniji, koju urođenici zovu Langden[58], gdje sam na svojim putovanjima probavio neko vrijeme, većina naroda sastoji sasvim od uhoda,

[58] *Tribnia* anagram, premetaljka od *Britain* (Britanija), a *Langden* od *England* (Engleska).

svjedoka, doušnika, tužitelja, progonitelja, iskazivača, zaklinjača, uz različite njihove pokorne i niže službenike koji su svi pod zastavama, vodstvom i na plaći državnih ministara i njihovih zamjenika. Zavjere u toj kraljevini stvaraju obično oni ljudi koji žele da se proslave kako su umni političari; da slabunjavoj upravi uliju novu snagu; da guše ili odvraćaju velike nezadovoljnike; da pune svoje kovčege zaplijenjenim dobrom; da dižu ili obaraju mišljenje o državnom kreditu kako je u prilog privatnomu probitku njihovu. Najprije se kod njih uglavi i ustanovi koje će sumnjive osobe da budu optužene za zavjeru; onda se zbiljski skrbe da im se domognu sviju pisama i papira i da vlasnike bace u okove. Ti se papiri predaju družbi umjetnika koji su vrlo vješti, da u riječima, slovkama i slovima pronalaze tajanstveno značenje.

Na primjer, oni znaju otkriti da noćni stolac znači tajno vijeće; jato gusaka skupštinu; šepav pas napadača[59]; kuga redovitu vojsku; glupan ministra predsjednika; kostobolja velikoga svećenika; vješala državnog sekretara; noćna vrčina velikaški odbor; sito dvorsku damu; metla revoluciju; mišolovka državnu službu; bezdan državnu blagajnu; kaljuga dvor; luđačka kapa miljenika; prekrhana trska sudište; prazna bačva generala; gnojna rana državnu upravu.

Ako se ta metoda izjalovi, imaju oni dvije druge djelatnije metode koje učenjaci kod njih zovu akrostihovima i anagramima. Ponajprije, da u svakom početnom slovu odgonetnu političko značenje.

Tako će N značiti zavjeru, B konjaničku pukovniju, L mornaricu. Ili drugo, u sumnjivu se spisu premještaju slova iz alfabeta, pa onda otkrivaju najtamnije naume nezadovoljne osobe. Tako na primjer, ako ja u pismu prijatelju kažem: »Našega brata Toma baš more šuljevi«, vješt će odgonetač odgonetnuti, da se ta ista slova, što sastavljaju tu rečenicu, mogu protumačiti ovim riječima: »Brani se, – zavjera se dokazala – put.« I to je anagramska metoda.

Profesor mi vrlo lijepo zahvalio što sam mu priopćio te primjedbe i obećao mi da će me časno spomenuti u svojoj raspravi. Nisam u toj zemlji vidio ništa što bi me moglo prizvati na dulji ostanak, te stadoh misliti o povratku kući u Englesku.

---

[59] Pisac šiba na jednu parnicu protiv stuartovskoga pristaše dr. Francisa Atterburyja (1663.-1732.), biskupa rochesterskoga, književnika i političara, koji se u korespondenciji koristio raznim šiframa.

SEDMA GLAVA

Pisac odlazi iz Lagada. – Stiže u Maldonadu. – Nema spremna broda. – Kreće na kratak put u Glubbdubdrib. – Kako ga je primio namjesnik.

Laputa i laputske pokrajine dio su kontinenta što se prostire, kako s razlogom mislim, na istok, k onomu nepoznatomu dijelu Amerike na zapadu od Kalifornije; a na sjever k Tihomu oceanu, koji od Lagada nije dalji od sto i pedeset milja; tamo ima dobra luka i jaka je trgovina s velikim otokom Luggnaggom, koji je na sjeverozapadu, po prilici na 29. stupnju sjeverne širine i 140. stupnju duljine. Taj otok Luggnagg na jugozapadu je od Japana, oko sto morskih milja daleko. Među japanskim carem i luggnaškim kraljem čvrst je savez pa zato ima čestih prilika za plovidbu s jednoga otoka na drugi.

Odlučim zato da se uputim ovuda, pa da se vratim u Europu. Najmim dvije mule s vodičem, koji će mi pokazivati put i nositi moju malu prtljagu. Oprostim se s plemenitim mojim zaštitnikom koji mi je iskazao mnogu ljubav i pri odlasku me velikodušno obdario.

Put mi je prošao bez ikakve nezgode i pustolovine koja bi vrijedna bila da se spomene. Kad sam stigao u luku Maldonadu (jer tako se zove), nije u luci bilo broda za Luggnagg, a nije se ni činilo da će ga biti za koje vrijeme.

Grad je po prilici tolik, kolik je Portsmouth. Brzo sam se upoznao s nekim ljudima i vrlo su me gostoljubivo dočekali. Jedan mi odlični gospodin rekao: »Kako za Luggnagg ne će biti broda prije nego za mjesec dana, ne bi mi bila neugodna zabava skoknuti malo na otočić Glubbdubdrib, oko pet morskih milja na jugozapad.« Ponudio mi, da će sa mnom on i jedan prijatelj i da će mi za put pribaviti zgodnu barčicu.

Glubbdubdrib, koliko mogu po prilici da protumačim riječ, znači otok čarobnjački ili magičarski. Tri puta je po prilici manji od otoka Wighta,[60] a nadasve rodan: vlada mu poglavica nekoga plemena, u kojem su svi čarobnjaci. U tome se plemenu žene i udaju samo među sobom, a najstariji po nasljedstvu je vladar ili poglavica. On ima gospodsku palaču i park od neke tri tisuće jutara, koji je opasan zidom od klesana kamena, visokim dvadeset stopa. U tom parku ima nekoliko malih ograda za stoku, žito i vrtlarstvo.

Poglavicu i njegovu obitelj služi i dvori služinčad nešto neobične vrste. Po svojoj vještini u nekromantiji može on da dozove iz mrtvih koga god hoće i da mu naloži službu na dvadeset i četiri sata; ali ne na dulje vrijeme; a i ne može iste osobe prizvati opet prije nego tek za tri mjeseca, osim u sasvim izvanrednim slučajevima.

[60] Najveći engleski otok, uz južnu obalu.

Kad smo stigli na otok, oko jedanaest sati prije podne, ode jedan od gospode koji su me dopratili k poglavici i zamoli da bude primljen jedan stranac koji je došao da se pokloni njegovoj visosti. To bude odmah dopušteno, te sva trojica uđosmo na dvorska vrata između dva reda gardista koji su bili naoružani i odjeveni po vrlo starinskom načinu, a na licu im bilo nešto, da me hvatala jeza koju ne znam iskazati.

Prođosmo kroz nekoliko odaja između isto takvih slugu, poredanih s obadviju strana kao i prije, dok nismo došli u odaju za primanje; tamo nam nakon tri duboka poklona i nekoliko općenitih pitanja bude dopušteno da posjedamo na tri stolice, uz najnižu stepenicu kraj prijestola njegove visosti. On je razumijevao balnibarbiski jezik, premda je drugačiji nego jezik na tom otoku.

Zamolio me, da ga nešto izvijestim o svojim pustolovinama; pa da mi pokaže kako će se prema meni vladati bez ceremonija, maknuo prstom i otpremio sve svoje službenike te oni, na veliko čudo moje, nestali za tren, kao prikaze u snu kad se naglo probudimo.

Neko vrijeme nisam mogao da se snađem, dokle god me poglavica nije uvjerio da mi se ništa ne će na žao učiniti; a kad sam vidio da se nisu uznemirili moji drugovi koji su često bili dočekivani na taj način, uzmem se hrabriti, te ukratko ispripovijedam njegovoj visosti različite svoje pustolovine, ali ponešto mucajući i često se obazirući onamo gdje sam vidio te domaće sablasti.

Iskazana mi je čast da sam objedovao s poglavicom, te je nova četa duhova donosila jela i služila za stolom. Opazio sam da sam sada u manjoj stravi nego što sam bio jutros. Ostao sam do sunčanoga zapada, a njegovu sam visost ponizno molio neka mi oprosti što ne primam njegov poziv da prenoćim u palači. Moja dva prijatelja i ja prenoćili smo u privatnoj kući u bliskom gradu, koji je glavni grad tomu otoku; a sutradan se izjutra vratismo da se poklonimo poglavici, kako nam je izvolio naložiti.

Tako smo proboravili na otoku deset dana, najveći dio svakoga dana s poglavicom, a noć u našem stanu. Brzo sam se sprijateljio toliko s pogledom na duhove, da me nakon trećega ili četvrtoga puta nisu nikako više uzrujavali; ili, ako mi je još preostalo išta straha, moja ga je radoznalost prevladala. Njegova mi je visost, naime, odredila zovnuti koje god osobe hoću da imenujem i koliko ih god bilo između sviju pokojnika od početka svijeta do današnjega dana, i da im zapovjedim neka odgovaraju na svako pitanje koje ih smislim zapitati; uz tu pogodbu, da moja pitanja moraju biti ograničena na područje onoga vremena u kojem su oni živjeli. A ujedno neka se uzdam da će mi oni zacijelo govoriti istinu, jer laganje je sposobnost kojom se ne služe u podzemnom svijetu.

Ponizno se zahvalih njegovoj visosti za tako veliku milost. Bili smo u sobi odakle je lijep pogled u park. Pa jer mi je bila prva želja da se zabavim sjajnim i veličanstvenim prizorima, poželim da vidim Aleksandra Velikoga na čelu njegove vojske, baš iza bitke kod Arbele:[61] to mi se, čim je poglavica maknuo prstom, javilo odmah na prostranom

[61] Bitka u kojoj je Aleksandar Veliki 331. pr. Kr. pobijedio Perzijance; danas se češće naziva bitkom kod Gaugamele.

polju pod prozorom gdje smo stajali. Aleksandar bude dozvan u sobu; s teškom sam mukom razumio njegovu grštinu, a i on samo malo moju. Uvjeravao me svojom čašću da nije otrovan, nego je umro od ljute groznice, od pretjerana pića.

Iza toga vidio sam Hanibala kako prelazi Alpe, a on mi je rekao da u taboru nije imao ni kapi octa[62].

Vidio sam Cezara i Pompeja na čelu njihovih četa, baš kad će zametnuti bitku. Vidio sam Cezara u posljednjem velikom triumfu njegovu. Zaželim da se preda mnom javi rimski senat u jednoj velikoj sobi, a za opreku u drugoj sobi današnje zastupstvo. Ovaj mi se prvi učinio da je skupština junaka i polubogova; ovo drugo gomila piljara, džepara, razbojnika i razmetljivaca.

Na moju molbu dade poglavica Cezaru i Brutu[63] znak da priđu k nama. Obuzelo me silno poštovanje kad sam ugledao Bruta i u svakoj sam crti njegova lica lako razabirao najsavršeniju vrlinu, najveću neustrašivost i čvrstoću duševnu, najistinitije rodoljublje i opću dobrotu za čovječanstvo. Na veliku sam radost opazio da se ta dva čovjeka lijepo slažu, a Cezar mi iskreno priznao da najveća djela njegova života nisu ni izdaleka ravna onoj slavi, kad mu je ukinut život.

Bila mi je čast da sam mnogo razgovarao s Brutom, i on mi je rekao da su pradjed njegov Junije,[64] Sokrat,[65] Epaminonda,[66] Katon mlađi,[67] sir Thomas More[68] i on vazda na okupu: šestorica, da im svi vjekovi na svijetu ne mogu dodati sedmoga.

Bilo bi dosadno da dodijavam čitatelju kazujući mu koliki su slavni ljudi bili dozivani da udovolje mojoj nezasitljivoj želji i da pred sobom vidim svijet za svake starinske dobe. Najviše sam dragao oči promatrajući zatirače tirana i uzurpatora i obnovitelje slobode ugnjetavanim i tlačenim narodima. Ali zadovoljstvo što sam osjećao u duši ne može se iskazati tako da bi ga čitatelj dolično dokučio.

---

[62] *Tit Livije* (59. pr. Kr. – 17. n. e.), rimski povjesničar, u svom glasovitom djelu *Povijest Rima* (*Ab Urbe condita*) pripovijeda da je Hanibal vrelim octom razbijao stijene.

[63] *Marko Junije Brut* (oko 85. pr. Kr. – 42. pr. Kr.), jedan od urotnika protiv Cezara (»Zar i ti, sine Brute?«).

[64] *Lucije Junije Brut*, osnivač rimske republike (6. st. pr. Kr.) i njezin prvi konzul, koji je iz Rima istjerao posljednjeg kralja, Etruščanina Tarkvinija. Daleki predak Cezarovog ubojice Bruta.

[65] *Sokrat* (470.-399. pr. Kr.) glasoviti atenski filozof, Platonov učitelj.

[66] *Epaminonda* (oko 410.-362. pr. Kr), tebanski vojskovođa i državnik, koji je grad Tebu učinio dominantnim u Grčkoj svladavši Spartance.

[67] *Marko Porcije Katon Mlađi (Utički)*, pristaša republike, jedan od glavnih Cezarovih protivnika (95.-46. pr. Kr.). Izvršio samoubojstvo nakon poraza, jedan od glavnih primjera stoičkog svjetonazora.

[68] *Sir Thomas More* (1477.-1535.), engleski humanist, filozof i državnik, autor djela *Utopija*. Bio je protivnik protestantizma i odvajanja engleske crkve od katoličke, pa ga je kralj Henrik VIII. pogubio.

OSMA GLAVA

Dalji izvještaj o Glubbdubdribu. – Ispravlja se stara i nova historija.

Kako sam želio da vidim sve ljude iz starine koji su bili najčuveniji po razumu i učenosti, odredio sam za to poseban dan. Predložim da bi se javili Homer i Aristotel na čelu svih svojih komentatora; ali ih je bilo toliko da ih je nekoliko stotina moralo čekati u dvorištu i u daljim sobama u dvoru.[69] Upoznao sam i znao sam da razlikujem ta dva heroja, od prvoga pogleda, ne samo između svjetine, nego i jednoga od drugoga.

Homer je bio veći i miliji, u onolikim je godinama hodao vrlo uspravno, a oči mu bile najživlje i najoštrije, što sam ih ikad vidio. Aristotel se jako zgurio i poštapao. Lice mu bilo suho, kosa glatka i tanka, a glas mukao.

Odmah sam razabrao da su obojica sasvim tuđi drugomu društvu, koje nije nikad prije ni vidjelo njih ni čulo za njih; a jedan mi duh, kojega ne kazujem, šapnuo da su se u podzemnom svijetu ti komentatori uvijek zadržavali u što daljim krajevima od svojih prvaka, od svjesna stida i krivice, jer su tako strahovito iznakazili potomstvu mišljenje tih pisaca.

Predstavio sam Homeru Didima i Eustatija[70] i zamolio ga da postupa s njima bolje nego što možda zaslužuju, jer je on bio razabrao kako u njih nema dara da dokuče pjesnikov duh. Ali Aristotel izgubio svu strpljivost kad sam mu predstavio Skota[71] i Rama[72] i obavijestio ga o njima, pa ih zapitao jesu li i svi drugi u družbi toliki glupani kao oni?

Zamolim onda poglavicu neka dozove Descartesa[73] i Gassendija,[74] te ih privolim da Aristotelu razlože svoje sustave. Taj je veliki filozof iskreno priznao svoje zablude u fizici

---

[69] Pjesnik Homer i filozof Aristotel imali su veliki broj komentatora svojih djela kroz stoljeća.

[70] *Didim Halkenter* (oko 63. pr. n. e. – 10. n. e.), starogrčki filolog i gramatičar, autor komentara na djela Homera i drugih antičkih pjesnika. *Eustatije iz Soluna* (oko 1115. – 1195/6.), grčki učenjak, solunski nadbiskup, također komentator Homerovih epova *Ilijada* i *Odiseja*.

[71] *Duns Scotus* (oko 1265. – oko 1308.), škotski srednjovjekovni filozof i teolog, skolastički komentator Aristotela.

[72] *Pierre de la Ramée* ili *Petrus Ramus* (1515.-1572.), francuski filozof, protivnik aristotelovske filozofije.

[73] *René Descartes* (1596.-1650.), francuski filozof racionalist, poznat po izreci »Mislim, dakle jesam«.

[74] *Pierre Gassendi* (1592.-1655.), francuski filozof, matematičar i astronom, utemeljitelj suvremenih znanstvenih metoda. Obnovitelj teorije o atomima, koju su zastupali starogrčki filozofi Demokrit i Epikur, protivnik Aristotela i Descartesa.

jer je u mnogim stvarima radio po nagađanju, kao što svi moraju raditi; a on sudi da se i Gassendi, koji je Epikurovu[75] nauku učinio ukusnom koliko se god može, i vrtlozi Descartesovi moraju isto tako zabaciti.[76]

Prorekao je tu istu sudbinu i nauci o privlačenju, koju današnji učenjaci tako revno brane. Reče da su novi prirodni sustavi samo nove metode koje se mijenjaju sa svakom dobom; i baš oni, koji bi da ih dokažu matematičkim razlozima,[77] tek će kratko vrijeme cvasti, te će nestati iz mode čim to vrijeme prođe.

Proveo sam pet dana u razgovoru s mnogim drugim učenjacima iz starine. Vidio sam većinu prvih rimskih careva. Sklonio sam poglavicu te je dozvao Heliogabalove[78] kuhare da nam priređe ručak, ali nisu mogli da nam pokažu mnogo svoje vještine jer nije bilo materijala. Jedan helot Agesilajev[79] skuhao nam zdjelu spartanske juhe,[80] no nisam mogao da progutam drugu žlicu.

Ona dva gospodina što su me dopratila na otok, morala su se radi svojih privatnih poslova vratiti, a ja sam međuto vidio neke novovjeke pokojnike koji su prošlih dvjesto-tristo godina igrali najveće uloge u mojoj domovini i u drugim zemljama po Europi, pa kako sam uvijek bio velik obožavatelj starih, odličnih obitelji, zamolio sam poglavicu neka mi dozove tuce ili dva tuceta kraljeva, s njihovim djedovima po redu, u osam ili devet koljena.

Ali, razočarenje mi bješe bolno i nenadano. Jer mjesto duge povorke s kraljevskim dijademima, vidio sam u jednoj povorci dva guslača, tri pristala dvorana i jednoga talijanskoga prelata. U drugoj povorci jednoga krojača, jednoga opata i dva kardinala.

Odviše štujem okrunjene glave da bih dulje zastajao na tako škakljivoj stvari. Ali što se tiče grofova, markiza, vojvoda i nalik, nisam se toliko sustezao. A priznajem, bio mi je neki užitak što mogu da za pojedinim licem po kojima su neke porodice značajne, tragam sve do njihovih originala.

Jasno sam otkrio, otkud jedna obitelj izvodi dugu bradu; zašto je u jednoj obitelji

---

[75] *Epikur* (341. – oko 271. pr. Kr.), starogrčki filozof, sljedbenik Demokritovog naučavanja da se cijeli svijet sastoji od atoma. Poznat je i po svojoj teoriji hedonizma (epikurejstvo) u etici, prema kojoj je dobro isto što i ugodno.

[76] Teorija eterskih vrtloga u Descartesovoj filozofiji: početna tvar svemira bila je nepokretna u eteru, koji ispunjava sav prostor, dok Stvoritelj u nju nije uveo kretanje, a svaka je čestica dobila rotaciju oko svoje osi, te se zbog toga razloga sve u svemiru giba vrtložno. Swift kaže da je ta Descartesova teorija odbačena u korist Newtonove teorije gravitacije (dalje: »nauka o privlačenju«).

[77] Aluzija na Newtonovo epohalno djelo *Philosophiae Naturalis Principia Mathematica* (*Matematička načela filozofije prirode*, 1687.) u tri sveska, u kojemu je iznio svoju teoriju gravitacije, mehanike, fluida i drugo.

[78] *Marko Aurelije Antonin Heliogabal*, rimski car (203.-222. n. e.); poznat kao »Svećenik sunca« jer je prisilno uvodio obožavanje sirijskog božanstva sunca Elagabala. Ubili su ga pretorijanci zbog razvratnog života.

[79] Spartanski kralj (444.-360. pr. Kr.) u vrijeme vrhunca moći Sparte.

[80] Jednostavno, neukusno spartansko jelo, jer su Spartanci poznati po odricanju, izdržljivosti, asketskom životu i junaštvu.

bilo u dva koljena mnogo lupeža, a još u dva mnogo glupana; zašto je treća bila luda, a četvrta nitkovska; odakle je nastalo ono, što Polidor Virgil kaže o nekom odličnom domu: *Nec vir fortis, nec femina casta*;[81] kako je okrutnost, lažljivost, lukavstvo postalo karakteristikom, po kojoj se neke porodice razaznaju isto kao i po grbovima; tko je prvi unio u plemeniti dom sramnu bolest, koja u mukama prelazi u ravnoj liniji na potomstvo.[82] A i nisam se čudio svemu tomu kad sam vidio kako lozu prekidaju paževi, lakaji, sobari, kočijaši, igrači, guslači, glumci, kapetani i džepari.

Osobito mi se zgadila novovjeka historija. Kad sam točno razmotrio sve ljude najslavnijih imena na vladarskim dvorovima za prošlih sto godina, razabrao sam kako su prodani pisci zaveli svijet da najveća ratna junačka djela pripisuju kukavicama; najmudriji savjet glupanima; iskrenost laskavcima; rimsku krepost izdajicama svoje domovine; pobožnost bezbožnjacima; nevinost sodomistima; istinitost doušnicima; koliki su nevini i izvrsni ljudi suđeni na smrt ili progonstvo, kad se moćni ministri koriste sudačkom pokvarenošću i pakošću stranaka; koliki su se nitkovi uzdigli do najviših mjesta povjerenja, moći, dostojanstva i probitka; koliki bi dio u prijedlozima i događajima na dvorovima, u vijećima i senatima mogli da prisvajaju svodnici, bludnice, podvodnici, paraziti, lakrdijaši. Kako sam loše mišljenje stekao o ljudskoj mudrosti i čestitosti, kad sam se pouzdano obavijestio o pobudama i razlozima velikih pothvata i revolucijama na svijetu, i o zgodama vrijednima preziranja kojima oni duguju svoj uspjeh!

Tu sam razabrao lupeštinu i neznanje onih, koji vele da pišu anegdote ili tajnu historiju;[83] koji čašom otrova otpravljaju tolike mnoge kraljeve u grob; ponavljaju razgovor vladarov s ministrom predsjednikom, gdje nije bilo svjedoka; otključavaju misli i kabinete poslanicima i državnim sekretarima; a neprestana im je nezgoda da se varaju.

Tu sam otkrio prave uzroke mnogim velikim događajima koji su iznenadili svijet; kako bludnica može da gospoduje tajnim stubama, tajne stube državnomu vijeću, a državno vijeće senatu.

Jedan je general priznao preda mnom da je izvojštio pobjedu jedino po kukavštini i lošu vladanju; a jedan admiral da nije bilo valjana sporazuma, pa je potukao neprijatelja kojemu je kanio izdati mornaricu.[84]

---

[81] »Ni valjana čovjeka ni čestite žene.« *Polidor Viril* (*Polydore Vergil*, oko 1470. –1555.) je talijanski humanist, povjesničar, diplomat i biskup. Na poziv kralja Henrika VIII. djelovao u Engleskoj i napisao opširnu povijest dinastije Tudora. Poznat i po prikupljanju poslovica.

[82] »Sramna bolest« je sifilis; vjerovalo se da je ta bolest nasljedna.

[83] Aluzija na škotskog biskupa i pisca Gilberta Burneta (1643.-1715.), autora obimne knjige u šest svezaka *History of My Own Time* iz 1683. godine u kojoj piše o suvremenoj povijesti Engleske, o Engleskom građanskom ratu, Slavnoj revoluciji i Ratu za španjolsko naslijeđe. Swift njegovo djelo očito ne cijeni previše.

[84] Zasigurno se misli na admirala Edwarda Russella, earla od Oxforda (1653.-1727.), koji je bio na strani svrgnutog kralja Jamesa II. prognanog u Francusku, ali je unatoč tome zaratio protiv francuske flote i pobijedio je, zbog čega je kralj odustao od invazije na Englesku u savezu s Francuzima i pokušaja povratka na tron.

Tri su nam kralja tvrdila da za svega svojega vladanja nisu nikad unaprijedili ni jednoga zaslužnoga čovjeka, osim po zabuni, ili po izdajstvu kakva ministra u kojega su se uzdali; a i ne bi to učinili da opet požive; i dokazivali su vrlo jakim razlozima da se kraljevsko prijestolje ne može držati bez korupcije jer ona odlučna, pouzdana, uporna narav, koja vrlinom nadahnjuje čovjeka, vječita je zapreka državnim poslovima.

Bio sam radoznao da ispitam potanko na koji su način mnogi ljudi stekli velike počasne titule i golema imanja; ali nisam dirao u današnje vrijeme jer sam htio da budem siguran da ne ću čak ni u stranaca prouzrokovati sablazan; mislim, naime, da čitatelju ne moram kazivati kako ja u svemu što ovom prilikom govorim ni najmanje ne nišanim na svoju domovinu.

Mnoge osobe, kojih se tiče, budu pozvane, i tek malim ispitivanjem raskrio se tolik vidik na sramotu, da se ne mogu obazreti na nju bez neke ozbiljnosti. Kriva prisega, tlačenje, podmićivanje, prijevara, svodništvo i slične nepodopštine, bile su među najoprostivijim majstorijama koje su spominjali; a njih sam ja, kako i jest pravo, sasvim praštao. Ali kad su neki priznali da svoje dostojanstvo i bogatstvo duguju sodomiji ili rodoskvrnuću, drugi prostituiranju vlastitih žena i kćeri; treći izdaji domovine ili vladara; neki trovanju; drugi opet izvraćanju pravde da nevini bude upropašćen; onda se nadam da će mi se oprostiti ako su me ta otkrića navela da sam nešto umanjio ono duboko štovanje što sam po prirodi voljan gajiti za osobe visoka staleža kojima mi niži treba da iskazujemo najveće strahopoštovanje, kakvo dolikuje visokomu dostojanstvu njihovu.

Često sam čitao o nekim velikim uslugama što su iskazane vladarima i državama, te sam želio da vidim osobe koje su izvršile te usluge. Kad sam se raspitao, rekoše mi da njihova imena nema u historiji, osim nekoliko, koje je prikazala kao najkukavnije nitkove i izdajice. Što se drugih tiče, nikad nisam čuo za njih. Svi su se javili oborenih očiju i u najlošijoj odjeći; većinom mi rekoše da su umrli u siromaštvu i nemilosti, a drugi na stratištu ili na vješalima.

Između drugih bijaše jedan, čija mi se zgoda učinila ponešto osobitom. Uz njega je stajao mladić od osamnaestak godina. Reče mi da je mnogo godina bio zapovjednik na brodu; a u pomorskoj bitki kod Akcija[85] posrećilo mu da prodre kroz neprijateljsku bojnu liniju, da potopi tri glavna broda i otme četvrti, što je i bio glavni razlog Antonijevu bijegu i pobjedi iza toga; mladić, što stoji uz njega, jedinac sin njegov, poginuo je u tom boju.

Dometnu da je, uzdajući se u neku zaslugu svoju, došao u Rim kad se svršio rat, te je na dvoru Augustovu molio da bude promaknut na veći brod, kojemu je zapovjednik poginuo; ali zapovjedništvo se, bez obzira na njegovo domaganje, dalo nekomu dječaku

[85] Pomorska bitka 31. godine pr. Kr. između Marka Antonija i Oktavijana, budućeg rimskog cara Augusta, kojom završavaju građanski ratovi i nakon koje biva uspostavljeno carstvo. Premda je bitka bila izjednačena, Marko Antonije i Kleopatra pobjegli su s poprišta bitke u Egipat.

koji nikad nije vidio mora, sinu Libertininu,[86] koji se dodvorio jednoj od carevih ljubeznica.

Kad se vratio na svoj brod, okrivili ga za nemarnost u službi, te brod predali miljeniku pažu podadmirala Publikole;[87] nato se on uklonio na svoje bijedno imanje, daleko od Rima, i tamo završio svoj život.

Bio sam radoznao da doznam istinu o toj zgodi, te zamolim neka se pozove Agripa[88] koji je u toj bitki bio admiral. On se javio i potvrdio svu pripovijest; ali još više u prilog kapetanu čija je čednost bila umanjila ili zatajila velik dio njegovih zasluga.

Iznenadio sam se kad sam vidio kako je od raskoši, što je odskora bila uvedena, tako silno i tako naglo porasla u toj državi pokvarenost; poradi toga sam se manje čudio mnogim sličnim slučajevima po drugim zemljama, gdje su mnogo dulje vladale svakakve zloće, i gdje svu slavu, pa i plijen, prisvaja glavni zapovjednik, koji možda najmanje pravo ima na išta.

Budući da se svaka osoba koja je pozvana javljala isto onakva kakva je bila na svijetu, navelo me to na melankolične misli, kako se za ovih sto godina silno izrodilo kod nas ljudsko pleme; kako je sramotna bolest sa svim svojim posljedicama i imenima promijenila svaku crtu na engleskom licu, skratila tijelu veličinu, oslabila živce, omlitavila tetive i mišiće, uobičajila blijedo lice i stvorila mlohavo, odurno meso.

Toliko sam se spustio, da sam zamolio neka se pozove nekoliko engleskih slobodnjaka staroga kova koji su nekad bili tako čuveni po priprostim običajima, hrani i odjeći; po pravednosti u svojem poslovanju; po istinitom slobodnom duhu; po hrabrosti i rodoljublju. A nisam mogao da se ne uzbudim kad sam usporedio žive s mrtvima, kad sam smislio kako sve te prirođene vrline za novac sramote njihovi unuci, koji su, prodajući svoje glasove i trgujući na izborima, stekli sve zloće i opačine što se mogu naučiti na dvoru.

[86] Oslobođena ropkinja, vjerojatno konkubina.

[87] *Lucije Gelije Publikola*, rimski konzul, zapovjednik desnog krila flote marka Antonija u bitki kod Akcija.

[88] *Marko Vipsanije Agripa* (63.-12. pr. Kr), rimski vojskovođa, pobjednik nad Markom Antonijem i Kleopatrom u pomorskoj bitci kod Akcija; zet cara Augusta.

DEVETA GLAVA

Pisac se vraća u Maldonadu. – Jedri u kraljevinu Luggnagg. – Pisca zatvaraju. – Otpravljaju ga k dvoru. – Kako je tamo primljen u audijenciju. – Velika blagost kraljeva prema podanicima.

Pošto sam se oprostio s njegovom visošću, poglavicom glubbdubdripskim, vratim se u Maldonadu i počekam tamo četrnaest dana, dok se nije našao brod koji jedri u Luggnagg. Ona dva gospodina i još neki drugi bili su tako darežljivi i ljubazni, da su me opskrbili hranom i otpratili me na brod.

Putovao sam mjesec dana. Uhvatila nas ljuta oluja te smo morali krmiti na zapad da dospijemo u pogodni vjetar, koji je potrajao dulje od šezdeset morskih milja. Dne 21. travnja 1708. dojedrili smo u rijeku kod Clumegniga, lučkoga grada na jugoistočnom rtu Luggnagga. Usidrismo se morsku milju od grada i znacima zaištemo pilota.

Za manje nego pol sata dođu nam dvojica na brod te nas između nekih pličina i klisura, koje su vrlo opasne za prolaz, provedu u prostranu dragu gdje se u duljini kabela od gradskoga zida može sigurno usidriti cijela mornarica.

Neki naši mornari, ili od izdaje ili od neopreznosti, bili su izvijestili pilote da sam ja stranac i velik putnik, a piloti javili to carinskomu činovniku, te kad sam se iskrcao, on me vrlo strogo ispitao.

Taj je činovnik govorio sa mnom balnibarbiskim jezikom koji se zbog velikoga prometa najviše zna u tom gradu, a osobito ga znaju pomorci i carinici.

Pripovjedim mu ukratko neke pojedinosti i uznastojim, koliko god mogu, da mi pričanje bude vjerojatno i skladno; ali sam držao da mi valja zatajiti domovinu i nazvati se Nizozemcem jer sam kanio u Japan, a znao sam, da su Nizozemci jedini Europljani kojima se dopušta da ulaze u tu kraljevinu.[89] Rekoh zato činovniku da mi se na balnibarbiskoj obali razbio brod i ja bio izbačen na klisuru, pa su me primili na Laputu, ili leteći otok (o kojem je on često slušao), a sad nastojim da dospijem u Japan, odakle bih mogao naći priliku da se vratim u zavičaj.

---

[89] Nakon pobune japanskih kršćana, koji su na tu vjeru u većem broju prešli pod utjecajem portugalskih i drugih misionara tijekom 16. stoljeća, Japan je godine 1638. zabranio kršćanstvo i zatvorio svoje luke za sve Europljane osim Nizozemaca. Nizozemci su smjeli boraviti i trgovati samo na umjetnom otoku Dejima u luci Nagasaki. Svaki je kontakt sa strancima Japancima najstrože zabranjen, a svi stranci koji bi se zatekli u Japanu, čak i brodolomci, bili bi smjesta pogubljeni. Ta je samoizolacija potrajala sve do 1845. godine.

Činovnik reče da moram biti zatvoren dok on ne dobije nalog s dvora kamo će odmah pisati, te se nada da će za četrnaest dana dobiti odgovor.

Odveli me u zgodan stan i pred vrata mi postavili stražu; ali sam smio da izlazim u veliki vrt i postupali su sa mnom prilično, a za sve sam se vrijeme uzdržavao na kraljev trošak. Dolazilo mi je nekoliko ljudi, ponajviše od radoznalosti, jer se razglasilo da sam iz vrlo dalekih krajeva o kojima nisu bili nikad ni čuli.

Najmim nekoga mladića koji se dovezao istim brodom da mi bude tumač: on je bio rodom iz Luggnagga, ali je nekoliko godina živio u Maldonadi te je potpuno znao oba jezika. Uz njegovu pomoć mogao sam razgovarati s onima, koji bi me pohađali; ali razgovor se sastojao samo od njihovih pitanja i mojih odgovora.

Odluka je s dvora stigla, kad smo je i očekivali. Sadržavala je uhidbeni nalog, da sa svojom pratnjom budem otpravljen u Traldragdubh ili Trildrogdrib (jer, koliko se sjećam, izgovara se to na oba načina), s četom od deset konjanika.

Sva moja pratnja bio je siromah momak, tumač moj, kojega sam sklonio da mi stupi u službu, pa je na moju poniznu molbu svaki od nas dobio mulu, da jaše. Glasnik bude poslan pol dana puta ispred nas, da kralju javi moj dolazak i zamoli da bi kralj izvolio odrediti dan i sat kada će mu biti milostiva volja i meni biti čast da *poližem prašinu pred njegovim podnožjem.*

To je dvorski stil, a ja sam razabrao da je više nego puka forma: jer kad sam dva dana nakon dolaska primljen u audijenciju, narediše mi da pužem potrbuške i da ližem pod po kojem se mičem; ali kako sam ja stranac, postarali su se da pod bude čist te da mi prašina ne smeta. No to je bila osobita milost koja se ne dopušta nikomu, nego jedino osobama najvišega staleža kad zamole za audijenciju. Štoviše, gdjekad namjerice posipaju prašinom pod kad onaj, koji se prima u audijenciju, ima na dvoru moćnih neprijatelja; i vidio sam kako su se jednomu velikomu gospodinu toliko natrpala usta da on, kad je dopuzao do prikladna razmaka od prijestolja, nije mogao ni riječ da izgovori. A tomu nema pomoći, jer onima koji dolaze u audijenciju bilo bi teško zlodjelo da ispljunu ili da obrišu usta pred njegovim veličanstvom.

Ima još jedan običaj koji ne mogu nikako da odobrim: kad kralj smisli da kojega od svojih plemića usmrti na nježan, blag način, onda mu odredi da se pod pospe nekim smeđim praškom koji je otrovan, pa tko ga poliže, pogiba zacijelo za dvadeset i četiri sata.

Ali radi pravednosti spram velike blagosti toga vladara i spram brige za život podanika njegovih (u tom bi sva sreća bila, kad bi se europski monarsi poveli za njim), mora se njemu u čast spomenuti kako su izdane stroge naredbe da se iza svakoga takvoga smaknuća dobro operu otrovani dijelovi na podu, pa ako to sluge zanemare prijeti im opasnost da će se izvrći kraljevoj nemilosti. Ja sam ga glavom čuo kad je izdao nalog da išibaju jednog paža kojemu je bio red da javi neka se iza smaknuća opere pod, ali on to od pakosti propustio; zbog te se nemarnosti jedan mlad, nadobudan gospodin koji je došao u audijenciju po nesreći otrovao, premda mu kralj u to vrijeme nije radio o

glavi. Ali taj je dobri vladar bio tako milostiv, da je siromahu pažu oprostio šibe, kad je obećao da to ne će više učiniti bez izričite odredbe.

Da se vratim s te zastranice: kad sam dopuzao k prijestolju na razmak od četiri lakta, dignem se polako na koljena, udarim sedam puta čelom o pod i izgovorim ove riječi, što su me naučili prošle noći: *Ickpling gloffthrob squutserumm blhiop mlashnalt zwin tnodbalkguffh slhiophad gurdlubh asht.*

To je poklon, tko god bude pušten pred kraljevo lice. Prevesti se može ovako: »Neka vaše nebesko veličanstvo preživi sunce jedanaest mjeseci i pol!«

Na to je kralj odgovorio nešto, što ja doduše nisam razumio, ali sam odvratio kako su me bili uputili: *Fluft drin yalerick dwuldom prastrad mirpush,* što zapravo znači: »Moj je jezik u ustima mojega prijatelja«; a te su riječi značile da molim za dopuštenje da dovedem mojega tumača.

Nato bude dakle uveden spomenuti već mladić, te sam uz njegovu pomoć odgovorio na svakolika pitanja što mi je njegovo veličanstvo pozadavalo za više od jednoga sata. Ja sam govorio balnibarbiskim jezikom, a tumač kazivao luggnaškim jezikom, što velim.

Kralj je jako uživao u mojem društvu, te je naložio svojemu *bliffmarklubu,* ili vrhovnom komorniku, neka u palači odredi stan meni i mojemu tumaču, s dnevnom doznakom za moj stol i velikom kesom zlata za obične troškove.

Ostao sam tri mjeseca u toj zemlji, samo da sasvim budem poslušan kralju, a on mi je iskazivao silnu milost i predlagao mi vrlo časne ponude. No ja sam mislio da je skladnije s razboritošću i pravednošću ako sa ženom i obitelji proživim dane što mi još preostaju.

DESETA GLAVA

Slave se Luggnažani. – Potanki opis Struldbruga, s mnogim razgovorima između pisca i nekoliko odličnih osoba o toj stvari.

Luggnažani su uljudni i velikodušni; i premda i u njima ima ponešto onoga ponosa što je svojstven svim istočnim zemljama, ipak se pokazuju uljudni spram stranaca, osobito onih koje štite na dvoru. Imao sam mnogo znanaca, i to među najuglednijim ljudima, a kako me svakud pratio tumač, nije bio neugodan razgovor što smo ga vodili.

Jednoga me dana u vrlo otmjenu društvu zapitao odličan gospodin jesam li vidio kojega od njihovih *struldbruga*, ili besmrtnika. Odgovorim da nisam, te ga zamolim neka mi razjasni što bi da kaže takvim imenom, kad ga upotrebljava za ljudsko stvorenje. On mi reče da se gdjekad, ali vrlo rijetko, događa da se u kojoj obitelji rodi dijete s crvenom okruglom biljegom na čelu, upravo iznad lijeve obrve, što je pouzdan znak da ne će nikad umrijeti. Biljega je, opisa mi, krug po prilici kao srebrnjak od tri pensa, ali s vremenom raste i mijenja boju; jer s dvanaestom godinom pozeleni, takva ostaje do dvadeset pete godine, onda se pretvara u zagasito modru boju; s četrdeset petom godinom pocrni kao ugalj i naraste, kolik je engleski šiling; ali se dalje ne mijenja više.

Takav je porod, reče, toliko rijedak, te on ne vjeruje da bi u svoj kraljevini bilo više od jedanaest stotina *struldbruga*, i muških i ženskih; od njih računa pedesetak u glavnom gradu, a između drugih djevojčicu koja se rodila prije neke tri godine: ti porodi nisu svojstveni nikojoj obitelji, nego puki slučaj; a djeca i samih struldbruga isto su smrtna kao i drugi svijet.

Priznajem iskreno da sam neiskazano uživao slušajući to pripovijedanje; a kako je onaj što mi je to pripovijedao slučajno razumijevao balnibarbiski jezik koji sam ja vrlo dobro govorio, nisam se mogao suspregnuti da se ne zanesem u riječi koje su bile možda ponešto pretjerane. Kliknuo sam u zanosu: »Sretna li naroda gdje svakomu djetetu može posrećiti da bude besmrtno! Sretna svijeta koji uživa u tolikim živim primjerima starinske vrline i ima učitelja koji su pripravni da ga uče mudrosti sviju prijašnjih vjekova! Ali najsretniji su, da im nema ravnih, ti divni *struldbruzi,* koji su se rodili izuzeti od te sveopće nesreće ljudske prirode, te im je duh slobodan i nesputan, bez onoga bremena i potištenosti duševne od neprestanoga smrtnoga straha.«

Iskazao sam, kako se čudim, što nikoga od tih slavnih ljudi nisam vidio na dvoru; crna biljega na čelu takav je očit znak, da ga ne bih lako pregledao; a ne može biti da se njegovo veličanstvo, najrazboritiji vladar, ne bi opskrbio priličnim brojem tako mudrih i valjanih savjetnika.

Ali možda je krepost tih časnih mudraca prestroga za pokvarene i slobodnjačke običaje na dvoru; a mi često vidimo po iskustvu kako su mladi ljudi pretvrdoglavi i prevjetrenjasti da bi se povodili za trijeznim uputama svojih starijih.

No kad je kralj izvolio dopustiti da mu dolazim pred kraljevsko lice, odlučio sam da mu prvom prilikom, uz pomoć svojega tumača, iskažem iskreno i opširno mišljenje svoje o toj stvari; pa izvolio on ili ne izvolio primiti moj savjet, jedno sam ipak odlučio: njegovo mi je veličanstvo često nudilo da se nastanim u njegovoj zemlji, pa bih s velikom zahvalnošću da prihvatim tu milost i da provedem život ovdje u razgovoru s tim višim bićima, sa *struldbruzima,* ako oni budu izvoljeli da me prime.

Gospodin kojemu sam to kazao, jer on je (kako sam već spomenuo) govorio balnibarbiski jezik, reći će mi s nekim smiješkom kakav se obično javlja od sažaljenja za neznalicu, da se veseli svakoj prilici koja će me zadržati kod njih, te me moli za dopuštenje da razloži društvu što sam govorio.

Tako je i učinio, pa su se neko vrijeme razgovarali svojim jezikom; ja nisam od toga razumio ni slovca, a ni po licima im nisam razabrao kako ih se dojmio moj govor. Iza kratke šutnje reče mi onaj isti da se prijatelji njegovi i moji (tako je mislio da je zgodno kazati) silno vesele razboritim napomenama što sam ih izrekao o velikoj sreći i prednostima besmrtnoga života, pa su radoznali da potanko saznaju kakvu bih osnovu za život ja sam zasnovao sebi kad bi mi usud dosudio da se rodim *struldbrugom.*

Ja odgovorim da je lako biti rječit o tako obilnu i ugodnu predmetu, pogotovo meni, koji sam se često znao zabavljati sanjarijama o tome šta bih uradio kad bih bio kralj, general ili velik gospodin: pa i o tom slučaju baš izgradio sam cio plan, čime bih se bavio i kako bih provodio vrijeme, kad bih bio siguran da ću živjeti dovijeka.

Da sam se po sreći rodio na svijet *struldbrugom,* ja bih, rekoh, čim bih razumio razliku između života i smrti te razabrao svoju sreću, najprije odlučio da se svim umještinama i kakvim bilo načinom obogatim: u tom bih se nastojanju mogao opravdano nadati da ću uz štednju i vještinu za dvjesta godina biti najbogatiji čovjek u kraljevini. Zatim bih se od najranije mladosti dao na izučavanje umjetnosti i znanosti, te bih po njima postigao s vremenom da sve druge nadmašim učenošću. Naposljetku, pomno bih zabilježio svako važno djelo i zgodu koja bi se desila u javnosti, nepristrano bih slikao karaktere pojedinih vladara i velikih državnih ministara što se redaju i uz svaku bih stvar bilježio svoje napomene. Točno bih zapisivao različite promjene u običajima, jeziku, modama za odjeću, hrani i zabavama, te bih po svim tim tečevinama bio živa riznica znanja i mudrosti i zacijelo bih postao proročište narodu.

Iza šezdesete godine, rekoh, ne bih se više ženio, nego bih provodio gostoljubiv život, ali svejednako na štedljiv način. Bavio bih se tim da nadobudnim mladićima naobražavam i upućujem duh, da ih svojim sjećanjem, iskustvom i opažanjem, koje je utvrđeno mnogim primjerima, uvjeravam kako je krepost probitačna u javnom i privatnom životu. Ali moje odabrano i stalno drugarstvo bio bi skup mojega besmrtnoga bratstva; između njih odabrao bih jedno tuce, od najstarijih sve do mojih suvremenika. Ako kojima

nedostane imetka, ja bih im pribavio prikladne kućice oko mojega dobra i nekoliko bi mi njih bilo uvijek za stolom; miješao bih se samo sa nekoliko najvrednijih između vas smrtnika, te bih s vremenom otvrdnuo tako da bi mi mala ili nikakva zlovolja bila što gubim vas, a s vašim bih potomstvom postupao isto tako; baš onako kako se čovjek veseli što mu se svake godine redaju u vrtu karanfili i tulipani, a ne žali za onima što su povenuli lanjske godine.

Ti *struldbruzi* i ja priopćivali bi jedan drugomu svoja opažanja i zapamćenja kako teče vrijeme; zamjećivali bi pojedine gradacije, kako se pokvarenost prokrada u svijet i protivili bi joj se na svakom koraku, neprestano opominjući i upućujući čovječanstvo; a to bi, uz jak utjecaj našega vlastitoga primjera, spriječilo valjda onu neprestanu degeneraciju ljudske prirode na koju se tako pravo tuže za svih vjekova.

Dodajte tomu užitak, što gledam različite revolucije u državama i carevinama; promjene u nižem i višem svijetu; starodrevni se gradovi ruše, a neznatna sela postaju kraljevske prijestolnice; čuvene se rijeke smanjuju u plitke potoke; ocean uzmiče od jedne obale i preplavljuje drugu; otkrivaju se mnoge zemlje, nepoznate dosad; barbarstvo gazi najuljuđenije narode i najveći se barbari uljuđuju. Onda bih dočekao da se otkrije geografska duljina,[90] perpetuum mobile, sveopći lijek i mnogo drugih velikih izuma, usavršenih do krajnosti.

Do kakvih bi divnih otkrića dolazili u astronomiji, preživljujući svoja vlastita proroštva, promatrajući repaticama tečajeve i povratke, pa promjene u kretanju sunca, mjeseca i zvijezda!

Razgovarao sam o mnogim drugim temama koje mi je lako mogla namaći prirodna želja za beskrajnim životom i srećom zemaljskom.

Kad sam dovršio, te se sadržaj mojega govora, kao i prije, preveo drugima u društvu, razveli oni u svojem jeziku dug razgovor, s ponešto smijeha na moju štetu.

Naposljetku će reći onaj isti gospodin što mi je bio tumač da su ga zamolili drugi neka mi ispravi nekoliko zabluda u koje sam zapao po općoj slabosti ljudske prirode, te sam poradi toga i manje kriv za njih. Ta struldbruška pasmina osobitost je njihove zemlje jer takva svijeta nema ni u Balnibarbiju ni u Japanu, gdje je imao čast da bude poslanik njegova veličanstva, pa su urođenici u tim dvjema kraljevinama vrlo teško vjerovali da to može biti: a po mojem čudu, kad mi je prvi put spomenuo tu stvar, učinilo mu se da sam ja to primio kao pravu novost kojoj je teško i vjerovati.

U one dvije kraljevine, što je spomenuo, za svojega je boravka razgovarao s mnogim ljudima, te je opazio da je dug život sveopća žudnja i želja čovječanstva. I tko je

[90] U to vrijeme nije postojao pouzdan način određivanja geografske duljine (longitude), za razliku od geografske širine (latitude) koja se pouzdano mogla utvrditi astrolabom. Godine 1714. engleska je vlada ponudila veliku novčanu nagradu onome tko riješi problem određivanja geografske duljine broda na moru. Rješenje je pronađeno tek 1759. godine kada je John Harrison konstruirao mehanički kronometar, sat s oprugom, koji je omogućio točno mjerenje vremena i određivanje položaja broda.

jednom nogom zakoraknuo u grob, zaustavlja se drugom koliko god može. I najstariji se čovjek svejednako nada da će poživjeti još jedan dan i drži smrt za najveće zlo, pa ga priroda vazda potiče da se nje kloni. Jedino na tom otoku Luggnaggu volja za život nije tako žestoka jer im je pred očima neprestani primjer, *struldbruzi.*

Osnova za život, reče, što sam je ja zasnovao, nerazborita je i nepravedna, jer ona zamišlja vječitu mladost, zdravlje i snagu, a nitko ne može biti tako lud, da bi im se nadao, ma kako pretjeran bio u svojim željama. Ne pita se dakle, bi li čovjek volio da bude uvijek u cvijetu mladosti, u blagostanju i zdravlju; nego kako bi on živio vječitim životom, uza sve one nemilote, što ih starost donosi; jer iako malo ljudi priznaju svoje želje, da uz ovako teške pogodbe budu besmrtni, ipak je u one dvije spomenute kraljevine, u Balnibarbiju i Japanu, opazio da svatko želi nešto dalje odgoditi smrt, da mu što kasnije dođe; i rijetko je slušao da je itko s drage volje umro, osim ako ga je natjerao najljući jad ili patnja.

I pozvao se na mene, nisam li u zemljama po kojima sam putovao i u svojoj domovini opazio to isto općenito raspoloženje.

Iza toga predgovora obavijestio me on potanko o *struldbruzima* kod njih. Rekao mi da se do tridesete godine po prilici vladaju obično kao smrtnici; nakon toga malo pomalo postaju melankolični i snuždeni, i sve melankoličniji i snuždeniji, dokle god ne uhvate osamdesetu godinu.

To je doznao po vlastitom priznanju njihovu; drugačije se to i ne bi doznalo, jer nema više od dvojice-trojice takvih ljudi rođenih u istom vijeku.

Kad navrše osamdesetu godinu, a to se drži za najdulji život u toj zemlji, u njih su ne samo sve ludosti i slabosti drugih starih ljudi, nego još i više, jer nastaju od strahovitoga izgleda, da ne će nikad umrijeti.

Nisu oni samo tvrdoglavi, mrzovoljasti, lakomi, čangrizavi, tašti, brbljavi, nego su nesposobni za prijateljstvo i mrtvi za svaku prirodnu sklonost, koja nikad ne seže dalje od njihove unučadi.

Zavist i nemoćne želje najjače su im strasti. Ali ono na što im se zavist ponajviše kosi, čini se da su zloće mladoga svijeta i smrt staroga. Kad pomisle na mladi svijet, vide da su odsječeni od svake radosti, koje bi moglo biti; a kad god vide sprovod, jadikuju i mrmljaju što su drugi otišli u luku otpočinka, a njima nema nade da će ikad stići onamo.

Ne sjećaju se ničega osim onoga što su naučili i vidjeli za mladosti i za srednjih godina, a i to je vrlo nesavršeno; što se pak tiče istine ili pojedinosti koje činjenice, sigurnije je pouzdati se u opću predaju nego i najbolje pamćenje njihovo. Najmanji jadnici čini se da su među njima oni koji podjetinje i sasvim izgube pamćenje; njih susreću s većim smilovanjem i pomoći jer u njih nema mnogih loših svojstava kojima drugi obiluju.

Ako se dogodi da *struldbrug* uzme ženu svoje vrste, brak se, po predusretljivosti u kraljevini, rastavlja tako, čim mlađe od njih dvoga uhvati osamdesetu godinu; jer zakon drži to za razuman obzir, da onima koji su bez ikakve vlastite krivnje osuđeni na vječit ostanak na svijetu ne treba još tovariti ženu i dvostručiti im nevolju.

Čim oni navrše osamdeset godina, smatraju se po zakonu da su mrtvi; baštinici im odmah nasljeđuju imutak; samo se malen obrok zadržava za njihovu prehranu; a siromasi se uzdržavaju na državni trošak. Nakon toga vremena smatraju ih nesposobnima za bilo kakvu pouzdaničku ili plaćenu službu; oni ne mogu kupovati zemlju niti uzimati u zakup; a i ne dopušta im se da svjedoče u ikakvoj parnici, bilo građanskoj bilo kaznenoj, pa ni kod odluke o međašima i granicama.

U devedesetoj godini gube oni zube i kosu, u tim godinama ne razabiru po ukusu, nego jedu i piju što god dobiju, bez slasti i apetita. Bolesti od kojih su bolovali, traju im i dalje, niti se goršaju niti boljšaju. U razgovoru zaboravljaju obične nazive stvarima i imena čak i onih ljudi koji su im najbliži prijatelji i rođaci.

S istoga razloga ne mogu se više zabavljati čitanjem jer pamćenje im ne služi da ih pronese od početka rečenice do kraja; a taj im nedostatak otima jedinu zabavu za koju bi inače bili sposobni.

Kako je jezik u toj zemlji u neprestanoj mijeni, to *struldbruzi* jedne dobi ne razumiju *struldbruge* druge dobi; pa iza dvjesta godina ne mogu da se razgovaraju (osim nekoliko općih riječi) sa svojim susjedima smrtnicima; i tako ih snalazi nezgoda da u svojoj domovini žive kao stranci.

To je bio, koliko se sjećam, izvještaj, što sam ga dobio o *struldbruzima.* Kasnije sam ih vidio petoricu-šestoricu, različite dobi, najmlađemu nije bilo više od dvjesto godina, i prijatelji su ih nekoliko puta dovodili k meni; no uza sve to što im se kazivalo da sam ja veliki putnik i sav sam svijet vidio, nisu bili ni najmanje radoznali da me išta zapitaju; samo su me zamolili da im dam *slumskudask*, dar za spomen; to je skroman način prošnje da se obiđe zakon koji strogo zabranjuje prošnju, jer njih država uzdržava, premda zaista vrlo oskudnim obrokom.

Svi ih narodni slojevi preziru i mrze. Kad se koji rodi, smatra se to kobnim, a rođenje im se zapisuje vrlo potanko: tako da im po maticama možeš doznati godine, no pred tisuću godina nisu se vodile matice, ili ih je barem uništilo vrijeme ili nemiri u državi. Ali obični je način kako im se računaju godine da ih upitaš kojih se kraljeva ili velikih ljudi sjećaju i da onda pogledaš u historiju; jer zacijelo posljednji vladar koji im je na pameti nije započeo da vlada iza osamdesete godine njihove.

Pogled na njih je najmučniji što sam ikad očima gledao; a žene su još strahovitije nego ljudi. Osim obične grdobe u drevnoj starosti, popalo ih još, prema godinama, i neko smrtno bljedilo koje se ne može opisati; pa sam između pol tuceta brzo razaznao tko je najstariji, premda nije razlika među njima bila veća od sto ili dvjesto godina.

Čitatelj će mi jamačno vjerovati da mi je od ovoga što sam čuo i vidio vrlo klonula pomamna želja za neprekidnim životom. Od srca sam se zastidio onih ugodnih sanja što sam ih rastvarao, te sam zamislio da nijedan tiranin ne bi znao pronaći smrt u koju ja ne bih s drage volje srnuo iz takva života.

Kralj je dočuo sve ovo, što se tom prilikom dogodilo između mene i mojih prijatelja, te je zbijao sa mnom veselu šalu; poželio da bih mogao u domovinu poslati par *strul-*

dbruga, da bi se naš narod oboružao protiv smrtnoga straha; ali to je, čini se, zabranjeno temeljnim zakonima u kraljevini, inače bih ja s drage volje pristao na neprilike i trošak da ih otpravim.

Morao sam ipak priznati da su zakoni o *struldbruzima* u toj kraljevini osnovani na najjačim razlozima i takvi, kakve bi u sličnim prilikama morala da uzakoni svaka druga zemlja. Inače bi, kako je lakomost neminovna posljedica starosti, ti starci s vremenom postali vlasnici svega naroda i prisvojili bi vlast, a kako su nesposobni i ne bi je mogli vršiti, propala bi najposlije država.

JEDANAESTA GLAVA

Pisac odlazi iz Luggnagga i jedri u Japan. – Odande se vraća nizozemskim brodom u Amsterdam, a iz Amsterdama u Englesku.

Mislio sam da će taj izvještaj o *struldbruzima* ponešto zabaviti čitatelja jer se čini da malko skreće s običnoga puta; ne sjećam se barem da sam na išta nalik naišao u kojoj putnoj knjizi koja mi je dopala u ruke: a ako se varam, treba da mi bude to isprika, što putnici koji opisuju istu zemlju moraju vrlo često da zastaju kod istih pojedinosti, pa ne zaslužuju pokudu da su posuđivali ili prepisivali od onih koji su pisali prije njih.

Između te kraljevine i velike carevine japanske neprestan je doduše promet, pa je sva prilika da japanski pisci izvješćuju štogod o *struldbruzima;* ali moj je boravak u Japanu bio tako kratak i jezik mi je njihov tako tuđ, da nisam mogao ništa ispitivati. Ali se nadam da će nakon ove bilješke Nizozemci biti radoznali, te će moći da nadopune moje nedostatke.

Njegovo veličanstvo kralj često me zaokupljao da primim kakvu službu na njegovu dvoru, ali kad je vidio kako sam čvrsto odlučio da se vratim u zavičaj, izvolio mi dopustiti da otputujem, te me počastio vlastoručnim preporučenim pismom caru japanskomu. Poklonio mi također četiri stotine četrdeset i četiri velika zlatnika (jer taj narod uživa u takvim brojevima), i crven dijamant koji sam prodao u Engleskoj za jedanaest stotina funti.

Dne 6. svibnja 1709. svečano se oprostih s njegovim veličanstvom i sa svim svojim prijateljima. Vladar je bio tako milostiv te je odredio da me garda otprati u Glanguenstald, kraljevsku luku u jugozapadnom kraju na otoku.

Za šest dana našao sam brod, spreman da me odveze u Japan, a na putu sam proveo petnaest dana. Iskrcali smo se u malom lučkom gradu koji se zove Xamoschi,[91] a u jugoistočnom je kraju u Japanu; grad je na zapadnom rtu, te odande vodi uzan tjesnac na sjever u dug morski rukav, kojemu je na sjeverozapadnoj strani Yedo,[92] glavni grad.

Kad sam se iskrcao, pokažem carinicima list kralja luggnaškoga njegovu carskom veličanstvu. Dobro su znali pečat; bio je širok kao moj dlan. Otisak je bio: »Kralj, koji hroma prosjaka diže sa zemlje.« Kad su činovnici u gradu doznali za moj list, dočekali me kao državnoga ministra; nabavili mi kola i sluge i namirili moje troškove do Yeda, gdje

[91] Simosha, grad na ulazu u Tokijski zaljev.

[92] Edo, današnji Tokyo, glavni grad Japana.

budem primljen u audijenciju i predam list, te ga uz veliku ceremoniju otvorili i tumač ga preveo caru; onda mi po zapovijesti njegova veličanstva javio tumač da iskažem svoju molbu, pa bilo šta bilo, ispunit će se za volju kraljevskomu bratu njegovu u Luggnaggu.

Taj je tumač bio službenik za poslove s Nizozemcima; po mojem je licu naslutio da sam Europljanin, pa mi ponovio naloge njegova veličanstva nizozemskim jezikom, koji je vrlo dobro govorio. Ja mu odgovorim, kako sam unaprijed bio odlučio, da sam nizozemski trgovac brodolomac u dalekoj zemlji, odakle sam morem i kopnom doputovao u Luggnagg, a onda doplovio u Japan; znam da moji zemljaci često trguju tu, te sam se nadao da ću uz koga od njih dobiti priliku i vratiti se u Europu: zato najponiznije molim njegovu kraljevsku milost neka bi odredio da budem sigurno otpravljen u Nagasaki.

Tomu sam dodao još molbu da bi se za volju mojem zaštitniku, kralju luggnaškomu, njegovo veličanstvo udostojilo, te meni oprostilo da ne moram izvršiti ceremoniju naloženu mojim zemljacima, to jest pogaziti propelo; jer ja sam dopao u ovu kraljevinu po nesreći, bez ikakve nakane da trgujem.[93]

Kad se ta molba prevela caru, kao da se nešto iznenadio, pa će reći da sam ja, kako mu se čini, prvi od svojih zemljaka, koji se išta sustežem u toj stvari; i da on staje dvoumiti: jesam li ja pravi Nizozemac, ili nisam; ali prije bi posumnjao da sam kršćanin. No s razloga koje sam spomenuo, a najviše da bi kralju luggnaškomu ugodio osobitim znakom svoje milosti, privoljet će se opet na neobični hir moj; ali stvar se mora udesiti spretno, a časnicima će se naložiti neka me propuste, kao da je po zaboravnosti; jer on me uvjerava da će me moji zemljaci Nizozemci, ako otkriju tajnu, zaklati na putu.

Ja po tumaču uzvratim zahvalu za tako neobičnu milost; pa kako su u to vrijeme neke čete bile na maršu u Nagasaki, bude zapovjedniku naloženo da me sigurno otpravi onamo, uz zasebne upute radi one stvari s propelom.

Dne 9. lipnja 1709. stignem u Nagasaki, nakon vrlo duga i tegotna puta. Nabrzo dopadnem u društvo nekih nizozemskih mornara s *Amboyne,* iz Amsterdama, jaka broda od 450 tona. Živio sam dugo u Nizozemskoj, bio na studijama u Leydenu i dobro sam govorio nizozemski. Pomorci brzo razabraše otkud baš dolazim; bili su radoznali da me ispituju o mojim putovima i životu.

Složio sam historiju što god može da bude kraća i vjerojatnija, ali najveći sam dio zašutio. Poznavao sam mnoge ljude u Nizozemskoj; znao sam da izmislim imena roditeljima, o kojima sam rekao da su mali ljudi u provinciji Gelderlandu.[94]

---

[93] To gaženje raspela, ritual zvan *yefumi*, bila je u starom Japanu jedna od metoda u otkrivanju potajnih kršćana. Ta se ceremonija uglavnom provodila u Nagasakiju. Nizozemci su navodno Japance uvjeravali da oni zapravo nisu kršćani i pristajali su na taj čin.

[94] Pokrajina u središnjoj Nizozemskoj, u unutrašnjosti uz njemačku granicu; glavni grad Arnhem, a najveći grad Nijmegen.

Bio bih kapetanu (zvao se Theodorus Vangrult) platio za put u Nizozemsku, što god zaiskao; ali kad je on razabrao da sam vidar, bio je zadovoljan da mi uzme polovicu vozarine, uz pogodbu da mu poslužim u svojem zvanju.

Prije nego što smo se ukrcali, često su me zapitkivali neki od momčadi jesam li izvršio spomenutu ceremoniju. Uklanjao sam se tomu pitanju općenitim odgovorima da sam kralju i dvoru udovoljio u svim pojedinostima. Ali jedan momčić, zloban nitkov, došao k časniku i pokazao mene i rekao mu da još nisam pogazio propelo; no časnik, koji je dobio nalog da me propusti, opalio hulju dvadeset puta trskovcem; poslije toga nisu me više uznemiravali takvim pitanjima.

Putem se nije dogodilo ništa što bi vrijedilo da se spomene. Jedrili smo uz povoljan vjetar k Rtu Dobre Nade, gdje smo stali samo zato da uzmemo svježe vode. Dne 10. travnja 1710. stigosmo živi i zdravi u Amsterdam, pošto smo od bolesti izgubili putem samo tri momka i još četvrtoga, koji je s prednjega jarbola pao u more blizu gvinejske obale. Iz Amsterdama sam naskoro odjedrio u Englesku na malom brodu iz toga grada.

Dne 16. travnja doplovismo u Downse. Iskrcao sam se sutradan izjutra, te opet ugledao domaju, nakon izbivanja od punih pet godina i šest mjeseci. Otputio sam se ravno u Redriff, kamo sam stigao toga istoga dana u dva sata poslije podne, te zatekao ženu i obitelj u dobru zdravlju.

Četvrti dio

Put u houyhnhnmsku zemlju

PRVA GLAVA

Pisac otplovio kao kapetan na brodu. – Momčad se urotila protiv njega, zatvorila ga na dugo vrijeme u njegovoj kabini i izbacila ga na obalu u nepoznatoj zemlji. – Opisuju se yahooi, neobična vrsta životinjska. – Pisac susreće dva houyhnhnma.

Koliko god pravo bilo da budem kuđen sa svoje volje za tumaranjem, moram priznati da mi ljubav za pustolovine nisu ugasile one opasnosti što sam ih ispripovijedao u prijašnjim dijelovima svojih putovanja. Ostao sam kod kuće sa ženom i djecom nekih pet mjeseci, sretan presretan, samo da mi bješe naučiti da znam kada mi je dobro.

Ostavio sam siroticu ženu trudnu i prihvatio povoljnu ponudu da budem kapetan *Adventure,* jakoga trgovačkoga broda od 350 tona: znao sam brodarstvo dobro, a kako mi je dotežala vidarska služba na moru, kojom sam ipak mogao da se bavim kad je prilika, uzeo sam na svoj brod mlada, vješta čovjeka te struke, nekoga Roberta Purefoya.

Odjedrili smo iz Portsmoutha dne 7. rujna 1710.; dne 14. sreli smo kod Teneriffe[95] kapetana Pococka iz Bristola, koji je doputovao u zaljev Campeche[96] sječi kampeško drvo. Dne 16. se za oluje rastao s nama: kad sam se vratio, čuo sam da mu se brod razbio i nitko se nije spasio osim jednoga maloga. Bio je čestit čovjek i dobar pomorac, ali ponešto pretvrdoglav u svojem mišljenju, a to mu je i bio razlog propasti, kao i tolikima drugima; jer da je poslušao moj savjet, bio bi i danas, kao i ja, živ i zdrav uza svoju obitelj.

Nekoliko mi je momaka na brodu pomrlo od vrućice, te sam morao naimati novu momčad s Barbadosa i Malih Antila, gdje sam pristajao po odredbi trgovaca kojima sam služio; nabrzo sam se pravo pokajao, jer sam iza toga razabrao da su ti ljudi većinom bili gusari. Imao sam na brodu pedeset momaka, a nalog mi bio trgovati s urođenicima na Južnom moru i tražiti otkrića koliko god mogu.

Ti lupeži što sam ih pokupio zaveli druge moje momke i svi se oni urotili da se domognu broda, a mene da uhvate; tako su i učinili jednoga jutra, provalili u moju kabinu, svezali mi ruke i noge i zaprijetili mi da će me baciti u more ako se samo maknem. Ja im rekoh da sam njihov zarobljenik te ću se pokoravati. Zaiskali su mi da im to prisegnem, a onda me odriješili, samo mi jednu nogu privezali lancem uz krevet i postavili pred moja vrata stražara s nabijenom puškom, kojemu su zapovjedili da me ubije ako uznastojim da se oslobodim. Poslali su mi dolje jela i pića, a oni prigrabili zapovjedništvo na brodu.

---

[95] Najveći otok Kanarskog otočja u Atlantiku.

[96] Rukavac Meksičkog zaljeva, zapadno od poluotoka Yucatan.

Namjera im je bila da odu u gusare i da pljačkaju Španjolce, ali to nisu mogli dok ne skupe više momčadi. No najprije odlučiše da rasprodaju robu s broda, a onda da odu na Madagaskar po novu momčad, jer su neki od njih bili pomrli otkad su me zatvorili. Jedrili su nekoliko nedjelja i trgovali s Indijcima; ali ja nisam znao na koju stranu udaraju jer sam bio zarobljenik, zatvoren u svojoj kabini, te sam jedino očekivao da budem ubijen, kako su mi često prijetili.

Dne 9. svibnja 1711. sišao u moju kabinu neki James Welch i rekao kako mu je kapetan naložio da mene iskrca na obalu. Prigovarao sam mu, ali uzalud; nije htio ni to da mi kaže, tko im je novi kapetan.

Stjerali me u dugi čamac, a dopustili mi da obučem najbolje odijelo, koje je bilo gotovo novo, i da ponesem malen zavežljaj rublja, ali nikakvo oružje osim mojega lovačkoga noža; a bili su toliko uljudni da mi nisu pretražili džepove u koje sam poturao što sam imao novaca i još neke druge sitne potrepštine.

Veslali su po prilici jednu morsku milju, a onda me iskrcali na obalu. Zamolio sam da mi kažu kakva je to zemlja. Svi se zakleli da ne znaju više nego i ja sam, ali rekoše da je kapetan (tako su ga zvali) odlučio da se odmah, čim rasprodaju natovarenu robu, oslobodi mene na prvom mjestu gdje budu ugledali zemlju.

Otplovili su odmah, a mene posavjetovali neka se požurim da me ne bi iznenadila plima i tako se oprostili sa mnom.

U tom očajnom stanju krenem naprijed i brzo stignem na čvrsto tlo, te tamo sjednem na neki humak da se odmorim i da razmislim šta bih uradio. Kad sam se malo okrijepio, zađem dalje, nakan da se predam prvim divljacima na koje naiđem i da od njih otkupim život svoj sa nekoliko narukvica, staklenih prstenova i drugih igračaka kojima se mornari obično opskrbljuju na tim putovima, te sam imao ponešto uza se.

Zemlja je bila razdijeljena dugim redovima drveća koje nije pravilno zasađeno, nego je od prirode izraslo; bilo je tu mnogo travnika i nekoliko njiva sa zoblju. Hodao sam vrlo oprezno, od straha da me ne bi iznenadili, ili da ne bi odjednom odapeli na me strijelu straga ili s koje strane.

Idući tako, naiđem na ugaženu stazu na kojoj sam opazio mnogo tragova ljudskih nogu i nekoliko kravljih, ali najviše konjskih. Naposljetku ugledam nekoliko životinja u polju, a nekoliko isto takvih gdje sjede na drveću. Lik im je vrlo neobičan i grdoban, i to me malo zbunilo, pa sam legao za grm da ih bolje razmotrim.

Nekoji se približili onomu mjestu gdje sam ležao i upriličili mi zgodu da im jasno razaberem obličje. Glava im i prsa pokrivena gustom dlakom, nešto kovrčavom, nešto glatkom; imaju brade kao koze, a dugu prugu dlake po stražnjoj i po prednjoj strani na nogama, ali drugo im je tijelo golo, tako da sam im vidio kožu koja je smeđe, lasaste boje. Nemaju repova i nikakve dlake na stražnjici, osim oko anusa; priroda je, mislim, smjestila tamo dlaku da ih čuva kad sjede na zemlji; jer to im je obična pozitura, a i liježu i često se propinju na noge. Penju se na visoko drveće brzo kao vjeverice, jer su im jako ispru-

žene pandže unaprijed i unatrag, a svršavaju se oštrim šiljkom i kukaste su. Često poskakuju i đipaju s čudnom brzinom.

Ženke nisu tolike, koliki su mužjaci; na glavi im je duga, glatka kosa, ali na licu nije, drugo im je tijelo pokriveno kao nekim maljama, osim oko anusa i pudenda. Sise im vise između prednjih nogu i često dosežu gotovo do zemlje po kojoj idu.

I u muških i u ženskih kosa je različite boje, smeđa, crvena, crna i žuta. Nisam uopće vidio, za svih svojih putova, ovako nemile životinje, niti sam spram ikoje sam od sebe osjetio toliku antipatiju.

Pomislim dakle da sam se dosta nagledao, te ustanem pun prezira i gađenja i pođem ugaženom stazom, nadajući se da ću po njoj doći do kolibe kojemu Indijcu. Nisam daleko odmaknuo, kad skobim jedno od tih stvorenja baš na mojemu putu kako ide ravno k meni. Kad me gadna nakaza ugledala, uzela svakojako ceriti svaku crtu na licu i izbuljila u me oči, kao u stvar koju nije još nikad vidjela; onda se približila i digla prednju pandžu – od radoznalosti ili od zlobe, ne znam reći; ali ja trgnem nož i pljoštimice je lupim svojski; nisam smio da udarim oštricom jer sam se bojao da ne bih uzbunio protiv sebe stanovnike kad doznaju da sam im ubio ili osakatio komad stoke njihove.

Kad je živinče osjetilo bol, uzmaklo ono i zariknulo tolikim glasom da se čopor od najmanje četrdeset njih s najbližega polja zgrnuo oko mene, zavijajući i kreveljeći se odurno; ali ja otrčim k jednomu stablu, naslonim se na nj, te ih odbijem mašući nožem. Nekoji od tih prokletih skotova uhvatili se ostrag za grane, poskakali na drvo i odande se stali prazniti meni na glavu; ali ja sam im prilično izmaknuo jer sam se sav pritisnuo uz deblo, no gotovo sam se ugušio od smrada što je sa sviju strana padao oko mene.

Usred moje nevolje opazim kako odjednom svi bježe, što god brže mogu; nato se usudih da se maknem od drveta i da nastavim put, u čudu što li ih je toliko poplašilo. Ali kad sam pogledao na lijevu stranu, ugledam konja kako polako ide poljem; njega su moji progonitelji bili prije opazili i zato se dali u bijeg.

Konj se malo trgnuo kad mi se približio, ali se brzo snašao i pogledao mi ravno u lice, u očitu čudu. Obišao nekoliko puta oko mene te mi razgledao ruke i noge. Htjedoh da nastavim put, ali on mi se ispriječio baš na putu, pa me gleda vrlo blagim pogledom, bez ikakva nauma o nasilju. Stajali smo neko vrijeme i gledali se; naposljetku se ja ohrabrim i pružim ruku k njegovu vratu da ga pogladim, kako obično rade te zvižde džokeji kad se bave oko nepoznata konja. Ali ta životinja kao da je s prezirom primila moju uljudnost, zamahala glavom, namrgodila se i mirno digla prednju nogu da ukloni moju ruku. Onda zarzala tri-četiri puta, no takvim različitim tonovima da sam gotovo stao misliti kao da on sam sa sobom govori nekim svojim jezikom.

Dok smo on i ja bili tako zabavljeni, došao još jedan konj; vrlo se formalno obratio najprije k onomu, onda se oni dodirnuli malko desnim prednjim kopitima i nekoliko puta naizmjence zarzali, mijenjajući glas tako da mi se učini gotovo artikuliranim. Odmakli se nekoliko koračaja, kao radi dogovora, pa se šeću jedno uz drugo, amo-tamo,

kao kad se ljudi savjetuju o kakvu važnu poslu, a često se okreću s pogledom, kao da paze da ne umaknem.

Čudio sam se takvim djelima i vladanju nerazumnih životinja, te sam rasudio u sebi da su stanovnici ove zemlje, ako su obdareni razumom u razmjeru prema njima, zacijelo najmudriji narod na svijetu. Ta me misao toliko razblažila da sam odlučio ići dok ne naiđem na kakvu kuću ili selo, ili dok ne sretnem kojega urođenika, a ta dva konja da ostavim neka se zabavljaju kako ih volja. Ali onaj prvi konj, zelenko, kad je vidio da bih da se odšuljam, zarzao takvim izrazitim tonom, te mi se učinilo kao da ga razumijem što bi; zato se vratim i približim mu se da sačekam dalje naloge njegove, ali sam krio strah koliko god sam mogao; jer me stala moriti briga kako će se svršiti ta pustolovina; a čitatelj će drage volje vjerovati da mi se nije jako mililo sadašnje stanje moje.

Ona se dva konja sasvim prikučila k meni pa mi silno ozbiljno gledaju lice i ruke. Zelenko mi desnim prednjim kopitom opipa sav šešir uokolo i tako ga zgnječio da sam ga morao skinuti, udesiti i opet nataknuti; tomu su se, čini se, jako začudila obojica, i on i drug njegov riđo; ovaj opipao polu na mojem kaputu, pa kad su razabrali da mi to tek visi uz tijelo, opet me obojica pogledala u čudu. Pogladio mi desnicu i kao da joj se divio mekoći i boji; ali ju tako čvrsto stisnuo između kopita i putišta da sam morao zaviknuti; nakon toga obojica me potapšala nježno, koliko god može da bude. Vrlo su se zapanjili od mojih cipela i čarapa koje su vrlo mnogo opipavali, te jedan drugomu rzali i svakojako se razmahivali, nalik na kakva filozofa, kad bi htio riješiti koji novi i teški fenomen.

Sve u sve, ponašanje tih životinja bilo je tako pravilno i razborito, tako oštroumno i promišljeno, da sam naposljetku zaključio, to su zacijelo čarobnjaci koji su se radi nečega preobličili, pa kad su na putu ugledali stranca, odlučili se pozabaviti njime; ili su se možda začudili zaista kad su ugledali čovjeka, ovako različita po odjeći, licu i boji od onih ljudi koji valjda žive u tako daleku kraju.

Kad sam tako rasudio, usudih se obratiti im se ovako:

»Gospodo, ako ste vi čarobnjaci, kako ja razložito sudim, onda vi razumijete svaki jezik; zato se usuđujem priopćiti vam da sam ja siromah nevoljan Englez, kojega su nezgode bacile na vašu obalu; i ja molim kojega od vas, neka mi dopusti da na njemu, kao da je pravi konj, odjašem do kakve kuće ili sela, gdje bih se mogao pomoći. Da uzvratim tu uslugu, poklonit ću vam ovaj nož i narukvicu.«

I u tim riječima izvadim te stvari iz džepa.

Ona su dva stvora šutjela dok sam govorio, i kao da su me slušala vrlo pažljivo; a kad sam završio, zarzali jedan drugomu mnogo puta, kao da su zapodjeli ozbiljan razgovor. Razabrao sam jasno da njihov jezik izražava strasti vrlo dobro i da bi se uz malo muke riječi mogle rastvoriti u alfabetu lakše nego kineski jezik.

Često sam razbirao riječ *yahoo*, koju je svaki od njih ponovio nekoliko puta; pa iako nisam mogao da se domislim što ta riječ znači, ipak sam, dok su ta dva konja bila zabavljena razgovorom, uznastojao da na mojem jeziku izvedem tu riječ; i čim su oni zašutjeli, usudih se da na glas izgovorim *yahoo,* oponašajući ujedno, koliko sam god

mogao, konjsko rzanje; to ih je obojicu očito iznenadilo, pa zelenko ponovi dva puta istu riječ, kao da bi me naučio pravi akcent; ja sam za njim govorio kako sam znao, pa sam i sam opazio da sve bolje govorim, premda je bilo još vrlo daleko od ikakve savršenosti.

Onda me riđo iskušao drugom riječju, koja se mnogo teže izgovara; ali ako se prenese u engleski pravopis, može da se napiše ovako: *Houyhnhnm.* Ta mi riječ nije uspjela kao ona prijašnja; ali nakon dva-tri pokušaja bio sam bolje sreće i ona se dvojica začudila mojoj sposobnosti.

Iza daljega razgovora, o kojem sam se domišljao da se tiče mene, oprostila se ta dva prijatelja s onim istim komplimentom, dodirnuli se kopitima, a zelenko mi dao znak da pođem ispred njega; mislio sam da je najpametnije slušati dok ne nađem drugog vodiča. Kad htjedoh sporije hodati, on se uzvikao: *Hhuun, hhuun.* Pogodio sam mu šta misli, pa sam mu javio kako sam znao da sam umoran i ne mogu brže, a on nato stao časkom da se odmorim.

DRUGA GLAVA

Houyhnhnm vodi pisca u svoju kuću. – Opisuje se kuća. – Kako pisca primaju. – Houyhnhnmska hrana. – Pisac u nevolji zbog nestašice jela. – Naposljetku se pomaže. – Kako se hranio u toj zemlji.

Pošto sam prevalio oko tri milje, dođosmo k nekoj vrsti duge zgrade, od drvlja pozabadana u zemlju i ispletena unakrsno; krov bio nizak, a pokriven slamom. Stadoh se sada malo hrabriti pa izvadim nešto igračaka što putnici običavaju da donesu za poklone divljim Indijancima u Americi i po drugim krajevima svijeta, jer sam se nadao da će se svijet u kući tim udobrovoljiti i prijazno me dočekati.

Konj mi dade znak da uđem prvi; bio je to veliki prostor s glatkim zemljanim podom te s ljestvama za sijeno i s jaslama u svu duž na jednoj strani. Tu su dva kljuseta i tri kobile; ne jedu, nego nekoji od njih sjede na butinama, na veliko čudo moje; ali još jače sam se začudio kad sam vidio da su drugi zaposleni u kućanskim poslovima; činilo se da su to samo obične životinje, ali to je još učvrstilo moje mišljenje da ljudi koji znaju toliko da prosvijete nerazumne životinje, zacijelo nadmašuju mudrošću sve narode na svijetu. Zelenko ušao odmah za mnom, tako te me oni drugi nisu loše dočekali. Rznuo im nekoliko puta na autoritativan način, a oni mu odvratili.

Osim te odaje bile su tu još tri druge, u svu duž u kući, a ulazilo se na troja vrata koja su jedna prema drugima, tako da vidiš naskroz; mi prođosmo kroz drugu odaju u treću. Tu je zelenko ušao prvi, a meni mahnuo da počekam; počekao sam u drugoj odaji i pripravio svoje darove za domaćina i domaćicu: bila su dva noža, tri narukvice od lažnog bisera, ogledalce i đerdan od gmiza.

Konj zarzao tri, četiri puta, i ja sam očekivao da ću čuti kakav odgovor ljudskim glasom, ali nisam čuo drugačiji uzvrat nego u tom istom jeziku, samo u jedan ili dva maha piskutljiviji. Stadoh misliti da je to valjda kuća nekoga čovjeka koji je znatan među njima, kad se prave tolike ceremonije prije nego što ću pred njega. Ali da odlična čovjeka služe sami konji, to je nadilazilo moje pojmove: bojao sam se nije li mi se od patnja i nesreća pomutila pamet; trgnem se i odgledam se po odaji, gdje sam ostao sam: udešena je kao i prva, samo elegantnije.

Nekoliko sam puta protro oči, ali sve mi iskrsavaju iste stvari. Štipao sam si ruke i bokove da se probudim jer sam mislio da je to možda san. Onda zaključim čvrsto da sve te pojave ne mogu biti ništa drugo nego nekromantija i magija. Ali nisam imao vremena na nastavim te misli jer je zelenko došao na vrata i javio mi znakom da dođem za njim u

treću odaju gdje sam ugledao vrlo milu kobilu, sa ždrepčićem i ždrebicom, gdje na butinama sjede na slamarama, koje nisu nevješto izrađene, a sasvim su zgodne i čiste.

Čim sam ušao, stade kobila sa svoje slamare, priđe sasvim k meni, pa kad mi je pozorno razmotrila ruke i lice, dobaci mi nadasve preziran pogled i okrene se konju, i čuo sam da se između njih često opetuje riječ: *yahoo;* šta ta riječ znači, nisam tada razumio, premda je bila prva riječ koju sam naučio da izgovaram; ali nabrzo sam se obavijestio, na vječiti jad svoj; konj mi naime mahnuo glavom, ponovio *Hhuun, hhuun,* kao i putem, a ja sam ga razumio da pođem za njim, pa me izveo kao u neko dvorište, gdje je podalje od kuće bila još jedna zgrada.

Uđemo onamo i ja ugledam tri onakva odurna stvora kakva sam ugledao čim sam se iskrcao; jedu korijenje i meso nekih životinja, i to, kako sam kasnije doznao, magaraca i pasa, a gdjekad i koje krave, kad skapa po nezgodi ili od bolesti. Svi su jakim vrbovim šibama poprivezani za vrat o gredu; hranu drže među pandžama prednjih nogu i trgaju je zubima.

Gospodar konj naredio jednomu riđomu kljusetu, slugi svojemu, neka odriješi najveću od tih životinja i dovede u dvorište i mene postavi jedno tik drugoga, te gospodar i sluga pomno usporedili naša lica, a onda nekoliko puta ponovili riječ *yahoo.*

Ne može se opisati kako sam se zgrozio i zapanjio kad sam u toj odurnoj životinji razabrao pravu sliku i priliku čovjeka: lice joj je doduše plosnato i široko, nos zgnječen, usne debele, a usta velika; ali te su razlike obične u svih divljih naroda gdje se crte u licu iskrivljuju time što urođenici puštaju da im djeca pužu po zemlji, ili se djeca nose na leđima, te lice trljaju majci o ramena. Prednje noge u yahooa razlikovale se od mojih ruku jedino po dugim noktima, po hrapavim i tamnim dlanovima, i po dlakavoj stražnjoj strani. Isto su nam slične bile noge, s istim razlikama, koje sam ja vrlo dobro znao, samo ih nisu znali konji, zbog mojih cipela i čarapa; isto tako po svem našem tijelu, osim dlakavosti i boje, što sam već opisao.

Velika je neprilika, čini se, snašla ta dva konja stoga što su vidjeli da mi je drugo tijelo tako jako različito od yahoovljeva, a to treba da zahvalim svojoj odjeći, o kojoj oni nisu ni sanjali.

Riđan mi ponudio korijen što je držao između kopita i putišta, po njihovu običaju koji ću opisati na podesnu mjestu: ja ga prihvatio u ruku, pomirisao i vratio mu, što god sam uljudnije mogao. Donio mi iz yahooske staje komad magarećeg mesa, ali je zaudaralo tako odurno da sam se s gađenjem odvratio; on ga onda dobacio yahoou, a taj ga pomamno proždro. Zatim mi pokazao snopić sijena i kabao pun zobi, ali ja odmahnuo glavom za znak da ni jedno ni drugo nije hrana za mene.

I sada me zaista obuzeo strah da ću svakako skapati ako ne dospijem komu od svoje vlastite vrste; jer što se tiče onih yahooa, premda je u to vrijeme malo bilo takvih koji bi čovječanstvo jače ljubili nego ja, ipak priznajem da nikad nisam vidio živo stvorenje koje bi u svakom pogledu bilo tako odurno; i što sam ih bliže upoznavao, to su mi mrži bivali dokle god sam boravio u toj zemlji.

Gospodar konj razabrao to po mojem vladanju, te zato vratio yahooa u staju. Onda metnuo prednje kopito na usta, čemu sam se jako začudio premda je to učinio neusiljeno i s kretnjom koja se činila posve prirodnom, te me i drugim znacima zapitao šta bih da jedem: ali ja mu nisam znao odgovoriti tako da bi mogao razumjeti; a sve da me i razumio, ne znam kako bi se išta moglo smisliti da se meni nađe hrana.

Dok smo bili tako zabavljeni, spazim gdje prolazi krava te ju pokažem i izrečem želju da je pomuzem. To je djelovalo; jer on me odveo natrag u kuću i naredio kobili sluškinji da otvori komoru u kojoj je bila prilična zaliha mlijeka u zemljanu i drvenu suđu, u veliku redu i čistoći. Ona mi dala punu veliku zdjelu, te se ja svojski napio i dobro se okrijepio.

Oko podneva spazim kao neka kola, nalik na saonice, kako ih prema kući vuku četiri yahooa. U kolima bio star konj koji se činio da je odlična ličnost; sišao je stražnjim nogama naprijed, jer mu je po nesreći bila ozliježena lijeva prednja noga. Došao je na objed k našemu konju, koji ga je dočekao s velikom uljudnošću.

Objedovali su u najboljoj odaji, a drugo im jelo bijaše zob skuhana u mlijeku koju je stari konj jeo vruću, ali drugi hladnu. Jasle im bile smještene u krugu usred odaje i razdijeljene u nekoliko dijelova, a oni posjedali uokolo na snopove slame. Na sredini bile velike ljestve, a na njima su uglovi odgovarali svakomu razdjeljku na jaslama, tako da svaki konj i kobila imaše svoje sijeno i svoju kašu od zobi i mlijeka, vrlo pristojno i uredno. Mladi ždrepčić i ždrebica vladali se vrlo čedno, a domaćin i domaćica izvanredno veselo i usrdno prema gostu. Zelenko mi odredio da stanem uz njega; on je s prijateljem mnogo razgovarao o meni, jer sam razabrao da me starac gleda i da se često ponavlja riječ *yahoo.*

Slučajno su mi bile na rukama rukavice, pa kad ih je opazio gospodar zelenko kao da se zabezeknuo, te mi znakovima javio svoje čudo, šta sam to učinio od svojih prednjih nogu: tri-četiri puta metnuo je na njih svoje kopito, kao da mi želi kazati neka ih vratim u prijašnji oblik, a to sam odmah i učinio, skinuo rukavice i turio ih u džep.

To je dalo povod daljemu razgovoru, i vidio sam da se društvu mili moje vladanje, a to mi je nabrzo urodilo dobrim plodom. Naložili mi da kažem ono nekoliko riječi što znam; pa dok su bili za objedom, učio me domaćin imenima zobi, mlijeka, vatre, vode i koječega drugoga, to sam bez muke izgovarao za njim, jer sam od malena lako učio jezike.

Kad su završili objed, odveo me domaćin ustranu te mi znacima i riječima kazao u kolikoj je neprilici što ja nemam ništa da jedem. Zob se u njihovu jeziku zove *hlunnh.* Tu riječ izrekoh dva-tri puta; u prvi mah sam ju doduše odbio, ali kad sam opet pretitrao u glavi, smislio sam da bih od zobi mogao načiniti kakav kruh koji bi uz mlijeko bio dovoljan da me održi na životu, dok ne izmaknem u koju drugu zemlju i k stvorenjima mojega roda.

Konj naloži odmah jednoj bijeloj kobili, sluškinji svoje porodice, da mi u nekom drvenom koritu donese dosta zobi. Zob sam grijao na vatri kako sam mogao i trljao ju sve

donde, dok se nije sljuštila ljuska, a onda ju izvijao iz zrnja: zrnje sam zdrobio i smrvio između dva kamena, onda uzeo vode, smijesio tijesto ili kolač, ispekao na vatri i jeo toplo s mlijekom.

Bilo je to isprva vrlo netečno jelo, premda je prilično obično po mnogim europskim krajevima, ali mi je s vremenom postalo podnošljivo; a kako sam često u životu bio prisiljen na oskudnu hranu, nije mi to bilo prvo iskustvo kako se priroda lako zadovoljava. A valja mi spomenuti da nisam ni jedan sat pobolijevao dok sam bio na tom otoku.

Istina je, gdjekad sam uznastojao da zamkama koje bih načinio od yahooske dlake uhvatim kunića ili pticu; često sam skupljao dobrih biljaka kuhao ih i jeo kao salatu uz kruh; a pokadšto, kao rijetkost, načinio bih malo maslaca i pio sirutku.

Isprva mi je bila velika neprilika radi soli, ali navada me brzo izmirila s tim nedostatkom. Uvjeren sam da je često upotrebljavanje soli kod nas nastalo od raskoši te se u prvi mah uvela samo kao pobuda za piće, osim gdje je sol potrebna da se meso održi na dalekim putovima ili na mjestima koja su daleko od velikih tržišta: jer vidimo da je ne voli nijedna životinja osim čovjeka, a što se mene tiče, kad sam otišao iz te zemlje, dugo je potrajalo dok nisam opet mogao da joj trpim okus u kojem bilo jelu.

Dosta je da to kažem o prehrani kojom drugi putnici pune svoje knjige, kao da je čitateljima osobita briga hranimo li se mi dobro ili loše. No ipak je bilo potrebno da se spomene ta stvar, jer bi inače svijet smatrao nemogućim da sam se tri godine mogao prehranjivati u takvoj zemlji i među takvim žiteljima.

Kad se smračilo, odredi mi gospodar konj mjesto gdje ću stanovati; bilo je samo šest lakata od kuće i odijeljeno od yahooske staje. Dobio sam tu nešto slame, pokrio se svojom odjećom i spavao tvrdo. Ali za kratko sam se vrijeme bolje udesio, kako će čitatelj doznati kasnije, dok budem podrobnije razglabao o svojem životu.

TREĆA GLAVA

Pisac nastoji da nauči jezik. – Domaćin njegov houyhnhnm pomaže i uči ga. – Opisuje se jezik. – Neki odlični houyhnhnmi dolaze od radoznalosti da vide pisca. – On obavještava domaćina ukratko o svojem putu.

Glavno mi je nastojanje bilo da naučim jezik, a domaćin (jer tako ću ga odsad zvati) i njegova djeca i sva služinčad u njegovoj kući s drage su me volje učili; činilo se naime čudom, kako nerazumna životinja pokazuje takve znakove razumna stvorenja. Pokazivao sam svaku stvar, pitao kako joj je ime, zapisivao to ime u svoj dnevnik, kad bih bio sam, molio njih u obitelji da mi ga često izgovaraju, te sam ispravljao svoj loši izgovor. U tom me poslu vrlo voljno pomagao riđan, jedan od nižih slugu.

Kad govore, izgovaraju oni kroz nos i kroz grlo, te im je jezik od sviju jezika što ih znam u Europi, najbliži njemačkomu jeziku; ali je mnogo umiljatiji i značajniji. Car Karlo V. izrekao je gotovo tu istu primjedbu, te kazao: »Kad treba da govorim sa svojim konjem, moram da govorim njemački.«[97]

Radoznalost i nestrpljivost mojega domaćina bila je tolika, da je proveo mnogo dokonih sati učeći mene. Bio je uvjeren (kako je kasnije rekao), da sam ja yahoo; ali se čudio mojoj uputnosti, uljudnosti i čistoći; ta su svojstva sasvim oprečna svojstvima onih životinja. Nadasve se zapanjio od mojega odijela, te je gdjekad premišljao je li to dio mojega tijela: jer ja nisam nikad skidao odijelo dok nije pozaspala sva obitelj, a oblačio ga prije nego što bi se oni izjutra probudili.

Domaćin mi želio da dozna odakle ja dolazim; kako sam stekao taj prividni razbor što mi razbira u svim djelima; i da iz mojih vlastitih usta čuje moju dogodovštinu, a uz moj veliki napredak u učenju i izgovaranju njihovih riječi i rečenica nada se on da će je skoro čuti. Da pomognem pamćenje, prenosio sam u engleski alfabet sve što sam učio i zapisivao riječi s prijevodima. Velika mi je muka bila dok sam mu rastumačio što to radim jer ondašnji žitelji nemaju ni pojma o knjigama ili literaturi.

Za desetak nedjelja razumijevao sam mu većinu pitanja; a za tri mjeseca znao sam mu prilično odgovarati. Bio je nadasve radoznao čuti iz kojega sam kraja u zemlji došao i kako sam naučio oponašati razborito stvorenje; jer yahooi (kojima sam, vidio je, posve

[97] *Karlo V. Habsburg* (1500.-1558.), car njemačkog Svetog rimskog carstva i, kao Karlo I., kralj Španjolske. Pripisuje mu se izreka: »S Bogom govorim latinski, sa ženama talijanski, s muškarcima francuski, a sa svojim konjem njemački«.

sličan glavom, rukama i licem, što je jedino bilo vidljivo), uza svu prividnu lukavštinu i najveću volju za nevaljalštinu, od sviju su životinja, kako se razabralo, najneuputnije.

Ja mu odgovorim da sam ispreko mora, s daleka mjesta, gdje ima još mnogo drugih moje vrste, došao u veliku šuplju sudu koji je načinjen od stabala: drugovi me prisilili da se iskrcam na toj obali i onda me ostavili da se sam brinem za sebe. S priličnom sam ga mukom i uz pomoć mnogih znakova naveo da me razumije.

On mi odvratio da se zacijelo varam ili da sam »rekao što nije«, jer oni u svojem jeziku nemaju riječi za laž i neistinitost. Reče mi kako zna i kako može biti da bi onkraj mora bila zemlja ili da bi hrpa nerazumnih životinja mogla po vodi kretati drven sud kud ju volja. Siguran je da nijedan houyhnhnm na svijetu ne bi znao načiniti takav sud, niti bi yahooima povjerio da upravljaju njime.

Riječ *houyhnhnm* znači u njihovu jeziku konja, a po etimologiji prirodnu savršenost. Ja rekoh domaćinu da sam u neprilici za izraze, ali ću se usavršavati što god brže mognem, te se nadam da ću za kratko vrijeme znati da mu kazujem čudesa.

Izvolio je narediti svojoj kobili, svojemu ždrepčiću, svojoj ždrebici i služinčadi u obitelji, neka me svakom prilikom poučavaju; i svaki dan se dva-tri sata i on sam isto tako mučio; nekoji odlični konji i kobile iz susjedstva dolazili su često u našu kuću kad se raširio glas o »čudnom yahoou, što zna da govori kao houyhnhnm, pa se čini da mu se u riječima i djelima razbira neka iskra razbora«. Uživali su razgovarati se sa mnom: zadavali su mi mnoga pitanja, a ja sam im odgovarao kako sam znao. Uza sve te zgodne prilike uznapredovao sam toliko da sam pet mjeseci iza dolaska razumijevao što god se govori i znao prilično da se izražavam.

Houyhnhnmi, koji su pohađali domaćina da me vide i da se razgovaraju sa mnom, jedva su vjerovali da sam pravi yahoo, jer mi je tijelo pokriveno bilo drugačijim pokrovom nego drugima moje vrste. Čudili su se gledajući mene bez obične dlake ili kože, osim na glavi, licu i rukama; ali ja sam tu tajnu otkrio mojemu domaćinu pri jednoj zgodi koja se bila dogodila prije četrnaest dana.

Rekao sam već čitatelju da mi je svake noći kad obitelj poliježe bio običaj da se razodjenem i da se pokrijem odijelom: jednom se u rano jutro dogodilo da je gospodar poslao po me riđana koji mu je bio sobar; kad mi je on došao, tvrdo sam spavao, odjeća mi spala na jednu stranu, a košulja mi se odmakla više pasa. Probudio sam se od njegove halabuke i opazio da je poruku javio nešto zbunjen; iza toga je otišao gospodaru i u silnu strahu vrlo mu smušeno ispripovijedao šta je vidio; to sam odmah dokučio jer čim sam se obukao te otišao da se poklonim njegovoj milosti, zapitao me »šta ono znači, što mu je sluga javio, da ja nisam, kad spavam, onaj isti, kakav se činim da sam u drugo vrijeme; taj mu sobar tvrdi da je na meni neki dio bijel, drugi žut, barem nije tako bijel, a neki dio smeđ.«

Dotad sam krio tajnu svoje odjeće da bih se što više razlikovao od one proklete bagre yahooske; ali sada sam razabrao da mi je uzalud kriti dalje. Osim toga, uočio sam da će mi se uskoro izderati odjeća i cipele, koje su već trošne, te ih moram nadomjestiti

čime, što bih načinio od kože yahooske ili drugih životinja, a pritom bi se saznala sva tajna. Rekoh zato domaćinu da je u onoj zemlji, odakle sam došao, svima od mojega soja pokriveno tijelo dlakom nekih životinja, priređenom na umjetan način, a to je i radi pristojnosti i zato da se obranimo od nepogode i vrućine i studeni; ja ću ga, što se mene tiče, odmah uvjeriti o tom ako bude izvolio da mi naloži: samo ga molim za oproštenje, ako ne otkrijem one dijelove što nas je priroda naučila da krijemo.

On reče da mi je sav govor bio vrlo neobičan, osobito posljednji dio; jer on ne može da razumije zašto bi nas priroda naučila da krijemo ono što nam je priroda dala; ni on ni obitelj ne stide se nikojega dijela svojega tijela; ali ja neka činim kako me volja.

Nato raskopčam najprije kaput i skinem ga. Isto tako skinem prsluk. Izujem cipele, svučem čarape i hlače. Spustim košulju do pasa, zadignem joj donji kraj i opašem se njome kao pasom, da pokrijem golotu.

Domaćin mi silno radoznalo i u čudu gledao sve to što radim. Digao putištem sve moje haljine, komad po komad, i pomno ih razmotrio; onda me vrlo nježno pogladio po tijelu i ogledao se nekoliko puta odasvud; nakon toga mi reče: jasno je da sam potpun yahoo; ali se od drugih mojega soja jako razlikujem nježnom, bijelom, glatkom kožom; što na nekim dijelovima tijela nemam dlaka; po obliku i kratkoći svojih stražnjih i prednjih pandža; i što volim da neprestano hodam na dvije stražnje noge. Nije želio da vidi još više, te mi dopustio da opet obučem odjeću jer sam drhtao od studeni.

Rekoh mu kako mi je nemilo što me tako često zove yahoo, imenom odurne životinje koju ja nadasve mrzim i prezirem: zamolih ga neka se okani da mi prišiva tu riječ i neka to isto odredi u svojoj obitelji i svojim prijateljima kojima dopušta da mi dolaze. Zamolio sam ga također neka za tu tajnu, da je meni na tijelu kriv pokrov, nitko ne bi znao osim njega, barem donde, dok bude trajala moja sadašnja odjeća; za ono naime što je vidio njegov sobar riđan, neka mu njegova milost naloži to kriti.

Na sve se to moj domaćin vrlo milostivo privolio i tako se tajna održala sve donde, dok mi se odjeća nije stala derati, te sam morao da je nadomještam svakakvim dovijanjem o kojem ću kasnije govoriti. Međutim me zamolio neka što marljivije nastavim da naučim njihov jezik jer on se više čudi mojoj sposobnosti za govor i razbor nego obliku mojega tijela, bilo ono pokriveno ili ne bilo, te dodao da prilično nestrpljivo čeka da čuje čudesa što sam obećao da ću mu pripovijedati.

Otad je podvostručio nastojanje da me uči: vodio me u sva društva i brinuo se da sa mnom budu uljudni, jer to će, govorio im je tajom, udobrovoljiti mene te ću biti zabavniji.

Svaki dan kad bih mu došao, on je, uza svu muku, dok me učio zapitkivao mene različita pitanja o meni, a ja sam mu odgovarao kako sam znao, te je time već stekao nekoliko općih ideja, premda vrlo nepotpunih. Dosadno bi bilo da prikazujem pojedine faze kako sam napredovao do pravilnijega izgovora: ali prva moja obavijest o meni samom, nekako uredna i opširna, bila je ovakva:

Došao sam, rekoh, iz vrlo daleke zemlje, kako sam već uznastojao da mu kažem, sa pedesetak ovakvih mojega soja; putovali smo po morima u veliku, šuplju, drvenu sudu,

koji je veći nego kuća njegove milosti. Opisao sam mu taj brod najljepšim riječima što sam znao, i rastumačio mu razvijenim rupcem kako ga je vjetar tjerao. Rekoh da su me zbog razmirice među nama izbacili na ovu obalu, te sam se uputio, ne znajući kuda, dok me on nije izbavio od napadaja onih prokletih yahooa.

On me zapita tko je načinio brod i kako to može biti da su houyhnhnmi u mojoj domovini prepustili životinjama da upravljaju lađom?

Moj je odgovor bio da ne smijem dalje pripovijedati, ako mi on ne zajamči riječju i čašću da se ne će uvrijediti, a onda ću mu iznizati čudesa što sam mu tako često obećavao. On pristade; a ja nastavio uvjeravajući ga da su brod sagradili stvorovi slični meni, a oni su po svim zemljama, koje sam proputovao, pa i u mojoj domovini, jedine razborite životinje i vladaju; a kad sam došao ovamo, isto sam se začudio što vidim da houyhnhnmi djeluju kao razboriti stvorovi, kako su se on i njegovi prijatelji začudili, što vide znakove razbora u stvoru koji je on izvolio zvati yahoo; ja priznajem da sam im sličan svakim udom, ali ne odgovaram za njihovu izrođenu i surovu narav.

Rekoh dalje, ako mi ikad sreća dade da se vratim u zavičaj, te budem pripovijedao o svojem putu ovamo, kako sam odlučio da pripovijedam, svatko će misliti da »govorim, što nije« i da sam ja tu zgodu izmislio sam iz svoje glave; pa uza sve štovanje, što god može da bude spram njega, njegove obitelji i prijatelja, i uz njegovo obećanje da se ne će uvrijediti, naši bi zemljaci teško vjerovali da bi houyhnhnm bio prvak stvor u narodu, a yahoo skot.

ČETVRTA GLAVA

Houyhnhnmovo mišljenje o istini i neistini. – Domaćin ne odobrava piščevo pripovijedanje. – Pisac izvješćuje potanje o sebi i o svojim zgodama na putu.

Domaćin me slušao s velikom nemilotom koja mu se čitala s lica; jer sumnjanje ili nevjerovanje tako se slabo zna u toj zemlji, da žitelji i ne znaju kako bi se vladali u takvim prilikama; a ja se sjećam, u čestim razgovorima s domaćinom o čovječjoj naravi po drugim krajevima na svijetu, kad bi se desila zgoda da govorim o lažnom i krivom prikazivanju, s teškom je mukom razumijevao što ja mislim, premda je inače bio vrlo oštrouman; on je naime umovao ovako:

»Govorom se služimo zato da jedan drugoga razumijemo i da stječemo obavijesti o činjenicama; ako dakle tkogod kaže što nije promašuje se svrha, jer se o meni ne može pravo reći da ga razumijem; a ja ni izdaleka ne stječem obavijesti, nego on mene ostavlja u gorem stanju nego neznanju, jer me zaveo da smatram crnim, što je bijelo, i kratkim, što je dugo.«

I to su mu bili svi pojmovi o vještini laganja, koju tako savršeno razumijevaju i tako općenito vrše ljudski stvorovi.

Da se vratim s te zastranice. Kad sam ustvrdio da su u mojoj domovini yahooi životinje koje jedine vladaju, reče moj domaćin da to sasvim nadilazi njegov razum i zapita me imamo li mi houyhnhnma i što im je posao. Ja mu rekoh: imamo ih mnogo; ljeti oni pasu po polju, a zimi se u kućama hrane sijenom i zoblju, i tamo su yahooi zaposleni da im češu kožu, da im pletu grivu, da ih potkivaju, da ih služe hranom i da im spremaju ležaj.

»Razumio sam te dobro«, reći će moj domaćin: »po svemu što si kazao sasvim je jasno: koliko god razuma yahooi prisvajali sebi, ipak su houyhnhnmi vaši gospodari; od srca bih želio da bi i naši yahooi bili tako poslušni.«

Zamolio sam ga neka mi njegova milost izvoli oprostiti da ne bih nastavio dalje, jer znam pouzdano da bi mu nadasve bila nemila obavijest koju očekuje od mene. Ali on nije odustajao od naloga da ga izvijestim i o onom što je najbolje, i o onom što je najgore.

Ja mu rekoh da ću ga poslušati. Priznao sam da su houyhnhnmi kod nas, koje mi zovemo konjima, najplemenitije i najljepše životinje što ih imamo, da su odlične po jakosti i brzini; a kad pripadaju otmjenim osobama, upotrebljavaju se za putovanje, za utrkivanje, ili da vuku kola; s njima postupaju vrlo prijazno i brižljivo, dokle god ne zapadnu u bolesti ili ne ohrome; a onda budu prodani, te moraju svakojako da izdiru dok

ne skapaju; onda im se sadire koža i prodaje po što vrijedi, a tijelo se ostavlja da ga pożderu psi i ptice grabljivice. Ali obična konjska pasmina nije takve dobre sreće, jer nju drže seljaci i vozari i drugi prosti svijet, pa ju tjeraju na teži posao i lošije ju hrane.

Opisao sam koliko sam mogao naš način jahanja; kakva je oblika i kako se upotrebljava uzda, sedlo, ostruga i bič, ham i kotači. Dometnuo sam da im odozdol na noge pričvršćujemo ploče od neke tvrde tvari koja se zove željezo, da im se kopita ne bi razbila na kamenim putovima po kojima često putujemo.

Moj domaćin ponešto iskazao silnu zlovolju, a onda se začudio kako se mi usuđujemo da sjedamo na houyhnhnma; jer on zna pouzdano da bi najslabiji sluga u njegovoj kući mogao da zbaci najjačega yahooa; ili da legne i povalja se na leđima, pa da na smrt zgnječi skota.

Ja mu odgovorim da se naši konji od treće do četvrte godine treniraju za različitu uporabu koju im namjenjujemo; ako se koji pokaže sasvim nevaljao, upotrebljava se za kola, dok su mladi; ljuto ih biju za svaku nevaljalštinu; ždrijepce koji se određuju za obično jahanje ili vuču obično štroje kad im budu po prilici dvije godine, da im zatru žestinu i da ih pripitome i stišaju; oni su doduše osjetljivi za nagradu i kaznu, ali neka njegova milost izvoli uočiti da nemaju ni trunka razuma, nipošto više nego yahooi u ovoj zemlji.

Mučio sam se i mnogo okolišao da domaćinu pravo predočim što govorim; jezik njihov ne obiluje naime različitim riječima, jer su im potrebe i strasti manje nego u nas. Ali ne može se iskazati plemenito zgražanje njegovo zbog našega divljačkog postupka s houyhnhnmskim plemenom; pogotovo kad sam mu rastumačio način i postupak kako se kod nas štroje ždrijepci da im se spriječi rasplođivanje pasmine i da budu ropskiji.

On će reći: ako može da bude ikoja zemlja gdje su jedini yahooi obdareni razumom, onda zacijelo moraju oni da budu životinja koja vlada; jer razum će s vremenom svagda prevladati surovu silu. Ali gledajući građu naših tjelesa, osobito mojega, misli on da nijedna životinja ovakve veličine nije ovoliko nepodesna da se tim razumom služi u običnim poslovima u životu.

Onda zapita nalikuju li oni među kojima sam ja živio na mene, ili na yahooe u ovoj zemlji. Rekoh mu da sam ja iste građe kao i većina u mojim godinama; ali mlađi svijet i žene mnogo su nježnije i tananije, a u žena je koža obično bijela kao mlijeko.

On mi reče da se ja doduše razlikujem od drugih yahooa jer sam mnogo čišći i nisam onako sasvim nakazan; ali što se tiče istinite koristi, misli on da se od njih razlikujem na gore: nokti mi ne vrijede za porabu ni na prednjim ni na stražnjim nogama; a što se tiče mojih prednjih nogu, ne može ih zapravo zvati tim imenom, jer nikad nije opazio da hodam njima; prenježne su da gaze zemlju; ja ih obično ne pokrivam; a pokrov što gdjekad nosim na njima i nije onaj isti niti onako jak kao na stražnjim nogama; ja ne hodam nikako sigurno, jer čim mi se oklizne koja stražnja noga, moram zacijelo pasti.

Onda stao da pronalazi mane po drugim dijelovima mojega tijela: lice mi je plosnato, nos mi iskočio, oči su mi smještene upravo na čelu, tako da ne vidim ni na koju stranu

dok ne okrenem glavu; ne mogu se hraniti dok ne dignem koju prednju nogu k ustima; zato je priroda udesila one zglobove da se zadovolji ta potreba. On ne zna čemu su one različite pukotine i razdijelci na stražnjoj nozi; preslabi su da gaze po tvrdu i oštru kamenju dok im se ne načini omot od kože koje druge životinje; svemu mi tijelu treba obrana od žege i studeni pa moram da ju svaki dan oblačim i svlačim, a to je dosadno i neprilično; i naposljetku opazio je da svaka životinja u toj zemlji po prirodi zazire od yahooa kojima se slabiji uklanjaju, a jači bježe od njih.

Ako smo mi dakle obdareni razumom, ne može on da dokuči kako bi se mogla izliječiti ona prirodna antipatija što ju svako stvorenje iskazuje spram nas, dakle ni to kako bismo ih mi mogli pripitomiti da nam služe. No ipak, reče, ne će dalje da raspravlja o tom, jer je radoznaliji da čuje moju dogodovštinu, u kojoj sam se zemlji rodio, te što sam radio i što mi se dogodilo u životu prije nego što sam došao ovamo.

Ja mu na vjeru rekoh kako nadasve želim da mu udovoljim u svem; ali jako sumnjam hoću li moći da mu razjasnim neke stvari o kojima njegova milost možda i ne sanja; jer u njegovoj zemlji nisam ništa vidio što bi nalikovalo na to, no ja ću se ipak potruditi što god mogu i nastojat ću da se izražavam usporedbama, a njega molim ponizno za pomoć, kad mi nedostane podesnih riječi. To mi je izvolio obećati.

Rodio sam se, rekoh, od poštenih roditelja, na otoku koji se zove Engleska, a od ove je zemlje daleko toliko dana hoda, koliko bi najjači sluga vaše milosti mogao prevaliti za godišnjeg sunčeva puta; odgojen sam za vidara kojemu je posao da vida rane i ozljede na tijelu, zadane slučajno ili nasiljem; mojom domovinom vlada žena koju mi zovemo kraljicom[98]; krenuo sam iz domovine da se obogatim pa da mognem uzdržavati sebe i obitelj dok se vratim; na posljednjem sam putu bio zapovjednik na brodu i imao sam pod sobom pedesetak yahooa od kojih su mnogi pomrli na moru te sam morao da ih nadomjestim drugima koje sam pokupio iz različitih naroda; brod nam je dva puta bio u opasnosti da potone, prvi put od silne oluje, a drugi put kad je udario o klisuru.

Tu mi domaćin upade u riječ i zapita me kako sam mogao skloniti strance iz različitih zemalja da se sa mnom usude na put, iza onih gubitaka što sam ih pretrpio, i onih opasnosti što sam ih prevalio. Ja mu rekoh da su to ljudi u očajnim prilikama koji moraju da bježe iz zavičaja zbog siromaštva ili zločinstava. Neke su uništile parnice; drugi su sve što su imali potrošili u piću, bludu i igri; treći su pobjegli zbog izdaje; mnogi zbog ubojstva, krađe, trovanja, razbojstva, krive prisege, krivotvorenja, lažnih novaca, zbog silovanja ili sodomije; zbog bijega ispod svojih zastava i prebjegavanja k neprijatelju; ali većina ih je pobjegla iz zatvora; netko se od njih ne usuđuje nazad u zavičaj jer se boji da ne bude obješen ili ne skapa u tamnici; zato oni moraju da traže života po drugim mjestima.

Za toga razgovora izvolio je domaćin da me nekoliko puta prekine. Poslužio sam se mnogim okolišanjem da mu opišem prirodu različitih zlodjela zbog kojih je većina naših

[98] Kraljica Ana, vladala 1702.-1714.

momaka morala da bježi iz domovine. Taj mi je posao oteo nekoliko dana razgovora, dok nije smogao da me razumije.

Nije nikako mogao da dokuči što koristi i što treba da se čine ona zlodjela: da mu to razjasnim, nastojao sam da ga ponešto uputim o želji za vlašću i bogatstvom, o strahovitim posljedicama pohote, neumjerenosti, zlobe i zavisti. Da sve to protumačim i opišem, morao sam da stvaram slučajeve i da smišljam hipoteze.

Iza toga uznesao on oči u čudu i zgražanju, kao da mu je maštu zaokupilo nešto, što još nikad nije vidio ili čuo. Za vlast, vladu, rat, zakon, kaznu, i tisuću drugih stvari, nije bilo riječi kojima bi ih taj jezik mogao iskazati; zato je bila gotovo nesavladiva poteškoća da domaćina ikako uputim, što mislim. Ali kako mu je pamet bila izvrsna, usavršena razmišljanjem i razgovorom, naposljetku je prilično dokučio što je u našim krajevima svijeta ljudska priroda moćna da izvrši, te me zamolio da ga nešto pobliže obavijestim o toj zemlji što ju mi zovemo Europom, ali osobito o mojoj domovini.

PETA GLAVA

Po domaćinovu nalogu obavještava ga pisac o prilikama u Engleskoj. – Uzroci ratova između europskih vladara. – Pisac započinje da tumači engleski ustav.

Čitatelj neka izvoli uzeti na um da ovaj izvadak iz mnogih mojih razgovora s domaćinom sadržava bit najvažnijih stvari o kojima smo razgovarali na mahove za dvije godine dana i dulje; jer što sam dalje napredovao u houyhnhnskom jeziku, časni je gospodin iziskivao da potpunije udovoljavam. Predočio sam mu koliko sam mogao sve prilike europske; govorio sam o trgovini i proizvodnji, o umjetnostima i znanostima; a odgovori moji na sva njegova pitanja što su nastajala o raznim predmetima, bili su neiscrpiva zaliha za razgovor. Ali ću ovdje zapisati samo bit onoga, što smo govorili o mojoj domovini, sredit ću to, koliko mogu, ali ne ću paziti na vrijeme ni na druge okolnosti, a strogo ću se držati istine. Jedino žalim što ću teško moći da odam svu pravdu domaćinovim dokazima i riječima, nego će u njima biti kvara zbog preslabe sposobnosti moje, pa i zbog prijevoda u našu barbarsku engleštinu.

Pokoravajući se dakle nalozima njegove milosti, ispripovijedao sam mu revoluciju pod princem Oranskim;[99] dugotrajni rat s Francuskom, što je zametnuo rečeni vladar, a obnovila ga je njegova nasljednica, današnja kraljica; u taj su se rat uplele najmoćnije kršćanske države i on traje još i danas. Na njegovu sam molbu sračunao da je za svega rata poginulo po prilici jedan milijun yahooa; osvojilo se možda sto ili više gradova, a popalilo ili potopilo pet puta više brodova.

On me zapita kakvi su obično uzroci ili povodi da jedna zemlja zavojšti na drugu? Ja mu odgovorih da su nebrojeni; ali ću spomenuti samo nekoliko glavnih. Gdjekad je ambicija, kad vladari misle da im nikad nema dosta zemlje ili naroda kojim bi vladali; gdjekad pokvarenost, kad ministri zapleću svoje gospodare u rat da podanicima uguše ili

[99] Tzv. Slavna revolucija (*Glorious Revolution*) u Engleskoj iz 1688. godine, izazvana vjerskim sukobima protestanata i katolika, kada je svrgnut kralj James II. od strane saveza engleskih parlamentaraca sa nizozemskim *štathalterom* (namjesnikom) Vilimom III. Oranskim, koji je nakon uspješne invazije i Jakovljeva bijega postao engleskim kraljem, te vladao zajedno sa suprugom kraljicom Marijom, kćeri svrgnutoga kralja Jakova. Rezultat revolucije bilo je ograničavanje moći monarha i porast sloboda i utjecaja parlamenta (*Bill of Rights*, 1689.). Uslijedio je dugotrajni i veliki *Rat za španjolsko naslijeđe* (1701.-1714., poznat i kao *Rat kraljice Ane*), koji je izbio nakon smrti posljednjeg španjolskog kralja iz dinastije Habsburg, Karla II., između Engleske, Nizozemske, Austrije i Portugala s jedne, te Francuske, Španjolske i drugih saveznika s druge strane. Tijekom tog rata oko 400.000 ljudi je izgubilo život.

odvrate viku na nevaljalu upravu. Razlika u mišljenjima stajala je mnogo milijuna života: na primjer, je li meso kruh, ili je kruh meso; je li sok neke bobice krv ili vino; je li svirka opačina ili vrlina, je li bolje poljubiti kolac ili ga baciti u vatru; koja je boja najbolja za kaput, crna, bijela, crvena ili siva; i treba li da kaput bude dug ili kratak, tijesan ili prostran, prljav ili čist, i mnogo još. A nikakvi ratovi nisu tako bijesni i krvavi i ne traju toliko dugo, koliko oni, što nastaju zbog razlike u mišljenju, pogotovo kad je o neznatnim stvarima.

Gdjekad je između dva vladara razmirica da se odluči koji će od njih istjerati trećega iz njegove države, a ni jedan ni drugi nemaju za to nikakva prava; gdjekad se jedan vladar zarati s drugim od straha da se taj ne bi zaratio s njim; gdjekad se zameće rat jer je neprijatelj prejak, a gdjekad jer je preslab; gdjekad hoće naši susjedi ono što mi imamo, ili imaju ono što mi hoćemo, pa se borimo dok oni ne otmu naše ili nama ne dadu svoje.

Vrlo je opravdan uzrok ratu i provali u zemlju, kad je u kojem narodu harao glad, morila kuga ili bjesnio razdor. Opravdano je zametnuti rat s najbližim našim saveznikom kad koji grad njegov leži zgodno za nas, ili koji komad zemlje, tako da bi se naša država zaokružila i zbila.

Ako koji vladar pošlje svoje čete na narod gdje je svijet siromašan i neuk, zakonito je da on polovicu poubija, a druge okrene u robove, da bi ih civilizirao i odvratio od barbarskog načina života.

Kad jedan vladar zamoli drugoga za pomoć da bi ga obranio od upada, vrlo je kraljevski, častan i čest postupak da pomagač, kad istjera upadača, sam zasjedne u državi, te ubije, zatvori ili protjera vladara, kojemu je pritekao u pomoć.

Srodstvo krvno ili po ženidbi često je uzrok ratu među vladarima; a što je bliže srodstvo, to im je veće raspoloženje za kavgu: siromašni su narodi gladni, a bogati su narodi ponosni; a ponos i glad uvijek će biti u zavadi. S tih se razloga vojnički posao drži za najčasniji, jer vojnik je yahoo koji je najmljen da hladnokrvno ubija koliko god može onakvih, kakav je i sam, a nisu mu nikad ništa nažao učinili.

Ima također jedna vrsta prosjačkih vladara u Europi koji nisu moćni da sami ratuju, nego iznajmljuju svoje čete bogatijim narodima, toliko i toliko na dan i po čovjeku; od toga zadržavaju tri četvrtine oni sami, i to im je najbolji dio dohotka za uzdržavanje; takvi su oni u mnogim sjevernim zemljama u Europi.

»Ovo što si mi kazao o ratu«, reći će moj domaćin, »otkriva zaista najdivnije što stvara razum koji vi sebi prisvajate; ali sva sreća što je sramota veća nego opasnost i što vas je priroda stvorila sasvim nesposobne da biste počinili mnogo nevaljalština. Jer kako vam usta leže ploštimice na licu, teško da možete ikako ugristi jedan drugoga ako ne privoli. Onda, pandže su vam na prednjim i stražnjim nogama prekratke i premekane, pa bi jedan naš yahoo povitlao tuce vaših. Preračunavajući dakle broj onih što su poubijani u bitki, mislim jedino da si ti rekao nešto, što nije.«

Nisam se mogao suzdržati da ne zaklimam glavom i da se malo ne osmjehnem njegovu neznanju. I kako nisam neznalica u ratnoj umjetnosti, stadoh mu opisivati topove, kolubrine, muskete, karabine, pištolje, zrnad, barut, mačeve, bajunete, bitke, uzmake, napade, lagume, bombardiranje, morske bitke, brodove potopljene s tisućom momaka, dvadeset tisuća ubijenih na svakoj strani, jecanje onih što umiru, ljudske udove što lete po zraku, dim, buku, zbrku, konje što na smrt gaze, bijeg, proganjanje, pobjedu; polja posuta trupovima ostavljenim za hranu psima i vucima i pticama grabljivicama; pljačkanje, robljenje, grabež, palež i razaranje.

I da proslavim hrabrost svojih dragih zemljaka, zajamčim mu da sam vidio kako su za opsade bacili u zrak u jedan mah sto neprijatelja, a isto toliko na brodu; i gledao kako su raskomadana mrtva tjelesa padala iz oblaka, na veliku zabavu gledateljima.

Htjedoh da zađem dalje u potankosti, ali mi domaćin naloži da šutim, a sam reče:

Tkogod zna yahoosku narav, s drage će volje vjerovati da bi ovako jadna životinja bila podobna da učini sve što sam spomenuo, da joj je snaga i vještina jednaka sa zlobom. Ali od mojega mu je razgovora još odurnija sva ta pasmina, a čini mu se da mu je i u duši nastao nemir za koji prije nikako nije znao. On misli da bi mu uši, kad se nauče na tako gadne riječi, malo pomalo dopuštale ih s manjim oduravanjem: on mrzi doduše yahooe u ovoj zemlji, ali ih za mrska svojstva njihova ne kudi jače, nego što bi pokudio gnnayha (neku pticu grabljivicu) za okrutnost, ili šiljat kamen zato što mu siječe kopito. Ali kad je stvorenje koje se gradi razumnim sposobno za takve grdne opačine, strah ga je da ne bi pokvarenost toga svojstva bila gora nego sama živinska surovost. On je zato uvjeren da mi mjesto razuma imamo samo neko svojstvo koje je pogodno da uvećava naše prirodne opačine; kao što odsjev s uzmućene rijeke vraća sliku nezgrapna tijela, ne samo većega, nego i iskrivljenijega.

Dometnu kako se i u tome i u nekim prijašnjim razgovorima i odviše naslušao o ratu. Sada ga je ponešto zbunila druga stvar. Ja sam mu kazao da su neki od naših momaka otišli iz domovine zato što su ih upropastili zakoni; ja sam mu već rastumačio značenje te riječi; ali on ne može da dokuči kako to biva, da bi zakoni, koji su namijenjeni svakomu za zaštitu, ikomu mogli biti na propast. Zato me moli da bih ga još obavijestio što to meni znači zakon i oni koji rukuju njime prema današnjoj praksi u mojoj domovini; on naime misli da su priroda i razum dovoljan vodič razumnoj životinji, što velimo da jesmo, jer oni nam pokazuju što treba da činimo, a čega treba da se klonimo.

Rekoh njegovoj milosti da je pravo znanost u koju ja nisam jako upućen, osim što sam uludo uzimao advokate zbog nekih nepravda koje su mi se nanijele: ali ja ću ga obavijestiti koliko god znam. I kazah:

Kod nas ima družba muškaraca koji se od mladosti uzgajaju u umjetnosti, kako će riječima, što se u tu svrhu množe, dokazivati da je bijelo crno, a crno bijelo, prema tomu kako su plaćeni. Toj su družbi svi drugi ljudi robovi. Na primjer, ako moj susjed poželi moju kravu, najmi on advokata koji će dokazati kako treba da on dobije od mene moju

kravu. Ja onda moram da najmim drugoga koji će braniti moje pravo, jer to se protivi svim pravnim pravilima da bi itko smio sam govoriti za sebe.

Sad u toj zgodi ja, koji sam pravi vlasnik, u dvostrukom sam velikom kvaru: prvo, moj je advokat gotovo od kolijevke navikao da brani krivnju, pa je sasvim izvan svojega elementa kad bi da bude zastupnik pravde; to mu je neprirodan posao i on ga uvijek vrši vrlo nespretno, gotovo mrzovoljno. Drugi mi je kvar, što moj advokat mora da postupa s velikom opreznošću, jer inače će ga suci koriti, a drugovi će zazirati od njega kao od čovjeka koji bi da umanji pravnu praksu. Zato ja imam samo dvije metode da očuvam svoju kravu. Prva je da dvostrukom nagradom pridobijem protivničkog advokata koji će onda izdati svojega klijenta, podvaliti mu da je na njegovoj strani. Drugi je način advokatu da moju stvar prikaže nepravednom koliko god može, i da dopusti da je krava protivnikova; a ako to vješto uradi, zacijelo će steći sklonost sudačku.

Vaša milost zna, da su ti suci ljudi koji su imenovani da odlučuju u svim vlasničkim razmiricama, pa i o kazni za zločince, i odabrani su između najvještijih pravnika koji su ostarjeli ili se ulijenili, a kako su za svega života bili bunjeni protiv istine i pravednosti, kobna im je potreba da pogoduju prijevari, krivoj prisezi i silovitosti, pa ja znam kako su neki od njih odbili veliko mito od one stranke koja je bila u pravu, samo da ne bi okaljali svoj stalež, ako učine štogod što im ne dolikuje naravi ili zvanju.

Tim je pravnicima načelo da se sve ono što se činilo prije, može na zakoniti način činiti opet; i zato se oni osobito brinu da pozapišu sve odluke koje su nekad izdane protiv obične pravde i protiv općega ljudskoga razbora. Te se odluke, pod imenom *precedencija*,[100] iznose kao autoriteti, da se opravdaju najnepravednija mišljenja; a suci ne propuštaju nikad da po njima odlučuju.

Kad vode parbu, pomno se klone da uđu u jezgru parnici; ali govore glasno, žeste se i dodijavaju, koliko zastaju na svim okolnostima, koje ne vode k svrsi. Na primjer, u spomenutom već slučaju; nikad ne pitaju po kakvom pravu i naslovu protivnik ište moju kravu: nego je li on rekao da je krava crvena ili crna; jesu li joj rogovi dugi ili kratki; je li travnjak na kojem ju pasem okrugao ili četvoran; muze li se kod kuće ili u polju; od kakvih bolesti boluje i tomu slično. Iza toga zagledaju u precedencije, odgađaju stvar iz dana u dan, pa će je za deset, dvadeset ili trideset godina presuditi.

Također treba spomenuti da ta družba ima svoj osobiti gegavački ili šatrovački jezik[101] koji nijedan drugi smrtnik ne razumije i u kojem su im napisani svi zakoni, a oni se osobito brinu da ih umnože; pritom su sasvim smućkali pravu bit istine i laži, pravde i krivnje, tako da treba trideset godina dok se odluči, je li zemlja koju su mi djedovi kroz šest pokoljenja namrli moja ili nekoga stranca koji je tri stotine milja od mene.

---

[100] Presedan, osnova anglosaksonskog pravnog sustava, slučaj koji se radije dogodio i služi kao osnova za donošenje presuda u svim kasnijim sličnim slučajevima.

[101] U izvorniku: *cant and jargon*. Obje riječi znače »tajni« jezik neke grupe, npr. određene profesije, zanata i sl., koji je nerazumljiv svima izvan te grupe.

U parnicama ljudi optuženih za zločinstva protiv države, mnogo je kraća i pohvalnija metoda: sudac se najprije obavještava kakvo je raspoloženje u onih na vlasti, pa mu je onda lako objesiti ili izbaviti zločinca, a strogo čuvati sve zakonske forme.

Tu mi domaćin upade u riječ i reče da je šteta što stvorove s takvim silnim duševnim sposobnostima, kakvi su po mojem opisu zacijelo ti pravnici, ne potiču da budu drugima učitelji u mudrosti i znanju. Za odgovor ustvrdih njegovoj milosti da su oni u svakoj stvari osim svojega posla obično najveće neznalice i glupani kod nas, najjadniji u običnom razgovoru, otvoreni neprijatelji svakomu znanju i učenosti, i jednako voljni da zavrću čovječji razum u svakoj stvari u razgovoru, kako ga zavrću i u svojem zvanju.

ŠESTA GLAVA

Nastavak o prilikama u Engleskoj za kraljice Ane. – Karakter ministra predsjednika na europskim dvorovima.

Moj domaćin nije još nikako mogao da razumije kakvi bi razlozi mogli poticati tu pravničku pasminu da se pletu, uzrujavaju i umaraju, te se udružuju u družbu za nepravdu, jedino zato da svojim suživotinjama čine krivnju; a i nije mogao da dokuči što ja to velim, da oni to čine za plaću.

Jako sam se namučio opisujući mu uporabu novca, materijal od kojega se izrađuje i vrijednost metala.

Kad koji yahoo, rekoh, nakupi veliku množinu te skupocjene tvari, može da kupuje što god želi: najfiniju odjeću, najsjanije kuće, velike komade zemlje, najskuplje jelo i piće i može birati između najkrasnijih žena. Kad dakle novac jedini može izvršiti sva djela, misle naši yahooi da im ga nema nikad dosta za trošak ili za štednju, kako su već po prirodnoj težnji skloni rasipnosti ili škrtosti. Bogataš se koristi radom siromahovim, a siromaha ima tisuća na jednoga bogataša. Većina našega naroda mora živjeti jadno, raditi svaki dan za malu nadnicu kako bi njih malo živjelo u obilju.

Pripovijedao sam opširno o tim i mnogim drugim stvarima te iste vrste; ali njegova se milost nije još uvijek snalazila; jer on se držao te misli da sve životinje imaju pravo na svoj dio zemaljskih proizvoda, pogotovo one koje su na čelu drugima. Zapitao me zato što su ta skupocjena jela i što ona trebaju ikomu od nas.

Na to mu ja nabrojim koliko god sam se sjetio vrsta i kako se na različite načine priređuju, a to se ne može ako se ne šalju morem brodovi u svaki kraj na svijetu, i po pića, i mirodije, i nebrojene druge potrepštine.

Rekoh mu da se sva ta kugla zemaljska mora barem tri puta obići, dok se za koju našu odličniju yahoovkinju ne pribavi doručak. On reče da je to jamačno loša zemlja, kad ne smaže hrane za svoje vlastite žitelje.

Ali najviše se čudio kako su takvi prostrani krajevi, po mojem opisu, bez ikakve svježe vode te moraju da šalju preko mora po piće.

Ja mu odvratim, da Engleska (dragi moj rođeni kraj) proizvodi, kako se računa, tri puta veću množinu hrane nego što njeni žitelji mogu da potroše, a isto tako pića, izlučena iz žita ili iscijeđena iz ploda nekoga drveća koje daje izvrsno piće; a taj je isti razmjer u svakoj životnoj potrepštini. Ali da podržimo raskoš i neumjerenost u muškaraca i taštinu u ženskih, otpravljamo najveći dio svojih potrepština u tuđe zemlje, a odande

donosimo materijal za bolesti, ludost i opačinu, da se potroši kod nas. Iz toga proizlazi potreba da se velik broj našega naroda mora prehranjivati prosjačenjem, grabežom, krađom, varanjem, svodstvom, laskanjem, zavođenjem, krivim prisezanjem, krivotvorenjem, igrom, laganjem, puzanjem, razmetanjem, glasanjem, piskaranjem, zvjezdarstvom, trovanjem, bludom, licemjerstvom, klevetanjem, slobodomislenošću i sličnim poslovima.

Mnogo sam se namučio da mu protumačim svaki od tih izraza. Vino se, rekoh, ne uvozi k nama iz tuđih zemalja zato da doskoči nestašicu vode ili drugih pića, nego zato što je vino takvo piće koje nas razveseljuje muteći nam pamet, razbija sve turobne misli, rađa u glavi puste, neobuzdane sanje, diže naše nade i rastjeruje nam strah, obustavlja razumu na neko vrijeme sav rad i otima nam uporabu naših udova, dok ne zapadnemo u tvrd san; no mora se priznati, da se svagda budimo boležljivi i pokunjeni i da nas od pića zaokupljaju bolesti koje nam sneveseljuju i skraćuju život.

Ali uza sve to većina se našega naroda prehranjuje tim što pribavljaju bogatašima ili jedan drugome životne potrepštine ili lagodnosti. Na primjer, kad sam ja kod kuće, te se oblačim kako treba da bude, onda nosim na tijelu rad stotine radnika; gradnja i namještaj moje kuće iziskuje ih još više, a još pet puta više da se nakiti moja žena.

Stadoh mu pripovijedati o drugoj vrsti ljudi, koji se prehranjuju njegovanjem bolesnika, a već sam bio jednom prilikom rekao njegovoj milosti da su mi mnogi momci pomrli od bolesti. Ali tu mi je najljuća muka da mu rastumačim što to mislim. Lako mu je bilo razumjeti da houyhnhnm nekoliko dana prije smrti oslabi ili oteža, ili da po nesreći ozlijedi koji ud; ali ne može biti, misli on, da bi priroda, koja sve stvara savršeno, mogla trpjeti da se u našem tijelu rađaju kakve muke, pa bi želio da čuje razlog takvu nerazjašnjivu zlu.

Hranimo se nebrojenim stvarima, rekoh, koje djeluju jedna protiv druge; jedemo kad nismo gladni, a pijemo kad nas ne podražava žeđ; sjedimo po cijele noći i pijemo jaka pića, a ne zalažemo ni zalogaj; to nas raspolaže za lijenost, raspaljuje nam tijelo, prenagljuje ili sprečava probavu. Nevaljale yahoovkinje dobivaju neku bolest koja uzrokuje trulost u kostima onima što njima zapadaju u zagrljaj; ta bolest i mnoge druge bolesti prelaze s oca na sina, te se mnogi rađaju na svijet s kompliciranim bolestima.

Ne bi bilo kraja, kad bih uzeo nabrajati sve bolesti što spopadaju ljudsko tijelo, jer ne će ih biti manje od pet-šest stotina, a razasute su po svakom udu i zglobu, ukratko, svaki dio, vanjski i nutarnji, ima svojih zasebnih bolesti. Za njihovo liječenje odgaja se kod nas vrsta ljudi kojoj je zvanje, ili izlika, da liječi bolesnike. A jer sam donekle vješt toj struci, rekoh, ja bih za zahvalnost vašoj milosti da vam ispripovijedam svu tajnu i metodu kako oni postupaju.

Osnovno im je načelo da sve bolesti nastaju od prepunoće; odatle zaključuju da tijelu treba veliko ispražnjivanje, bilo prirodnim putem, bilo gore na usta. Prvi im je posao da od biljaka, ruda, smola, ulja, ljusaka, soli, sokova, haluga, ekskremenata, kore s drveća, zmija, krastavih i zelenih žaba, pauka, mesa i kostiju mrtvih ljudi, ptica, zvijeri i riba, naprave smjesu, koja je po mirisu i okusu najgadnija, najgnusnija i najodurnija što se

može smisliti, pa ju želudac s gađenjem odmah izbacuje, a to se zove lijek za bljuvanje; ili još, s toga istoga skladišta, s nekoliko drugih otrovnih dodataka, određuju nam oni medicinu koja je crijevima jednako nemila i odurna, da je uzmemo na gornji ili donji otvor, kakve je onda slučajno volje liječnik: ta medicina otvara utrobu i sve istjeruje; a to oni zovu lijekom za čišćenje ili klistirom. Jer je priroda (kako liječnici tvrde) gornji prednji otvor namijenila jedino za unošenje čvrste i tekuće hrane, a donji stražnji za izbacivanje, pa se ti umjetnici genijalno domišljaju: u svakoj se bolesti priroda potiskuje sa svojega mjesta, i zato, da bi se vratila na svoje mjesto, mora se tijelo liječiti upravo na oprečan način; svakomu se otvoru mora promijeniti funkcija, pa se čvrsta i tekuća hrana utjeruje u stražnjicu, a ispražnjavaju se usta.

No osim zbiljskih bolesti, snalaze nas još mnoge druge samo uobražene bolesti, za koje su liječnici izmislili uobraženo liječenje: zovu se različitim imenima, a isto tako i ljekarije, koje su podesne za njih; od tih bolesti vazda boluju naše yahoovkinje.

Velika je odlika u toj družbi vještina njihova u prognostici, a u tom se rijetko varaju; njihovo proricanje u zbiljskim bolestima, kad poraste do neke opasnosti, sluti obično na smrt, koja je uvijek u njihovoj vlasti, a ozdravljenje nije; ako se nakon toga, kad su oni već presudili, iznenada javi poboljšica, znaju oni kako će prikladnom dozom dokazati svijetu svoju oštroumnost, da ih ne bi krivili da su lažni proroci.

Oni su također osobito korisni muževima i ženama kojima dozlogrdi vjenčani drug; najstarijim sinovima, državnim ministrima, a često i vladarima.

Jednom sam prilikom razgovarao s domaćinom o načinu vladanja uopće, a osobito o našem odličnom ustavu koji je po pravu na čudo i zavist svemu svijetu. No kako sam tu slučajno spomenuo državnoga ministra, naložio mi on malo iza toga da mu kažem kakav rod yahoovski ja mislim pod tim imenom.

Ja mu rekoh da je državni ministar predsjednik (a tu osobu kanim opisati) stvor, koji ne zna za radost i tugu, ljubav i mržnju, milosrđe i gnjev; ne gaji barem drugih strasti, nego samo silnu želju za bogatstvom, vlašću i titulama; upotrebljava riječi za sve osim za iskazivanje svojih misli; nikad ne govori istinu, nego jedino s tom nakanom da biste ju držali za laž; i ne govori laž, nego s namjerom da biste ju držali za istinu; oni o kojima iza leđa govori najgore, najsigurniji su za unapređenje; a kad započne da vas hvali drugima, ili vama samima, od toga ste dana propali. Najgori znak što možete dobiti, to je obećanje, pogotovo kad je potvrđeno prisegom; iza toga se svaki pametan čovjek uklanja i odustaje od svake nade.

Tri su metode da postaneš ministar predsjednik. Prva je ako znaš mudro raspolagati ženom, kćerju ili sestrom; druga ako izdaš ili potkopaš prethodnika; a treća ako na javnim zborovima gorljivo bjesniš protiv dvorske pokvarenosti. Ali mudar će vladar najradije odabrati onoga koji se služi ovom posljednjom metodom; jer takvi su revnitelji uvijek najpokorniji i najposlušniji volji i strastima svojega gospodara.

Ti se ministri, kad su im sve službe na raspolaganju, drže na vlasti, miteći većinu u senatu ili u velikom vijeću; a naposljetku se jednim sredstvom, zaključkom o indemnite-

tu[102] (opisao sam mu, što je to) osiguravaju od naknadnoga obračunavanja, te se povlače iz javnosti, natovareni otimačinom od naroda.

Palača ministra predsjednika seminar je u kojem se drugi uzgajaju za njegov posao; paževi, lakaji i vratar povode se za gospodarom, postaju državni ministri u svojim pojedinim okruzima, te uče da se ističu trima glavnim svojstvima: bezobraštinom, laganjem i podmitljivošću. Njima se prema tome, na manji način, dodvoravaju ljudi prvih staleža; a nekoji od njih postižu vještinom i besramnošću da preko nekoliko stepenica budu svojemu gospodaru nasljednici.

Njemu obično gospoduje ocvala bludnica, ili miljenik sluga; oni su tuneli po kojima se iskazuje svaka milost, te se mogu nazivati u posljednjoj instanciji gospodarima u kraljevini.

Jednoga dana, kad je domaćin čuo da spominjem plemstvo u mojoj domovini, izvolio mi izreći komplimenat koji ne želim i ne zaslužujem: Siguran je, reče, da sam se ja rodio zacijelo od koje plemenite porodice, jer likom, bojom i čistoćom daleko nadilazim sve yahooe njegove zemlje, premda se čini da zaostajem po jakosti i okretnosti, što se valjda mora pripisati mojemu načinu života koji je drugačiji nego u onih drugih životinja; osim toga, nisam samo obdaren darom govora, nego i nekim rudimentima razuma, toliko da sam svim njegovim znancima čudo.

Uputio me da kod houyhnhnma bijelac, riđo i žerav nisu tako savršena oblika kao šarac, zelenko i vranac; niti se rađaju s jednakim duševnim darovima ili sposobnošću da bi ih usavršili; i zato ostaju navijek u služiteljskom staležu i nikad ne teže da se ožene izvan svojega plemena, što bi se u ovoj zemlji smatralo grozomornim i neprirodnim.

Zahvalio sam se njegovoj milosti najponiznije za dobro mišljenje što je izvolio steći o meni; ali sam mu ujedno utvrdio da sam od nižega roda, od priprostih, čestitih roditelja, koji su tek mogli da me prilično odgoje: plemstvo je kod nas posve drugačija stvar nego što on misli; naši se mladi plemići od malena odgajaju u besposlici i raskoši; čim im godine dopuste, troše oni svoju snagu i dobivaju od razuzdanih ženskih odurne bolesti; a kad gotovo spiskaju imutak, žene se ženom neznatna roda, neugodnom osobom nezdrava tijela (jedino radi novaca) koju mrze i preziru. Porod iz takvih brakova obično su skrofulozna, rahitična ili nakazna djeca; zato porodica rijetko traje dulje od tri naraštaja, ako se žena ne pobrine za zdrava oca, između susjeda ili slugu, da usavrši i produlji rod. Slabo, bolesno tijelo, mršavo lice, blijeda boja, pouzdani su znaci plemenite krvi; a zdrava, snažna pojava takva je sramota za otmjena čovjeka, da svijet zaključuje: pravi mu je otac bio konjušar ili kočijaš. Duševna mu zaostalost teče usporedo s tjelesnom, jer je smjesa mušičavosti, tuposti, neznanja, tvrdoglavosti, pohote i ponosa.

Bez pristanka te sjajne družbe nijedan se zakon ne može uvesti, dokinuti ili promijeniti; a ti plemići odlučuju i o našim posjedima, bez priziva.

---

[102] U engleskoj parlamentarnoj praksi, putem odluka o amnestiji, pomilovanju (*acts of indemnity*), kazne su oslobađani javni službenici za povrede prava počinjene u javnom interesu u doba rata.

SEDMA GLAVA

Piščevo veliko rodoljublje. – Domaćinove primjedbe o ustavu i vladavini u Engleskoj kako ih opisuje pisac, sa sličnim zgodama i usporedbama. – Domaćinove primjedbe o ljudskoj prirodi.

Neka se čitatelj ne čudi kako sam se mogao nakaniti da svoj vlastiti rod ovako iskreno prikažem smrtničkoj pasmini koja je već i odviše voljna bila za najlošiji sud o ljudskom plemenu, zbog ove potpune sličnosti moje s njihovim yahooima. Ali moram iskreno priznati, mnoge vrline tih odličnih četvoronožaca, u opreci spram ljudske pokvarenosti, toliko su mi otvorile oči i proširile moje znanje da sam stao promatrati ljudska djela i strasti sa sasvim drugačijega gledišta i misliti da nije vrijedno štedjeti čast mojega soja; a to i nisam mogao pred osobom ovako oštra suda kao što je moj domaćin, koji bi me svaki dan znao uvjeriti o tisuću mojih pogrešaka, a ja ih donde nisam ni zapažao i kod nas se ne bi ni brojale među ljudske slabosti. Po njegovu sam primjeru naučio također da nadasve mrzim svaku lažljivost i pretvaranje; a istina mi se učinila tako ljupkom, da sam odlučio sve žrtvovati njoj.

Hoću da budem iskren čitatelju i priznajem da je bio još i mnogo jači razlog toj slobodi s kojom sam prikazao prilike. Nisam još bio proveo u toj zemlji godinu dana, a tako sam zavolio i stao cijeniti žitelje da sam čvrsto odlučio, nikad se više ne vraćati k ljudskomu rodu, nego ću preostali život svoj provesti među tim divnim houyhnhnmima, u razmatranju i izvršavanju svake vrline; ovdje ne može da mi bude primjera ni pobude za opačinu. Ali udes, moj vječni neprijatelj, bio je odlučio da me ne zapadne tako velika sreća. No ipak mi je sada neka utjeha, kad mislim da sam u onom što sam kazao o svojim zemljacima umanjivao njihove mane koliko god sam smio pred ovako strogim ispitivačem; a svaku sam stvar navraćao na povoljnu stranu, koliko god je mogla da podnese. Jer zaista, kojega živoga čovjeka ne bi prevladala sklonost i pristranost spram domaje?

Ispripovijedao sam suštinu različitih razgovora svojih s domaćinom, za većega dijela onoga vremena što sam imao čast da budem u njegovoj službi; ali sam zaista, kratkoći za volju, ispustio mnogo više nego što je ovdje zapisano.

Kad sam mu bio poodgovarao na sva pitanja i radoznalost mu se, činilo se, sasvim zadovoljila, poslao on jednoga ranoga jutra po mene i naložio mi da sjednem u nekoj daljini. (Tu mi čast nije nikad prije iskazao.) Reče mi da je vrlo ozbiljno razmišljao o svemu mojem pripovijedanju, i što se tiče mene samoga i moje domovine; on nas drži za neku vrstu životinja, koje je zapao kakvim slučajem, ne zna se on domisliti, malen trunak razuma, a mi se njime ne služimo nikako drugačije, nego da uz njegovu pomoć pogorša-

vamo svoje prirodne opačine i da stječemo novih, što nam ih priroda nije dala; mi otimamo sebi ono malo sposobnosti kojima nas je priroda obdarila; velik nam je uspjeh u umnožavanju naših prirođenih nedostataka i kao da provodimo sav život u uzaludnom nastojanju da ih nadomjestimo svojim vlastitim pronalascima. Što se tiče mene, jasno je da nemam ni jakosti ni okretnosti običnoga yahooa; slabo hodam na stražnjim nogama; smislio sam kako mi pandže ne će biti ni za porabu za obranu i kako ću ukloniti s brade dlake, koje su određene da budu zaštita od sunca i nevremena. Naposljetku, niti mogu brzo da trčim, niti da se na drveće penjem kao moja braća, kako ih je zvao, yahooi u njegovoj zemlji.

Naše upravne i zakonodavne uredbe potječu očito iz naših grdnih nedostataka u razumu, dakle i u kreposti; jer razum sâm dovoljan je za vladanje razumnim stvorenjima; zato mi ne smijemo sebi pripisivati to svojstvo, upravo zbog obavijesti što sam mu dao o svojem narodu; premda je jasno razabrao, kako sam ja, da ih zakrilim, zatajio mnogo pojedinosti i često »rekao ono što nije.«

Još se jače učvrstio u tome mišljenju kad je vidio da isto onako kako se svaka crta mojega tijela podudara s drugim yahooima, osim gdje je na pravu štetu moju, u jakosti, brzini i okretnosti, kratkoći mojih pandža i u nekim pojedinostima gdje priroda nije sudjelovala; tako je po mojem prikazu o našem životu, našim običajima i našem radu razabrao neku sličnost u našem duševnom stanju.

Zna se, reče, da yahooi mrze ljuće nego ikakve različite pasmine životinjske; obično se spominje da je tomu uzrok odurnost njihovih likova, koju svi oni mogu vidjeti u drugih, ali ne mogu vidjeti na sebi. On je zato uzeo misliti da nije pametno što mi pokrivamo tijelo i tim pronalaskom sakrivamo jedan od drugoga naše grdobe koje bi se inače teško podnosile.

Ali sada vidi da se prevario i da razmirice onih životinja u njegovoj zemlji potječu iz istoga razloga i načina kako sam mu ih ja opisao. Jer ako vi, reče, pred pet yahooa bacite onoliko hrane koliko bi bilo dosta za pedeset, onda oni ne će mirno jesti, nego će se počupati i svaki će se pomamiti da sve prigrabi sam; i zato obično stoji uz njih sluga kad se hrane vani, a koji budu zadržani kod kuće, povezivani su razdaleko.

Ako koja krava skapa od starosti ili slučajno, prije nego što ju je koji houyhnhnm spremio za svoje yahooe, povrvjet će jatom oni iz susjedstva da je otmu i onda nastaje onakva bitka, kakvu sam ja opisao, sa strahovitim ranama od pandža na obje strane, premda rijetko mogu ubiti jedan drugoga, jer nemaju onakvih podesnih smrtnih instrumenata kao što smo mi izumili.

Jednom se takav boj zametnuo između yahooa nekojih susjeda, bez ikakva vidljiva povoda; oni iz jednoga kraja vrebaju na svaku priliku da iznenade najbliže, dok se još nisu pripravili. Ali ako vide da im se naum izjalovio vraćaju se kući, pa kako nemaju neprijatelja, zameću, kako ja to zovem, građanski rat između sebe.

Po nekim poljima u njegovoj zemlji ima neko blistavo kamenje za kojih yahooi silno ginu; a kad je to kamenje dijelom u zemlji, kako se pokadšto dešava, kopaju oni

pandžama po cijele dane, dok ga ne iskopaju pa ga odnose i u gomilama sakrivaju u svojim stajama; a svejednako se ogledavaju silno oprezno oko sebe, od straha da drugovi ne bi pronašli njihovo blago.

Domaćin mi reče da nikad nije mogao dokučiti tu neprirodnu pohlepu, a ni što bi to kamenje moglo koristiti yahooima; ali sada misli da to možda potječe iz onoga istoga izvora lakomosti što sam je pripisao čovječanstvu.

Jednom je on, za pokušaj, gomilu toga kamenja tajom uklonio s mjesta gdje ju je bio zakopao jedan od njegovih yahooa; kad je prljava životinja opazila da joj je nestalo blago, svikala glasnom kuknjavom cijelo stado onamo, zaurlala nevoljno, a onda zaokupila da druge grize i trga; stala ginuti, nije htjela ni da jede, ni da spava, ni da radi, dok nije naložio jednom slugi neka kradom odnese kamenje u onu istu rupu i sakrije ga, kao i prije; a kad ga je našao njegov yahoo, odmah se ovaj opet snašao i udobrovoljio, ali se svojski pobrinuo da ga ukloni u bolje skrovište i otad je ta životinja vrlo dobar službenik.

Dalje mi domaćin rekao, što sam i sam bio opazio, da se po onim poljima gdje toga blistavoga kamenja ima u obilju, biju najžešći bojevi što ih prouzrokuju provale susjednih yahooa.

Kad dva yahooa, reče, nađu u polju takav kamen, te se pokaže čiji će biti, onda se obično okoristi treći i odnese ga obojici. Ustvrdio domaćin da to svakako nalikuje ponešto na naše parnice; u tom ga radi našega ugleda nisam pobijao, kad je ta odluka, što je on spomenuo, mnogo pravednija od mnogih presuda kod nas; jer tužitelj i tuženik nisu ovdje izgubili ništa osim kamena za koji su se otimali; a naši sudovi ne bi odustali od te parnice dokle god ijednomu od njih išta preostaje.

Domaćin moj nastavi razgovor i reče kako ništa nije yahooe gore omrazilo nego njihova neizbirljiva pomama da sve proždiru na što se namjere, bilo biljke, korijenje, bobice, gnjilo životinjsko meso, ili sve smiješano: a osobito im je svojstvo da im je draže ono što ugrabe ili ukradu u većoj daljini, nego mnoga bolja hrana što im se pribavlja kod kuće. Ako imaju toliko plijena, jedu sve donde dok gotovo ne puknu; iza toga neki korijen što im je priroda pokazala, te se sasvim ispražnjuju.

Ima još jedan korijen, koji je vrlo sočan, ali ponešto rijedak i teško se nalazi; njega yahooi traže vrlo pomamno i sišu ga s velikom slašću; on im rodi istim posljedicama kao nama vino. Od njega se gdjekad grle, a gdjekad čupaju, pa riču, cere se, blebeću, teturaju, kotrljaju se i padaju u blato i san.

Opazio sam, doduše, da su yahooi jedine životinje u tom kraju koje boluju od takve bolesti; ali tih je bolesti mnogo manje nego u konja kod nas i ne zadobivaju se od loša postupka, nego od nečistoće i proždrljivosti te gnusne životinje. A jezik im ima samo opće ime za te bolesti, uzeto od imena te životinje i zove ih *hnea yahoo,* to jest yahooska bolest; a za liječenje se propisuje mikstura od njihovih vlastitih izmetina i mokraće, koja se silom salijeva yahoou u grlo. Vidio sam kasnije često da se uzima s uspjehom, pa ju ovdje otvoreno preporučam svojim zemljacima, za opće dobro, kao divan specifičan lijek od sviju bolesti, prouzrokovanih prenatrpavanjem.

Što se tiče učenosti, vladavine, umjetnosti, proizvodnje i sličnoga, priznao moj domaćin, nalazi on malu ili ne nalazi nikakvu sličnost između yahooa u ovoj i u našoj zemlji. On misli da jedinu jednakost razbire u našoj prirodi.

Čuo je, doduše, što neki radoznali houyhnhnmi kazuju da u većini stada ima neki yahoo koji vlada (kao što kod nas ovdje u zvjerinjaku ima vodič ili prvak jelen) i koji je uvijek nakaznijega tijela i pakosnije naravi nego itko drugi. Taj vođa ima obično miljenika što god je sličnijega mogao da nađe, a tome je posao lizati svojemu gospodaru noge i stražnjicu i u staju mu dotjerivati ženke; zato bude pokadšto nagrađen komadom magarećega mesa. Toga miljenika mrzi cijelo stado i zato se on, da obrani sebe, zadržava uvijek blizu svojega glavara. Služba mu obično traje dok se ne nađe koji gori; ali onoga časa kad bude otpušten, dolaze svi listom yahooi iz toga kraja, mladi i stari, mužjaci i ženke, s nasljednikom njegovim na čelu i ispražnjuju se na njega od glave do pete. Ali koliko se to može primijeniti na naše dvorove i miljenike i državne ministre, reče moj domaćin, odlučit ću najbolje ja sam.

Nisam se usudio da odgovorim na njegovu zlobnu podvalu što ljudski razum ponižava ispod oštroumnosti običnoga lovnoga psa koji zna dovoljno suditi da razlikuje i da ide za lavežom najvještijega psa u čoporu, pa se nikad ne vara.

Domaćin mi reče da ima u yahooa nekoliko osobitih svojstava, ali on nije opazio da ih ja spominjem u svojem izvještaju o čovječanstvu, ili ih barem spominjem vrlo malo. Reče mi: onim su životinjama, kao i drugim skotovima, ženke zajedničke; ali se razlikuju po tom što yahoovkinje pripuštaju mužjake kad su trudne; a mužjaci se kavže i tuku sa ženkama isto onako ljuto, kao i između sebe; i jedan je i drugi postupak takva gadna surovost do koje nije stiglo nikad nijedno osjećajno stvorenje.

Još jednomu se on čudi u yahooa, a to je neobičnoj volji za nečistoću i blato, kad je u sviju drugih životinja prirodna ljubav za čistoću.

Što se tiče dviju prvih optužaba, s drage sam ih volje propustio bez ikakva odgovora jer nisam znao ni riječ da izreknem u obranu svoje pasmine, a to bih inače zacijelo učinio i sam od svoje volje. Ali od optužbe da je ova posljednja stvar neobična, lako bih obranio čovječanstvo kad bi u tom kraju bilo ijedne svinje (a na nesreću moju nije ih bilo), koja je doduše po stvorenju svojem blaži četveronožac nego yahoo, ali se zapravo ne može, po mojem pokornom sudu, držati da je baš čista: a to bi priznala i sama njegova milost da im je vidjela prljavi način jela i običaj njihov kako se valjaju i spavaju u kaljuzi.

Domaćin je spomenuo još jedno drugo svojstvo koje su njegovi sluge opazili u nekih yahooa, a on ne može nikako da ga dokuči. Reče mi: yahooa zna gdjekad snaći hir da se zavuče u kut, leži, riče i stenje, i da nogom caka svakoga tko mu priđe, premda je mlad i debeo, nije ni bez hrane ni bez vode, pa sluga ne može da smisli što ga boli. A pronašli su da mu je jedini lijek natjerati ga na težak posao, pa će se iza toga zacijelo osvijestiti.

Na to sam šutio, od pristranosti za svoju pasminu; ali sam jasno razabrao pravu klicu toj mušičavosti koja zaokuplja samo lijenčine, razbludnike i bogataše; ako oni budu prisiljeni na onaj isti način života, jamčim da će se izliječiti.

Njegova milost primijeti još kako yahooska ženka staje često na koji humak ili grm te gleda mlade mužjake što prolaze, onda se promalja i sakriva i služi se mnogim budalastim kretnjama i grimasama, a opazilo se da ona u to vrijeme najneugodnije zaudara; pa kad joj se koji mužjak približi, polako mu uzmiče često se obazirući te tobože u strahu otrči na koje zgodno mjesto kuda zna da će mužjak za njom.

Ako pak tuđa ženka dođe među njih, obilaze tri-četiri ženke oko nje pa bulju, blebeću, cere se i svu je onjuškaju; a onda se odvraćaju s kretnjama koje se čine da iskazuju prezir i omalovažavanje.

Možda bi moj domaćin mogao biti uglađeniji u tom mudrovanju do kojega je došao i onim što je sâm motrio, i onim što su mu govorili drugi; ali nisam mogao bez čuda i bez velika jada da uočim kako su načela raskalašnosti, koketerije, pokude i sablazni prirođeni instinkt u ženskadije.

Očekivao sam svaki čas da će moj domaćin optužiti yahooe za one neprirodne pohote muške i ženske što su kod nas tako obične. Ali se čini da priroda nije bila tako iskusna učiteljica; a te profinjenije naslade puki su proizvod umjetnosti i razuma na našoj strani zemaljske kugle.

OSMA GLAVA

Pisac priopćuje nekoliko pojedinosti o yahooima. – Velike vrline houyhnhnmske. – Odgoj i vježbe njihove mladeži. – Njihova opća skupština.

Kako mislim da ja zacijelo mnogo bolje razumijem čovječju prirodu nego što bi je mogao razumjeti moj domaćin, lako mi bješe onu karakteristiku što je iznio o yahooima primijeniti na sebe i na svoje zemljake; a mislio sam da ću svojim promatranjem doći još do daljih otkrića. Molio sam zato često njegovu milost da me pusti među yahooska stada u susjedstvu; on mi je to svagda vrlo milostivo dopuštao jer je bio potpuno uvjeren, mržnja moja na te skotove obranit će mene da ne budem pokvaren od njih; a njegova mi milost odredila za stražu jednoga slugu, jaka riđana, vrlo čestita i dobroćudna; bez njegove se zaštite ne bih bio usudio da krenem u takve pustolovine.

Već sam pripovjedio čitatelju koliko su mi dodijavale te gnusne životinje kad sam došao; a kasnije sam im tri-četiri puta gotovo zapao u pandže, kad bi se desilo da malo zastranim bez svojega noža. A s razlogom sudim, one su ponešto slutile da sam ja od njihova roda jer sam često znao zasukati rukave i njima pred očima ogoliti ruke i prsa, kad je moj zaštitnik bio uz mene. Onda bi se oni približavali meni, koliko god bi smjeli, i poput majmuna oponašali što ja radim, ali uvijek s velikim znacima mržnje; kao što će pitomu čavku s kapicom i čarapama proganjati uvijek divlje čavke ako slučajno dospije među njih.

Oni su od djetinjstva izrazito hitri. Međutim, uhvatio sam jednom mlada mužjaka od tri godine i sa svakojakom nježnošću uznastojao da ga umirim; ali mali nestaško uzeo žestoko vikati, grepsti i gristi, da sam ga morao pustiti; a i bilo je krajnje vrijeme, jer nas je s bukom saletjela cijela rulja starih yahooa, no kad su razabrali da je mladunče živo i zdravo (jer je pobjeglo), a uz mene je moj riđan, nisu nam se usudili približiti.

Opazio sam da meso mlade životinje zaudara vrlo gadno; smrad je nekako između lasice i lisice, ali mnogo nemiliji.

Zaboravio sam još jednu stvar (a čitatelj bi mi možda oprostio kad bih je sasvim ispustio), da je onaj gnusni skot, dok sam ga držao u rukama, ispraznio meni na odjeću gadne svoje izmetine, neku žutu tekućinu; ali na svu sreću bio je odmah do nas potočić u kojem sam se oprao što god sam čišće mogao; a nisam se usudio da iziđem domaćinu pred oči dok se nisam valjano provjetrio.

Koliko sam mogao razabrati, yahooi su najneuputniji od sviju životinja: sposobnost im ne dopire nikad dalje, nego da vuku ili nose terete. No ja mislim, taj nedostatak

nastaje samo od njihove naopake, tvrdokorne ćudi. Jer oni su lukavi, zlobni, nevjerni i osvetljivi. Snažni su i smioni, ali strašljiva duha, dakle bezobrazni, podli i okrutni. Razabrao sam da su crvenokosi i na muškoj i na ženskoj strani razbludniji i pakosniji nego drugi koje još uvelike nadmašuju jakošću i radinošću.

Houyhnhnmi drže yahooe za obične poslove u kolibama, koje im nisu daleko od kuće; ali drugi se šalju u polja, gdje iskapaju korijenje, jedu različite biljke i traže mrcine, ili gdjekad love lasice *i luhimuhe* (vrsta divljih pacova), koje oni pomamno proždiru. Priroda ih je naučila da na obroncima kopaju noktima duboke jame i liježu u njih; jedino su za ženke rupčage prostranije, da mogu stati dva-tri mladunčeta.

Plivaju od djetinjstva kao žabe i mogu dugo ostati pod vodom gdje često hvataju ribe, a ženke ih nose kući mladima. A nadam se da mi čitatelj ne će zamjeriti ako ovom prilikom pripovjedim jednu neobičnu zgodu.

Kad sam jednoga dana bio vani s mojim zaštitnikom riđanom, a žega pripekla, zamolim ga da se okupam u rijeci koja je blizu. On mi dopustio te se ja odmah skinuo gol golcat i polako ušao u rijeku. Slučajno je za humkom stajala mlada yahoovkinja, vidjela sve što biva, raspalila se požudom, kako smo se domislili kljuse i ja, dotrčala žurno i skočila u vodu pet lakata odande gdje se ja kupam. Nikad se u životu nisam ovako strahovito uplašio. Kljuse je paslo podalje, ne sanjajući ni o kakvoj nezgodi. Ona me zagrlila na najodurniji način. Ja zariknuo iza svega glasa, kljuse dotrčalo uzagrepce k meni i onda ona vrlo preko volje ispustila svoj plijen i skočila na drugu obalu pa tamo stajala, buljila i urlala dokle god sam se oblačio.

To je bila zabava mojemu domaćinu i njegovoj porodici, a meni ljut jad. Jer sada nisam više mogao poricati da sam pravi yahoo, po svakom udu i po licu, kad ženke osjećaju prirodnu sklonost prema meni kao prema nekomu od svoje pasmine; a toj životinji i nije kosa bila crvena (što bi bila neka isprika za ponešto nepravilnu požudu), nego crna kao trnjina, a i lice joj nije bilo tako silno grdobno kao u drugih od njene pasmine; jer mislim da joj nije bilo više od jedanaest godina.

Tri sam godine proživio u toj zemlji i čitatelj će, mislim, očekivati da ga poput drugih putnika izvijestim nešto o običajima i navadama tamošnjih žitelja, što sam i zaista najviše nastojao da proučim.

Kako je te plemenite houyhnhnme priroda obdarila općom ljubavlju za sve vrline, te oni nemaju ni pojma ni ideje o onom što je nevaljano u razumnu stvorenju, to im je glavno načelo da obrazuju razum i da on potpuno vlada njima. Kod njih razum i nije problematična točka kao kod nas gdje možeš s vjerojatnošću i dokazivati i pobijati isto pitanje; nego te on odmah uvjerava, kao što i mora da bude, kad ga nisu zamutili, pomračili ga, promijenili mu boju, strast i interes.

Sjećam se s kolikom sam teškom mukom protumačio domaćinu što znači riječ *mišljenje* ili kako se može o kojoj stvari raspravljati; jer razum nas uči da tvrdimo ili poričemo samo onda kad smo sigurni; a dalje od našega znanja ne možemo mi ni jedno ni

drugo. Tako da su prepirke, svađe, rasprave i tvrdokornost u lažnim ili dvojbenim tvrdnjama zla, nepoznata među houyhnhnmima.

Isto tako, kad bih mu stao tumačiti različite naše prirodoslovne sustave, smijao se: kako se stvorenje koje bi da bude razumno ponosi poznavanjem tuđega nagađanja, i to u stvarima gdje to znanje, sve da je i sigurno, ne bi ništa koristilo. U tom se on slaže sasvim sa Sokratovim mislima, kako ih javlja Platon;[103] to ja spominjem u najveću čast tomu prvaku među filozofima.

Često sam otad razmišljao koliko bi takva nauka opustošila europske knjižare i kolike bi se staze k slavi zakrčile onda u učenom svijetu.

Prijateljstvo i dobrohotnost dvije su glavne vrline u houyhnhnma, a nisu ograničene na pojedine predmete, nego uopće svem rodu. Sa strancem iz najdaljega kraja postupaju kao s najbližim susjedom; i kud god otišao, drži on da je kod kuće. Na pristojnost i uljudnost paze nadasve, ali su puke neznalice u ceremonijama.

Ne luduju za svojim ždrepčićima i ždrebicama, ali briga za odgoj njihov proizlazi sasvim iz diktata njihova razuma. A ja sam vidio da moj domaćin iskazuje susjedskomu porodu istu ljubav koju i svojemu. Oni kažu da ih priroda uči ljubavi za svoju pasminu i samo razum odlikuje one u kojih je veća vrlina.

Kad houyhnhnmska matrona rodi po jedno mladunče od svakoga spola, ne druži se više s mužem, osim ako slučajno izgube koje mladunče, što se vrlo rijetko događa; no u takvu se slučaju opet združuju; ili ako takva nezgoda zadesi koga čija je žena prešla dobu za rađanje, onda im koji drugi par pokloni jedno od svoje ždrebadi i tada se ovi opet druže, dok majka ne zatrudni. Ta je opreznost potrebna, kako bi se spriječilo da se zemlja ne prenapuči. Ali pleme nižih houyhnhnma, koji su rođeni zato da budu sluge, nije u tom tako ograničeno; njima je dopušteno da rađaju po troje od svakoga spola, da budu sluge u plemenitim obiteljima.

U brakovima paze pomno da odabiru onakve boje koje im ne će potomcima stvoriti neugodnu mješavinu. U mužjaka se najviše cijeni jakost, a u ženke milota: ali ne radi ljubavi, nego da se pasmina očuva od izrođenja; jer ako se koja ženka slučajno odlikuje jakošću, bira joj se muž po miloti.

Za udvaranje, ljubav, darove, udovštinu, opskrbu oni i ne znaju, niti imaju riječi kojima bi to izražavali u svojem jeziku. Mladi se par sastaje i združuje jedino zato što su im tako odlučili roditelji i prijatelji: oni vide da to biva svaki dan i drže to za jedno od potrebnih djela razumna bića. Ali o povredi braka ili bilo kakvoj drugoj bludnosti nije se nikad ni čulo, te bračni par provodi život u istom prijateljstvu i uzajamnoj dobrohotnosti kakvu iskazuju i svima drugima od iste pasmine s kojima se sastaju, bez ljubomornosti, zaluđenosti, svađe ili nezadovoljstva.

[103] Sokrat je poznat pored ostaloga i po tome da nije ništa pisao, jer je živi razgovor cijenio više od mrtvog teksta, pa njegove misli poznajemo iz dijaloga njegovog učenika *Platona* (427.-347. pr. Kr.), predstavnika idealizma i Aristotelovog učitelja.

U odgoju mladeži obaju spolova metoda im je divna i jako bi vrijedila da se povodimo za njom. Ne dopušta im se ni da dirnu zrno zobi, osim na neke dane, sve do osamnaeste godine; ni mlijeka, nego samo rijetko; a ljeti pasu dva sata izjutra i isto toliko navečer, što im roditelji također odbržavaju; ali slugama se ne dopušta više od polovice toga vremena, a velik dio njihove trave donosi se kući, gdje je jedu u najzgodnije sate, kad se mogu najbolje okaniti posla.

Umjerenost, marljivost, tjelesno kretanje i čistoća pouke su koje se jednako nalažu mladeži obaju spolova: a moj je domaćin smatrao grozomornim kod nas što ženke odgajamo drugačije nego mužjake, osim nekih stvari u kućanstvu. Zato polovica naših urođenika, primijetio je pravo, nije ni za što drugo nego da rađa na svijet djecu; a što mi brigu o svojoj djeci povjeravamo takvim nekorisnim životinjama, reče on, još je veći dokaz za našu zvjersku narav.

Ali houyhnhnmi odgajaju svoje mlade u jakosti, brzini i srčanosti, vježbajući ih da se utrkuju gore i dolje po strmim brežuljcima i po tvrdoj, kamenitoj zemlji; a kad se sasvim oznoje, naređuju im da poskaču preko glave i ušiju u ribnjak ili u rijeku. Četiri puta u godini okuplja se mladež u kraju da pokaže svoju vještinu u trčanju i skakanju i drugim majstorijama jakosti i okretnosti, pobjednika ili pobjednicu nagrađuju pjesmom u njegovu ili njenu slavu. Za tu svečanost sluge otjeraju u polje stado yahooa, natovareno sijenom, zoblju i mlijekom, za jelo houyhnhnmima, a iza toga se ti skotovi odmah tjeraju natrag da ne bi bili na štetu zboru.

Svake četiri godine, o proljetnom ekvinociju, sastaje su skupština svega naroda na ravnici, dvadesetak milja od naše kuće, i traje pet-šest dana. Tu ispituju stanje i prilike u pojedinim krajevima; obiluju li ili oskudijevaju sijenom ili zoblju ili kravama ili yahooima; pa bude li gdje ikakve nestašice (a to samo rijetko biva), odmah će joj doskočiti s jednodušnim pristankom i zbirštinom. Tu se uređuje i raspoređivanje djecom; ako na primjer koji houyhnhnm ima dva mužjaka, mijenja on s kakvim drugim koji ima dvije ženke: ako pak koje dijete bude slučajno izgubljeno, a materi je već prošlo doba za rađanje, odlučuje se koja će obitelj u kraju roditi drugo dijete da nadoknadi gubitak.

DEVETA GLAVA

Velika rasprava u općoj skupštini houyhnhnmskoj i što se zaključilo. – Houyhnhnmska učenost. – Njihove gradnje. – Njihov način pokapanja. – Nedostatak njihova jezika.

U houyhnhnmskim skupštinskim zaključcima vlada obično jednodušnost, sve ako se skupštinari i sastaju s različitim mišljenjima, jer nijedan se houyhnhnm ne srami da ga se razborom i razlozima dade preobratiti. Jedna se od tih velikih skupština održavala za mojega vremena, po prilici tri mjeseca prije mojega odlaska, i moj je domaćin došao na nju kao predstavnik našega kraja. Na toj se skupštini nastavila stara rasprava njihova i zaista jedina što se ikad dogodila u njihovoj zemlji; o njoj me domaćin nakon svojega povratka obavijestio vrlo potanko.

Pitanje o kojem se raspravljalo bilo je treba li da yahooi budu zbrisani s lica zemaljskoga. Jedan skupštinar, koji je bio za taj prijedlog, iznio je nekoliko vrlo jakih i zamašnih argumenata te izjavio da su yahooi najprljavije, najštetnije i najnakaznije, a isto tako najćudljivije i najneuputnije, najnevaljanije i najzlobnije životinje što ih je ikad priroda stvorila; oni kradom sisaju houyhnhnmima krave, ubijaju i žderu im mačke, gaze im zob i travu ako nisu pod neprestanom paskom i čine nebrojene druge nepodopštine.

Spomenuo je opću tradiciju da yahooi nisu oduvijek u njihovoj zemlji, nego su se prije mnogo godina dvije takve zvijeri javile u gori; je li ih stvorila sunčana žega od blata i kala što se usmrdio ili od mulja i pjene morske, nikad se nije doznalo; ti su se yahooi rasplodili i za kratko vrijeme izrodili tolik porod da bi mogli prevladati i poharati sav narod; houyhnhnmi, da se oslobode te nevolje, digli se svi u lov i naposljetku opkolili cijelo stado; starije potamanili, a svaki houyhnhnm uzeo u staju po dva mlada, pa ih toliko pripitomili, koliko već može da se pripitomi ovakva životinja, tako divlja po prirodi; upotrijebili ih za vučenje i nošenje.

Čini se da u toj tradiciji ima mnogo istine i da ta stvorenja ne mogu biti *ylnhniamshy* (to jest, pražitelji u zemlji), jer ih i houyhnhnmi i sve druge životinje ljuto mrze, a ta mržnja ne bi nikad mogla biti tako silna, kad bi oni bili pražitelji, makar ju i svojski zasluživali svojom zlom prirodom; inače bi oni bili odavno iskorijenjeni; žitelji su se zavoljeli služiti yahooima te vrlo nesmotreno zanemarili gojidbu magaraca, koji su lijepe životinje, lako se drže, mnogo su pitomiji i uredniji, a ne zaudaraju nemilo; dosta su jaki za posao, premda zaostaju za onima po tjelesnoj okretnosti; pa ako njihovo njakanje i nije ugodan glas, ipak je kudikamo zgodnije od strahovita urlanja yahooskoga.

Nekoji sa drugi izjavili u tom istom smislu, a onda moj domaćin predložio skupštini kako će se tomu doskočiti, a tu sam mu ideju natuknuo zaista ja.

Potvrdio je tradiciju što ju je spomenuo poštovani zastupnik koji je govorio prije njega, pa ustvrdio da su ona dva yahooa, o kojima se kaže da su prvi viđeni u zemlji, zaneseni ovamo morem; kad su izašli na kopno, a drugovi ih ostavili, sklonili su se u gore, postepeno se izrodili i postepeno podivljali jače nego što je njihova pasmina u onoj zemlji, odakle je to dvoje prvih došlo. Dokaz je toj tvrdnji to što on sad ima jednoga čudnoga yahooa (mislio je na mene) o kojem su oni većinom čuli, a mnogi su ga vidjeli.

Onda im ispripovijedao kako me našao: sve mi je tijelo pokriveno bilo umjetnom sastavinom od kože i dlake drugih životinja; govorio sam svojim jezikom, a potpuno sam naučio njihov jezik; ispripovijedao mu nezgode što su me ovamo donijele; kad me vidio bez omota bio sam po svemu pravi pravcati yahoo, samo bjelje boje, manje dlakav i kraćih pandža.

Dometnuo kako sam ga nastojao uvjeriti da su u mojoj domovini i u drugim zemljama yahooi razborite životinje koje vladaju te drže houyhnhnme u ropstvu; on je razabrao u meni sva yahoovska svojstva, samo me nešto uljudio trunak razbora koji ipak toliko zaostaje za houyhnhnmskom pasminom, koliko yahooi u njihovoj zemlji zaostaju za mnom; između drugoga spomenuo sam naš običaj da štrojimo houyhnhnme dok su mladi, da ih pripitomimo; ta je operacija laka i sigurna; nije sramota učiti se znanju od životinja kao što se marljivost uči od mrava, a građenje od lastavice (jer tako ja prevodim riječ *lyhannh,* premda je to mnogo veća ptica); taj bi se pronalazak mogao ovdje upotrijebiti za mlade yahooe koji bi postali poslušniji i zgodniji za službu, a osim toga bi se bez ubijanja za jednoga vijeka zatrlo cijelo pleme: međutim treba opomenuti houyhnhnme neka goje magarce koji su u svakom pogledu vrednije životinje, a prednost im je što su od pete godine prikladni za službu, a ovi drugi nisu sve do dvanaeste.

To je sve što je moj domaćin smatrao tada podesnim da mi kaže o događajima u skupštini. Ali je izvolio zatajiti jednu okolnost koja se ticala osobno mene i ja sam joj naskoro osjetio nemilu posljedicu, kako će čitatelj doznati na pravom mjestu, a iz nje ja izvodim sve svoje kasnije nezgode u životu.

Houyhnhnmi nemaju pisma, sve im je dakle znanje po predaji. Ali malo se iole važnih događaja zbiva u narodu koji je tako združen, po prirodi raspoložen za svaku vrlinu, sasvim mu vlada razum, a odsječen je od svakoga prometa s drugim narodima; historijsku stranu čuvaju lako i ne opterećuju pamćenje.

Spomenuo sam već da ih ne snalaze bolesti, ne trebaju dakle liječnika. Ali imaju izvrsnih lijekova sastavljenih od biljaka, te njima liječe putište ili vilicu na nozi kad ih slučajno ugnječe ili rasijeku na oštru kamenu, pa i druge rane i ozljede na raznim dijelovima tijela.

Oni računaju godinu po sunčanim i mjesečevim promjenama, ali je ne dijele dalje u tjedne. Prilično dobro znaju kretanje tih dvaju svjetlila, a i razumiju prirodu pomračenja; a to je najdalji napredak njihove astronomije.

U pjesništvu, mora se priznati, nadmašuju sve druge smrtnike; u tom im nema zaista ravnih po valjanosti usporedaba, te i po finoći i točnosti opisa. Stihovi im nadasve obiluju i jednim i drugim, a sadržavaju obično nekoliko zanesenih napomena o prijateljstvu i dobrohotnosti ili o slavi onih koji su pobijedili u utrkama i drugim tjelesnim vježbama.

Zgrade su im doduše vrlo proste i jednostavne, ali nisu nezgodne, nego su dobro prilagođene da ih brane od svake nezgode studenske ili vrućinske.

Imaju neko drvo, koje, kad mu bude četrdeseta godina, popušta u korijenu i pada od prve bure; raste sasvim ravno pa ga kao kolac zašiljuju oštrim kamenom (jer houyhnhnmi ne znaju za uporabu drveta) i zabadaju uspravno u zemlju, po prilici udaljene deset palaca, a onda te kolce isprepletu zobenom slamom ili gdjekad prućem. Krov se pravi na isti način, a isto tako i vrata.

Houyhnhnmi se služe udubinom između putišta i kopita na prednjoj nozi kao mi rukama i s većom vještinom nego što sam isprva mogao zamisliti. Vidio sam kako je jedna bijela kobila iz naše obitelji tim zglobom udjenula iglu koju sam joj ja za to posudio. Na isti način muzu oni krave, žanju zob i rade svaki posao koji zahtijeva ruke.

Imaju neku vrstu tvrdih kremena, te od njih brušenjem o drugo kamenje prave oruđe koje im služi umjesto klinova, sjekira i maljeva. Oruđem načinjenim od toga kamenja kose također sijeno, žanju zob koja im raste samonikla po nekim poljima; yahooi vuku snopove na kolima kući, a sluge ih gaze u nekim pokrivenim kolibama da se izmlati zrnje koje se drži u žitnicama. Oni izrađuju neko prosto zemljano i drveno suđe te ono prvo suše na suncu.

Kad im posreći da izmaknu nezgodama, umiru tek u starim godinama te se pokapaju na najskrovitijim mjestima što god se mogu naći, a prijatelji i rođaci ne iskazuju o smrti njihovoj ni radost ni žalost; pa i onaj koji umire ne pokazuje nikakvo žaljenje što odlazi sa svijeta, nipošto jače žaljenje nego kao i kad se vraća kući s posjeta kod kojega susjeda.

Sjećam se kako je jednom moj domaćin uglavio s prijateljem i njegovom obitelji da u nekom važnom poslu dođu k njemu kući: ugovorenoga dana dođoše žena i dvoje djece njene vrlo kasno; ona se dva puta ispričala, prvo zbog muža koji je, kako ona reče, baš jutros *shnuwnh.* Ta je riječ jako izrazita u njihovu jeziku, ali se ne prevodi lako na engleski; ona znači »skloniti se k prvoj svojoj majci«. Isprika njena zašto nije došla prije bila je ta da joj je muž umro kasno izjutra pa se dugo vrijeme dogovarala sa slugama o zgodnu mjestu kamo bi odnijeli njegovo tijelo; a opazio sam da se u našoj kući vladala isto onako veselo kao i drugdje: umrla je po prilici za tri mjeseca.

Obično oni žive do sedamdeset ili sedamdeset i pete godine, rijetko do osamdesete; nekoliko tjedana prije smrti osjećaju postepeno propadanje, ali bez boli. Za to ih vrijeme mnogo pohađaju prijatelji, jer oni ne mogu da odlaze od kuće laki i zadovoljni kao obično. Ali desetak dana prije smrti, a rijetko se varaju u tom računu, uzvraćaju posjete onima koji su im najbliži susjedi pa ih na zgodnim vlačalima vuku yahooi; tim se vozilom

ne služe samo u tim prilikama, nego i kad ostare na dalekim putovanjima, ili ako po nezgodi ohrome; kad dakle houyhnhnmi koji umiru, uzvraćaju ta posjete, svečano se opraštaju od prijatelja kao da odlaze u kakav dalek kraj u zemlji gdje im se naređuje da prožive život što im preostaje.

Ne znam vrijedi li spomenuti da houyhnhnmi nemaju u svojem jeziku riječi kojom bi iskazivali išta što je zlo, osim onoga što preuzimaju od nakaznosti i loših svojstava yahooskih. Tako oni glupost sluginu, djetinju pogrešku, kamen koji im posiječe noge, neprestano ružno ili nepogodno vrijeme i nalik, označuju dodajući pridjevak yahoo. Na primjer, *hhnm yahoo, whnaholm yahoo, ynlhmndwihlma yahoo,* a loše sagrađena kuća je *ynholnmrohlnw yahoo.*

Mogao bih s velikom slašću govoriti opširno još i dalje o običajima i vrlinama toga izvrsnoga naroda; ali kako kanim za kratko vrijeme izdati zasebnu knjigu baš o tom predmetu, upućujem čitatelja onamo; a međutim nastavljam pripovijedati svoju tužnu katastrofu.

DESETA GLAVA

Piščevo kućanstvo i sretni život među houyhnhnmima. – Veliki napredak njegov u kreposti od druženja s njima. – Njihovi razgovori. – Onesvješćuje se od jada, ali se pokorava. – Zamišlja i uz pomoć jednoga sluge izrađuje čamac te kreće na sreću na more.

Baš u to sam vrijeme po volji bio uredio malo svoje kućanstvo. Domaćin odredio da mi se sagradi soba na njihov način, po prilici šest lakata od kuće: zidove i pod sam omazao blatom i pokrio rogožinama koje sam sâm načinio; omlatio sam konoplju koja ovdje raste divlja i načinio od nje jako platno; to sam napunio perjem različitih ptica koje sam pohvatao zamkama spletenima od yahooske kose, a ptice su bile izvrsna hrana. Izradio sam nožem dvije stolice, a u prostijem i težem poslu pomogao mi riđo.

Kad sam izderao odjeću, napravio sam drugu od kože od kunićâ i od neke lijepe životinje koja je po prilici isto tolika, zovu je *nnuhnoh,* a koža joj je pokrivena finim pahuljicama. Od njih sam načinio i sasvim prilične čarape. Na cipele sam udario potplat koji sam odrezao s drveta i udesio uz gornju kožu; a kad se istrošio, nadomjestio sam ga yahooskom kožom osušenom na suncu. Često sam vadio iz šuplja drveća med, miješao ga s vodom ili jeo sa svojim kruhom. Nitko se nije mogao jače uvjeriti o istini onih dviju maksima: »Priroda se vrlo lako zadovoljava« i »Potreba je mati pronalasku«.

Bio sam zdrav zdravcat, a duša mi mirna; nisam znao za izdaju ili nestalnost kojega prijatelja. Nisam imao prilike da mitim, laskam ili svodim, da se umiljavam kojemu velikašu ili njegovu miljeniku. Nije mi trebalo obrane od prijevare ili nasilja; nije tu bilo ni liječnika da mi razaraju tijelo, ni advokata da mi upropašćuju imutak; niti doušnika da mi paze na riječi i djela ili da za plaću kuju optužbe protiv mene.

Nije tu bilo podrugljivaca, kudilaca, klevetnika, džepara, razbojnika, provalnika, advokata, svodnika, lakrdijaša, igrača, političara, dosjetljivaca, mušičavih ljudi, dosadnih brbljavaca, svadljivaca, otimača, ubojica, tatova, virtuoza; niti vođa i pristaša koje stranke ili strančice; niti onih što hrabre na opačinu, zavađanjem ili primjerima; niti tamnica, sjekira, vješala, dereža ili sramotnih stupova; niti varalica trgovaca ili zanatnika; niti ponosa, taštine ili afektacije; niti sljepara, razmetljivaca, pijanaca, skitnica, bludnica, ili sramnih bolesti; niti brbljavih, raskalašenih, skupih žena; niti tupih, ponosnih cjepidlaka; niti dosadnih drugova, bahatih, svadljivih, bučnih vikača, budalastih, nadutih psovača; niti nitkova koji su se po zasluzi svojih opačina digli iz prašine, niti plemenštine koja se radi vrlina obara u prah; niti lordova, guslača, sudaca, niti plesnih učitelja.

Čast mi je bila da sam predstavljen nekojim houyhnhnmima koji su dolazili k mojemu domaćinu u posjet ili na objed; njegova mi je milost onda dobrostivo dopuštala da ostanem u sobi i da im slušam razgovor. On i njegovo društvo često bi se udostojali da me zapitkuju i da primaju moje odgovore. Gdjekad mi je također bila čast da domaćina pratim u posjete k drugima.

Nisam se nikad usuđivao da govorim, osim za odgovor na koje pitanje; a i onda sam govorio sa žaljenjem u duši jer je bio gubitak tolikoga vremena za kojega sam se mogao usavršavati; ali sam beskrajno uživao u položaju ponizna slušatelja pri takvim razgovorima gdje se nije ništa zbivalo što nije korisno, a iskazivalo se u što manje najznačajnijih riječi; gdje se, kako sam već rekao, pazilo na najveću pristojnost bez i najmanje ceremonije; gdje nikad nitko nije govorio, ako ne godi i njemu i njegovim drugovima; gdje nije bilo prekidanja, dosade, žestine ili razlike u mišljenjima.

Oni sude da ljudi kad se sastanu, kratkom šutnjom silno usavršavaju razgovor; ja sam razabrao da je to istina; jer za tih kratkih prekida u razgovoru nicale su im u pameti nove ideje koje su jako oživljavale razgovor.

Razgovor im je obično o prijateljstvu i dobrohotnosti, o redu i štedljivosti; gdjekad o vidljivim djelima prirode ili o starim predajama; o međama i granicama vrlina; o nepogrešivim načelima razuma, ili o nekim zaključcima što treba da se stvore na prvoj velikoj skupštini; a često i o različitim odlikama pjesništva.

Mogu bez ikakve taštine dodati da im je moja nazočnost često davala dosta građe za razgovor, jer se domaćinu namicala prilika da prijatelje upućuje u dogodovštinu moju i moje domovine, a oni su izvoljevali da raspredaju o tom na način koji nije vrlo povoljan za čovječanstvo; stoga ne ću ponavljati što su govorili; neka mi se jedino dopusti primjedba da je njegova milost, na veliko čudo moje, razumijevala, čini mi se, bolje yahoosku prirodu nego ja. Prošao je sve naše opačine i budalaštine i otkrio mnogo njih koje mu nisam nikad spominjao, a jedino je zamislio, kakva bi svojstva mogao da pokazuje yahoo u njihovoj zemlji, kad bi imao nešto razuma; najposlije zaključio, i s prevelikom vjerojatnošću, kako je zacijelo i kukavan i jadan takav stvor.

Priznajem iskreno da sam sve to malo znanje što iole vrijedi stekao iz pouka koje mi je davao domaćin, i iz onoga što sam slušao iz razgovora njegovih s prijateljima; ponositiji sam što sam to slušao, nego da zapovijedam najvećem i najmudrijem zboru u Europi.

Divio sam se jakosti, milini i brzini stanovnika, i tolike vrline okupljene u ovako ljubaznim osobama uzbudile su u meni najviše štovanje. U prvi mah nisam doduše osjećao ono strahopoštovanje što im iskazuju yahooi i sve druge životinje; ali je ono malo pomalo nastajalo u meni, mnogo brže nego što sam zamišljao, a bilo je pomiješano sa smjernom ljubavlju i zahvalnošću što su se udostojali da mene razlikuju od drugih mojih suplemenika.

Kad bih pomislio na svoju obitelj, prijatelje, zemljake, ili uopće na ljudsko pleme, držao sam ih, kao što zaista i jesu, za yahooe po liku i prirodi, koji su možda nešto više

civilizirani i obdareni darom govora, ali se razumom ne služe ni za što drugo, nego da usavršavaju i umnožavaju one zloće, od kojih braća njihova u ovoj zemlji imaju samo onolik dio, kolik im je odredila priroda. Kad bih slučajno ugledao u jezeru ili u izvoru sliku svoje podobe, odvraćao sam lice zgražajući se i oduravajući se sâm od sebe; i više bih volio gledati običnog yahooa nego sama sebe.

Družeći se s houyhnhnmima i gledajući ih s uživanjem uzeo sam da se povodim za njihovim hodom i kretnjama, i to mi je sada postalo navadom; a prijatelji mi često govore u brk da kasam kao konj; ali to ja držim za velik kompliment: a i ne poričem da u govoru volim zapadati u houyhnhnmnski glas i način, pa me ni najmanje ne jadi kad čujem kako mi se zbog toga podruguju.

Usred te sreće, kad sam mislio da sam se sasvim smirio za sav život, poručio jednoga jutra domaćin po mene nešto ranije od obične dobe; razabrao sam mu po licu da je u nekoj neprilici i ne zna kako bi započeo ono, što bi mi rekao. Nakon kratke šutnje reče mi da ne zna kako ću primiti ovo što će mi reći:

Na posljednjoj općoj skupštini kad se zapodjenula rasprava o yahooskom pitanju, zamjerili su mu zastupnici što u svojoj obitelji drži yahooa (mislio je mene), koji je sličniji houyhnhnmu nego nerazumnoj životinji; zna se da se često razgovara sa mnom, kao da mu je kakva korist ili užitak u mojem društvu; takav se postupak ne slaže s razborom ni s prirodom, i nikad se dosad nije čula kod njih takva stvar; zato ga je skupština opomenula, ili neka me upotrebi kao i druge od moje pasmine, ili neka mi naloži da otplivam natrag onamo, odakle sam došao. Prvo su sredstvo potpuno odbili svi houyhnhnini koji su me ikad vidjeli u njegovoj ili u svojoj kući; tvrdili su naime kako ja imam nešto zametaka razuma, to bi uz prirodnu ozbiljnost onih životinja bilo opasnost da bih ih mogao zavesti u šumovite i brdovite krajeve u zemlji te ih po noći dovoditi u četama da tamane houyhnhnmsku stoku, jer to je i prirođeno tomu grabljivomu soju koji zazire od rada.

Domaćin moj dometnuo kako ga svaki dan salijeću susjedi houyhnhnmi neka izvrši skupštinski savjet i on to ne može dulje da odgađa. On sumnja hoću li moći otplivati u drugu zemlju; želi dakle, da napravim kakav čamac, nalik na onaj što sam mu opisao i neka me on ponese morem; u tom će me poslu pomoći njegove sluge, a i susjedske. Završio je kazujući da bi on sam po sebi volio zadržati mene u službi dokle god živim jer je razabrao da sam se izliječio od nekih loših navada i sklonosti, povodeći se za houyhnhnmima, koliko god po svojoj nižoj prirodi mogu.

Moram ovdje napomenuti čitatelju da se zaključak opće skupštine u toj zemlji označuje riječju *hnhloayn,* a to znači savjet, koliko mogu prevesti: oni i ne razumiju da bi se razumno stvorenje moralo siliti, a ne samo opominjati ili savjetovati; jer nitko se ne može pokoravati razumu, ako ne odustane od svojega prava, da se zove razumnim stvorenjem.

Od domaćinovih me riječi zaokupio najljući jad i očaj, pa kako nisam mogao da podnesem muke u koje sam zapao, onesvijestih mu se pred nogama. Kad sam se osvi-

jestio, reče mi on kako je mislio da sam mrtav, jer taj svijet nije podvrgnut takvim prirodnim slabostima.

Ja mu odgovorim nemoćnim glasom da bi smrt bila meni velika sreća; ne mogu doduše da pokudim skupštinski savjet, a ni navaljivanje njegovih prijatelja, no po slabom i nevaljalom sudu svojem mislim da bi se slagao s razumom kad bi taj savjet bio manje strog: ja ne mogu preplivati jednu morsku milju, a do najbliže je zemlje valjda preko sto morskih milja; mnogoga materijala koji je potreban da načinim malen čamac na kojem bih se odvezao, nikako i nema u toj zemlji; no ja ću to ipak pokušati, u poslušnosti i zahvalnosti njegovoj milosti, premda mislim da se to ne može, i zato držim da sam već osuđen na propast: sigurno očekivanje neprirodne smrti bilo bi mi još i najmanje zlo, jer ako bih, recimo, kakvim neobičnim slučajem iznio živu glavu – kako bih ravnodušno mogao misliti na to da ću provoditi život među yahooima i da ću opet zapasti u stare nevaljalštine, kad ne budem imao primjera, koji bi me vodili i držali na stazama kreposti?

Znam predobro, rekoh, na kakvim su jakim razlozima temeljeni svi zaključci mudrih houyhnhnma pa ih ne mogu uzdrmati razlozi jadnika yahooa; i zato, pošto sam mu ponizno zahvalio za ponuđenu pomoć njegovih slugu da načinim čamac i zamolio potrebno vrijeme za tako težak posao, rekoh mu, uznastojat ću očuvati jadni svoj život; pa ako se ikad vratim u Englesku, ima mi nešto nade da ću koristiti svojoj pasmini kad budem pjevao slavu dičnih houyhnhnma i prikazivao njihove vrline da bi se čovječanstvo povodilo za njima.

Domaćin mi u nekoliko riječi odgovorio vrlo milostivo; dopustio mi dva mjeseca vremena da dovršim čamac i odredio riđanu, mojemu drugu slugi (u ovakvoj ga daljini smijem valjda tako zvati), neka sluša moju uputu, jer ja sam bio rekao domaćinu da će ta pomoć biti dovoljna, a ja znam da me on voli.

Prvi mi je posao bio da s njim odem onamo na obalu gdje me iskrcala moja pobunjena momčad. Popnem se na visinu, ogledam se na sve strane po moru, te mi se učini da prema sjeveroistoku vidim neki mali otok; izvadim džepni durbin i onda ga jasno razaberem u daljini od nekih pet morskih milja, kako sam izračunao; ali riđanu se učinilo da je samo modar oblak: jer kako nije znao ni za koju zemlju osim svoje, nije ni mogao u razaznavanju dalekih objekata na moru vješt biti kao mi, koji smo vični tomu elementu.

Kad sad otkrio taj otok, nisam dalje premišljao, nego odlučim da će mi to, po mogućnosti, biti prvo mjesto u prognanstvu, a drugo sam prepustio sudbini.

Vratim se kući, posavjetujem se s riđanom, te odemo u šikaru u nekoj daljini, gdje smo, ja nožem a on oštrim kremenom koji je na njihov način vješto bio pričvršćen na drvenu dršku, nasjekli hrastovih grana, debelih po prilici kao štap, i nešto jačih komada.

Ne ću da dosađujem čitatelju potankim opisivanjem mojega rada; neka bude dovoljno što kažem da sam uz pomoć riđana, koji je radio najteže poslove, za šest tjedana svršio kao neki indijanski canoe, ali mnogo veći, pokrio ga yahooskim kožama i kože posašivao konopljanim koncima, koje sam sâm načinio. Jedro mi je bilo također sastavljeno od kože te iste životinje; ali sam upotrijebio najmlađe što sam mogao da dobijem,

jer starije su pretvrde i predebele; opskrbio sam se također sa četiri vesla. Utovario sam zalihu skuhanih kunića i živadi, te ponio dvije posude, jednu punu mlijeka, a drugu punu vode.

Iskušao sam čamac u veliku ribnjaku blizu kuće mojega domaćina, onda ga popravio, gdje nije valjao, začkao sve pukotine yahooskim lojem, dok nisam vidio da čamac ne propušta vodu i može nositi mene i moj teret; a kad je bio sasvim onakav, kakav sam mogao izraditi, izvukoše ga yahooi na kolima vrlo polagano na obalu, pod vodstvom riđana i još jednoga sluge.

Kad se sve spremilo i svanuo dan mojemu odlasku, oprostim se s domaćinom i domaćicom i sa svom porodicom, a iz očiju mi potekle suze i sve mi srce klonulo od jada. Ali njegova milost, od radoznalosti, a možda (ako smijem reći bez taštine) donekle i od prijaznosti, odluči da me vidi u mojem čamcu, te povede nekoliko susjeda i prijatelja.

Morao sam dulje od sata čekati na plimu, a kad sam onda opazio da vjetar povoljno duše prema otoku kamo sam kanio da se uputim, oprostim se po drugi put s domaćinom: ali kad sam htio da padnem ničice i da mu poljubim kopito, iskazao mi on čast i prijazno dignuo kopito k mojim ustima.

Znam dobro koliko mi se prigovaralo što sam spomenuo tu okolnost. Klevetnici izvolijevaju to smatrati nevjerojatnim da bi se takva uzvišena ličnost udostojala te toliku pažnju iskazala ovako nižemu stvorenju kao što sam ja. A i nisam zaboravio kako su neki putnici vješti da se hvale osobitim milostima što su im se iskazivale. Ali da ti kudioci bolje znaju plemenitu i uljudnu narav houyhnhnmsku, brzo bi promijenili mišljenje.

Naposljetku pozdravim druge houyhnhnme, što su u društvu njegove milosti, pa onda uđem u čamac i otisnem se od obale.

JEDANAESTA GLAVA

Opasni put piščev. – Dolazi u Novu Nizozemsku i nada se da će se tamo nastaniti. – Jedan ga urođenik ranjava strijelom. – Hvataju ga i silom ga odvlače na portugalski brod. – Velika uljudnost kapetanova. – Pisac stiže u Englesku.

Upravo u devet sati prije podne 15. veljače 1715. krenuo sam na taj očajni put. Vjetar je bio vrlo povoljan; ipak sam se isprva služio samo veslima; ali kad sam smislio da ću se brzo umoriti, a vjetar bi se mogao okrenuti, usudim se da razapnem malo jedro svoje; i tako sam, po jednu morsku milju za pol sata, plovio onako, kako sam i mislio. Moj domaćin i prijatelji njegovi ostadoše na obali, dokle god im nisam gotovo nestao iz očiju; a često sam čuo kako mi riđan (koji me uvijek volio) dovikuje: *Hnuy illa nyha majah yahoo* – Pazi se, umiljati yahoo!

Bila mi je nakana da nađem koji mali nenapučeni otok, ali koji bi bio dovoljan da me uz moj rad opskrbljuje životnim potrepštinama, a to bi mi se činilo većom srećom, nego da sam ministar predsjednik na najsjajnijem dvoru u Europi; takva mi je bila strahota i pomisliti da bih se vratio i živio u društvu i pod vlašću yahooskom. Jer u takvoj samoći kakvu sam želio, mogao bih barem uživati u svojim mislima i sa slašću premišljati o vrlinama onih houyhnhnma, kojima nema ravnih, a ne bi mi bilo nikakve prilike da se izrodim u opačine i nevaljalštine moje pasmine.

Čitatelj se sjeća valjda što sam pripovijedao kad se momčad zavjerila protiv mene i zatvorila me u kabinu; kako sam tamo ostao nekoliko tjedana i nisam znao kuda plovimo; a kad su me u dugom čamcu iskrcali, kako su mi se mornari zaklinjali, bilo pravo bilo krivo, da ne znaju u kojem smo kraju svijeta. No ipak sam mislio tada da smo po prilici deset stupanja na jugu od Rta Dobre Nade, ili po prilici na 45. stupnju južne širine, kako sam razabrao po nekim općenitim riječima što sam ih načuo i po kojima sam uzeo nagađati da plove na jugoistok jer kane na Madagaskar. I premda je to bilo tek nešto bolje nego nagađanje, odlučim ipak da udarim na istok, nadajući se da ću stići na jugozapadnu obalu Nove Nizozemske,[104] i možda na koji onakav otok kakav sam želio, na zapadu od nje.

Vjetar je bio zapadnjak, a do šest sati navečer računao sam da sam prevalio na istok barem osamnaest morskih milja, kad ugledam maljušan otok u daljini od pol morske milje po prilici i brzo stigoh onamo.

[104] Stari naziv za Australiju.

Bila je sama klisura s malom dragom koju su bure na prirodan način presvodile. Onamo utjeram čamac, uspnem se donekle uz klisuru i jasno razaberem na istoku zemlju koja se pruža od juga k sjeveru.

Svu noć preležao sam u čamcu, a u rano jutro nastavio put i za sedam sati stigao na jugoistočni rt Nove Nizozemske. To me učvrstilo u mišljenju kojega sam bio odavno, da mape i karte meću tu zemlju najmanje za tri stupnja istočnije nego što zaista jest; tu sam misao prije mnogo godina priopćio vrijednomu prijatelju mojemu, gospodinu Hermanu Mollu,[105] i kazao mu moje dokaze, ali on je više volio da se povede za drugim piscima.

Na mjestu gdje sam pristao nisam vidio žitelja, a kako sam bio nenaoružan, bojao sam se da zađem daleko u zemlju. Na obali sam našao nekoliko školjkaša i pojeo ih prijesne, jer se nisam usudio da zapalim vatru od straha da me ne bi otkrili urođenici. Tri sam se dana bez prestanka hranio ostrigama i priljepcima da zaštedim svoj živež; a na sreću našao sam izvor izvrsne vode koja me jako okrijepila.

Četvrtoga dana, kad sam se u rano jutro usudio malo predaleko, ugledam dvadesetak-tridesetak urođenika na visu koji nije od mene bio dalji od pet stotina lakata. Svi su bili goli golcati, ljudi, žene i djeca, i oko vatre, kako sam razabrao po dimu. Jedan me od njih opazio i javio drugima; petorica krenuše k meni, a žene i djecu ostavili uz vatru. Ja pohitim, koliko god mogu, k obali; skočim u čamac i otisnem se: divljaci, kad opaziše moj uzmak, potrče za mnom, i prije nego što sam nešto dalje odmaknuo po moru, odapeo jedan strijelu i duboko me ranio u lijevo koljeno, u savijutak: biljegu ću ponijeti u grob. Bojao sam se da nije strijela otrovana, pa kad sam odveslao iz dohvata njihovih strijela (a bio je miran dan), uznastojim sisati ranu i povezati je kako mogu.

Nisam znao što bih, jer se nisam usudio vraćati na to isto pristanište, nego pojedrim na sjever, a morao sam veslati, jer vjetar, makar i vrlo blag, bio mi je protivan, puhao je sa sjeverozapada.

Kako sam razgledao gdje bih sigurno pristao, ugledam na sjeveroistoku jedro koje se svakoga časa vidljivije javljalo; bio sam u nekoj dvoumici, bih li ih počekao ili ne bih; ali naposljetku prevladalo moje oduravanje od yahooske pasmine, pa sam okrenuo čamac, pojedrio i poveslao na jug i doplovio u onu istu malu dragu odakle sam jutros otplovio, jer sam volio da se povjerim tim barbarima, nego da živim s europskim yahooima.

Dovučem čamac što god sam mogao bliže kopnu i sakrijem se za kamen uz potočić u kojem je bila, kako sam već rekao, izvrsna voda.

Brod se primakao toj dražici na pol morske milje te odaslao dugi čamac s bačvama po svježu vodu (činilo se naime da je to mjesto dobro poznato), ali ja to nisam opazio dok čamac nije stigao gotovo k obali, pa je bilo prekasno da potražim drugo skrovište.

---

[105] *Herman Moll* (oko 1654. – 1732.), londonski kartograf, graver, nakladnik i knjižar njemačkog ili nizozemskog porijekla, Swiftov prijatelj. Najpoznatiji je po atlasima i globusima, ali radio je i ilustracije za putopisna i književna djela, npr. Defoevog *Robinsona Crusoea*.

Kad su se mornari iskrcali, ugledali moj čamac, pretražili ga naskroz i lako se dosjetili da mu vlasnik ne može biti daleko. Četvorica, dobro oboružana, pretražila svaku pukotinu i sklonište, dok me najposlije ne nađoše gdje ležim ničice iza kamena.

Neko su vrijeme u čudu promatrali moju neobičnu, nezgrapnu odjeću, moj kaput načinjen od koža, moje cipele s drvenim potplatima i moje krznene čarape; no po tom su rasudili da nisam ovdašnji urođenik, jer bili su svi goli. Jedan mi mornar zapovijedi portugalskim jezikom da ustanem i zapita me tko sam. Razumijevao sam taj jezik vrlo dobro, te ustadoh na noge i rekoh: »Ja sam jadnik yahoo kojega su prognali houyhnhnmi i molim neka mi dopuste otputovati.«

Oni se začudili kad su čuli da im odgovaram njihovim jezikom, a po licu mi vide da sam zacijelo Europljanin; ali nisu znali šta ja to mislim pod yahooima i houyhnhnmima, a u isti mah prasnuli u smijeh zbog mojega neobičnoga tona u govoru koji je nalikovao na konjsko rzanje. Za sve to vrijeme drhtao sam od straha i mržnje.

Zamolim opet neka mi dopuste otputovati, te pođem polako k svojemu čamcu: ali oni me zgrabili, zapitali iz koje sam zemlje, otkud sam došao i mnogo drugih pitanja. Ja im rekoh da sam se rodio u Engleskoj, odakle sam došao prije kojih pet godina, a onda su njihova i naša zemlja bile u miru. Nadam se zato da ne će sa mnom postupati kao s neprijateljem, kad ja njima ne mislim o zlu; ja sam samo jadnik yahoo koji traži kakvo usamljeno mjesto gdje će provesti što mu ostaje nesretnoga života.

Kad počeše govoriti, učinilo mi se da nisam čuo ni vidio ništa ovako neprirodno; bilo mi je tako nezgrapno, kao da govori pas ili krava u Engleskoj, ili yahoo u houyhnhnmskoj zemlji.

Čestiti se Portugizci začudili isto tako mojoj čudnoj odjeći i neobičnom izgovoru riječi, no ipak su ih razumjeli vrlo dobro. Govorili su sa mnom vrlo čovječno, te rekli da će me kapetan zacijelo besplatno prevesti u Lisabon, a odande neka se vratim u domovinu; dva će se mornara vratiti na brod da obavijeste kapetana i da prime njegove naloge; dotle će me oni silom držati, ako se svečano ne zakunem da ne ću bježati. Mislio sam da mi je najbolje složiti mi se s ponudom.

Bili su vrlo radoznali da čuju moju historiju, ali ja sam im jako malo udovoljio, pa su svi mislili da su mi nesreće pomutile pamet.

Čamac odvezao bačve s vodom i vratio se za dva sata s kapetanovim nalogom da me dovedu na brod. Padoh na koljena da očuvam svoju slobodu; ali sve je bilo uzalud; oni me svezali konopcima, odnijeli me u čamac, odande me doveli na brod i odatle u kapetanovu kabinu.

Zvao se Pedro de Mendez; bio je vrlo uljudan i plemenit čovjek. Zamolio me da ga nešto obavijestim o sebi, zapitao me šta bih želio jesti ili piti i rekao da ću biti poslužen kao i on sam; ukratko, govorio mi je tako uslužno da sam se začudio tolikoj uljudnosti od yahooa. No ja sam ipak šutio zlovoljan; gotovo me hvatala nesvjestica od pukoga vonja njegovih momaka.

Naposljetku zaištem da bih štogod jeo iz svojega čamca; ali on mi naručio pile i neko izvrsno vino, a onda odredio da me smjeste u krevet u vrlo čistoj kabini.

Nisam htio da se svučem, nego sam legao na postelju, a za pol sata, kad sam mislio da je momčad za jelom, išuljam se, odem nakraj broda, te namjerim da skočim u more i plivajući spasim život, samo da ne ostanem među yahooima. Ali jedan me mornar spriječio, pa kad su javili kapetanu, svezaše me u mojoj kabini.

Poslije ručka dođe don Pedro k meni i zapita me za razlog onomu očajnomu pokušaju; uvjeravao me da mi kani činiti što god može i govorio mi tako zaista dirljivo da sam se najposlije udostojao i uzeo postupati s njim kao sa životinjom koja ima nešto razbora. Pripovijedao sam mu sasvim ukratko o svojem putu; o zavjeri moje momčadi protiv mene, o zemlji u koju su me iskrcali i kako sam tamo proboravio pet godina.

Kapetan je sve to držao za puki san ili tlapnju, a to je mene jako vrijeđalo; jer ja sam sasvim bio zaboravio vještinu laganja koja je tako svojstvena yahooima po svim zemljama, gdje god prebivaju, bio sam dakle zaboravio i njihovu sklonost da svakomu od svoje pasmine sumnjaju o istinitosti.

Zapitam je li u njegovoj zemlji običaj da se »govori ono što nije«. Ustvrdio sam mu da sam gotovo zaboravio šta on misli pod lažljivošću, pa da sam tisuću godina proživio u houyhnhnmskoj zemlji, nikad ne bih ni od najprostijega sluge čuo laž; sasvim mi je svejedno, vjerovao mi on ili ne vjerovao; ali za hvalu njegovim milostima toliko ću dopustiti pokvarenosti njegove prirode da ću mu odgovoriti na svaki prigovor koji bi mi izvolio iznijeti, pa mu je onda lako otkriti istinu.

Kapetan, razborit čovjek, pokušao me nekoliko puta u kojem dijelu moje historije uhvatiti na stranputici, te na koncu konca počeo da bolje sudi o mojoj istinitosti. Ali dometnuo, kad sam ja tako neodoljivo privržen istini, moram mu zadati časnu riječ da ću na tom putu ostati uz njega i ne ću nikako dirati u svoj život; inače će me on držati u zatvoru, dokle god ne stignemo u Lisabon. Zadao sam mu riječ koju je zahtijevao, ali sam mu izjavio da ću radije trpjeti najljuće muke, nego se vratiti i živjeti među yahooima.

Put nam je protekao bez ikakve osobite zgode. Od zahvalnosti spram kapetana ja bih na ozbiljnu molbu njegovu sjeo gdjekad s njim i nastojao da prikrijem antipatiju spram čovječanstva, no često bi ona provalila, a on se činio da ne opaža. Ali za najveći sam se dio dana zatvorio u kabini, da ne gledam nikoga od momčadi.

Kapetan me često molio da skinem svoju divljačku odjeću i nudio mi da će mi posuditi najbolje odijelo što ima. Nije me mogao skloniti, jer sam zazirao da nadjenem išta što je bilo na kojem yahoou; jedino sam ga zamolio da mi posudi dvije čiste košulje koje su oprane kad ih je nosio, pa sam mislio da me ne će toliko uprljati. Mijenjao sam ih svaki drugi dan i sâm ih prao.

Stigli smo u Lisabon dne 5. studenog 1715. Kad smo se iskrcali, prisilio me kapetan da se ogrnem njegovom kabanicom da se ne bi oko mene zgrtala svjetina. Poveo me u svoju kuću, a na moju vruću molbu odveo me u najvišu sobu na stražnjoj strani. Zaklinjao sam ga neka od svojih taji što sam mu pripovijedao o houyhnhnmima; jer i najma-

nje govorkanje o takvoj zgodi ne samo da bi domamilo nebrojen svijet da me vidi, nego bi me valjda i izvrglo opasnosti da me inkvizicija zatvori ili spali.

Kapetan me privolio da primim novo odijelo, ali ja nisam trpio da mi krojač uzme mjeru, no kako je don Pedro bio gotovo moje veličine, prilično mi je pristajalo. Opremio me i drugim potrepštinama, sve samim novima, a ja sam ih zračio dvadeset i četiri sata prije nego što sam ih upotrijebio.

Kapetan nije imao ženu i samo je imao tri sluge od kojih ga nijedan nije dvorio za jelom; i sve mu je vladanje bilo tako uslužno, a uz to razum vrlo valjan, da sam zaista stao podnositi njegovo društvo. Toliko me pridobio da sam se usudio pogledati na stražnji prozor. Pomalo me doveo i u drugu sobu, odakle sam virnuo na ulicu, ali sam preplašen trgnuo glavu. Za nedjelju dana odmamio me on na kućna vrata. Razbirao sam da mi strava slabi, ali mržnja i prezir kao da mi rastu. Naposljetku sam se ohrabrio da s njim hodam po ulici, ali sam nos valjano čepio rutvicama ili gdjekad duhanom.

Za deset dana don Pedro, kojega sam bio ponešto obavijestio o svojim domaćim poslovima, metnuo meni na čast i na savjest da se moram vratiti u domovinu te kod kuće živjeti sa ženom i djecom. Rekao mi da baš ima u luci engleska lađa koja treba odjedriti, a on će me opskrbiti svim potrepštinama. Bilo bi dosadno da produljujem njegove razloge i svoje prigovore. Rekao mi je da se nikako ne može naći takav usamljen otok, kakav sam ja želio, da bih živio na njem; ali neka ja zapovijedam u svojoj kući i provodim vrijeme kako god mi se usamljeno mili.

Pristadoh naposljetku, jer sam razabrao da ne mogu drugačije. Krenuo sam iz Lisabona dne 24. studenog na engleskom trgovačkom brodu, ali tko mu je bio zapovjednik, nisam ni pitao. Don Pedro me otpratio na brod i posudio mi dvadeset funti. Ljubazno se oprostio sa mnom i zagrlio me na rastanku, a ja sam to pretrpio, kako sam mogao. Za toga posljednjega puta nisam dolazio u dodir sa zapovjednikom niti s ikim od njegove momčadi, nego sam se pričinjao bolesnim i zatvorio se u svojoj kabini.

Dne 5. prosinca 1715. bacismo sidro u Downsu, oko devet sati izjutra, a u tri sata poslije podne stigoh živ i zdrav kući svojoj u Redriffu.

Žena i obitelj dočekali me s velikim iznenađenjem i radošću, jer su mislili da sam zacijelo mrtav; ali moram iskreno priznati da me od pogleda na njih zaokupljala samo mržnja, gađenje i prezir, i to više što sam mislio o svojoj bliskoj vezi s njima. Od nesretnoga progonstva mojega iz houyhnhnmske zemlje prisilio sam se doduše trpjeti pogled na yahooe i družiti se s don Pedrom de Mendezom, ali pamet i mašta bile mi neprestano pune vrlina i ideja onih dičnih houyhnhnma. A kad bih uzeo misliti da sam se združio s jednom od yahooske pasmine i rodio još druge yahooe, snalazio me krajnji stid, zabuna i zgražanje.

Čim sam ušao u kuću, žena me zagrlila i poljubila; a kako sam se za toliko godina bio odučio od dodira s tom mrskom životinjom, onesvijestio sam se gotovo na cio sat. Sada, gdje ovo pišem, proteklo je pet godina od mojega posljednjega povratka u Englesku; za prve godine nisam trpio uza se ženu ni djecu; sam mi je vonj njihov bio nepodnoš-

ljiv; pogotovo nisam trpio da jedu u istoj sobi. Sve dosad se ne usuđuju ni pomisliti da bi dirnuli moj kruh, ili pili iz iste čaše, a i ne dopuštam nikad da me itko od njih uhvati za ruku.

Prve sam novce potrošio da kupim dva ždrijepca koje sad držim u valjanoj staji; a uz njih mi je prvi miljenik konjušar; jer osjećam da mi duh oživljuje od vonja što je u staji. Moji me konji razumiju prilično: razgovaram se s njima svaki dan barem po četiri sata. Oni ne znaju ni za uzdu, ni za sedlo; žive u veliku prijateljstvu sa mnom i u uzajamnom drugarstvu.

DVANAESTA GLAVA

Piščeva istinitost. – Njegova namjera s izdanjem ovoga djela. – Pokuda putnicima koji zastranjuju s istine. – Pisac se pravda od svake loše svrhe pri pisanju. – Odgovor na prigovor. – Način kako se osnivaju naseobine. – On slavi domovinu. – Brani se pravo krune na one zemlje, što ih je opisao pisac. – Poteškoće pri osvajanju tih zemalja. – Pisac se posljednji put oprašta s čitateljem, iznosi svoj način života u budućnosti, daje dobar savjet i završava.

Ja sam ti dakle, mili čitatelju, ispripovijedao istinitu historiju svojih putova za šesnaest godina i više nego sedam mjeseci, a u tom nisam toliko pazio na kićenost, koliko na istinu. Mogao sam te možda poput drugih zadiviti neobičnim, nevjerojatnim pripovijestima; ali ja radije najpriprostijim načinom i stilom kazujem puke činjenice, jer mi je glavna nakana bila da te poučavam, a ne da te zabavljam.

Nama, koji putujemo po dalekim zemljama, kamo rijetko kad dolaze Englezi ili drugi Europljani, lako je stvarati opise čudnih životinja i morskih i kopnenih. No putnicima bi morala biti svrha da ljude čine pametnijima i boljima i da im usavršuju duše i lošim i dobrim primjerom, onim što pripovijedaju o stranom svijetu.

Od srca bih želio da bi se uzakonilo da svaki putnik prije nego što bi mu se dopustilo da objavi svoja putovanja mora priseći pred velikim kancelarom[106] da je sve ono što kani tiskati po najboljem znanju njegovu istinska istina; jer onda se ne bi više zavaravao svijet kako se zavarava obično, kad neki pisci tovare bezazlenomu čitaocu najveće lagarije samo da bi im djela što bolje prošla u javnosti.

Za mlađih sam dana s velikom slašću pročitao više putopisnih knjiga; ali kako sam otad obišao najveći dio kugle zemaljske, te po svojim vlastitim opažanjima mogu da se usprotivim mnogim izmišljenim izvještajima, jako sam zamrzio takvo pisanje i dosta se zgražam gledajući kako se besramno zloupotrebljava lakovjernost čovječanstva. Kad mi dakle znanci misle da moje bijedno nastojanje ne će biti domovini na odmet, uzeo sam za načelo da ne ću nikad skretati s istine, nego ću je se čvrsto držati; a i ne može me zaista snaći ni najmanja napast da zastranim od istine, dokle god su mi na pameti pouke i primjer mojeg plemenitoga domaćina i drugih dičnih houyhnhnma, koji su me počastili da sam im toliko dugo bio ponizan slušač:

---

[106] Engleski: *Lord High Chancellor*, predsjednik Doma Lordova i najviši sudac Engleske i Walesa, svojevrsni ministar pravosuđa. Drugi po časti državni dužnosnik, odmah nakon premijera.

– Nec, si miserum Fortuna Sinonem
Finxit, vanum etiam, mendacemque improba finget.[107]

Znam vrlo dobro kakva se slaba slava stječe pisanjem za koje ne treba ni genijalnosti ni učenosti, pa zaista i nikakva drugog talenta osim dobra pamćenja ili točna dnevnika. Znam također, da putopisce, kao i pisce rječnika, potiskuju u zaborav svojom težinom i veličinom oni koji dolaze posljednji, te su na vrhu.

Taka je i sva prilika da će putnici koji budu kasnije pohodili zemlje što ih ja opisujem u ovom svojem djelu, otkriti možda moje bludnje (ako ih ima), dometnuti više od svojih novih otkrića, istisnuti mene iz mode i zapremiti moje mjesto te će svijet zaboraviti da sam ja ikad bio pisac.

To bi mi zaista bio prevelik jad, kad bih pisao radi slave: ali meni je na umu samo opća korist, pa mi se ne može nikako izjaloviti nada. Jer tko bude čitao o vrlinama slavnim houyhnhnma, što ih ja javljam – kako se ne bi zastidio svojih opačina, ako sebe drži za razboritu životinju koja vlada u svojoj zemlji?

Ne ću ništa da govorim o onim dalekim narodima gdje vladaju yahooi; među njima su najmanje pokvareni Brobdingnažani, pa bi nam bila sreća da se držimo njihovih mudrih načela o moralu i upravi. Ali ne ću dalje da razglabam, nego ću radije prepustiti razboritom čitatelju neka sam promatra i primjenjuje.

Nije mi malen užitak što ovo moje djelo ne će možda naći kudilaca; jer šta bi se i moglo prigovoriti piscu koji pripovijeda samo puke činjenice što su se zbile u tako dalekim zemljama gdje mi nemamo ni najmanjeg interesa, bilo za trgovinu, bilo za pregovore? Pomno sam se uklanjao svakoj pogrešci za koju često i preopravdano krive obične putopisce. Osim toga ja se ne miješam ni najmanje ni s kojom strankom, nego pišem bez strasti, predrasude, zlobe na ikojega čovjeka ili kakve mu drago ljude. Ja pišem s najplemenitijom namjerom, da obavijestim i poučim čovječanstvo; a ne ću se ogriješiti o čednost, ako ustvrdim da ponešto nadvisujem čovječanstvo onim prednostima što sam ih stekao u onako dugom druženju s najsavršenijim houyhnhnmima. Pišem bez ikakve težnje za korišću ili slavom. Ne propuštam ni jednu riječ koja bi nalikovala na pokudu ili bi mogla biti i najmanja uvreda, pa ni onomu tko je najbrži na uvredu. Zato mislim da mogu pravo proglasiti sebe za posve besprijekorna pisca, protiv kojega ne će bagra odgovarača, promatrača, razmišljača, otkrivača, zapažača nikad pružiti priliku da se iskaže svojim talentom.

Priznajem, šaputali su mi da sam kao engleski podanik bio dužan, čim sam se vratio, predati državnom tajniku prijavu, jer svaka zemlja što je otkrije koji podanik pripada kruni. Ali sumnjam da bi nam u zemljama o kojima ja govorim osvajanje bilo onako lako

[107] »Ako je nemili udes Sinona jadnikom stvorio, taštim i lažljivim stvoriti ga neće.« (Vergilije: *Eneida*, II, 79-80).

kao Fernandu Cortesu[108] kod golorukih Amerikanaca. Lillipućani, mislim, teško da su i vrijedni troška za mornaricu i vojsku koja bi ih pokorila; a ja sumnjam bi li bilo mudro i bezopasno udariti na Brobdingnažane; ili bi li engleskoj vojsci bilo jako zgodno kad bi joj leteći otok bio nad glavama. Houyhnhnmi se doduše čine da nisu dobro pripravljeni za rat, pogotovo protiv streljiva, jer za tu znanost oni i ne znaju. No ipak, kad bih ja bio državni ministar, ne bih nikad savjetovao da napadnemo njih. Njihova razboritost, jednodušnost, nepoznavanje straha i njihovo rodoljublje obilno bi nadoknadili sve nedostatke u vojnoj vještini.

Zamislite da njih dvadeset tisuća provali usred europske vojske da pometu redove, poizvraćaju kola, da strahovitim udarcima stražnjih kopita smrškaju vojnicima lica u mumije; jer oni bi i zaslužili onu karakteristiku danu Augustu: *recalcitrat undique tutes.*[109]

Ali umjesto prijedloga kako će se pokoriti taj velikodušni narod, volio bih kad bi oni mogli ili bili voljni poslati dovoljan broj svojih žitelja, da civiliziraju Europu, učeći nas prvim temeljima časti, pravde, istine, umjerenosti, rodoljublja, postojanosti, moralnosti, prijateljstva, dobrodušnosti i nježnosti. Imena svih tih vrlina zadržala su se još kod nas u većini jezika, pa se nalaze i u novih i u starih pisaca, što ja po svojoj maloj načitanosti mogu da potvrdim.

No ima još jedan razlog, zašto sam manje bio voljan da svojim otkrićima povećam državno područje njegova veličanstva. Da istinu kažem, snašle su me neke skrupule radi distributivne pravde vladarske u takvim prilikama. Na primjer, gusarsku momčad dotjera oluja i ne znaju kuda; naposljetku momak s vrha jarbola otkrije kopno; oni se iskrcaju da robe i pljačkaju; nailaze na bezazlen narod koji ih ljubazno dočekuje; oni nadijevaju zemlji novo ime, uzimaju je formalno u posjed za svojega kralja; postavljaju trulu dasku ili kamen za spomen; ubijaju dva-tri tuceta urođenika, odvode još silom jedan par za uzorak; vraćaju se kući i dobivaju oproštenje. Tu se započinje nova vlast stečena pod titulom *božanskoga prava.* Prvom se prilikom šalju brodovi; urođenici se rastjeruju ili uništavaju; vladare im muče da otkriju svoje zlato; pušta se sloboda svakomu nečovječnomu i bludnome djelu i zemlja se puši od krvi svojih žitelja: i ta gusarska krvoločna momčad što se upotrebljava za ovako pobožnu ekspediciju moderna je kolonija, poslana da obrati i civilizira neznaboški i barbarski narod.

Ali taj opis, priznajem, nikako se ne tiče britanskoga naroda koji bi svemu svijetu mogao biti primjer po svojoj mudrosti, brižljivosti i pravednosti u osnivanju kolonija; po obilnim darovima za unapređivanje religije i znanosti; po izboru pobožnih i vještih duhovnika za širenje kršćanstva; po opreznosti, kako iz majke kraljevine opskrbljuju provincije ljudima trijezna života i vladanja; po strogoj pažnji da se vrši pravda i da se po svim provincijama namještaju u upravi najsposobniji i nadasve nepodmitljivi činovnici;

---

[108] *Hernán Cortés* (1485.-1547.), španjolski konkvistador, osvajač carstva Asteka u Meksiku.

[109] »Rita se (odbija) odasvud siguran.« (Horacije, *Satire,* 2, 1, 20).

a za krunu svemu, po izašiljanju najbudnijih i najkreposnijih guvernera koji ne znaju za drugu svrhu nego za sreću naroda kojim vladaju i za čast svojega gospodara kralja.

A kako se ne čini da bi one zemlje koje sam opisao ikako željele da budu osvojene i zarobljene, ubijane ili rastjerivane kao kolonije, a i ne obiluju zlatom, srebrom, šećerom ili duhanom, sudim pokorno da nisu nipošto podesni objekti za našu revnost, našu hrabrost ili naš interes. No ako oni kojih se to tiče smatraju podesnim da budu drugačijega mišljenja, pripravan sam priseći, ako zakonito budem pozvan, da nijedan Europljanin nije prije mene bio u tim zemljama. Mislim, ako treba da se vjeruje urođenicima, osim ako nastane prepirka oko ono dvoje yahooa, o kojima sam rekao da su ih prije mnogih godina vidjeli na nekoj gori u houyhnhnmskoj zemlji, a od kojih su, kako se misli, potekle one životinje. Po svemu što znam, ono dvoje mogahu biti Englezi, na to sam pomislio po crtama na licu njihovih potomaka, premda su te crte uvelike unakažene. No, koliko će se i dokle će se ići na iznalaženju naslova ili povoda, ostavljam stručnjacima u kolonijalnim zakonima.

Što se tiče formalnosti da bih u ime mojega vladara zauzeo zemlju, to mi nije nikad ni na pamet palo; a sve da i jest, ja bih ipak, kakve su mi tada bile prilike, odgodio to možda, iz opreznosti i samoodržanja, za kakvu bolju zgodu.

Pošto sam dakle odgovorio na jedini prigovor što bi se ikad mogao dići protiv mene kao putnika, opraštam se ovdje konačno sa svim svojim prijaznim čitateljima i vraćam se da se opet sladim razmatranjima u svojem vrtiću u Redriffu; da primijenim one izvrsne pouke o kreposti, što sam ih naučio među houyhnhnmima; da poučim yahooe u svojoj obitelji, ukoliko budem razabrao, da su poučljive životinje; da se često gledam u ogledalu i tako se, koliko god mogu, naučim pomalo da podnosim pogled na ljudsko stvorenje; da žalim zvjersku narav u houyhnhnma u mojoj domovini, ali da uvijek s respektom postupam spram njih, zbog mojega plemenitoga domaćina, njegove obitelji, njegovih prijatelja i cijeloga houyhnhnmskoga plemena, na koje ovi naši imaju čast da nalikuju u svakoj svojoj crti, premda im se razum izrodio.

Posljednjega tjedna počeo sam dopuštati ženi da za objedom sjedi sa mnom, na najdaljem kraju dugoga stola i da odgovara (ali što kraće) na ono malo pitanja što ju pitam. Ali kako mi je vazda mrzak yahooski vonj, neprestano mi je začepljen nos rutvicom, despikom ili duhanskim lišćem. I premda je vremešnu čovjeku teško ukloniti stare navike, ipak mi nije nestala sva nada da ću za neko vrijeme podnositi susjeda yahooa u svojem društvu i ne ću mu se bojati, kao dosad još, zubâ i pandžâ.

Moje izmirenje s yahooskim plemenom uopće ne bi bilo tako teško kad bi oni htjeli biti zadovoljni jedino s onim zloćama i budalaštinama na koje ih je ovlastila priroda. Ne srdim se ni najmanje kad vidim advokata, džepara, pukovnika, luđaka, lorda, igrača, političara, bludnika, liječnika, krivoga svjedoka, zavodnika na krivo svjedočanstvo, pravnoga zastupnika, izdajicu i slične: sve se to slaže s prilikama; ali kad vidim kako *ponos* obuzima gomilu nakaznosti tjelesne i duševne, onda bi odmah da mi prsne sva strpljivost; i nikad ne ću moći da razumijem, kako su se složile takve životinje i takva opačina.

Mudri i kreposni houyhnhnmi koji obiluju svim izvrsnim svojstvima što mogu krasiti razborito stvorenje, nemaju u svojemu jeziku imena za tu opačinu; jezik im nema izraza ni za što zlo, osim onih kojima opisuju odurna svojstva svojih yahooa; ali među njima nisu znali da razaberu opačinu ponosa, jer nisu naskroz razumjeli ljudsku prirodu kako se ona pokazuje u drugim zemljama gdje ta životinja vlada. No ja, koji sam imao više iskustva, jasno sam u divljih yahooa razabrao nešto elemenata ponosa.

Ali houyhnhnmi koji žive pod gospodarstvom razuma nisu ponositiji svojim dobrim svojstvima, nego što bih se ponosio ja zbog toga što nisam bez noge ili ruke, nitko se ne će tim hvalisati tko je pri pameti, premda bi bez toga bio nesretan. Zastajem dulje na toj stvari jer želim postići da bi se kakogod moglo podnijeti društvo engleskoga yahooa; i zato ovdje molim one u kojih ima ma i trunak te opačine neka se ne usuđuju da mi izlaze na oči.

Metodički instrumentarij

dr. sc. Vladimira Velički

Razmisli i stvaraj

- Od kojih se putovanja sastoji ova zbirka?

Putovanje u Lilliput

- Kada je Lamuel Gulliver doživio brodolom?
- Tko ga je svezao?
- Koliko su veliki bili čovječuljci?
- Kako se zvala zemlja u koju je došao?
- Kako se zvao glavni grad te zemlje?
- Koja je stranka bila na čelu države? Zašto je to neobično i smiješno? Što mislite, zašto je pisac odlučio tako nazvati stranku? Što je time želio pokazati?

  Što je bio glavni izvor svađa i ratova u Liliputu?

  Kako se zvala neprijateljska država?

  Razmislite zašto je pisac dao upravo ovakve nazive strankama.

Zašto je odabrao ovakav uzrok sukoba? Može li se to dogoditi u stvarnome svijetu?

Učini li vam se nekada da se odrasli prepiru oko nečeg što nije uopće važno?

Kako je u vašem razredu? Jeste li složni? Kako rješavate sukobe ili razilaženja u mišljenjima?

- Zašto se Gulliver dopao caru?
- Što je Gulliver saznao kad je otišao sklopiti primirje?
- Kako je pobjegao? Tko mu je pomogao?

  Tko ga je spasio?

Putovanje u Brobdingnag

- Kako je Gulliver ostao na otoku Brobdingnag?
- Pred kim su mornari pobjegli?
- Kod koga je Gulliver živio? Tko se brinuo za njega?
- Kojim su se poslom bavili seljak i Gulliver?
- Kome je seljak prodao Gullivera?
- Zašto je Gulliver tražio da Glumdalclitch pođe s njim?
- Kako se Gulliver spasio s otoka divova?
- Zamislite kako je izgledao Gulliverov brod. Opišite ga sa što više detalja samostalno, u paru ili skupini. Možete ga nacrtati, izraditi ili opisati riječima.

  Zamislite da plovite s Gulliverom. Pritajili ste se, i Liliputanci vas nisu otkrili. Kako ćete pomoći Gulliveru da se oslobodi? Smislite plan! Nastojte osmisliti i drugačiji završetak ovoga romana.

Zatim u suradnji s drugim učenicima napravite zajednički strip ili igrokaz.

Strip ili animacija se mogu se napraviti koristeći digitalni alat **Animatron** (http://e-laboratorij.carnet.hr/animatron-besplatan-alat-za-izradu-animacija/).

NAUČI, TO JE VAŽNO

SATIRA je književno djelo u kojemu se kritički ismijava pojedinca, skupinu, državu ili vlast. Često je korištena kao sredstvo političke borbe.

Poticaji za daljnji rad

1. Doznajte kako je organizirana vlast u državi. Tko vodi neku državu? Tko o čemu odlučuje?

   Primjerice, pročitajte osnovne informacije o načinu funkcioniranja vlasti na službenim stranicama Vlade Republike Hrvatske (https://vlada.gov.hr/kako-funkcionira-vlada/64)

   Usporedite organizaciju vlasti u državi Liliput s organizacijom vlasti u Hrvatskoj.

2. Ovo je djelo inspiriralo mnoge da neke dijelove prepričaju, snime ili pak da na temelju toga djela snime razne filmove, crtane i igrane. Većina je na engleskom jeziku. Pogledajte ili poslušajte neke od njih i međusobno ih usporedite. Ako ste se upoznali sa sadržajem djela, neće vam biti teško pratiti filmove na engleskom jeziku.

   – Najpoznatiji crtani film *Gulliverova putovanj*a, animirani klasik iz 1939. godine možete pogledati na našem portalu:

     https://lektire.skole.hr/video/gulliverova-putovanja-1939.

   – Taj film sinkroniziran je i na hrvatski jezik:

     https://www.youtube.com/watch?v=_qdhZIdmEm8

   – Drugi, kratki crtani film *Gulliverova putovanja*:

     https://www.youtube.com/watch?v=YqwC2jTYedg

   – Igrano-animirani film *Gulliverova putovanja* iz 1977. godine:

     https://www.youtube.com/watch?v=nzdon9kK5-k

   – Igrani film *Gulliverova putovanja* iz 1996. godine, 1. i 2. dio:

     https://www.youtube.com/watch?v=JWCTAkbTw_c

     https://www.youtube.com/watch?v=PQJByHepd1A

   Kako se promijenio način prikazivanja 1939., 1977. i 1996. godine?

3. Ovdje smo vam pripremili zanimljivosti o Gulliveru i Swiftu! Recimo, Swift je prvi pisac koji je za svoj spisateljski rad bio plaćen!

4. Poslušajte zvučnu knjigu. U tom su obliku dostupna sva četiri dijela *Gulliverovih putovanja* i traju ukupno nešto preko 11 sati! Pročitale su ih Sandra Antolić i Ecija Ojdanić.

5. Odaberite jedan dio knjige, pretvorite ga u igrokaz i uvježbajte s drugim učenicima u razredu. Osmislite zvukove za igrokaz.

   Za montažu i obradu zvuka možete koristiti besplatni program **Audacity** (https://www.audacityteam.org/). Dostupan je i sa sučeljem prevedenim na hrvatski jezik.

   Samostalno ili u paru zvukove možete snimiti svojim mobilnim telefonima.

6. Izvorni tekst romana *Gulliver's Travels* dostupan je na ovoj poveznici:

   https://en.wikisource.org/wiki/Gulliver%27s_Travels/

   Odaberi neke ulomke i usporedi ih s prijevodom.

Rječnik

afektacija (lat.) – prenemaganje, izvještačenost, usiljeno ponašanje;
afektiran – usiljen, izvještačen
akrostih (grč.) – pjesma kod koje početna slova stihova čitana odozgo prema dolje daju neku riječ
alem (tur.) – dragulj, dijamant
anagram (grč.) – premetaljka, premetanje slova riječi
Aristotel (384.—322. pr. n. e.) – najznamenitiji starogrčki filozof
astrolab – astronomski instrument za određivanje položaja zvijezda koji se do 18. stoljeća koristio u navigaciji

baglama (tur.) – željezni okov koji drži vrata ili prozor za dovratnik
baglja – smotak, snop (sijena)
balotaža (tal.-franc.) – glasovanje kuglicama, tajno glasovanje; na takav se način u Mlecima birao dužd
batist (franc.) – vrsta finog tankog platna
biljac – vuneni pokrivač ili prostirač
brajda (njem.) – stup po kojemu se penje vinova loza

cikloid (grč.) – krug, kružni lik

čador (tur.) – šator
časak – minuta (pored uobičajenog značenja)

derež (mađ.) – sprava za mučenje, klupa za batinanje
despik – biljka lavanda
dijadem (grč.) – skupocjeni ženski ukras za glavu, vrpca kojom se povezuje kosa; znak kraljevske časti
diskant (lat.) – u glazbi viši, gornji glas polifonske kompozicije, poslije nazivan sopran
Downs – obalno područje u Engleskoj, između Dovera i ušća Temze; važno sidrište za brodove koji plove u London u doba jedrenjaka
dretva – konac za šivanje obuće

đerdan (tur.) – ogrlica

ekskrement (lat.) – izlučevina koju živi organizam izbacuje kao suvišnu, npr. mokraća, feces
etimologija (grč.-lat.) – određivanje porijekla riječi i njihove srodnosti s drugim riječima; korijen, porijeklo riječi

flankirati (franc.) – štititi s boka, utvrđivati bokove.
folio, folijant (lat.) – veliki format knjige (visine 30 cm), knjiga od jednom presavijenih araka

gmiza – kuglica, perlica
grština – grčki jezik (usp. *latinština*)

haluga – grm, šiprag; trava, drač
ham (mađ.) – glavni dio konjske opreme za prezanje pred kola
heloti – državni robovi u antičkoj Sparti, zemljoradnici
hoboja – glazbeni instrument, oboa

imprimis (lat.) – kao prvo
innuendo (lat.) – jezična figura, izmišljanje misli ili ideja (slično insinuaciji ili aluziji)
interpolator (lat.) – onaj koji umeće u tekst, falsifikator tuđih djela

kalcinirati (lat.) – pretvarati, pretvoriti u vapno; kem. kisik spojiti s kovinama
karabin (franc.) – kratka lagana puška koju je nekada upotrebljavalo pretežno konjaništvo
katun – gusta, prosta pamučna tkanina
Kitajci – Kinezi; ***kitajski*** – kineski
klobučnica – nosač za ukrcavanje tereta na brod, tovarica
kolika (lat.) – bol u trbuhu
kolubrina – vrsta dalekometnog topa
konfinacija (lat.) – zatočenje, ograničenje slobode
košno jedrilo – jedro pričvršćeno na kosnik, kosi jarbol na pramcu jedrenjaka
kumbara – vrsta manjeg topa
kvadrant (lat.) – sprava slična ***sekstantu*** (v.), za mjerenje visine nebeskih tijela iznad horizonta, koristila se u navigaciji

lagum (tur.) – mina, eksploziv; prokop u koji se stavlja eksploziv za rušenje zidina i sl.
lasast – bjelkast ili svijetlosmeđ, boje poput lasice čije krzno zimi postaje bjelkasto
Leyden (Leiden) – grad i luka u južnoj Nizozemskoj
lijeha – gredica u vrtu
livreja (franc.) – uniforma osobita kroja, obično opšivena ukrasnim vrpcama; nose je sluge, vratari, kočijaši i sl.

mašice – hvataljke nalik kliještima, za ubacivanje drva u vatru i slično
mikstura (lat.) – smjesa
mito – nagrada (pored uobičajenog značenja)
musketa (njem.) – starinska puška koja se punila s prednje strane, glavno pješačko oružje u 16. i 17. stoljeću

nadim – nadutost
nauhar – na štetu
nekromantija (grč.) – vrsta magije, zazivanje duša mrtvih

oblata – hostija
ognjilo – kresivo, čelični alat za potpaljivanje vatre
osje – bodljike od klasja

pacov – štakor
parba – parnica, spor
particip (lat.) – glagolski pridjev, npr. *čitao* (aktivni) i *čitan* (pasivni)
pasatni vjetar – pasat, sjeveroistočni vjetar na sjevernoj polutki i jugoistočni na južnoj polutki, koji puše u području oko ekvatora, uvijek u stalnom smjeru zbog rotacije Zemlje
pelivanski (tur.) – akrobatski, cirkusantski
pens, pensa (lat.) – stara mjera za težinu (engl. *penny*)
perihelij (grč.) – najmanja udaljenost kometa od sunca
pistola – španjolski zlatni novac koji se

kovao od 16. do 17. st.
plantacija (lat.) – plantaža
podmita – podmićivanje, mito
poldrug – jedan i pol
poslen – zaposlen
postiljon (franc.) – poštar, osobito nekad u doba diližansa, poštanski kočijaš
pothvatnik – poduzetnik, onaj koji poduzima neki poduhvat
pozitura (lat.) – položaj, poza
praće (od tal. *bracci*) – užad kojima se namješta položaj križnih jedara
prdaljica – trubanj, dio gajda utaknut u mješinu koji stalno proizvodi isti neprekidni ton
prelat (lat.) – visoki crkveni dostojanstvenik, npr. biskup, opat
probaviti – proboraviti, provesti (pored uobičajenog značenja)
prtište – grubo platno tkano od lana, koristi se za vreće i slično
prutilo – štap za pecanje
pudend (lat.) – ljudski genitalni organ, osobito ženski
putište – nagnuti dio konjske noge odmah iznad kopita

quasi (lat.) – skoro, gotovo, kao da

ranar – liječnik
Redriff – bolja četvrt u Londonu, u jugoistočnom dijelu središta grada, danas Rotherhithe
rutvica – vrsta biljke, intenzivnog mirisa i ljekovitih svojstava

salitra – kalijev nitrat, bijela kristalna sol topiva u vodi; jedna od komponenti baruta, koristi se kao umjetno gnojivo i dr.
sekstant (lat.) – ručni mjerni instrument za mjerenje kutne visine nebeskih tijela, najčešće se primjenjuje u navigaciji
sežanj – isto što i hvat, stara mjera za dužinu, oko 1,9 m
sirutka – zelenožuta tekućina, nusproizvod u proizvodnji sira
skoba – spojka, element za privremeno spajanje drvenih dijelova
skobiti – susresti
skoroteča – glasnik
skrofulozan – v. ***škrofulozan***
spinet (tal.) – glazbeni instrument, sličan čembalu ili klaviru
spleen (engl.) – tuga, jad, sumornost
sponton – vrsta kratkog koplja
svodstvo – svodništvo
swallow (engl.) – lastavica

šalupa (franc.) – mala obalna i ribarska jedrilica s jednom katarkom
škrofulozan – bolestan od škrofula, guke, otečenosti vratnih žlijezda, tuberkuloze žlijezda
šljoka – sitna tanka sjajna metalna ili staklena, obično okrugla pločica, probušena na jednom mjestu, koja se u niskama našiva kao ukras na odjeći
štrojiti – škopiti, kastrirati životinje

Tatarija, Velika Tatarija – naziv kojega su Europljani koristili za sjeverni i središnji dio Azije, naseljen Mongolima ili Tatarima (današnji Sibir, Mongolija, Mandžurija itd.)
telal (tur.) – glasnik, izvikivač vijesti
tinktura (lat.) – tekući biljni ekstrakt, otopina; boja, pigment
Tonkin – sjeverni Vijetnam
torijevac – pripadnik konzervativne stranke u Engleskoj (*Tory*)

transcedentalnost (lat.) – ono što prelazi granice iskustva, što se nalazi izvan granica prirodnog svijeta; natprirodno, nedokučivo, onostranost
trnjina – trnina, trnavka, grmolika biljka sa sitnim bobičastim plodovima nalik malim šljivama, ljekovitih svojstava
trud – sušena posebna vrsta gljive koja se koristila za paljenje vatre, ognjilom (kresivom) i kremenom
tušika – obliji dio jajeta, šotka

uglenica – ravnalo ili trokut
ulučiti – dobiti, uhvatiti, iskoristiti
utaman – uzalud
uzduh – zrak

vigovac – pripadnik političke stranke u Engleskoj (*whig*) koja je preteča današnje liberalne stranke

zasovni prozor – prozor koji se otvara i zatvara vertikalno
zublja – baklja
zvjezdarstvo – astrologija

Impresum

Naručitelj:

Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNET
Josipa Marohnića 5, 10000 Zagreb
tel.: +385 1 6661 500
www.carnet.hr

Nakladnik:

Bulaja naklada d.o.o
Radnički dol 8, 10000 Zagreb
tel/fax: +385 1 4822 154
info@bulaja.com
www.bulaja.com

Urednik: Zvonimir Bulaja

Oblikovanje: Luka Duplančić, Zvonimir Bulaja

Ilustracija na naslovnici: T. Morten, oko 1860.

Bilješka o autoru i djelu: dr. sc. Diana Zalar

Metodička obrada: dr. sc. Vladimira Velički

Tumač i rječnik: Zvonimir Bulaja

Tehnička realizacija: Bulaja naklada d.o.o.

Za nakladnika: Zvonimir Bulaja

ISBN: 978-953-328-430-9

Zagreb, 2018.